

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

ДЗЮБА МАРГАРИТА ІГОРІВНА

УДК 377.3:[378.4(10):327](043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
Педагогічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М. І. Дзюба

Науковий керівник

Третько Віталій Віталійович,
доктор педагогічних наук, професор

Хмельницький – 2021

АНОТАЦІЯ

Дзюба М. І. Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» – Хмельницький національний університет, Міністерство освіти і науки України, Хмельницький, 2021.

Дисертація присвячена проблемі професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії. У роботі проаналізовано особливості професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії, обґрунтовано теоретичні, організаційні та дидактичні засади, окреслено можливості використання конструктивних ідей британського досвіду для удосконалення та розвитку професійної підготовки фахівців-міжнародників в Україні.

У межах дослідження вивчено стан опрацювання проблеми професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у педагогічному дискурсі. З'ясовано, що розв'язання проблем сфери політики, міжнародних відносин, суспільних комунікацій, міжнародної економічної діяльності потребує кваліфікованих фахівців із міжнародних відносин. Зростання суспільного інтересу до розвитку міжнародних відносин та політики у вимірах глобального соціально-освітнього простору актуалізувало наукові розвідки з проблем розвитку системи політологічної освіти, а також професійної підготовки фахівців-міжнародників. Відкритими для наукової дискусії є такі питання: міжнародні відносини як глобальна дисципліна політичної науки; еволюція міжнародних відносин; онтологія, епістемологія й методологія міжнародних відносин; теорії (метатеорії) міжнародних відносин; міжнародні відносини у світовій політиці; риторичні основи міжнародних відносин; сучасні тенденції розвитку міжнародної політики; інтер- і кроскультурні парадигми в міжнародних відносинах тощо.

На основі вивчення наукового доробку вчених, положень законодавчих документів та науково-методичної літератури *професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин* потрактована як неперервний поетапний освітній процес, спрямований на розвиток професійної компетентності на засадах фундаментальності, міждисциплінарності, практичної орієнтованості, свободи вибору освітньої траєкторії, що забезпечує освітню кваліфікацію, необхідну для ефективно професійної діяльності в міжнародному середовищі. З'ясовано основні тенденції розвитку політологічної освіти та їхній вплив на професійну підготовку фахівців-міжнародників.

Досліджено особливості побудови освітніх програм та змісту підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії. Встановлено, що розроблення та проектування освітніх програм і змісту підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії ґрунтовані на ключових положеннях стандарту вищої освіти в галузі політики та міжнародних відносин. Виокремлено компоненти освітніх програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин (мета, соціальна місія, принципи, зміст, компетентності, форми й методи навчання, контроль та оцінювання якості навчальних результатів, подальше працевлаштування й напрями професійного розвитку). Зміст формують на основі принципів студентоцентризму, особистісно орієнтованого навчання, фундаменталізації, предметної спеціалізації, міждисциплінарності, пріоритетності практичного навчання. Зміст підготовки бакалаврів охоплює широке коло глобальних проблем сучасної політики та міжнародних відносин. Мета професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин – формування сучасних фахівців із високим рівнем міжнародної культури й розвиненим критичним мисленням, що здатні вільно орієнтуватися в сучасних тенденціях розвитку міжнародних відносин і політики, проводити актуальні прогностичні дослідження, володіти управлінськими якостями. Активне впровадження мінорних освітніх програм сприяє залученню відомих науковців і практиків у галузі політологічної освіти та міжнародних відносин до організації освітнього процесу, що певною мірою підвищує якість фахової підготовки, задовольняє потреби та інтереси студентів

і роботодавців.

Встановлено, що підвищенню ефективності організації професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин сприяють інноваційні форми, методи і технології навчання, зокрема проблемні лекції; тьюторіали; воркшопи, лабораторні сесії, групове навчання, індивідуальна робота; практико-орієнтоване навчання, дискусії, польові екскурсії тощо. Акцентовано увагу на організації практичної підготовки, самостійної та науково-дослідницької діяльності студентів-бакалаврів.

Виконано порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії та України, на його основі обґрунтувань можливості використання британського досвіду в Україні. Розроблено навчально-методичне забезпечення для вдосконалення професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у ЗВО України.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: *уперше* у вітчизняній педагогічній науці виявлено особливості професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії, зокрема: *організаційні* (диверсифікація освітніх програм для забезпечення гнучкості умов навчання; свобода вибору індивідуального освітнього маршруту; стажування за кордоном; взаємозв'язок зі стейкхолдерами); *змістові* (збереження фундаменталізації політологічної освіти та врахування сучасних світових тенденцій у розвитку міжнародних відносин; стандартизація політологічної освіти на основі принципу свободи вибору; трансдисциплінарність, міждисциплінарність, гнучкість, варіативність, наступність і професіоналізація змісту підготовки; практико-орієнтована парадигма навчання); *методичні* (інноваційність та інтерактивність форм, методів і технологій навчання; збалансоване комбінування видів контролю результатів навчання; «триангуляція» методів навчання); *виконано* порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії та України; *обґрунтовано* можливості

використання конструктивних ідей британського досвіду професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у системі вищої політологічної освіти України; *удосконалено* змістове, технологічне й навчально-методичне забезпечення професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в Україні, з уваги на особливості британського досвіду; *подальшого розвитку набули* положення пріоритетних напрямів професійної підготовки фахівців-міжнародників у контексті стандартизації й забезпечення якості британської системи вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів аргументоване розробленням спецкурсу «Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин: досвід Великої Британії» для студентів спеціальностей «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Міжнародні економічні відносини». Дослідницькі матеріали можуть бути використані в політичних, педагогічних, порівняльних, економічних дослідженнях. Імплементация наукових результатів оптимізує розроблення курсів і спецкурсів із педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки, семінарів із проблем педагогічних інновацій. Результати роботи можуть слугувати цінним матеріалом для оновлення нормативних документів, подальшого розвитку стратегій модернізації системи вищої політологічної освіти та вдосконалення освітнього процесу підготовки фахівців для міжнародної діяльності. Матеріали дисертації є корисним джерелом для вдосконалення професійної компетентності та професійного розвитку викладачів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії. Серед напрямів подальших наукових студій акцентований розвиток системи політологічної освіти у Великій Британії; особливості змішаної форми навчання міжнародників; кроскультурна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин у британському й українському досвіді; обґрунтування психолого-педагогічних та організаційних засад підготовки бакалаврів-міжнародників у країнах ЄС тощо.

Ключові слова: Велика Британія, політологічна освіта, бакалавр з міжнародних відносин, професійна підготовка, освітня програма, зміст освіти, форма навчання, метод навчання.

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України та іноземних наукових періодичних виданнях

1. Дзюба, М. І. (2017). Трансдисциплінарність у змісті підготовки майбутніх бакалаврів міжнародних відносин: британський досвід. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 1, 108–115.

2. Дзюба, М. І. (2017). Особливості організації самостійної позанавчальної діяльності студентів-міжнародників в університетах Великої Британії. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*, 3 (5), (електронне видання). DOI: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/359>.

3. Дзюба, М. І. (2021). Методологія професійної підготовки бакалаврів в галузі міжнародних відносин у Великій Британії. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 196, 195–199.

4. Дзюба, М. І. (2021). Вплив європейських інтеграційних процесів на професійну підготовку бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 2 (25), 51–62.

5. Дзюба, М. І. (2021). Зміст освітніх програм професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (105), 306–317. (4 міжнар. наук. бази).

6. Tretko, V., Dziuba, M. (2021). Methodical principles of a bachelor's degree in international relations at UK universities. *Comparative Professional Pedagogy*, 11 (1), 7–13. (23 міжнар. наук. бази).

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Дзюба, М. І. (2018) *Економічні та адміністративні особливості розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах інтеграції*. XIV міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи трансформації міжнародних економічних відносин і світового господарства». Україна, Сатанів. Редакційно-видавничий центр ХНУ, 1, 166–171.

8. Дзюба, М. І. (2021). *Система вищої освіти у Великій Британії в контексті болонського процесу*. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference «World science: problems, prospects and innovations». Perfect Publishing, Toronto, Canada. Retrieved from <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/WORLD-SCIENCE-PROBLEMS-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-16-18.06.21.pdf>.

9. Дзюба, М. І. (2021). *Особливості практичної підготовки у формуванні професійних компетенцій студентів-міжнародників*. Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Recent Scientific Investigation». Oslo, Norway: Dagens næringsliv forlag. Retrieved from <https://interconf.top/documents/2021.06.11-12.pdf>

10. Дзюба, М. І. (2021). *Сучасні тенденції розвитку системи вищої освіти Великої Британії*. Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century». Ottawa, Canada: Methuen Publishing House. Retrieved from <https://interconf.top/documents/2021.06.18-19.pdf>.

11. Dziuba, M. (2021). *Preparation of future specialists in international relations: experience of Great Britain*. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference «European scientific discussions». Rome, Italy. Retrieved

from <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/EUROPEAN-SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-20-22.06.2021.pdf>.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

12. Дзюба, М. І. (2015) *Стратегія стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств за сучасних глобалізаційних процесів. Соціально-економічні напрями розвитку міжнародних відносин у забезпеченні ефектів інтеграції України до ЄС. Редакційно-видавничий центр ХНУ, 1, 227–231.*

13. Дзюба, М. І. (2016) *Форми та методи стимулювання експортних операцій в системі організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, 6, 221–224.*

14. Dziuba, M., & Matiukh, S. (2017). *Development features of national economic space in the context of globalization. Monograph. Actual problems of modern science.*

15. Дзюба, М. І., Харун, О. А. (2018) *Методичні рекомендації до виконання та захисту дипломної роботи для студентів напрямів підготовки: «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна логістика та митна справа». Хмельницький: Редакційно-видавничий центр ХНУ.*

16. Дзюба, М. І. (2019). *Підготовка бакалаврів міжнародних відносин: досвід Великої Британії: методичні рекомендації. Хмельницький: Термінова поліграфія.*

17. Dziuba, M., Vasykivskyi, D., & Matiukh, S. (2019). *International logistics development in the globalization of the world economy. Monograph. Actual problems of modern science.*

18. Dziuba, M., Hrytsyna, L., Kharun, O. (2019) *Comparative analysis of the customs regulation of vehicle import in the G20 countries. Baltic Journal of Economic Studies, 5 (1), 48–53. (Scopus)*

ABSTRACT

Dziuba M. I. Professional Training of Bachelors in International Relations at the UK Universities. – Manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in Pedagogical Sciences. Speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Khmelnytskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2021.

The thesis is devoted to the problem of professional training of bachelors in international relations at UK universities. The peculiarities of professional training of bachelors in international relations are analyzed. The theoretical, organizational and didactic principles are substantiated. The possibilities of using constructive ideas of the British experience for improvement and development of professional training of international specialists in Ukraine are outlined.

The study examines the state of elaboration of the problem of professional training of bachelors in international relations in pedagogical discourse. It was found that solving the problems of politics, international relations, public communications, the international economic activity requires qualified specialists in international relations. The growth of public interest in the development of international relations and politics in the dimensions of the global socio-educational space has actualized scientific research on the development of political science education, as well as the training of international specialists. The following issues are open for scientific discussion: international relations as a global discipline of political science; evolution of international relations; ontology, epistemology and methodology of international relations; theory (metatheory) of international relations; international relations in world politics; rhetorical foundations of international relations; current trends in international politics; inter-and cross-cultural paradigms in international relations, etc

Based on the study of scientific achievements of scientists, provisions of legislative documents and scientific and methodological literature, professional training of bachelors in international relations is interpreted as a continuous step-

by-step educational process aimed at developing professional competence based on fundamentality, interdisciplinarity, practical orientation, freedom of choice. qualifications required for effective professional activity in an international environment. The main trends in the development of political science education and their impact on the training of international specialists are clarified.

The peculiarities of the construction of educational programs and the content of training bachelors in international relations at the UK universities are studied. It is established that the development and design of educational programs and the content of training bachelors in international relations in British universities are based on the key provisions of the standard of higher education in politics and international relations. The components of educational programs for bachelors in international relations (purpose, social mission, principles, content, competencies, forms and methods of teaching, control and evaluation of the quality of educational outcomes, further employment and areas of professional development) are identified. The content is formed based on the principles of student-centeredness, personality-oriented learning, fundamentalization, subject specialization, interdisciplinarity, the priority of practical learning. The content of bachelor's training covers a wide range of global issues of modern politics and international relations. The purpose of professional training of bachelors in international relations is to form modern specialists with a high level of international culture and developed critical thinking, who can freely navigate modern trends in international relations and politics, conduct current forecasting research, have managerial qualities. Active implementation of minor educational programs contributes to the involvement of well-known scholars and practitioners in the field of political science education and international relations in the organization of the educational process, which to some extent improves the quality of training, meets the needs and interests of students and employers.

It is established that innovative forms, methods and technologies of teaching, in particular problem lectures, help to increase the efficiency of the

organization of professional training of bachelors in international relations; tutorials; workshops, laboratory sessions, group training, individual work; practice-oriented training, discussions, field trips, etc. Emphasis is placed on the organization of practical training, independent and research activities of bachelor students.

A comparative and pedagogical analysis of professional training of bachelors in international relations at the universities of Great Britain and Ukraine, based on the justifications of the possibility of using the British experience in Ukraine. Educational and methodological support has been developed to improve the professional training of bachelors in international relations in the Free Economic Relations of Ukraine.

The **scientific novelty of the results of the study** is that: for the first time in the domestic pedagogical science revealed features of bachelor's degree in international relations in British universities, in particular: organizational (diversification of educational programs to ensure flexibility of study; freedom to choose an individual educational route; border; relationship with stakeholders); semantic (preservation of the fundamentalization of political science education and taking into account modern world trends in the development of international relations; standardization of political science education based on the principle of freedom of choice; transdisciplinarity, interdisciplinarity, flexibility, variability, continuity and professionalization of training content; practice-oriented learning paradigm); methodical (innovation and interactivity of forms, methods and technologies of teaching; balanced combination of types of control of learning outcomes; "triangulation" of teaching methods); a comparative and pedagogical analysis of professional training of bachelors in international relations at the universities of Great Britain and Ukraine; the possibilities of using constructive ideas of the British experience of professional training of bachelors in international relations in the system of higher political science education of Ukraine are substantiated; improved semantic, technological and educational-methodical support of professional training of bachelors in international relations in Ukraine, taking into

account the peculiarities of the British experience; The provisions of the priority areas of professional training of international specialists in the context of standardization and quality assurance of the British higher education system have been further developed.

The practical significance of the obtained results is substantiated by the development of a special course "Professional training of bachelors in international relations: the experience of Great Britain" for students majoring in "International Relations, Public Communications and Regional Studies", "International Economic Relations". Research materials can be used in political, pedagogical, comparative, economic research. The implementation of scientific results optimizes the development of courses and special courses in higher school pedagogy, comparative pedagogy, seminars on pedagogical innovations. The results of the work can serve as valuable material for updating normative documents, further developing strategies for modernization of the system of higher political education and improvement of the educational process of training specialists for international activities. The dissertation materials are a useful source for improving the professional competence and professional development of teachers.

The study does not cover all aspects of the problem of professional training of bachelors in international relations in universities in the UK. Among the areas of further research is the development of the system of political science education in the UK; features of the mixed form of education of internationals; cross-cultural training of bachelors in international relations in the British and Ukrainian experience; substantiation of psychological, pedagogical and organizational principles of training international bachelors in EU countries, etc.

Keywords: Great Britain, political science education, bachelor of international relations, professional training, educational program, the content of education, the form of education, method of teaching.

ЗМІСТ

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ	14
ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЯК ПРОБЛЕМА ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ	23
1.1. Проблема професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у компаративістичному вимірі.....	23
1.2. Сучасні тенденції розвитку політологічної освіти.....	43
Висновки до першого розділу.....	64
РОЗДІЛ 2. ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	67
2.1. Теоретичні основи професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин.....	67
2.2. Стандартизація професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у британському досвіді.....	74
2.3. Типологія освітніх програм першого бакалаврського рівня в галузі міжнародних відносин.....	81
2.4. Організація самостійної, практичної та науково-дослідницької підготовки роботи студентів-міжнародників.....	97
Висновки до другого розділу.....	114
РОЗДІЛ 3. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ ІДЕЙ БРИТАНСЬКОГО ДОСВІДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ	118
3.1. Сучасний стан професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в Україні.....	118
3.2. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах України та Великої Британії.....	147
3.3. Обґрунтування можливостей творчого використання конструктивних ідей досвіду Великої Британії у професійній підготовці бакалаврів з міжнародних відносин в Україні.....	165
Висновки до третього розділу.....	174
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	178
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	182
ДОДАТКИ	212

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- CATS** – (Credit Accumulation and Transfer Scheme) – Кредитно-трансферна система
- DELLS** – (Department for Education, Lifelong Learning and Skills) – Уельський департамент освіти, навичок і навчання впродовж життя
- DENI** – (Department of Education Northern Ireland) – Департамент освіти Північної Ірландії
- DfE** – (Department for Education) – Департамент освіти
- ECTS** – (European Credit Transfer System) – Європейська кредитно-трансферна система
- ENQA** – (European Network for Assurance in Higher Education) – Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти
- ESG** – (European quality assurance standards and guidelines) – Європейські стандарти і рекомендації забезпечення якості освіти
- EUA** – (European University Association) – Асоціація європейських університетів
- HEQC** – (Higher Education Quality Council) – Рада з оцінювання якості вищої освіти
- HESA** – (Higher Education Statistics Agency) – Агентство статистики вищої освіти Великої Британії
- NOS** – (National Occupational Standards) – Національні професійні стандарти
- QAA** – (The Quality Assurance Agency for Higher Education) – Агенція забезпечення якості вищої освіти
- UCAS** – (Universities and Colleges Admissions Service) – Служба прийому університетів і коледжів
- ЗВО** – Заклад вищої освіти
- ОПП** – Освітньо-професійна програма

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Динаміка розвитку міжнародних відносин у глобалізованому суспільстві, зміни світової геополітики й світопорядку, нові загрози зовнішнього та внутрішнього характеру безпеці держав, інтенсифікація вступу України до міжнародної спільноти (Європейського Союзу (ЄС) й Організації Північноатлантичного договору (НАТО)), реалізація нової стратегії формування зовнішньої політики України та її участь у системі міжнародної безпеки (особливо в умовах агресії Російської Федерації проти України) актуалізують необхідність підвищення якості професійної підготовки фахівців міжнародних відносин, з огляду на найкращі освітні практики й стандарти світового досвіду. Професія фахівця з міжнародних відносин в умовах сьогодення вимагає нового бачення сутності й змісту глобальних (політичних, економічних, військових, екологічних, культурно-ідеологічних) процесів та оборонних доктрин для провадження якісної дипломатичної, експертно-аналітичної, зовнішньополітичної діяльності на різних рівнях.

Реалізація основних положень Законів України «Про освіту» (2018 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), дотримання вимог «Стандартів вищої освіти (перший (бакалаврський рівень) галузі знань 29 «Міжнародні відносини» (2020 р.) потребують розуміння важливості розвитку системи політологічної освіти, кроскультурної ролі фахівця-міжнародника в успішній реалізації політичних новацій. У цьому контексті актуалізовані стратегії, регламентовані в міжнародних документах: Програма ООН «Трансформація нашого світу: Порядок денний стійкого розвитку 2030» (2015 р.); Міжнародний звіт публічного сектору ООН «Адаптивне та відповідальне публічне управління» (2015 р.); рекомендація Ради Європи «Європа 2020. Стратегія розумного, стійкого та всебічного зростання» (2010 р.); Проект Всесвітньої ради підприємців зі сталого розвитку (WBCSD) «Бачення-2050» (2010 р.); Інчхонська декларація «Концепція розвитку освіти до 2030 року» (2015 р.) та ін.

Для сучасної України Велика Британія – важливий стратегічний партнер. Як член «Великої вісімки», Ради Безпеки ООН, вона є авторитетною державою, що має великий досвід міжнародного спілкування, фахову армію, кваліфікований дипломатичний персонал. Велика Британія – визнаний лідер у забезпеченні якості освіти, зокрема в підготовці фахівців-міжнародників. Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії спрямована на фундаменталізацію й професіоналізацію знань, універсалізацію практичних умінь, розвиток іншомовної культури та кроскультурного мислення, що дають змогу вільно орієнтуватися в глобальних тенденціях розвитку міжнародної політики. Визнання й запровадження конструктивних ідей британського досвіду підготовки бакалаврів з міжнародних відносин сприятимуть збагаченню вітчизняної системи політологічної освіти новими ідеями щодо вдосконалення законодавчо-нормативного, змістового та процесуального компонентів професійної підготовки таких фахівців.

Вагоме значення для дослідження порушеної проблеми мають наукові студії українських учених-компаративістів Н. Авшенюк, Н. Бідюк, Н. Муқан, О. Нагорної, О. Огієнко, Н. Пазюри, А. Сбруєвої, К. Скиби, В. Третька та ін. Студіюванню окремих аспектів професійної підготовки фахівців із міжнародних відносин в Україні присвячено наукові пошуки В. Вишпольської (зміст і структура професійної компетентності); К. Долгош (розвиток творчої професійної діяльності); Г. Копил, Н. Логутіної (формування готовності до професійного іншомовного спілкування); Л. Максимчук (підготовка до професійної діяльності засобами інтерактивних технологій); І. Брандибури (професійна підготовка бакалаврів із політології в університетах Англії та Уельсу); К. Істоміної (професійна підготовка бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин в університетах Канади), М. Клепар (терміносистема в підготовці майбутніх фахівців-міжнародників) та ін. Посутню роль відіграють результати досліджень науковців Великої Британії з проблем професійної підготовки фахівців міжнародних відносин (А. Blair, S. Curtis, L. Doherty,

B. Kaussler, J. Moon, N. Saiya, A. Simpson, W. Schokman, T. Wedig, K. Zwolski та ін.).

Аналіз літературних джерел дає підстави стверджувати, що в науковій літературі недостатньо схарактеризовано окремі аспекти теорії і практики професійної підготовки бакалаврів із міжнародних відносин. У вітчизняних умовах акредитації освітніх програм у галузі міжнародних відносин першого (бакалаврського) рівня вагомим науковим і практичним зацікавленням становлять формування та структурування змісту, а також особливості організації освітнього процесу в зарубіжному досвіді.

Осмислення теоретичного підґрунтя проблеми й вивчення практичного досвіду професійної підготовки фахівців із міжнародних відносин в університетах України, порівняно з Великою Британією, уможливили виокремлення *суперечностей*, зокрема між: високими вимогами глобалізованого суспільства до професійної кваліфікації фахівців із міжнародних відносин і наявним рівнем їхньої професійної підготовки на рівні бакалавра; сучасними світовими тенденціями розвитку вищої політологічної освіти й потребами в удосконаленні законодавчого, змістового, організаційного, науково-методичного забезпечення професійної підготовки фахівців із міжнародних відносин на першому (бакалаврському) рівні, відповідно до світових освітніх стандартів; необхідністю ґрунтовного наукового аналізу конструктивних ідей британського досвіду професійної підготовки бакалаврів із міжнародних відносин та недостатнім рівнем його вивчення й узагальнення у вітчизняній педагогічній компаративістиці.

Актуальність проблеми дослідження, її соціально-педагогічна значущість, недостатнє вивчення, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми – **«Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету «Психолого-

педагогічна система становлення особистості фахівця» (д/р № 09U00222009).
Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 8 від 26.02.2016).

Мета дослідження полягає у виявленні організаційних і дидактичних особливостей професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії та в обґрунтуванні можливостей використання конструктивних ідей британського досвіду в системі вищої політологічної освіти України.

Відповідно до мети, сформульовано такі основні **завдання**:

- 1) вивчити стан опрацювання проблеми професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у педагогічному дискурсі;
- 2) дослідити особливості побудови освітніх програм та змісту підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії;
- 3) з'ясувати особливості використання інноваційних форм, методів і технологій навчання бакалаврів з міжнародних відносин у британському досвіді;
- 4) виконати порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії та України, на його основі обґрунтувати можливості використання британського досвіду в Україні;
- 5) розробити навчально-методичне забезпечення для вдосконалення професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у ЗВО України.

Об'єкт дослідження – система вищої політологічної освіти Великої Британії.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи й технології професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії.

Для реалізації окреслених завдань використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичних* – науковий аналіз, синтез, порівняння й

узагальнення філософських, психологічних і педагогічних знань для вивчення документальних та науково-педагогічних джерел, офіційних документів, статистичних даних; структурно-функціональний – для об’єктивного вивчення, аналізу й виявлення структурно-змістових та організаційно-педагогічних засад професійної підготовки бакалаврів-міжнародників; порівняльний аналіз – для з’ясування спільних і відмінних ознак у зарубіжному й вітчизняному досвіді підготовки бакалаврів з міжнародних відносин; прогностичний – для обґрунтування можливостей використання конструктивних ідей британського досвіду професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в Україні; *емпіричних* – бесіда, дискусія, спостереження, обговорення під час майстер-класів та зустрічей із британськими науковцями на семінарах і конференціях, у ході участі в інтернет-конференціях.

Джерельна база дослідження: законодавчі акти Великої Британії, урядові постанови, документи, аналітичні й статистичні матеріали Департаменту освіти (DfE), Агенції забезпечення якості вищої освіти (QAA), Ради з оцінювання якості вищої освіти (HEQC), Британської асоціації міжнародної освіти (BISA), Британської асоціації політології (PSA); банк даних електронної документації університетів Великої Британії (35 освітніх програм); зарубіжна періодика («British Journal of Politics and International Relations», «European Journal of International Relations», «Models, Numbers and Cases: Methods for Studying International Relations», «International Studies Quarterly», «Review of Economics and Political Science», «Political Studies»); нормативні документи Міністерства освіти і науки України та навчально-методична документація ЗВО; наукові праці з проблем політологічної освіти і професійної підготовки фахівців-міжнародників; періодичні видання з порівняльної професійної педагогіки; матеріали міжнародних науково-практичних конференцій; інформація з мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- *уперше* у вітчизняній педагогічній науці виявлено особливості

професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії, зокрема: *організаційні* (диверсифікація освітніх програм для забезпечення гнучкості умов навчання; свобода вибору індивідуального освітнього маршруту; стажування за кордоном; взаємозв'язок зі стейкхолдерами); *змістові* (збереження фундаменталізації політологічної освіти та врахування сучасних світових тенденцій у розвитку міжнародних відносин; стандартизація політологічної освіти на основі принципу свободи вибору; трансдисциплінарність, міждисциплінарність, гнучкість, варіативність, наступність і професіоналізація змісту підготовки; практико-орієнтована парадигма навчання); *методичні* (інноваційність та інтерактивність форм, методів і технологій навчання; збалансоване комбінування видів контролю результатів навчання; «триангуляція» методів навчання); *виконано* порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії та України; *обґрунтовано* можливості використання конструктивних ідей британського досвіду професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у системі вищої політологічної освіти України;

– *удосконалено* змістове, технологічне й навчально-методичне забезпечення професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в Україні, з уваги на особливості британського досвіду;

– *подальшого розвитку набули* положення пріоритетних напрямів професійної підготовки фахівців-міжнародників у контексті стандартизації й забезпечення якості британської системи вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів аргументоване розробленням спецкурсу «Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин: досвід Великої Британії» для студентів спеціальностей «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Міжнародні економічні відносини». Дослідницькі матеріали можуть бути використані в політичних, педагогічних, порівняльних, економічних дослідженнях. Імплементация наукових результатів оптимізує розроблення курсів і спецкурсів

із педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки, семінарів із проблем педагогічних інновацій. Результати роботи можуть слугувати цінним матеріалом для оновлення нормативних документів, подальшого розвитку стратегій модернізації системи вищої політологічної освіти та вдосконалення освітнього процесу підготовки фахівців для міжнародної діяльності. Матеріали дисертації є корисним джерелом для вдосконалення професійної компетентності та професійного розвитку викладачів.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-28/03/1516 від 03.06.2021), Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (довідка № 1174/01-14 від 03.06.2021), Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 67-01-961 від 31.05.2021), Хмельницького національного університету (довідка № 12 від 17.02.2021).

Особистий внесок здобувача. В опублікованій зі співавторами праці [6] дисертанткою обґрунтовані методологічні підходи та принципи професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії; у розвідці [14] – аргументовані можливості економічного розвитку України в контексті світових глобалізаційних процесів; у дослідженні [15] – розроблена структура й вимоги до дипломної роботи; у студії [17] – проаналізовані можливі логістичні схеми між Україною та Польщею; у праці [18] – з’ясовані й описані процедури митного регулювання імпорту країн G20.

Апробація результатів дослідження проведена на конференціях і семінарах різного рівня: *міжнародних* – XIV Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи трансформації міжнародних економічних відносин і світового господарства» (Україна, Сатанів, 2018); «World icience: problems, prospects and innovations» (Toronto, Canada, 2021); «Recent Scientific Investigation» (Oslo, Norway, 2021); «Scientific Research in XXI Century» (Ottawa, Canada, 2021); «European scientific discussions» (Rome, Italy, 2021); науково-методологічних семінарах «Розвиток порівняльної професійної

педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2017–2021). Результати дисертаційної роботи обговорено на засіданнях кафедри міжнародних економічних відносин Хмельницького національного університету (2017–2021).

Публікації. Результати дослідження відображено у 18 працях, із них: 6 статей у наукових фахових виданнях та в іноземних періодичних виданнях, 5 публікацій, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 5 розвідок, які додатково відображають отримані результати, 2 методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (304 найменування, із них – 208 іноземною мовою) і 14 додатків. Загальний обсяг дослідження – 314 сторінок, із них – 178 сторінок основного тексту. Ілюстрований матеріал подано в 4 таблицях, на 8 рисунках.

РОЗДІЛ 1

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЯК ПРОБЛЕМА ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У розділі викладено результати опрацювання наукової літератури з порушеної проблеми; систематизовано теоретичні напрацювання вчених щодо розв'язання питань політологічної освіти; з'ясовано основні тенденції розвитку політологічної освіти у Великій Британії та їх вплив на підготовку бакалаврів з міжнародних відносин; виокремлено пріоритетні напрями професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у глобалізаційному та інтеграційному вимірах.

1.1. Проблема професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у компаративістичному вимірі

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, у добу активної стадії політичних конфліктів на Сході, зміни ролі військового чинника, розвитку глобальної комунікації, посилення світової економічної взаємозалежності змінюється структура та значення міжнародних відносин. Сучасні процеси глобалізації політики, міжнародних відносин, суспільних комунікацій орієнтують ЗВО на пошук нових стратегій, механізмів розвитку та вдосконалення політологічної освіти, зокрема підготовки фахівців міжнародних відносин.

В умовах переходу до європейських освітніх стандартів постає завдання щодо підвищення якості фундаментальної підготовки майбутніх міжнародників на рівні бакалавра для забезпечення їхньої конкурентоспроможності на національному й міжнародному ринках. За таких обставин посилюється значущість удосконалення професійної

підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у ЗВО, що є актуальним питанням у теорії та практиці професійної освіти. Рушієм розвитку міжнародної політики держави та її поступу до світової спільноти слугує кадровий потенціал, рівень професійної підготовленості якого в системі політологічної освіти забезпечує відповідність між сформованими культурними традиціями й новими ідеями щодо розвитку міжнародних відносин; конкурентоспроможність політологічної галузі на вітчизняних і міжнародних ринках; конкурентоспроможність фахівців, їх професійне утвердження в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

Для досягнення позитивного результату професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в умовах сучасного стану й динаміки розвитку національної та міжнародної політики, варто звернутися до досвіду тих країн, політика поступу яких за політичними, соціальними, економічними й іншими векторами перебуває на стадії постійної реформації. У цьому контексті вагоме зацікавлення становить формування системи політологічної освіти Великої Британії, де простежувані прогресивні й інноваційні аспекти, що в перспективі сприятиме вдосконаленню процесу професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в Україні.

Вивчення, аналіз і систематизація джерельної бази засвідчили, що проблема підготовки фахівців потребує вивчення за такими взаємопов'язаними напрямками: інтернаціоналізація і транснаціоналізація в освіті; динаміка систем освіти; децентралізація; значення міжнародних відносин і політичних процесів; дослідження відносин між владою та суспільством; лідерство як вектор еволюції міжнародних відносин; особливості підготовки фахівців з міжнародних відносин, суспільних комунікацій, міжнародної економіки, дипломатії в зарубіжному досвіді; порівняльний аналіз сучасних підходів до підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії та в Україні.

Наукові праці доводять мозаїчність підходів до аналізу систем професійної підготовки в зарубіжних країнах та імплементації прогресивних ідей зарубіжного досвіду в систему вищої освіти України. З огляду на

актуальність компаративістичних досліджень, учені акцентують увагу на обґрунтуванні теоретико-методологічних засад. У структурі методологічного знання виокремлюють чотири рівні методології: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, методика й техніка дослідження (Юдин, 1978, с. 41–44). Методологія порівняльно-педагогічних студій, присвячених з'ясуванню особливостей професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин, являє собою самостійний підрівень наукового пізнання – конкретно-науковий, у межах якого проводять аналіз і зіставлення систем фахової підготовки чи їхніх елементів. Під поняттям методології розуміють «учення про науковий метод пізнання, його філософську та теоретичну основу, сукупність методів дослідження, що застосовують у будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання» (Бусел, 2005, с. 765); «стрижневу основу будь-якого наукового дослідження, яка супроводжує й визначає характер усього науково-пізнавального процесу та формалізації наукових знань» (Чопик, 2016, с. 181–187); систему способів організації та провадження діяльності. К. Багеле та Б. Кавуліч (Bagele & Kawulich, 2012 р.), трактуючи суть явища, стверджують, що методологія – конвергенція кількох компонентів: теоретичний складник наукових позицій, аналіз джерел, методів дослідження та власне дослідження; наукові припущення й гіпотези; система цінностей та етичних принципів.

Низку наукових праць присвячено теоретичним засадам порівняльної педагогіки. Так, у дослідженнях Б. Вульфсона (2003), А. Казаміаса (Kazamias, 2009), Б. Манделя (2016), Б. Холмса (Holmes, 1981), Ю. Чопик (2016) описано еволюцію порівняльної педагогіки, схарактеризовано теоретичне підґрунтя компаративних розвідок. У дослідженнях Б. Вульфсона (2002) з'ясовано специфіку увідповіднення об'єкта з галузевим предметом, особливості структуризації педагогічного досвіду. Є. Бражник (2005), З. Батюкова (2010), Д. Маттеу (Mattheou, 2009), Л. Хантраіс (Hantrais, 2009) студіювали суспільну роль порівняльної педагогіки в опануванні нових відомостей, досліджували особливості трактування педагогічних явищ в одному з

контекстів, специфіку оцінювання й планування освітньої системи та шляхів її модернізації. Б. Вульфсон і З. Малькова (1996, с. 33–36) переконливо доводять, що порівняльна педагогіка покликана розробляти критерії, використання яких уможливить оцінювання якості освіти на різних рівнях – у державі, регіоні чи взагалі в глобальному вимірі. Крім того, науковці зі сфери порівняльної педагогіки мають на меті уніфікацію та впорядкування освітніх термінів; виявлення глобальних тенденцій розвитку освіти; виконання прогностичних функцій.

Дослідники виокремили функції порівняльної педагогіки: описову, пояснювальну, прогностичну (Бражнік, 2005, Чопик, 2016), теоретичну, практичну, прогностичну, міжнародно-інтеграційну, «дзеркальну» (Батюкова, 2010, с. 49), ідеографічну, меліористську, еволюційну, квазіекспериментальну (Hörner & Döbert, 2007). У межах компаративної розвідки окреслюють спільні й відмінні риси, на цій підставі формують ефективну систему фахової підготовки, прогнозують динаміку освіти, зважаючи на зовнішні фактори, окреслюючи доцільні зміни та збалансовуючи розвиток освіти з трансформаціями в суспільстві. С. Шикла (1983) зауважує, що первісно до порівняльної педагогіки зверталися насамперед політики й управлінці в освітній галузі, прагнучи вдосконалити свої знання та запозичити нові ідеї.

З. Батюкова (2010), Д. Вілсон (Wilson, 2003), Х. Ноа, М. Екштейн (Noah & Eckstein, 1969), Т. Ярив-Машал (Novoa & Yariv-Mashal, 2003), А. Сбруєва (2005), Ю. Чопик (2016), С. Шикла (Shykla, 1983) наголошували на інтердисциплінарній природі компаративно-педагогічних праць. Автори досліджували низку педагогічних явищ на тлі їхнього зв'язку з соціальними, політичними, економічними, культурними факторами. Синхронний або діахронний виміри порівняльно-педагогічних розвідок описує А. Казаміас (2009), а також звертає увагу на вимоги до регіонального чи до глобального зіставлення педагогічних явищ. С. Шикла (1983) й А. Казаміас (2009)

диференціювали одиниці порівняльної педагогіки: національні системи освіти, їхні характеристики та структурні особливості.

У науковій літературі простудійовано методологічні підходи, принципи й методи пізнання, що слугують методологічною основою для порівняльно-педагогічного аналізу. Вивчення наукових джерел дає змогу окреслити кілька підходів, що застосовують у порівняльно-педагогічних працях: цивілізаційний (Сбруєва, 2005; Владимірова, 2007, с. 22); антропологічний (Сбруєва, 2005); синхронний (Сбруєва, 2005); діахронний (Сбруєва, 2005); культурологічний (Бражник, 2002, с. 77–78, Владимірова, 2007, с. 23), (Науное, 2007); автоетнографічний (Науное, 2007); історичний (Владимірова, 2007, с. 23); функціональний (Husa, 2013, р. 4–21); структурний (Samuel, 2014, р. 81–82); контекстуальний (Adams & Griffiths, 2012); системний; аксіологічний (Владимірова, 2007, с. 23); соціальний (Khakrou, 2012, с. 21–22); кількісний (Khakrou, 2012, р. 22); філософський; науковий класичний; науковий новий (Khakrou, 2012); триангулятивний; фасилітативний; комплементарний (Hantrais, 2009, р. 59).

Згідно зі специфікою галузі «Міжнародні відносини», порівняльно-педагогічні дослідження у сфері професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин мають бути увідповіднені з такими вимогами: нейтральність (запобігання появі дискусій на тлі політичних, релігійних, расистських, гендерних й ідеологічних переконань, неупередженість); звернення до вітчизняних і зарубіжних ідей; міждисциплінарний характер.

Прогресивний зарубіжний досвід постає предметом аналізу в порівняльно-педагогічних працях, що присвячені освітнім системам за кордоном і розвитку професійної освіти, зокрема США (Н. Бідюк, В. Войнаровська, І. Литовченко, О. Романовська, К. Скиба, О. Тарасова), Канади (К. Істоміна, Н. Мукан), країн Європейського Союзу (Н. Авшенюк, О. Баніт, Є. Громов, О. Локшина, Л. Отрощенко, А. Сбруєва, О. Товканець, Г. Хоружий), Великої Британії (О. Бартош (Пічкар), О. Бойко, І. Брандибура, Т. Зорочкіна, О. Комочкова, Т. Кучай, О. Нагорна, Л. Пуховська, Н. Рокосовик, К. Стеценко, В. Третько);

скандинавських країн (О. Огієнко); Японії, Південної Кореї Китаю (Н. Пазюра) та ін.

Українські вчені-компаративісти фокусують увагу на методологічних підходах до проведення порівняльно-педагогічного аналізу, окресленні сучасних особливостей розвитку освітньої галузі. Зокрема, Л. Пуховська (2013; 2018) досліджує тенденції розвитку професійної освіти та професійну підготовку вчителів у країнах Західної Європи. Н. Авшенюк (2005; 2015) студіює теоретико-методологічні підходи до вивчення феномену транснаціонального освітнього простору та обґрунтовує тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти в розвинених англomовних країнах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). Науковий пошук Н. Бідюк (2001; 2018) спрямовано на вивчення інноваційного досвіду підготовки фахівців гуманітарного профілю в Британії та США. О. Локшина (2011; 2019) узагальнює тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах ЄС, а також досліджує стратегічні орієнтири міжнародних організацій у галузі освіти. Н. Пазюра (2014), аналізуючи тенденції розвитку професійної освіти в Китаї, послуговується філософськими, соціально-економічними, психолого-педагогічними ідеями; теоріями систем, людського капіталу; принципами порівняльної педагогіки. Крім того, науковець бере до уваги глобалізаційний та інтеграційний вплив на розвиток трудових ресурсів, наголошує на доцільності й запотребованості збагачення національного педагогічного досвіду досягненнями в освітньо-професійній галузі інших країн, що фіксують на підставі зіставного вивчення подій і явищ (с. 5). У розвідках Л. Чорної (2009) схарактеризовано специфіку практичної підготовки фахівців для туристичної сфери, що відбувається в університетах США. У фокусі дослідниці перебувають методологічні принципи науковості, об'єктивності, системності, різноаспектного опису явищ і процесів; комплексне використання методів наукового пошуку: порівняльно-історичний аналіз, інтерпретаторсько-аналітичний метод; системний аналіз, контент-аналіз, теоретичне узагальнення та ін. К. Скиба (2018) вивчає теоретичні та

практичні засади підготовки перекладачів у досвіді США. О. Товканець (2019) цілісно аналізує проблеми професійної підготовки фахівців із менеджменту освіти в центральноевропейських країнах (Болгарія, Словаччина, Словенія, Чехія), виокремлює методологічні підходи, зовнішні та внутрішні чинники формування змісту професійної підготовки таких фахівців, досліджує тенденції професійного розвитку фахівців із менеджменту освіти.

В останні кілька десятиріч сформувалися нові напрями досліджень, пов'язані з історією й сучасними трансформаційними змінами в різних галузях системи освіти Великої Британії. Українські автори Т. Зорочкіна (2019), Т. Кучай (2017), Н. Мукач (2016), Н. Рокосовик (2016) схарактеризували особливості розвитку британської системи освіти в контексті формування й реформування європейського освітнього простору та поширення тенденції до навчання протягом життя. Крім того, зосереджено увагу на існуванні окремих систем освіти Англії та Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії. З'ясовано глобальні чинники розвитку та стратегії забезпечення якості вищої освіти, зокрема британської вищої освіти, що, згідно з міжнародними рейтингами університетів, посідає позицію лідера у світі. Виокремлено домінуючі характеристики університету світового класу й умови досягнення університетом світового рівня. Проаналізовано тенденції модернізації освіти в контексті сучасних змін, окреслено нові перспективи. На підставі аналізу автентичних джерел з'ясовано особливості системи вищої освіти Великої Британії, а саме: фінансова доступність і привабливість більшості освітніх програм; високий контроль якості освіти й академічний рівень ступенів, що присуджують після здобуття освіти; вибір найбільш прийнятної освітньої програми залежно від типу підготовки, спеціалізації (їхньої комбінаторності), способу навчання (очне, заочне, дистанційне, поєднання очного та дистанційного навчання); перспективність успішного завершення освітньої програми для продовження навчання, а також для кар'єрного зростання; визнання ступенів, які присуджують британські

університети, у всьому світі. Велика Британія має вагомі здобутки в розвитку системи вищої освіти завдяки врегульованій законодавчо-нормативній базі; чіткій структурі організації навчання на всіх рівнях; оперативному реагуванню системи освіти на зміни ринку праці; професійній спрямованості освітніх програм; гнучкості системних зв'язків із роботодавцями й фаховими асоціаціями.

У праці Н. Бідюк (2001) запропоновано порівняльний аналіз тенденцій у розвитку вищої технічної освіти західноєвропейських держав та схарактеризовано основні етапи еволюції вищої освіти у Великій Британії:

– I етап – XII – XIII ст. (виникнення первісних училищ, створення перших закладів в Англії – Оксфордського й Кембриджського університетів, їх структурування, затвердження форм управління);

– II етап – XIV – XVI ст. (формування корпоративного стилю університету, налагодження співпраці з міськими органами влади й королівською владою, створення шотландських університетів, перше реформування вищої освіти, збільшення спектру форм фінансування);

– III етап – XVI – XVII ст. (університетська діяльність у період правління Генріха VIII, розроблення й ухвалення перших статутів – Кембриджського (1570 р.), Оксфордського (1636 р.), позбавлення від надмірної опіки з боку церкви, зміна соціального статусу студентства, запровадження кандидатських іспитів для отримання вченого ступеня);

– IV етап – XVIII – поч. XIX ст. (кардинальне реформування системи освіти, пошук нових форм співпраці влади та освітніх закладів, запровадження вступних і державних іспитів, відмова від вступних релігійних тестів, збагачення змістового наповнення професійної підготовки, уведення дисциплін, згідно з вимогами часу, покращення кваліфікації професорсько-викладацького складу);

– V етап – кінець XIX ст. – донині (розвиток бінарної системи вищої освіти, удосконалення структури ЗВО, навчального змісту й методів

викладання, підвищення рівня інтернаціоналізації вищої технічної освіти, реформування вищої школи) (с. 8–13).

Н. Бідюк підсумовує, що, попри історичні особливості функціонування вищих навчальних закладів, їх завжди об'єднували спільні ознаки: прагнення до автономії, набуття статусу культурно-освітніх центрів у британському суспільстві; збереження специфічних традицій кожного вищого навчального закладу; усебічна підтримка іміджу; пошук шляхів удосконалення системи викладання; увідповіднення підготовки фахівців із потребами часу (Бідюк, с. 8–13).

К. Стеценко (2012) диференціює такі стадії розвитку британської системи освіти у ХХ сторіччі:

1) розширення та фрагментація університетського сектору (кінець ХІХ – поч. ХХ ст.), виникнення наступного покоління британських університетів, що зумовлене індустріалізацією;

2) розширення системи вищої освіти (60-ті роки ХХ ст.), пов'язане з демографічним сплеском і потребами післявоєнної економіки;

3) переорієнтація вихідної елітарної британської освітньої системи на потокове, масове виробництво фахівців як наслідок двох попередніх тенденцій;

4) становлення бінарної системи вищої освіти – розмежування секторів автономних університетів «старого зразка» і спеціалізованих інститутів вищої освіти (коледжів), що були сфокусовані лише на держзамовлення;

5) ускладнення системи, поява нових труднощів керування й контролю як наслідок політики освітньої експансії; ліквідація бінарності, уніфікація, зрівняння статусу спеціалізованих коледжів та університетів (90-ті роки);

6) розвиток конкуренції «старих» і «нових» ЗВО.

Особливістю сучасних університетів є відмова від давніх традицій щодо організації навчального процесу, уведення інтегративних дисциплін, які об'єднують природничі й гуманітарні курси. Водночас науковці-компаративісти у своїх розвідках виокремлюють як позитивні, так і

проблемні аспекти в системі вищої освіти Великої Британії, що зумовлюють характер модернізаційних процесів. Зокрема, діагностовано низку проблем, які стримують розвиток системи освіти, не дають змоги забезпечити нову якість освіти. До таких проблем належать: пошук балансу між традиційними та інноваційними підходами в підготовці фахівців; запровадження трансдисциплінарності й міждисциплінарності знань; незгодженість у напрямках, назвах спеціалізацій, типології освітніх програм, з огляду на реалізацію права автономії університетів тощо.

Дослідники (Н. Бідюк, Н. Муқан, В. Третько) обстоюють солідарну позицію стосовно того, що в нових соціально-економічних умовах зарубіжна вища школа на тлі напрацювання позитивного досвіду постійно вдосконалюється. Варто звернути увагу насамперед на окреме існування систем освіти в Англії, Уельсі, Шотландії, Північній Ірландії, що зумовлює відмінності в освітніх традиціях, пріоритетах, у змісті й організації навчання та підготовки фахівців-міжнародників зокрема. Кожна з чотирьох частин Сполученого Королівства Великої Британії й Північної Ірландії має свою систему освіти, що формувалася під впливом політичних, культурних і релігійних процесів розвитку країни. Фактично потрібно розмежовувати три системи освіти: освітню систему Англії та Уельсу, освітню систему Шотландії й систему освіти Північної Ірландії. Водночас наголосимо на низці спільних ознак між освітою Англії та Уельсу й Північної Ірландії та на чималих відмінностях освіти в цих регіонах від освітньої системи Шотландії.

Значна частина наукових праць присвячена дидактичним і методичним особливостям організації підготовки фахівців в університетах Великої Британії. У компаративній розвідці О. Нагорної (2020) виконано системний аналіз проблеми професійної підготовки магістрів міжнародного арбітражу в педагогічній теорії та практиці Великої Британії, зокрема, обґрунтовано теоретичні (наукові підходи); організаційні (поетапна структура підготовки; прагматична спрямованість навчання, активна співпраця з міжнародними стейкхолдерами), дидактичні (стандартизація змісту юридичної освіти,

компетентнісно-орієнтоване навчання на засадах міждисциплінарного підходу; опційний і комплексний принципи побудови освітніх програм; контекстність та інтерактивність форм, методів і технологій навчання; дослідницько-практична підготовка; клінічні арбітражні практики; виробниче навчання в реальних умовах; інноваційні форми оцінювання (іспит «із відкритою книгою»), менторство; диверситивність форм підвищення кваліфікації та ін.) засади професійної підготовки магістрів міжнародного арбітражу; на основі порівняльно-педагогічного аналізу окреслено можливості використання прогресивних ідей британського досвіду для обґрунтування перспектив розвитку системи професійної підготовки магістрів міжнародного арбітражу в Україні на державному, організаційно-педагогічному, фінансовому, інформаційному, міжнародному рівнях; розроблено соціально-професійний профіль фахівця з міжнародного арбітражу.

Професійну підготовку фахівців-гуманитаріїв, зокрема філологів, у британському досвіді активно студіює О. Комочкова (2017). Дослідниця проаналізувала сучасні тенденції розвитку мовної освіти у Великій Британії, з огляду на регіональні особливості країни. Результати вивчення якості мовної освіти в британських університетах слугують підґрунтям для потрактування проблеми формування й розвитку іншомовної компетентності бакалаврів із міжнародних відносин. Заслужують на подальше вивчення виявлені О. Комочковою інноваційні форми, методи й технології навчання в британському досвіді (веб-квест, кібергід, мультимедійна презентація, комп'ютерні проекти).

О. Бартош стверджує, що Велика Британія зарекомендувала себе як країна, яка застосовує новітні підходи до викладання, навчання й оцінювання, докладає зусиль до сталого розвитку та освіти протягом життя («lifelong learning»), заохочує студентів розвивати критичне, абстрактне й творче мислення (Бартош, 2010). Британська практика переконливо доводить, що в процесі формування професійних компетентностей

випускника потрібні або продуктивний діалог між ринком праці та сектором вищої освіти, або галузеві взаємозв'язки між ними.

На особливу увагу заслуговують наукові розвідки, безпосередньо дотичні до порушеної проблеми. В. Третько (2014) цілісно аналізує теорію і практику професійної підготовки магістрів міжнародних відносин у Великій Британії. У праці обґрунтовано методологічні підходи до професійної підготовки магістрів міжнародних відносин; виявлено вплив світової освітньої політики та євроінтеграційних процесів на якість професійної підготовки магістрів міжнародних відносин у Великій Британії; схарактеризовано структурні компоненти сучасної системи професійної підготовки магістрів міжнародних відносин у Великій Британії (теоретико-методологічний, законодавчий, управлінський, суспільно-мотиваційний, особистісний, цільовий, організаційний, змістовий, технологічний, результативний і прогностичний); описано структурно-змістові (стандартизація та трансформація змістового наповнення магістратури на підставі компетентнісного підходу, науково-дослідницької, практико-орієнтованої парадигм, професіоналізації й міждисциплінарності), організаційні (доступність і публічність умов вступу до магістратури; диверсифікація магістерських програм та дипломів; самостійний вибір індивідуального освітнього маршруту; закордонне стажування), дидактичні основи (наявність нових форм, методів і технологій навчання; інформатизація освіти) фахової підготовки магістрів міжнародних відносин в університетах Великої Британії; виконано компаративно-педагогічний аналіз професійної підготовки магістрів міжнародних відносин у закладах Великої Британії й України; аргументовано доцільність залучення інноваційного британського досвіду до системи професійної підготовки магістрів міжнародних відносин в Україні, з огляду на різні рівні (концептуальний, законодавчий, соціально-економічний, організаційно-педагогічний, фінансово-управлінський, інформаційно-комунікаційний, міжнародний).

У дослідженні К. Істоміної (2016) витлумачено особливості професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із міжнародних відносин у Канаді: стратегії узгодження провінційних і федеральних освітніх та професійних стандартів; багаторівневий моніторинг якості освіти; автономність університетів; принципи інтернаціоналізації, гуманізації й демократизації освітнього процесу; застосування міждисциплінарного підходу; академічна мобільність студентів і викладацького складу; гнучкість змісту освітніх програм; орієнтація освітніх програм на досягнення академічних результатів; інтегрований характер освітніх програм; розвиток науково-дослідницького потенціалу університетів; заохочення й підтримка міжуніверситетської співпраці, а також співпраця з діловим сектором, сферою промисловості, урядовими та громадськими організаціями.

І. Брандибура (2018) дослідила особливості професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із політології в університетах Англії та Уельсу, а саме: автономізація, інтернаціоналізація й персоналізація освітнього процесу; диверсифікація освітніх програм; міждисциплінарний характер освітніх програм; гнучкість змісту освітніх програм; прикладний характер освітніх програм; акцентуація самостійної й науково-дослідницької роботи в освітньому процесі; широке використання методів активного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій; академічна мобільність здобувачів вищої освіти; інтегрованість системи професійної підготовки бакалаврів політології в міжнародний освітньо-науковий простір; контроль якості вищої освіти. Науковець удокладнює модель професійної підготовки бакалаврів гуманітарних наук із політології, що є чинною в університетах Англії й Уельсу та складається з нормативно-правового, теоретико-методологічного, цільового, стимулювально-мотиваційного, змістового, операційного, контрольного-регулювального, оцінно-результативного структуративів. Унаслідок порівняльно-педагогічного вивчення, зроблено висновок про спільні й відмінні риси в освітньому досвіді Англії, Уельсу та України. Крім того, сформульовано науково-методичні рекомендації стосовно залучення

прогресивних ідей до системи університетської освіти нашої держави.

У праці О. Тарасової (2014) аргументовано особливості професійної підготовки фахівців із міжнародних відносин в університетах США, з огляду на історичні, суспільно-політичні, соціально-економічні та освітні детермінанти: етапи становлення й розвитку освітнього напрямку «Міжнародні відносини»; організаційний компонент (навчання в умовах професійних шкіл міжнародних відносин; академічна мобільність; інтегровані та подвійні ступені; свобода вибору індивідуального освітнього маршруту; самостійність студента у виборі умов стажування і практики; високий рівень соціального партнерства щодо працевлаштування випускників та процесів акредитації й сертифікації); змістовий компонент (увідповіднення змісту із сучасними та перспективними напрямками розвитку системи міжнародних відносин; гнучкість, варіативність, наступність і професіоналізація змісту; залучення рефлексивного й особистісно розвивального компонентів; структурування змісту на основі інтегративного та опційно-модульного підходів; двовекторність змісту магістерської підготовки); технологічний компонент (інноваційність форм навчання: комбіноване («blended training») і долучене навчання («attached training»); інтерактивність методів та технологій навчання; комплексний моніторинг результатів навчання). Авторка виконала порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців із міжнародних відносин в університетах США та України, обґрунтувала можливості використання раціональних ідей досвіду США щодо професійної підготовки фахівців із міжнародних відносин у системі вищої освіти України.

В. Войнаровська (2011) актуалізує пошук інноваційних шляхів удосконалення фахової підготовки майбутніх бакалаврів з економіки в американській і вітчизняній освітній практиці в умовах інтеграційних процесів розвитку суспільства, інтернаціоналізації освіти, науки та культури, зростання вимог сучасного ринку праці.

У монографії Л. Отрощенко (2009) проаналізовано сучасні теоретико-методологічні підходи до професійної компетентності фахівців

зовнішньоекономічного профілю, описано модель підготовки таких фахівців у Німеччині. Схарактеризовано організацію професійної підготовки фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищих навчальних закладах Німеччини та механізми формування й розвитку професійної компетентності. Окрему увагу звернено на розвиток і реформування системи вищої освіти Німеччини в контексті вимог Болонського процесу та інтернаціоналізації освіти. Мають практичне значення обґрунтовані можливості використання прогресивних ідей німецького досвіду в Україні.

Отже, українські компаративісти провели низку фундаментальних досліджень, присвячених підготовці бакалаврів із міжнародних відносин.

Посутню роль відіграють і результати напрацювань науковців Великої Британії, що зорієнтовані на проблеми професійної підготовки фахівців міжнародних відносин (A. Blair, S. Curtis, L. Doherty, B. Kaussler, J. Moon, N. Saiya, A. Simpson, W. Schokman, T. Wedig, K. Zwolski та ін.). Відомі зарубіжні вчені-політологи (A. Acharya, J. Baylis, B. Buzan, M. Durfee, P. Jackson, K. Jurgensen, R. Keohane, M. Kornprobst, P. Kristensen, F. Kratochwil, Y. Lapid, D. Maliniak, D. Nexon, P. Owens, S. Peterson, R. Powers, S. Smith, J. Rosenberg, J. Rosenau, M. Tierney та ін.) ґрунтовно вивчають такі аспекти: міжнародні відносини як глобальна дисципліна політичної науки; еволюція міжнародних відносин; онтологія, епістемологія й методологія міжнародних відносин; теорії (метатеорії) міжнародних відносин; міжнародні відносини у світовій політиці; риторичні основи міжнародних відносин; сучасні тенденції розвитку міжнародної політики; інтер- і кроскультурні парадигми в міжнародних відносинах тощо. У працях інших авторів (N. Carl, S. Engert, J. Epley, R. Glazier, C. Kennedy-Pipe, M. Mattlin, J. Mazer, P. McCaffery, S. Mcmillan, L. Miller, M. Parlett, F. Ramel, N. Rengger, M. Shields, A. Spencer, T. Wedig) схарактеризовано загальні підходи до організації освітнього процесу в британських університетах; структурування освітніх програм підготовки бакалаврів із міжнародних відносин; використання інноваційних методів і технологій навчання; розвиток професійної компетентності тощо.

Наукове підґрунтя для проблеми дослідження становлять фундаментальні праці українських філософів, педагогів, психологів В. Андрущенко, О. Власової, В. Геєць, С. Клепка, В. Кременя, В. Лугового, Л. Лук'янової, Н. Ничкало та ін., де виокремлено сучасні тенденції розвитку професійної освіти, досліджено процеси децентралізації, відносини влади й суспільства, запропоновано рекомендації щодо провідних засад створення органів державно-громадського управління освітою на різних рівнях реалізації.

Важливе значення мають наукові розвідки, підготовлені Британською академією (British Academy) – науковим товариством та органом, який представляє гуманітарні й соціальні науки. У студіях виконано факторний і кластерний аналіз емпіричних даних про поточну пропозицію та попит на фахівців зі знанням мов в Англії, Шотландії, Уельсі, Північній Ірландії станом на 2013 рік.

Попри активізацію компаративних досліджень, донині відкриті питання стосовно правильного вибору методологічного інструментарію. На думку D. Hebert, компаративні розвідки поверхово й інформативно розкривають окремі проблеми в освіті зарубіжних країн, що призводить до втрати автентичності та оригінальності, не дає змоги з'ясувати реальні цілі й завдання освіти (Hebert, 2012, с. 18). У цьому контексті вагоме значення має автентична періодика, законодавчі документи, матеріали діяльності міжнародних фахових організацій, електронні ресурси тощо.

Для дослідження проблеми професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин на різних етапах наукового пошуку використано низку автентичних джерел, а саме:

– офіційні документи, матеріали науково-практичних конференцій, симпозіумів, аналітичні матеріали міжнародних організацій із проблем вищої освіти, зокрема бакалаврської підготовки (доповіді, резолюції, рекомендації, електронні банки даних), – ООН, Ради Європи, Європейської комісії, ЮНЕСКО, Європейського центру вищої освіти (UNESCO-CEPES), Асоціації європейських університетів (EUA), Союзу європейських студентів (ESU),

Європейської асоціації вищих навчальних закладів (EURASHE), Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA);

- офіційні документи, статистичні матеріали, урядові постанови, законодавчі акти Великої Британії – Департаменту освіти (DfE), Ради університетів Великої Британії (UUK), Уельського департаменту освіти, навичок і навчання впродовж життя (DELLS), Департаменту освіти Північної Ірландії (DENI), Виконавчого департаменту освіти Шотландії (SEED), Постійної конференції ректорів (SCOP), рад із фінансування вищої освіти Англії (HEFCE), Шотландії (SHEFC) та Уельсу (HEFCW), Агенції забезпечення якості вищої освіти (QAA), Ради з оцінювання якості вищої освіти (HEQC), Комітету якості вищої освіти (QAC);

- нормативні документи міжнародного й національного рівнів, відповідно до яких вибудований розвиток вищої освіти та професійної підготовки фахівців, – Закони Великої Британії «Про вищу освіту» («Higher Education Act», 2004), «Про вищу освіту та дослідницьку діяльність» («Higher Education and Research Act», 2017), «Міжнародний стандарт класифікації освіти» («International Standard Classification of Education», 2011), «Спільна система академічного кодування» («Joint Academic Coding System», 2018), «Ключові компетентності для навчання впродовж життя: Європейська довідкова рамка» («Key Competences for Lifelong Learning: European Reference Framework», 2007);

- звіти про діяльність громадських, міжнародних фахових організацій (Британської асоціації міжнародної освіти (BISA), Британської асоціації політології (PSA); Міжнародної студентської асоціації політологічних наук (International Association for Political Science Students, 2018), Асоціації політологічних студій (Political Studies Association, 2018); Європейського консорціуму політичних досліджень (European Consortium for Political Research, 2017));

- освітні нормативні документи Великої Британії («Рамка якості досліджень» («Research Excellence Framework», 2017), «Стандарт професійних

кваліфікацій» («Standard Occupational Classification», 2018), «Стандарт вищої освіти з політики та міжнародних відносин» («Subject Benchmark Statement for Politics and International Relations», 2015, 2019), «Рамка кваліфікацій у вищій освіті Англії, Уельсу та Північної Ірландії» («The Framework for Higher Education Qualifications in England, Wales and Northern Ireland», 2014);

- банк даних електронної документації університетів Великої Британії (35 освітніх програм);

- зарубіжна періодика («British Journal of Politics and International Relations», «European Journal of International Relations», «Models, Numbers and Cases: Methods for Studying International Relations», «International Studies Quarterly», «Review of Economics and Political Science», «The British Journal of Politics and International Relations», «Political Studies», «Political Insight», «Research in Comparative and International Education», «Journal of Intellectual Capital», «Journal of Higher Education Policy and Management», «Higher Education in Europe», «Educational Leadership», «Higher Education Research and Development», «Academy of Management Learning and Education», «Educational Philosophy and Theory», «Active Learning in Higher Education», «International Journal for Academic Development», «Innovative Higher Education»).

Проблеми, що постають у процесі професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин, стосуються насамперед окреслення теоретико-методологічної основи дослідження. З огляду на це проаналізовано провідні зарубіжні й вітчизняні журнали, що порушують питання порівняльної педагогіки: «Comparative Education» (видавництво «Taylor & Francis Online»), «COMPARE: A Journal of Comparative and International Education» (Британська Асоціація з міжнародної та порівняльної педагогіки, видавництво «Taylor & Francis Online»), «Comparative Education Review» (Товариство з порівняльної та міжнародної освіти, видавництво «University of Chicago Press»), «Prospects: Comparative Journal of Curriculum, Learning, and Assessment» (Міжнародне бюро з освіти при ЮНЕСКО, видавництво «Springer Publishing»), «Порівняльно-педагогічні студії» (Інститут педагогіки

Національної академії педагогічних наук України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини), «Професійна порівняльна педагогіка» (Хмельницький національний університет).

Дослідженню окремих аспектів професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин в Україні присвячено наукові розвідки В. Вишпольської (зміст і структура професійної компетентності фахівців-міжнародників); К. Долгош (розвиток творчої професійної діяльності фахівців із міжнародних відносин); Г. Копил, Н. Логутіної (формування готовності фахівців із міжнародної економіки до професійного іншомовного спілкування); Л. Максимчук (підготовка майбутніх економістів-міжнародників до професійної діяльності засобами інтерактивних технологій); М. Клепар (усебічний аналіз термінологічного апарату дослідження професійної підготовки студентів, які навчаються за різними спеціальностями галузі знань «Міжнародні відносини» у закладах вищої освіти України). На думку К. Долгош (2009), серед проблем системи підготовки фахівців із міжнародних відносин варто називати такі: низька мотивація самостійної роботи; несистематична навчальна робота студентів; брак об'єктивності в оцінюванні навчальних досягнень студентів; недостатня оперативність щодо поінформованості організаторів навчального процесу про успішність студентів; непродуктивні витрати часу студента й викладача; низька мотивація викладачів до впровадження сучасних інформаційних технологій навчання (с. 105). Обґрунтованими й реальними є підходи до вдосконалення освітнього процесу: розвиток міждисциплінарних зв'язків; навчання не предмета, а спеціальності; інтеграція навчальних дисциплін; планування в змісті навчальних програм тем, що стосуються управління, економіки, права, усебічного аналізу сучасних інформаційних технологій, інтелектуального права, іноземних мов; розроблення міждисциплінарних і мультидисциплінарних ступеневих програм навчання; створення дієвої системи студентської науково-дослідницької роботи тощо. На цьому тлі актуалізована потреба в постійному науковому пошуку

адекватних організаційно-педагогічних умов, підходів, принципів, стратегій, технологій та змісту освіти й навчання майбутніх фахівців-міжнародників.

Отже, сучасний науковий дискурс фокусує увагу вчених на професійній підготовці бакалаврів із міжнародних відносин. Компаративно-педагогічні студії із задекларованого питання вирізняються власною методологією й запотребувані в науці, з огляду на інтенсифікацію глобалізаційних та інтеграційних чинників розвитку суспільства.

Систематизація поглядів науковців і практиків дає змогу дійти висновку, що для сучасного стану професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин характерна низка ознак, які зумовлюють модернізаційні зміни (гуманізація, демократизація, глобалізація, диджиталізація, диверсифікація, децентралізація, фундаменталізація, неперервність, упровадження інновацій, оновлення змісту підготовки, інтегроване навчання, економічна ефективність, розширення міжнародної співпраці) та орієнтовані на підготовку фахівців-міжнародників нової генерації, здатних оперативно реагувати й адекватно діяти в професійному середовищі, що змінюється. У науковій літературі досліджено різні виміри професійної підготовки фахівців міжнародних відносин: політичний, соціальний, кроскультурний, економічний, педагогічний. Науковцями запропоновані шляхи вдосконалення й розвитку системи політологічної освіти: оновлення законодавчо-нормативного забезпечення; структурування та трансформація змісту професійної підготовки міжнародників; розроблення моделей професійної підготовки; формування й розвиток професійної компетентності фахівців та готовності до професійної діяльності; упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці міжнародників; імплементація педагогічних інновацій зарубіжного досвіду тощо.

На основі рефлексії наукового доробку вчених, положень законодавчих документів і науково-методичної літератури *професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин* потрактована як неперервний поетапний

освітній процес, спрямований на розвиток професійної компетентності на засадах фундаментальності, міждисциплінарності, практичної орієнтованості, свободи вибору освітньої траєкторії, що забезпечує освітню кваліфікацію, необхідну для ефективної професійної діяльності в міжнародному середовищі.

Отже, стан опрацювання проблеми професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у компаративно-педагогічному дискурсі засвідчує, що, попри наявні теоретичні розвідки з питань професійної підготовки фахівців із політики й міжнародних відносин, окремі аспекти донині повністю не з'ясовані. Потребують уточнення припущення вітчизняних і зарубіжних учених щодо використання інноваційних технологій у процесі професійної підготовки бакалаврів, стосовно оптимального поєднання теоретичного й практичного компонентів навчання, стандартизації професійної підготовки тощо.

1.2. Сучасні тенденції розвитку політологічної освіти

Міжнародні відносини – один із найскладніших об'єктів наукового знання, що з давніх-давен виконували важливу роль у житті будь-якої держави та суспільства. Їхня значущість особливо зростає нині, коли всі країни взаємопов'язані в розгалуженій мережі різноманітних взаємодій, що впливають на долю всього людства. Дослідження історії й сучасності міжнародних відносин набуває неабиякої актуальності в умовах інтеграції України до європейської спільноти.

Динаміка системи міжнародних відносин, детермінована історичними подіями кінця 80-х – 90-х рр. збіглого століття, спричинена дією різних регіональних і глобальних факторів. Чисельність міжнародно-політичних суб'єктів невинно збільшується, ступінь їхньої взаємозалежності теж помітно зростає. Це активізує трансформаційні процеси в системі міжнародних відносин, на яких позначаються і складні та полівимірні

регіональні чи глобалізаційні чинники. Вивчення векторів подальшої перебудови системи міжнародних відносин нині ускладнене, тому потребує з'ясування їхніх закономірностей. Зазначене питання в контексті інформаційної ери актуалізує увагу представників різних наукових шкіл, перебуває в центрі дослідницького пошуку академічної спільноти в державах, що вирізняються євроатлантичною політичною й культурною орієнтацією.

Серед усіх видів суспільних інтеракцій міжнародні відносини становлять окрему групу, з огляду на особливі, притаманні лише їм ознаки, які формують предметне поле для дискусій щодо розвитку, функціонування, еволюції та трансформації. У методології міжнародних відносин помітно прогресувала сучасна західна міжнародно-політична наука. В епіцентрі студіювання питань світової політики й міжнародних відносин опинилися США. Давні традиції мають також західноєвропейські держави, насамперед Франція, Велика Британія, Німеччина. Завдяки працям Р. Арона (Арон, 2000), К. Дойча (Deutsch, 1963), М. Каплана (Kaplan, 1961; 1957), Г. Моргентау (Morgenthau, 1973), Дж. Розенау (Rosenau, 1969; 2006), А. Уолферса (Wohlforth, 1994), С. Хоффмана (Hoffman, 2002) та багатьох інших учених, у суспільних науках утвердився порівняно самостійний напрям, який вивчає реалії міжнародного життя. Заслужують на увагу праці польських авторів, зокрема Й. Кукулки (Kukulka, 2003), який фокусує увагу на методологічних проблемах. В окресленій проблематиці зацікавлені українські науковці, такі як М. Мальський (Мальський, 2003), В. Манжола (Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин, 2008), М. Мацяк (Мальський, 2003), С. Шергін (Шергін, 2005) та ін. На підставі вивчення історичних фактів, різних наукових підходів міжнародні відносини розуміємо як сукупність економічних, політичних, правових, ідеологічних, дипломатичних, військових, культурних, освітніх та інших взаємин між суб'єктами, які діють на світовій арені.

Україна, розпочавши процес інтенсивної євроінтеграції, нині перейшла до фази кардинальних геополітичних перетворень. Промовистим є той факт, що в економічній і фінансовій галузях докладають зусиль для нейтралізації відмінностей та бар'єрів, для формування спільного економічного простору. Крім того, увагу акцентовано на посиленні європейської самосвідомості й утвердженні ідентичності громадян, що сприяють адекватному розумінню та відчуттю європейських цінностей. Вибравши європейський орієнтир для розвитку, Україна має вибудовувати свою стратегію так, щоб формувати європейську свідомість громадян, окреслювати спільне полікультурне й наукове середовище, що вирізняється різноманітністю, толерантним ставленням до особливостей національних культур та водночас інтеграцією специфічних рис кожної культури до єдиного простору (Астахова, 1994; Герасина, 1993).

Оновлення політологічної науки вимагає ліквідації помітного розриву, що утворився між фундаментальною наукою та практичною зовнішньополітичною й зовнішньоекономічною сферами. У разі збалансування такої ситуації громадські відносини можуть поліпшитися. Серед актуалітетів – модернізація роботи державних структур і структур громадянського суспільства, покращення рівня підготовки й ухвалення політичних рішень. Окреслені завдання неможливо виконати без організації фундаментальних і прикладних студій, що перебувають на інтердисциплінарній межі, охоплюючи політологію, країнознавство, державне управління, конституційне право, історію та соціологію. Перед ученими постає завдання – синтезувати провідні ідеї, описані у вітчизняних і закордонних розвідках, започатковувати фундаментальні студії (зіставний аналіз політичних і партійних систем, конституцій), продукувати прикладні праці (правові засади державної служби, особливості цивільної й дипломатичної служби в різних державах, мовна освіта). Такі дослідження потенційно слугуватимуть фундаментом для підготовки фахівців із взаємозалежних галузей – міжнародних відносин, державного управління,

політології й соціології, економіки та права. Для промоції України за кордоном варто залучати такий потужний ресурс, як експортування інноваційних технологій і якісних знань, що можливо реалізувати за умови належної дипломатичної та політичної підтримки держави. Зовнішньополітичні завдання України – гармонійний компонент більш широкого контексту еволюції держави й громадянського суспільства. Теорія та практика переконливо доводять, що в сучасному світі зовнішньополітична діяльність держави, зовнішньоекономічна робота державних і приватних компаній, державне управління й саморегульоване громадянське суспільство взаємопов'язані та взаємозалежні.

Автори наукових студій донині не сформулювали єдиного підходу до витлумачення термінів «політична освіта» та «політологічна освіта». У частині праць названі поняття ототожені, натомість в іншій частині – терміни чітко диференційовані. Політологічна освіта потрактована як процес викладання політології в закладі вищої освіти, а також як система навчання професійних політологів-міжнародників.

На нашу думку, під поняттям *політична освіта* варто розуміти цілеспрямоване, системне, різне за формами й методами формування політичних знань, цінностей і моделі політичної поведінки, суб'єкти якої – політичні й цивільні інститути суспільства. Такий різновид освіти здобувають у межах усього соціуму, де ЗВО відіграє найбільш присутню роль. Варто зауважити, що ЗВО, однак, не є єдиним інститутом, що реалізує мету й завдання політичної освіти. *Політологічна освіта* передбачає професійну підготовку фахівців із міжнародних відносин – політологів, що здобувають у ЗВО, згідно з метою й завданнями стандарту вищої освіти.

Політична й політологічна освіта мають суттєву різницю, що виявляється в меті, а отже, у кінцевому результаті навчання. У межах політичної освіти формують критичне, раціональне та об'єктивне уявлення про функціонування політичних інститутів і процесів, готують фахівця до реалізації низки політичних функцій, навчають самостійного вибору та

відповідального ставлення до його втілення (Raffo, Forbes, & Thomson, 2015). На противагу цьому, політологічна освіта покликана навчити методів і способів наукового пізнання політичного світу, міжнародних відносин, відповідно до принципів об'єктивності, критичності, верифікованості тощо. Так освіта запотребувана в руслі підготовки фахівців міжнародних відносин, що вимагає фокусування уваги на інноваційних наукових досягненнях, об'єктивного й раціонального пізнання, а також залучає складники політичного інформування та виховання.

Актуальність політологічної інтерпретації сучасних міжнародних відносин зумовлена тим, що їхня природа під впливом різноманітних чинників, зокрема глобалізації, стає дедалі більш неklasичною й дивергентною. Солітологічне розуміння міжнародних відносин покликане пояснити й теоретично синтезувати закономірності їхнього розвитку та надати дослідникові додаткові можливості для аналізу провідних світополітичних процесів (Кононенко, 2012). На думку автора, «політологія міжнародних відносин у найширшому тлумаченні є наукою про міжнародні порядки. Ця галузь структурних знань про міжнародні відносини, хоча й має власну предметну сферу, залишається частиною загальної системи політичної науки. У найширшому тлумаченні політологія міжнародних відносин є наукою про міжнародні порядки. У вузчому – «мезотлумаченні» – вона постає наукою про політичні системи міжнародних відносин або системи світової політики. Нарешті, у найвужчому – «мікротлумаченні» – політологія міжнародних відносин являє собою науку про владу, а саме про формування, розподіл і реалізацію влади в специфічній соціальній царині». Водночас використання форм політологічного розуміння міжнародних відносин дає змогу оптимізувати дослідницький процес та увідповіднити його з сучасними методами аналізу політичних процесів.

Акцентування міжнародної проблематики в предметній і дослідницькій сферах політології стало помітним після Першої світової війни. Значущість системного аналізу міжнародних відносин як найменш досліджених і

прогнозованих серед інших політичних процесів аргументована потребою в запобіганні руйнівним воєнним конфліктам, до яких були залучені великі держави та які загрожували міжнародному порядку з огляду на серйозні наслідки. Після створення спеціальних кафедр в університетах США й Великої Британії розпочалося становлення міжнародних відносин як навчальної дисципліни та як науки. На перших етапах дослідники обмежувалися збиранням емпіричного матеріалу, що стосувався міжнародних відносин, аналізували їхню природу та окреслювали еволюційні вектори. Це спонукає до висновку про те, що теоретична компонента, яка прогнозувала з'ясування закономірностей та їх класифікацію й перевірку, перебувала лише в зародковому стані.

Отже, політична наука в найширшому тлумаченні є наукою про соціальні порядки (макроінтерпретація), у дещо вузчому мезорозумінні – наукою про політичні системи як соціальні механізми порядкотворення, у найвузчому мікротлумаченні – наукою про владу як інструмент порядкотворення. Згідно з найбільш широким трактуванням, політологія міжнародних відносин – наука про міжнародні порядки; відповідно до вузчого мезотлумачення, це наука про політичні системи міжнародних відносин або системи світової політики; у руслі найвузчого мікротлумачення йдеться про владу в міжнародних відносинах, про формування, розподіл і реалізацію влади в специфічній соціальній царині.

Загалом політологія міжнародних відносин виникає через модифікацію теоретико-методологічного ядра політичної науки, з огляду на специфіку предметної галузі – специфіку власне міжнародних відносин, її зворотний вплив на це загальнополітологічне теоретичне ядро. З'ясування специфіки предмета політології міжнародних відносин дає змогу краще зрозуміти її теоретико-методологічну структуру й місце в загальній системі політичної науки (Кононенко, 2012).

Особливості професійної підготовки детерміновані специфікою галузі, тому варто схарактеризувати політологію як сферу знань і професійної

діяльності. Наукові підходи до потрактування сутності поняття «політологія» засвідчують, що термін є широким і багатограним. Згідно з узагальненим розумінням, це «системне вивчення управління за допомогою емпіричних і теоретичних методів аналізу» (Encyclopedia Britannica, 2016). У традиційному контексті політологія вивчає державу, її органи та інститути влади. Попри це, сучасна політологія вирізняється порівняно ширшим предметним спектром і прогнозує опрацювання низки соціальних, культурних, психологічних чинників, що позначаються на функціюванні державних органів управління. Політологія як наука схильна до запозичення відомостей із соціальних наук, водночас вона сфокусована на владі, тобто на «здатності одного політичного суб'єкта одержати бажане від іншого політичного суб'єкта на міжнародному, національному й місцевому рівнях» (Encyclopedia Britannica, 2016).

Починаючи з другої половини ХХ ст., наука про міжнародні відносини набула статусу раціональної теорії, предмет якої окреслив засновник «класичної парадигми» політичного реалізму Г. Моргентау: «Теорія міжнародних відносин є раціонально впорядкованим резюме всіх раціональних елементів, які спостерігач виявив в об'єкті. Така теорія – щось на кшталт раціонального нарису міжнародних відносин, карти міжнародної сцени» (Україна в постбіполярній системі міжнародних відносин, 2008). Інший класик американської політології, представник школи теорії складних систем і порівняльного аналізу світополітичних процесів Дж. Розенау потрактував сутність теорії міжнародних відносин як «сукупність дій і взаємодій суб'єктів міжнародної системи».

Міжнародно-політологічне дослідження – складна сфера. Така пізнавальна ситуація суттєвою мірою зумовлена труднощами й недостатньою визначеністю предмета цього підрозділу політичної науки. Г. Моргентау стверджує: «Перший урок, який засвоює дослідник міжнародної політики і який не слід ніколи забувати, полягає в тому, що комплексність міжнародних справ робить прості рішення та вірогідні прогнози неможливими. Тут і

науковець, і шарлатан утворюють одну компанію. Знання сил, які детермінують політику між народами, та шляхів, за якими розгортаються політичні відносини, викривають невизначеність і неоднозначність фактів міжнародної політики. У кожній політичній ситуації задіяні суперечливі тенденції, за сприятливих обставин одна з цих тенденцій може переважити. Однак, яка саме, не знає ніхто» (Morgenthau, 1978, с. 21, 22).

Упродовж 60 – 90-х рр. ХХ ст. відомі американські (К. Боулдінг, К. Волтц, А. Волферс, Р. Гілпін, К. Дойч, М. Каплан, Р. Кеохейн, К. Райт, Р. Роузкранс, С. Хоффман, Т. Шеллінг) та європейські (Р. Арон, Ф. Брайар, Г. Бутуль, Б. Бузан, Б. Баді, Х. Булл, М. Вайт, Й. Галтунг, Т. де Монбріаль, К.-М. Смутс) учені не змогли запропонувати універсальну за формою й раціональну за змістом теорію міжнародних відносин. Натомість була розроблена низка концепцій і теорій «середнього рівня», що вибирали за основу аналізу світополітичних процесів. Такий стан унеможливив цілісне розуміння теоретичної проблематики сучасних міжнародних відносин (Зязюн, 2000). Попри використання системного підходу, наукових методів і прикладних методик, «модерністам» і «традиціоналістам» не вдалося нейтралізувати фрагментарність та суперечливість загального дискурсу стосовно предмета теорії міжнародних відносин. Варто висловити припущення, що розроблення так званої «гранд-теорії» у межах класичних, некласичних, неокласичних, посткласичних парадигм і наукових шкіл було неможливим з огляду на непросту природу та схоластичність міжнародних відносин, а також на політико-організаційні, економічні, соціокультурні, психологічні чинники й закономірності. Такі фактори в комплексі акцентували увагу на політологічному напрямі міжнародних відносин.

Більш глибокому розумінню плюралізму політології сприяє діахронний аналіз. За висловом Г. Алмонда (Almond, G. A. (1988).), політологів можна умовно розподілити на дві групи, з огляду на методологічний апарат і їхні політичні погляди. Для першої групи характерне об'єднання навколо лівоцентристських політичних поглядів. Такі політологи надавали перевагу

методам аналізу, що еволюціонували з історії й філософії. Натомість друга група політологів оперувала дедуктивними, статистичними й експериментальними методами, обстоюючи правоцентристські позиції в політиці (Almond, 1988). Аналіз Г. Алмонда мотивував Р. Кінга й С. Маріана (King & Marian, 2008) провести міжнародне дослідження. Авторам вдалося виокремити три групи науковців-політологів: одні покладаються на гуманітарну концептуалізацію політики; другі зосереджуються на науковому підході; треті цінують методологічний плюралізм (King & Marian, 2008). Тож Г. Алмонд (Almond, 1988), Р. Кінг і С. Маріан (King & Marian, 2008) вивчали наукову методологію та особистостей. На противагу цьому, Н. Джонсон (Johnson, 1989) сфокусував свою увагу на становленні політології як навчальної дисципліни в системі вищої освіти. На цій підставі автор запропонував чотири версії політології, які розвивалися в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії: теоретична політологія, прикладна політологія, політологія як наука, політологія як аналіз поточних відносин.

У руслі політології як аналізу поточних відносин створене підґрунтя для низки модулів із національної, міжнародної, порівняльної політології, що порушують актуальні політичні питання, вимагають залучення багатьох концептуальних інструментів. Політологія як наука синтезує розвідки, ґрунтовані на біхевіористському й раціоналізаторському методологічних підходах, результатах статистичного та квантитативного дослідження, на різних емпіричних даних. Теоретична політологія актуалізує історичні й філософські джерела. Завдяки цьому підходові, політологія скерована до гуманітарних наук, тому орієнтує студентів на з'ясування особливостей динаміки політичних інститутів, їх критичне оцінювання на підставі політичних ідей. У фокусі прикладної політології – професійна діяльність у галузі публічного адміністрування, урядові процеси, зв'язок з економікою, менеджментом, правом тощо (Johnson, 1989). Варто визнати слушною думку багатьох науковців, які доводять, що описане методологічне різноманіття

засвідчує сильні позиції політології. Основні напрями спеціалізації політологічної освіти представлені на рис.1.1.

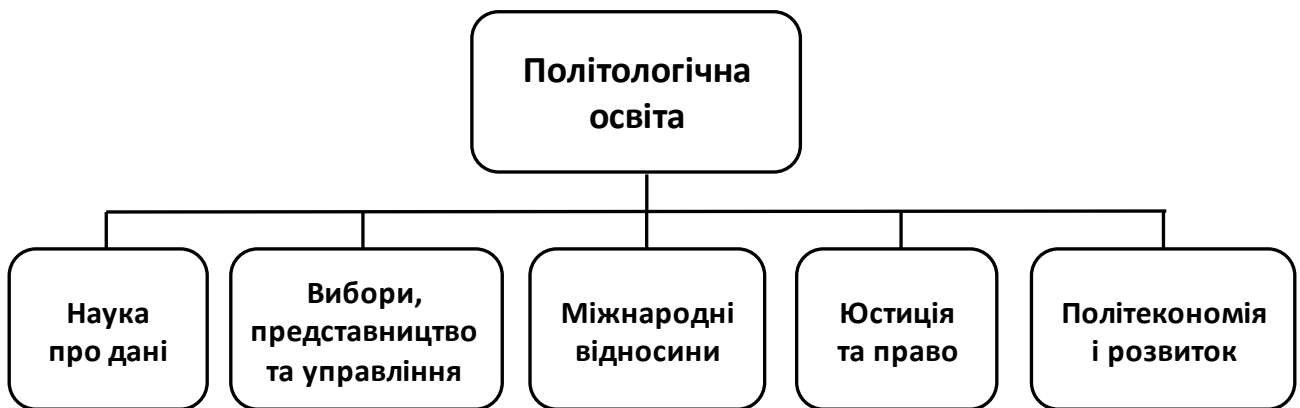

Рис. 1.1. Основні напрями спеціалізації політологічної освіти

Джерело: систематизоване автором.

Релігійні, культурні, соціальні, правові, економічні чинники постійно позначаються на політичних процесах. З огляду на це, політологія гармонізована з дисциплінами гуманітарного блоку (економіка, історія, соціологія, література, право, філософія). За висловом Р. Бурнхама (Burnham, 2008), політологія поєднує знання із соціальних наук. Ця галузь еволюціонувала з історії й філософії, постійно апелює до аналітичних економічних і соціологічних відомостей, певною мірою залучає право, психологію та географію. Учені М. Кітінг (Keating, 2009), К. МакКензі (McKenzie, 2007), М. Моран (Moran, 2006) аргументують доречність зв'язку політології та гуманітарних і соціальних сфер. Зокрема, М. Кітінг (Keating, 2009) окреслює кілька векторів міждисциплінарної взаємодії, які поглиблюють та вдосконалюють концептуальні й методологічні ресурси політології: аналіз співвідношення понять індивідуального й колективного, що вимагає знань соціології та антропології; вивчення проблем часу й простору, що актуалізує відомості з історії та географії; синтез критичної реалістичної епістемології й нормативності, що вмотивовує доцільність вивчення філософії (Keating, 2009).

Наукове зацікавлення становить зв'язок політології з природничими галузями, як-от із біологією. М. Боарі (Boari, 2005) аналізує співвідношення засадничих понять політології й біології, аргументуючи доречність становлення біополітичної науки. Дж. Фоулер і Д. Шрайбер (Fowler & Schreiber, 2008) зауважують, що впродовж тривалого періоду біологи продуктивно досліджували специфіку функціонування людського мозку та його генетичних основ. Водночас політологи зосереджували увагу на тому, як соціальне й інституційне середовище впливає на масові політичні погляди, переконання та поведінку, що формує фундамент для плідної співпраці. Науковці Дж. Грівз і В. Грант (Greaves & Grant, 2010) переконані в конструктивності інтергалузевої співпраці політологів і біологів, оскільки між цими сферами завжди існували історичні зв'язки та поставали спільні методологічні проблеми для розв'язання.

Отже, політології властивий потужний потенціал, що може виявлятися під час взаємодії з гуманітарними та з природничими науками. У системі професійної підготовки фахівців варто інтенсифікувати міждисциплінарні зв'язки, що можливо реалізувати через проведення спільних наукових досліджень, розроблення інтегрованих освітніх програм, які дадуть змогу одержати ступінь за подвійною, потрійною або за основною / додатковою спеціальністю. Такі міркування засвідчують комплексний підхід до навчання й уможливають формування цілісного наукового світогляду.

Нині для України стає пріоритетом та імперативом глобалізація, що віддзеркалює особливості загальнолюдської еволюції. На глобалізаційному тлі проходить вибір моделі подальшого розвитку, ідеться про технологічну, економічну, соціальну, цивілізаційну моделі. На конкурентоспроможність держав впливає низка чинників: рівень інноваційності, глибина знань, динамічність інформації. Водночас статичні відомості, що віддзеркалюють ступінь забезпечення матеріальними й трудовими ресурсами, поступаються своєю важливістю. Сучасна промислова революція детермінована технологічним прогресом, спрямованим до «нової» економіки.

Мікроекономіка, телекомунікація, комп'ютерні й біотехнології, сфери розроблення нових матеріалів, що мають модерні властивості, продуктивно взаємодіють. Звичайно, що в таких умовах кардинальних змін зазнає й система вищої освіти, що набуває провідного впливу на динаміку світової політики. Зі свого боку, глобалізація, що трансформує світові економічні конфігурації, позначається й на розвитку освітньої сфери, скеровуючи її на планетарні цінності та досягнення. Болонська декларація, країни-підписанти якої мають забезпечити загальноєвропейське тло вищої освіти, регламентує один зі значущих напрямів розвитку – диверсифікацію вітчизняної системи освіти (Зленко, 2008; Кононенко, 2012).

Сьогодні в Україні сформовано потужну школу підготовки фахівців-міжнародників. Водночас докорінні зміни, що відбуваються в міжнародному середовищі, де функціює незалежна Україна, потребують продовження роботи з обґрунтування теоретичних і методичних засад удосконалення професійної підготовки фахівців міжнародних відносин на всіх системних рівнях: законодавчому, управлінському, теоретико-методологічному, організаційно-педагогічному, соціально-економічному, інформаційному, особистісному. З огляду на це, зазнає актуалізації питання теоретичної аргументації й практичного втілення концептуального підґрунтя розвитку системи політологічної освіти на тлі диверсифікації.

Система політологічної освіти покликана насамперед забезпечити якісно новий рівень у підготовці фахівців із міжнародних відносин до провадження професійної діяльності. З огляду на таке завдання, актуалізовані вимоги до системи освіти: відкритість, раціональність, демократичність, ефективність, економічна доцільність, функціонування згідно з усталеними принципами освітньої діяльності (взаємозв'язок з історією, культурою, традиціями, гуманізм, свобода й відповідальність, пріоритетність загальнолюдських цінностей, взаємодія з іншими культурами). Зasadничі принципи побудови системи політологічної освіти такі:

- розвиток політологічної освіти як складника загальнодержавної системи освіти;
- інтеграція політологічної освіти в національну систему освіти на засадах єдиної законодавчої та правової бази.

Передумови формування системи політологічної освіти в Україні: наявність законодавчої бази; розроблення єдиної державної системи стандартів вищої освіти; існування тенденцій інтеграції української освіти в європейський та світовий освітній простір.

Природний характер динаміки світових тенденцій у сфері підготовки фахівців міжнародних відносин такий, що детермінує актуальність формування системи політологічної освіти. Політологічна освіта має на меті якісну фундаментальну й загальнокультурну підготовку фахівців, які в майбутньому працюватимуть у галузі. Якісна підготовка стає можливою в разі залучення висококваліфікованих викладачів, науковців і практиків, а також за умов належного забезпечення сучасними науково-методичними й матеріально-технічними ресурсами.

Для обґрунтування концептуальних основ розвитку системи політологічної освіти доцільно застосовувати системний підхід, який дає змогу відобразити цілісність аналізованого явища, зважати на його структурні складники, описувати механізми, які сприяють такій єдності. Політологічна освіта має розвиватися на якісній законодавчій базі, основою такої освіти повинно слугувати науково-методологічне підґрунтя, що увідповіднене з ринковими вимогами й суспільними потребами. Крім того, украй важливо брати до уваги низку *загальнопедагогічних* (демократизація, гуманізація, науковість, відкритість, неперервність, цілісність, доступність, індивідуалізація, диверсифікація, диференціація, гнучкість та ін.) і *специфічних* принципів (єдність законодавчого та правового підґрунтя; єдність управління об'єктами системи; єдність змісту й технологій фундаментальної та загальнокультурної підготовки фахівців; комплексне ефективне використання науково-педагогічного, навчально-методичного,

матеріально-технічного потенціалу системи; розроблення державних стандартів політологічної освіти; аналіз специфіки підготовки фахівців міжнародних відносин; модернізація навчально-матеріальних ресурсів через провадження господарської, науково-технічної діяльності й надання платних послуг; сталий розвиток системи та одночасне її розширення й оновлення). Серед функцій політологічної освіти варто назвати соціальну, аналітико-прогностичну, ціннісно-змістову, моніторингову, організаційну, економічну й ін. Структурні компоненти політологічної освіти такі: структурний, функційний, змістовий, технологічний, управлінський, особистісний. Варто зауважити, що на ефективному дотриманні цих принципів і виконанні функцій у системі політологічної освіти суттєвою мірою позначається структура й дієвість системи управління.

Аналіз реалій доводить, що для сучасної системи політологічної освіти в Україні характерний комплекс проблем, які потребують нагального розв'язання. Перша проблема – чітке визначення рівнів функціонування: управлінський (управління системою політологічної освіти); законодавчо-нормативний (законодавча база, державні освітні стандарти, типові положення про навчальні заклади); змістовий (нормативна основа змісту політологічної освіти); структурно-організаційний (форми підготовки професіоналів); професійно-психологічний (професійні та психологічні здібності, необхідні майбутнім фахівцям).

У межах другої проблеми йдеться про формування нормативного й методологічного підґрунтя для змістового наповнення політологічної освіти, з огляду на вимоги до неперервної підготовки фахівців. Передбачено загальнодержавний компонент політологічної освіти – фундаментальну політичну, економічну, гуманітарну підготовку. Теоретичні та спеціальні знання посідають особливе місце в системі якісної підготовки фахівців для сфери міжнародних відносин.

Третя проблема – це проблема якості фундаментальної підготовки фахівців-міжнародників. У цьому контексті серед основних напрямів

удосконалення професійної підготовки фахівців-міжнародників виокремлені такі: гнучка державна підтримка; розроблення концептуальних засад розвитку теорії і практики професійної підготовки фахівців-міжнародників; науковий супровід; теоретико-методологічне й дидактичне обґрунтування професійної підготовки на основі міждисциплінарного підходу; кадрове забезпечення; розроблення й упровадження єдиної методології моніторингу потреб ринку праці та аналізу результативності працевлаштування фахівців; взаємозв'язок ринку освітніх послуг і ринку праці; використання передових ідей зарубіжного досвіду; випереджувальний розвиток системи професійної підготовки міжнародників.

Четверта проблема стосується наукового й теоретико-методологічного забезпечення системи політологічної освіти. Актуальним і практично значущим є розроблення галузевої науки, виконання науково-дослідницьких проєктів, проведення наукових конференцій та семінарів, форумів тощо.

Важливий структурант національної системи освіти, а саме політологічна освіта, має розвиватися на підставі фундаментальних наукових знань, взаємозв'язку таких сфер, як економіка, політика, технології, культура, що функціують у спільному правовому середовищі. Успішна реалізація фасадної мети системи політологічної освіти можлива в разі формулювання нормативних засад, що слугують основою функціювання всієї системи.

На сучасному етапі міжнародні відносини зазнають постійних трансформацій, безпосередньо позначаючись на внутрішній і зовнішній політиці різних держав, а також впливаючи на людей, їхні цінності й світогляд, принципи взаємодії в суспільстві. Незалежно від доступу до розроблення національної та глобальної політики, пересічні громадяни, які опікуються долею своїх дітей і їхньою життєдіяльністю, осмислюють цілий комплекс якісно нових наукових концепцій, політичних доктрин і філософських категорій, що видозмінюють розвиток міжнародних відносин.

Грунтовний аналіз різних наукових теорій, концепцій, підходів дав змогу виокремити сучасні тенденції розвитку системи міжнародних

відносин, які суттєво вплинули на розвиток політологічної освіти. Основні з них розглянуто нижче.

1. *Глобалізація міжнародних відносин.* Глобалізація – це більш тісна та широка взаємодія держав і міжнародних організацій в оцінюванні стану та пошуку рішень, що стосуються інтересів не тільки окремих держав, а й усього людства, становлять сутність всеосяжної безпеки та безпосередньо впливають на життєздатність біосфери (Третько, 2012). Ідеться про сукупність сучасних явищ, процесів і структур, що передбачає взаємозалежність, взаємопроникнення та взаємозумовленість різних компонентів сучасного світу й світового співтовариства. На основі запропонованих визначень сутності глобалізації підсумовано, що це складне, багатогранне й динамічне явище, яке охоплює політичний, економічний, соціальний, екологічний, культурний аспекти життєдіяльності не лише окремих держав, а й конкретної людини. У міжнародній галузі така тенденція реалізована у формі стрімкого зростання міжнародної співпраці, впливу міжнародних інститутів – політичних, економічних, гуманітарних, а також створення наднаціональних установ за своєю суттю. Визнання факту взаємозалежності учасників міжнародних відносин аргументоване загостренням саме глобальних проблем. Глобалізація – не благодійність, а природно-історичний процес, який рухається вперед, долаючи одні суперечності й породжуючи нові, ламаючи опір одних соціальних груп і пропонуючи натомість інші. Відтак, в умовах глобалізації міжнародних відносин важливе значення має окреслення стратегії освітньої діяльності закладів вищої освіти щодо вибудовування концепцій, стратегій, завдань розвитку та модернізації змісту політологічної освіти.

2. *Інтернаціоналізація міжнародних відносин.* Глобалізація як основна тенденція трансформації сучасної системи міжнародних відносин супроводжувана інтеграційними процесами, або інтеграцією, що є частиною складного й суперечливого процесу, допускає зближення держав, співпрацю між ними в різних сферах і формах. Виокремлюють різні види співпраці.

Інтеграція вирізняється не лише співпрацею, а й утворенням механізмів міждержавної взаємодії, інституалізації співробітництва. Наявність спільних проблем спонукає держави до інтеграції. Й. Фергюссон описує такі види інтеграції: політична, економічна, науково-технічна (за предметом); глобальна, регіональна, субрегіональна (за географічним принципом). Співпраця й інтеграція можуть розвиватися «вшир» унаслідок збільшення кількості учасників процесу, а також «углиб» через інтенсифікацію взаємодії в різних сферах (Третько, 2013).

Розвиток системи міжнародних відносин кінця ХХ – початку ХХІ ст. інтенсифікував міжнародні відносини, посилив взаємозалежність світу, зокрема в економічній сфері, що оптимізувало інтеграційні чинники та сприяло утворенню міжурядових структур. Така взаємозалежність позначилася, крім того, на збільшенні кількості глобальних проблем, подолання яких вимагає узгоджених рішень і кроків від різних країн. Прагнучи посилити власний міжнародний вплив, середні й малі держави демонструють зацікавлення стосовно інтеграції, оскільки усвідомлюють, що відігравати роль у міжнародних процесах можливо в разі об'єднаних зусиль.

У зв'язку з цим, професійна діяльність та підготовка майбутніх фахівців-міжнародників потребує підвищення рівня політичної кроскультури й відповідальності; забезпечення мульти- та інтердисциплінарності знань у формуванні змісту політологічної освіти. В організації освітнього процесу в умовах інтернаціоналізації політологічної освіти важливим є маркування спільних спеціальних підходів до підготовки фахівців із міжнародних відносин; посилення процесів євроінтеграції та інтернаціоналізації; вироблення механізмів регулювання освітньої діяльності ЗВО в умовах кроскультурного середовища; формування спільних засад розвитку національних систем політологічної освіти, а також їх гармонізації; упровадження інформаційних технологій у систему підготовки фахівців-міжнародників й електронна (віртуальна) інтернаціоналізація освітнього простору; створення спільних центрів професійного розвитку для фахівців у галузі міжнародних відносин.

3. *Демократизація міжнародних відносин.* У політології поняття «демократизація світу» функціює у двох значеннях: збільшення чисельності демократичних країн; інтенсифікація й динаміка демократичних інститутів і процедур у різних державах. Якщо світове співтовариство ухвалює рішення щодо певної країни, це може актуалізувати розвиток демократичних процесів. Варто наголосити, що демократизація не є однозначним і поступальним процесом. Особливо яскраво це виявилось після останньої «хвилі» демократизації, що зумовили появу неліберальних демократій, гібридного режиму, імітацій демократії. В окремих державах демократичні інститути й процедури застосовують лише як зовнішню форму, однак це нерідко приховує недемократичні за природою механізми втілення влади. Новий період розвитку людства змусив держави орієнтуватися саме на демократичні цінності, які лягли в основу підготовки фахівців-міжнародників.

У європейському просторі історично сформувалася певна спільність у розвитку систем політологічної освіти, що виявляється у визнанні й забезпеченні загальних основ філософських принципів освіти (принцип рівності та свободи), ліберальної ідеології, в основу якої покладено загальні цінності – свободи совісті й свободи освіти; у дотриманні прав людини, зокрема права на освіту для всіх; у визнанні освіти як цінності для суспільного розвитку, упровадженні обов'язкової освіти для всіх і продовженні термінів обов'язкового навчання.

4. *Трансформація міжнародних відносин.* Сучасна система міжнародних відносин перебуває в стані трансформації, що насамперед пов'язане з глобалізацією та інформаційно-технологічною революцією. Причиною революційних змін у суспільно-політичному житті стала цілеспрямована реформаторська діяльність людини, що дедалі посилюється через нові досягнення у сфері науки та техніки. Тільки за останнє десятиліття з'явилося більше науково-технічних досягнень, ніж упродовж багатьох попередніх сторіч, що посилює мобільність і реформаторські можливості

людства. Єдиний інформаційний простір разом із сучасними засобами переміщення зробили світ взаємозалежним і створили численні проблем як у суспільстві, так і в його відносинах із навколишнім середовищем. Аналіз появи й динаміки негативних тенденцій в епоху глобальних трансформацій переконує в доцільності вивчення діяльності людини та рішень, які вона ухвалює для збереження й подальшого сталого розвитку цивілізації. Трансформація міжнародних відносин зумовлює трансформацію змісту політологічної освіти, зокрема постійне оновлення тематики та проблематики дисциплін та окремих модулів, науково-дослідницької діяльності тощо.

5. Диверсифікація міжнародних відносин. У міжнародній діяльності існує велика кількість стратегічних альтернатив розвитку міжнародних відносин, однією з яких є диверсифікація. Диверсифікація в політології й соціології – це процес посилення різноманітності підходів до вивчення будь-якої проблеми, визнання необхідності відмови від однобічності в розробленні й реалізації політики, важливості аналізу дій різних соціальних і політичних факторів, умов їх взаємодії.

Диверсифікація міжнародних відносин зумовлена диверсифікацією міжнародних систем: *біполярні* (панують дві найбільш могутні держави); *мультиполярні* (панують три й більше могутні держави); *рівноважні* (або балансу сил – кілька могутніх держав зберігають приблизно однаковий вплив на хід міжнародних подій); *імперські* (панує єдина наддержава, яка випереджає всі інші своєю сукупною могутністю (розмірами території, рівнем озброєння, економічним потенціалом – запасом природних ресурсів тощо)).

Диверсифікація міжнародних відносин суттєво впливає на диверсифікацію освітніх програм та спеціалізацій, а також зумовлює модифікацію підходів до організації практичної підготовки (стажування за кордоном) студентів.

5. Транснаціоналізація міжнародних відносин. Транснаціоналізація – це міждержавна інтеграція, що реалізована на рівні окремих інститутів

глобального й регіонального характеру. Взаємодія економічних, правових, політичних, соціокультурних систем у сучасних умовах набирає різних форм, спільність яких зростає. Відбувається наближення національних систем до транснаціональної глобальної мережі, що передбачає розроблення загальної транснаціональної політики в галузі екологічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, культурного, освітнього розвитку, ухвалення загальних правил і норм, а також заходів щодо запобігання появі таких відмінностей. Розвиток транснаціонального середовища є ключовим результатом реальних глобалізаційних процесів сучасності. Саме транснаціоналізація – один із найбільш впливових векторів сучасного розвитку суспільства. Міжнародні відносини як сукупність інтеграційних зв'язків між державами, міждержавними організаціями, партіями, приватними особами різних держав формує те середовище, де діють принципи транснаціональної політики.

В умовах транснаціоналізації міжнародних відносин завдання розвитку політологічної освіти полягають в удосконаленні методології управління якістю політологічної освіти з огляду на сучасні соціальні, політичні, економічні тенденції розвитку міжнародних відносин, суспільних комунікацій та світової політики. Активна діяльність міжнародних організацій сприяє виробленню механізмів регулювання освітньої діяльності ЗВО в умовах транснаціоналізації освітнього простору.

6. *Інституціоналізація міжнародних відносин.* Міжнародні відносини прогнозують різні механізми взаємодії держав та організацій на світовій арені. Міжнародний політичний процес являє собою специфічну форму інтегративних тенденцій у сучасному суспільстві. Особливість еволюції міжнародних відносин та політичних процесів пов'язана з відсутністю існування єдиного легітимного центру примусу, того владного ресурсу, що міг стати авторитетним серед всієї спільноти. Вибудовуючи внутрішню політику, держава оперує національними законами й нормами. Натомість у

сфері міжнародних відносин та світового політичного процесу країни фокусують увагу передовсім на власних інтересах.

Процеси інституціоналізації міжнародних відносин потребують удосконалення законодавчо-нормативного забезпечення політологічної освіти (узгодження освітніх і професійних стандартів), її популяризації, а також використання найкращих освітніх практик зарубіжних країн щодо розроблення та використання універсальних моделей професійної підготовки міжнародників.

Водночас незбалансованість міжнародних відносин в останні десятиріччя зумовила появу на міжнародній арені, окрім держав і міждержавних організацій, самостійних суб'єктів: соціальних (національних, конфесійних, демографічних та ін.) груп, які мають прихильників у світі; транснаціональних кампаній, що мають величезний економічний і політичний вплив; різноманітних корпоративних структур (ЗМІ, громадських організацій, терористичних угруповань тощо); окремих осіб (зазвичай колишніх політиків, які виконують функції посередників-миротворців у різноманітних політичних і міждержавних конфліктах).

Міжнародні події підлягають усебічній теоретичній рефлексії, це зумовлене тим, що факти засвідчують певний стан, явища, однак не аргументують причин. Розуміння та пояснення важливі не тільки для дослідників, а й насамперед для тих, хто працює в практичній сфері, певною мірою пов'язані з міжнародною взаємодією політиків, політологів, дипломатів, бізнесменів, журналістів та ін. Ефективність зовнішньої політики будь-якої держави суттєво залежить від якості підготовки, професіоналізму людей, які представляють її інтереси на міжнародній арені. У сучасних умовах інтенсифікації світових інтеграційних процесів виникає необхідність підготовки нового покоління міжнародників: аналітиків-дослідників й управлінців із менталітетом професіоналів, які мислять глобально, здатні ідентифікувати та ефективно використати можливості міжнародного середовища, що нестримно змінюється, готові адекватно й своєчасно

реагувати на його виклики. Зазначимо, що глобалізація світової економіки – це не лише «далекі» транснаціональні корпорації. Діяльність локальних компаній в економічному просторі окремих країн усе частіше набуває міжнародного характеру й безпосередньо залежить від світових ринків. У зв'язку з цим запотребуваними на ринку праці стають менеджери, експерти й аналітики, які володіють новітнім універсальним комплексом професійних компетенцій для роботи на міжнародному ринку, глибокими фундаментальними й прикладними знаннями, мають досвід командної роботи в наукових і проектних колективах, здатні упевнено орієнтуватися та ухвалювати рішення в різних сферах міжнародних відносин.

Професійна підготовка таких фахівців має бути спрямована на формування особистості, яка здатна до плідної діяльності в умовах розвитку інтеграційних процесів, не тільки володіє системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й вирізняється сформованістю професійно важливих якостей, рівнем кваліфікації з огляду на світові та європейські стандарти.

Висновки до першого розділу

Розв'язання проблем сфери політики, міжнародних відносин, суспільних комунікацій, міжнародної економічної діяльності потребує кваліфікованих фахівців із міжнародних відносин. Зростання суспільного інтересу до розвитку міжнародних відносин та політики у вимірах глобального соціально-освітнього простору актуалізувало наукові розвідки з проблем розвитку системи політологічної освіти, а також професійної підготовки фахівців-міжнародників. Результати аналізу наукової літератури засвідчили, що відомі зарубіжні вчені-політологи ґрунтовно вивчають такі аспекти: міжнародні відносини як глобальна дисципліна політичної науки; еволюція міжнародних відносин; онтологія, епістемологія й методологія міжнародних відносин; теорії

(метатеорії) міжнародних відносин; міжнародні відносини у світовій політиці; риторичні основи міжнародних відносин; сучасні тенденції розвитку міжнародної політики; інтер- і кроскультурні парадигми в міжнародних відносинах тощо. Вагоме зацікавлення становлять результати досліджень науковців Великої Британії з проблем професійної підготовки фахівців міжнародних відносин, де схарактеризовано загальні підходи до організації освітнього процесу в британських університетах; структурування освітніх програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин; використання інноваційних методів і технологій навчання; розвиток професійної компетентності тощо.

На основі вивчення наукового доробку вчених, положень законодавчих документів та науково-методичної літератури професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин потрактована як неперервний поетапний освітній процес, спрямований на розвиток професійної компетентності на засадах фундаментальності, міждисциплінарності, практичної орієнтованості, свободи вибору освітньої траєкторії, що забезпечує освітню кваліфікацію, необхідну для ефективної професійної діяльності в міжнародному середовищі.

З'ясовано основні тенденції розвитку політологічної освіти та їхній вплив на професійну підготовку фахівців-міжнародників: удосконалення законодавчої бази; підвищення рівня політичної культури й відповідальності; забезпечення міждисциплінарності знань; маркування спеціальних підходів у контексті характерних загальних наукових підходів до підготовки фахівців із міжнародних відносин; фундаменталізація фахової підготовки; популяризація політологічної освіти через активну діяльність фахових організацій; використання найкращих освітніх практик зарубіжних країн тощо.

На основі аналізу документів міжнародних організацій систематизовано завдання розвитку політологічної освіти в умовах глобалізації міжнародних відносин: окреслення стратегії освітньої діяльності ЗВО (вибудовування спільних концепцій, стратегій, завдань розвитку та модернізація змісту

політологічної освіти); удосконалення методології управління якістю політологічної освіти з огляду на сучасні соціальні, політичні, економічні тенденції розвитку міжнародних відносин, суспільних комунікацій та світової політики; розроблення інноваційних підходів до управління знаннями і їх застосування; посилення процесів євроінтеграції та інтернаціоналізації; упровадження інформаційних технологій у систему підготовки фахівців-міжнародників й електронна (віртуальна) інтернаціоналізація освітнього простору; вироблення механізмів регулювання освітньої діяльності ЗВО в умовах кроскультурного середовища; модифікація наукових підходів до підготовки фахівців в галузі політики та міжнародних відносин; формування спільних засад розвитку національних систем політологічної освіти, а також їх гармонізації; узгодження освітніх і професійних стандартів; розроблення універсальних моделей професійної підготовки міжнародників; створення спільних центрів професійного розвитку для фахівців у галузі міжнародних відносин. У європейському просторі історично сформувалася певна спільність у розвитку систем політологічної освіти, що виявляється у визнанні й забезпеченні загальних основ філософських принципів освіти (принцип рівності та свободи), ліберальної ідеології, в основу якої покладено загальні цінності – свободи совісті й свободи освіти; у дотриманні прав людини, зокрема права на освіту для всіх; у визнанні освіти як цінності для суспільного розвитку, упровадженні обов'язкової освіти для всіх і продовженні термінів обов'язкового навчання.

Результати дослідження, відображені в розділі, викладені у таких публікаціях автора: Дзюба, 2021e; Дзюба, 2021f; Дзюба, 2015.

РОЗДІЛ 2

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У розділі досліджено організаційні, змістові й методичні особливості професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин; проаналізовано специфіку організації самостійної, практичної та науково-дослідницької підготовки, а також контролю якості результатів навчання.

2.1 Теоретичні основи професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин

У зв'язку з напруженими подіями в політичному і соціальному житті в Європі, увагу британських політологів, економістів та соціологів звернено до проблеми професійної підготовки фахівців-міжнародників, що виявляє особливу зацікавленість західного суспільства питаннями виховання інтелектуальних ресурсів з новим мисленням, які знаються на сучасній економіці і політиці на експертному рівні. Підвищені вимоги спричинили істотні зміни стандартів професійної підготовки міжнародників у Великій Британії, а отже, перегляд принципів, концептуальних основ і змісту професійної підготовки бакалаврів.

Зауважимо, що класичні університети Великої Британії формують міжнародний корпус експертів з гармонізації та забезпечення якості вищої освіти. Відтак університети утримують світовий рейтинг закладів вищої освіти та міжнародний імідж, що уможливорює задоволення потреб національного та світового ринку праці, інтересів споживачів освітніх послуг. (World Reputation Rankings, 2020; QS Higher Education System Strength Rankings, 2020). (додаток А)

Об'єктивна необхідність інноваційного розвитку британського суспільства в умовах глобалізації та інтеграційних процесів, інтернаціоналізація і глобалізація економіки; створення нових наднаціональних економічних і політичних структур; формування міжнародних правових актів глобального характеру; розвиток нових інформаційних і комунікаційних технологій – ці та інші фактори привели до необхідності розроблення нової концепції фундаментальної підготовки фахівців з міжнародних відносин. Підвалинами створення нової концепції стали положення таких сучасних теорій: теорія конструктивізму, теорія особистісно орієнтованого навчання, теорія інтелектуального, людського і культурного капіталу, теорія кар'єрних орієнтацій, теорія раціонального вибору, ідеї інтеграції науки і виробництва, теорія фундаменталізації знань, ідеї освіти впродовж життя (Cathy, & Lightfoot, 2012; Lyons, 1986; Swan, 2005). Професійна підготовка бакалаврів із міжнародних відносин ґрунтована на ідеях фундаменталізації освіти, міждисциплінарності знань, інтегративності змісту навчання, навчанні на основі практичного досвіду, теорії самоорганізації та саморегуляції тощо.

Вчені вказують, що конструктивізм, в найширшому сенсі, є теорією пізнання. Відповідно до цієї теорії, майбутніх фахівців міжнародних відносин необхідно спонукати генерувати нові ідеї, залучаючи їх при цьому в процес активного пізнання і досягнення результату через співпрацю. Акцент ставиться на свідомому засвоєнні знань. В цих умовах роль викладача полягає в наданні необхідної допомоги і заохочень студентів в пошуку нових знань. Основними принципами організації навчального процесу на основі ідей конструктивізму є позиція студентів як суб'єктів викладання і навчання; осмислення і розуміння цілей і методів навчання самими студентами; організація навчання відповідно до соціального і культурним контекстом навчальної ситуації; організація навчання в формі спілкування в малих групах; формування психологічно сприятливих соціальних відносин

всередині групи, спрямованих на досягнення спільної мети викладання і навчання і науково-дослідницької діяльності (Glaserfeld, 2015).

З'ясовано, що фахівець з міжнародних відносин розглядається в якості активного учасника соціальних, політичних, економічних та міжнародних процесів, здатного надати критичні оцінки та володіє навичками аналізу на практиці. Відповідно до теорії конструктивізму, студент спирається на знання, навички, а часом і помилкові погляди, які він набув раніше.

Піддаючи аналізу різні ситуації, студент збагачує свій досвід, усвідомлює кінцеву мету своєї навчальної та науково-дослідної діяльності. Таким чином, актуалізація власного досвіду студента, під час вирішення навчальних завдань, моделювання реальних ситуацій в процесі навчання, критичний аналіз проблем (життєвих, практичних, професійних, і т.д.) сприяє підвищенню ефективності процесу професійної підготовки та відповідних компетентностей.

У процесі навчання майбутні бакалаври формують загальні та професійні компетентності. Серед *загальних* компетентностей можна виокремити: вміння цілісно розглядати ситуації та процеси сфери міжнародних відносин; застосовувати методи дослідження й аналізу ситуації на міжнародній арені; здатність до професійної ініціативи та відповідальності за результати професійної діяльності; креативність; емоційний інтелект, індивідуальні навички та вміння критично мислити; здатність до професійної взаємодії, професійної відповідальності; здатність приймати нестандартні рішення у проблемних ситуаціях; креативність мислення, професійна ініціатива, ініціація позитивних змін; готовність перейняти на себе відповідальність і проявити лідерські якості тощо (Третько, 2015).

До *професійних* компетентностей слід віднести такі:

1) організаційно-управлінська (уміння ухвалювати правильні рішення; навички роботи у команді; здатність планувати та управляти професійною діяльністю; комунікативні навички ведення переговорів; системне та логічне

мислення; здатність оперативно виявляти міжнародно-політичні і дипломатичні проблеми професійного характеру тощо);

2) проектувальна (уміння виявляти, аналізувати та прогнозувати конкретні ситуації; презентаційні навички; здатність брати участь у проєктах міжнародно-політичної тематики);

3) фахово-аналітична (здатність до аналітичного планування міжнародної діяльності, здійснення оцінки ризиків; навички спілкування з ЗМІ; уміння узагальнювати та систематизувати отримані знання, а також обґрунтовувати відповідні висновки; здатність до використання методів прикладного політичного аналізу міжнародних процесів; уміння щодо врегулювання міжнародних конфліктів; здатність орієнтуватися в сучасних тенденціях розвитку міжнародної політики).

Одним з важливих напрямів професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин є їх підготовка до майбутньої професійної кар'єри. Важливим аспектом вирішення цієї проблеми є вивчення кар'єрних орієнтацій, які в значній мірі визначають їх професійне майбутнє.

Результати компаративного дослідження В. Третька (Третько, 2014) показали, що провідні принципи професійної підготовки фахівців міжнародних відносин у Великій Британії побудовані на основі п'яти відомих теорій американських вчених: теорія «кореспондентного умовиводу» Е. Джонсона та К. Девіса, теорія професійного вибору Дж. Холланда; теорія професійного розвитку Д. Сьюпера, теорія вибору Готтфредсона, а також соціальна когнітивна теорія кар'єри. Їх використання в теорії та практиці підготовки міжнародників вплинуло на розробку змісту бакалаврської освіти, обґрунтування типології бакалаврських програм.

Особливий внесок внесла концепція теорії раціонального вибору. Відповідно до неї для міжнародних відносин характерні невизначеність, хаотичність, а також так званий людський фактор. Необхідність створення такої концепції, яка не тільки не хутує, але і дозволяє в якійсь мірі враховувати параметри «індивідуальної» поведінки в наукових

дослідженнях, привело до формулювання концепції раціональної поведінки. Ця теорія бере за аксіому положення про раціональність поведінки людини, яка екстраполюється на раціональність дій держав та інших громадських інститутів (Zwaan, 2008).

Основні принципи раціоналізму наступні: люди у будь-якій своїй діяльності мають певні цілі, яких вони намагаються досягти, люди в своїй діяльності мають свободу вибору, хоча будь-яка ситуація має обмежену кількість варіантів її рішення; люди вибирають ті дії, які допоможуть їм досягти своїх цілей. Визначальною рисою цієї концепції є спроба максимально спростити реальність й абстрактні моделі ситуацій з метою вирішення проблеми взаємодії учасників міжнародного процесу.

Теорія раціонального вибору, звичайно, не є досягненням теорії міжнародних відносин і політичних наук. Ця соціальна концепція використовується для вирішення багатьох проблем взаємодії людей і має широкий спектр застосування. Позитивним аспектом цієї концепції є простота формулювання припущень, що дозволяє доказово використовувати її в рамках різних наук.

Професійна підготовка бакалаврів в галузі міжнародних відносин ґрунтується також на принципах когнітивізму. Об'єктом когнітології є людське знання, його структура та функції, методи освіти. Когнітологія об'єднує досвід багатьох наук, таких як лінгвістика, психологія, антропологія, неврологія, штучний інтелект, філософія і т.д. Розвиток теорії сучасного когнітивізму як єдності філософії і когнітивних наук пов'язано з питаннями вчення і навчання, об'єднують в собі психологічні і педагогічні дослідження. В аспекті когнітивного підходу процес навчання бакалаврів міжнародних відносин спрямований на вирішення таких питань, як сприйняття, пізнання і розуміння реальності; пояснення пізнавальних процесів і механізмів, за допомогою яких забезпечується адекватна адаптація до сучасної дійсності міжнародних відносин (Zwaan, 2008).

У другій половині ХХ століття з розвитком всіх сфер суспільства з'явилися нові ідеї, якими скористалися в методології британської освіти. Серед них важливе місце належить ідеї відкритості вищої освіти, ідея демократизації освіти, ідея безперервної освіти (упродовж усього життя), ідея випереджального розвитку вищої освіти. Ідеї відкритості лягли в основу реформування вищої освіти у Великобританії у другій половині 70-х років ХХ століття. Теоретичний аналіз літератури показав, той факт, що феномен відкритого навчання вперше з'явився саме в університетах Великої Британії.

Досить успішним можна назвати розуміння відкритості в роботах Х. Брюгельмана, який визначає поняття «відкритість» на основі порівняння між моделями «відкритих» і «закритих» навчальних програм. Він виділяє основні характеристики відкритого освітнього процесу, а саме: відкритість процесу розробки, інструментальну відкритість, нормативну відкритість, дидактичну мінливість, відкритість змісту, відкритість освітнього успіху. Таким чином, відкритість є специфічною характеристикою підготовки бакалаврів міжнародних відносин, яка відображає їх здатність сприймати зміну особистості і навколишнього середовища для подальшого саморозвитку. (Casey, 2008).

Поряд з ідеєю відкритості ідея «залученості» стає все більше важливою, розвиток якої супроводжується демократичними процесами західного суспільства після Другої світової війни. Термін «залученість» можна розглядати за рівнем (установи, групи, системи освіти), контекстом (правовий, особистий, освітній тощо), суб'єктами використання (бакалавр, викладач, роботодавець, суспільство). У цьому контексті, розглядаємо «залученість» як участь викладачів, роботодавців, студентів і суспільства в процес прийняття рішень, які стосуються всіх аспектів професійної підготовки міжнародників. Ідея «залученості» розвивалася як альтернатива технократичному підходу, відповідно до якого студент має певні знання, інформацію і може вибирати одне з можливих рішень. Однак практика показала недосконалість такого підходу. Слід підкреслити, що реалізація ідеї

«залученості» в навчальному процесі спонукає до збільшення інновацій у вищій освіті (Zwaan, 2008).

Нові ідеї щодо професійної підготовки міжнародників у Великій Британії припускають не тільки отримання фундаментальних знань з нових і перспективних галузей науки і техніки, що забезпечують високу професійну мобільність і конкурентоспроможність бакалаврів, але, в першу чергу, здатності пристосовуватися до нових технологій і швидко мінливих соціальних процесів. Ці ідеї є незалежними, взаємопов'язаними, постійно розвиваються та спрямовані на суттєві зміни в освітньому процесі.

Методологічною основою професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин слугують такі підходи: *міждисциплінарний* (спрямований на розвиток міждисциплінарних знань і вмінь); *трансдисциплінарний* (підвищення рівня професійної, світоглядної, комунікативної та кроскультурної компетентності), *кроскультурний* (формування навичок культурологізації політичної взаємодії, уміння співпрацювати, толерантно й відкрито реагувати на культурні особливості, розв'язувати кроскультурні конфлікти, застосовувати кроскультурні знання на практиці); *компетентнісний* (формування професійної компетентності); *інтегративний* (забезпечення інтеграції теоретичної і практичної підготовки); *практико-орієнтований* (формування готовності до професійної діяльності в міжнародному середовищі); *особистісно орієнтований* (вивчення індивідуального досвіду студента, його потреб у самореалізації); *холістичний* (цілісне проектування моніторингу якості підготовки й результатів навчання).

Ефективність професійної підготовки та організації навчального процесу досягається завдяки дотриманню таких принципів навчання: академічної свободи, відповідальності, рівності, відкритості, індивідуалізації, диференціації, гнучкості, доступності, фундаменталізації, модульності, елективності, інтеграції знань, практичної орієнтованості навчального процесу, професіоналізації.

Дослідження теоретичних підвалин і сучасних дидактичних концепцій у процесі професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин, сприяють

удосконаленню стратегії національної системи вищої освіти у галузі міжнародних відносин щодо удосконалення процесів викладання та навчання.

2.2. Стандартизація професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у британському досвіді

Гарантією якості освітнього процесу і, відповідно, високого рівня підготовки випускників закладів вищої освіти як професіоналів є насамперед якісна організація процесу навчання – механізм, що забезпечує порівнянність освітніх ступенів, регулює доступ до навчання, терміни навчання та інші організаційні аспекти. Не менш важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців є законодавчі нормативно-інструктивні документи, які слугують основою функціонування системи вищої освіти. У них відображено державну політику в галузі освіти, закріплено основні завдання та принципи вищої освіти, систему органів управління вищою освітою, права і обов'язки учасників освітнього процесу тощо. Саме тому аналіз організаційних і нормативно-правових засад підготовки бакалаврів з міжнародних відносин є важливим аспектом нашого дослідження.

Стандартизація вищої освіти, зокрема політологічної – це ключовий чинник забезпечення якості професійної підготовки фахівців-міжнародників, формування їхнього професіоналізму, світоглядної культури, моральної та правової свідомості. Наприкінці ХХ ст. в освітньо-науковому просторі Великої Британії активізувався процес стандартизації вищої освіти, який ґрунтований на принципах академічної доброчесності, свободи вибору, автономії та академічної незалежності, професійно-наукової етики і культури.

Варто зазначити, що регулювання професійних функцій та професійної підготовки бакалаврів-міжнародників здійснюється з дотриманням положень *«Національних професійних стандартів»* («National Occupational Standards, NOS»), які чітко визначають специфіку та професійні функції фахівців у галузі політики і міжнародних відносин. У професійному стандарті прописані

критерії, які необхідно закладати у зміст підготовки, а також оцінювання успішності навчальних результатів. Він також містить перелік методів і засобів навчання для реалізації змісту; вимоги до досягнення певного рівня освіти; вимоги до забезпечення якості освітнього процесу та освітніх програм; вимірюють компетентність фахівців і рівні виконання певної діяльності. Об'єктами стандартизації є освітня діяльність закладу вищої освіти; освітні програми; моніторинг якості освіти; освітні рівні та кваліфікації.

Ухвалення 2017 року Закону «Про вищу освіту та наукові дослідження» («Higher Education and Research Act») стало вагомою сходинкою у розвитку системи вищої освіти. Виконання його положень передбачало зміцнення інституційної автономії, академічної та професійної свободи та мобільності студентів, удосконалення механізмів забезпечення якості освіти, збільшення квоти на фінансування науково-дослідницьких проектів тощо (Higher education White Paper: key points at a glance, 2017). Стандарти як правило концентрують увагу ЗВО на формуванні змісту підготовки (знань, умінь та навичок, здатностей та професійних якостей).

Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин – це підготовка фахівців у галузі політики, міжнародних відносин, права, кроскультурних комунікацій, медіакомунікацій тощо. Основна мета навчання за освітнім ступенем бакалавра полягає в наданні здобувачеві мінімуму фундаментальних знань, який знадобиться йому для успішної професійної діяльності.

Як зазначалося, вихідні концептуальні положення щодо формулювання цілей, завдань, вимог до якості професійної підготовки міжнародників (першого бакалаврського рівня) регламентовані в освітньому галузевому стандарті «Політика і міжнародні відносини» (Subject Benchmark Statement for Politics and International Relations, 2019). У стандарті обґрунтовано критерії, якими повинні керуватися робочі групи під час створення освітніх програм із політики та міжнародних відносин.

У Стандарті чітко викладена концепція предметної специфіки («Subject knowledge and understanding»), що слугує основою розроблення змісту освітніх програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин та діагностики навчальних досягнень.

Основні положення стандарту ґрунтовані на принципах диверситивності навчання, неперервності, міждисциплінарності, інклюзивності тощо. Розробники документа намагалися охопити найбільш ключові аспекти: практичне навчання; критичні дослідження (наприклад, аналітичні, теоретичні, історичні, контекстні, міждисциплінарні); стажування або практика для розвитку практичних навичок і соціальних умінь; інтеграція традиційних та інноваційних технологій в навчання; підготовка до кар'єрного зростання й працевлаштування.

Оскільки сфера політики та міжнародних відносин досить широка, це зумовлює диверситивність назв освітніх програм, спеціальностей, факультетів тощо. Наприклад, політика, міжнародна політика, міжнародні відносини, міжнародні студії чи інше поєднання. Різні назви можуть відображати різні нюанси, закладені у зміст підготовки, що у кінцевому результаті зумовлює диверситивність ступенів і дипломів (спільні, комбіновані, дуальні, мінорні тощо).

Предметне поле спеціальності «Політика та міжнародні відносини» стосується інших дисциплін, таких як антропологія, культурологія, економіка, соціологія, географія, історія, мови, право, література, філософія, маркетинг та медіа. Це підтверджує міждисциплінарність змісту політологічної освіти.

Відповідно до положень освітнього стандарту, мета професійної підготовки полягає в забезпеченні фахових знань, умінь і навичок, розвитку професійно важливих якостей майбутніх бакалаврів на засадах міждисциплінарності знань. Майбутні бакалаври-міжнародники повинні оволодіти: фаховими знаннями («subject knowledge»), розуміннями («understanding») та навичками («skills»), з огляду на мінливість національної

та міжнародної політики, культурних цінностей, нові виклики глобальної політики, синтез політологічних стратегій, міждисциплінарний підхід до політологічної освіти, диверситивність міжнародних відносин, динамізм кроскультурної інтеграції тощо.

Згідно зі стандартом, зміст програмних результатів навчання відображає:

– *фахові знання (політика та уряд: громадська думка, вибори, виборча поведінка, партії та партійні системи, виборчі системи, групи інтересів та мобілізація, парламенти та законодавчі органи, керівні органи, державне управління та державне управління, громадськість політика, політична біографія, політична комунікація, політичний розвиток, місцеві урядова та міська політика, представництво, підзвітність, рівність, етнічні конфлікти, мультикультуралізм, націоналізм, політична економія, інституційний дизайн, глобалізація, біхевіоралізм, інституціоналізм, теорія раціонального вибору, теорія ігор, теорія культури та критична теорія);*• *міжнародні відносини: міжнародні організації, режими, глобалізація, міжнародна політична економія, аналіз конфліктів, дослідження миру, права людини, зовнішньополітичний аналіз, галузеві дослідження, дослідження безпеки, теорія міжнародних відносин, міжнародне право, регіональна інтеграція, націоналізм, реалізм та неореалізм, лібералізм, інституціоналізм, марксизм та соціальний конструктивізм);*

- *розуміння (розуміти природу та значення політики, діяльності людини; концепції, теорії та методи, що використовуються при вивченні політики; до аналізу політичних ідей щодо історичного та сучасного контекстів; демонструвати та розуміти різні політичні системи, природу і розподіл влади в них; зрозуміти, як політика опосередковується, щоб зрозуміти та оцінити різні трактування політичних питань та подій).*

- *практичні навички (застосовувати предметні знання для аналізу складних ситуацій; описувати та ілюструвати характер міжнародної політики та/або міжнародних відносин; реалізовувати нові ідеї на практиці з поєднанням найкращих зразків міжнародного досвіду; збирати,*

організовувати та застосовувати докази, дані та інформацію з різних першоджерел; виявляти, досліджувати, аналізувати, формулювати та відстоювати рішення проблем; будувати аргументи, синтезувати відповідну інформацію та критично продукувати судження; демонструвати аналітичне й критичне мислення; використовувати комунікаційні та інформаційні технології, включаючи аудіовізуальні технології, для пошуку та представлення інформації; ефективно та вільно спілкуватися іноземними мовами; збільшувати словниковий запас щодо політичних дебатів; демонструвати політичну поведінку; робити промови на велику аудиторію (ораторські здібності); проводити дослідження та впроваджувати їхні результати в практику; прогнозувати можливі наслідки);

– *універсальні навички* (навички аргументувати й інтерпретувати; комунікаційні навички; навички роботи в команді та з цільовою групою; дослідницька культура; здатність до міжкультурної комунікації; здатність до пошуку, аналізу, синтезу й оброблення інформації; здатність планувати результати навчання, керувати ними та осмислювати їх; діагностувати, синтезувати, оцінювати й аналізувати проблеми та варіанти їх розв'язання; позитивно й конструктивно реагувати на зміни політики і міжнародних відносин тощо);

– *рефлексивні уміння* (здатність розмірковувати над власними системами цінностей, розвитком і практикою; здатність аналізувати й критично оцінювати власне навчання, шукати та використовувати конструктивний зворотний зв'язок; самокритично керувати своїм навчанням; уміння обґрунтовувати концепції й давати відповіді на соціальні виклики; використовувати міжкультурні навички/глобальну обізнаність, особливо стосовно працевлаштування; демонструвати атрибути ініціативи, самоорганізації та управління часом; здатність виявляти можливості неперервного навчання та розвитку, критично аналізувати та поширювати інформацію).

У стандарті фактично прописані основні вимоги до професійної компетентності бакалаврів з міжнародних відносин.

У документі окреслено також вимоги до забезпечення якості навчання - «Викладання, навчання, оцінювання» («Teaching, learning and assessment»). До найбільш ефективних форм організації навчання належать такі: лекції, практичні семінари, тьюторіали, воркшопи, лабораторні сесії, групове навчання, індивідуальна робота, практика, екскурсії тощо. Фундаментальна підготовка майбутніх бакалаврів-міжнародників забезпечена на підставі збалансованого використання традиційних та інноваційних методів і технологій навчання: дискусії, польові симуляційні вправи тощо. Методи навчання та навчання повинні відповідати: відповідати цілям та завданням курсу; розвивати знання та захоплення предметом; стимулювати залучення та володіння процесом навчання; заохочувати студентів до глибокого вивчення; зміцнити навички критичного мислення; заохочувати студентів замислюватися і брати на себе відповідальність за своє навчання; завчасно враховувати різні обставини та потреби студентів; сприяти реалізації інклюзивного навчання. «Триангуляція» форм, методів і засобів навчання, як-от: презентація, конспектування, кейси, самостійне навчання, групова співпраця – дає змогу студентам продемонструвати фахові навички та вміння.

Оцінювання результатів навчання охоплює спектр різних діагностичних процедур: курсові роботи, практичні заходи (групові та / або індивідуальні), усні доповіді, виступи (у прямому ефірі або за посередництвом), цифрові формати оцінювання; нариси, критичні есе, портфоліо, звіти про проект, дослідницькі проекти, публічні виступи, брифінги, презентації тощо.

Оцінювання навчальних результатів спрямоване на сформованість здатності творчо використовувати знання для побудови аргументованого виступу, висновків і переконань усно та / або письмово; взаємодіяти з широким колом джерел у різних засобах масової інформації для ефективного пошуку, аналізу ключової інформації; вибирати й оцінювати джерела з погляду їхньої актуальності та якості на підтримку виконання конкретних аналітичних

завдань; продемонструвати належним чином широкий спектр теоретичних, концептуальних, емпіричних знань стосовно конкретних проблем тощо.

Особлива увага зосереджена на організації навчання на робочому місці; проведенні незалежного дослідження, проєктній роботі, ресурсному забезпеченні (лабораторія, бібліотека, архів, інтернет), навчанні на основі інтенсивної діяльності; індивідуальній або груповій практиці; вивченні практичного досвіду подій.

Зазначимо, що дотримання вимог науково обґрунтованого структурування змісту передбачає: відповідність потребам ринку праці, особистості та очікуванням суспільства; орієнтування на досягнення політологічної науки і практики; професійну спрямованість; вивчення передового досвіду відомих політиків; забезпечення практичної підготовки і стажування за кордоном; балансування теоретичного і практичного навчання; гнучка, варіативна і модульна структура освітніх програм та курикулумів; адаптування освітніх програми до потреб студентів, інституцій і суспільства. Бізнес-компанії намагаються безпосередньо впливати на формування змісту освітніх програм шляхом запровадження у навчальні програми необхідних для цих компаній спеціалізованих курсів. Роботодавці вимагають більшої відповідності навчальних програм потребам бізнесу. У зв'язку з цим у процесі розробки курикулумів та освітніх програм враховується той факт, що кожен предмет повинен бути максимально корисним для майбутньої професійної діяльності.

Для підвищення ефективності навчального процесу скорочуються обсяги деяких курсів, з метою зробити їх більш компактними та актуальними. На думку фахівців, обсяг інформації не повинен перевищувати можливостей його засвоєння.

Отже, стандарт регламентує низку вимог до організації освітнього процесу, що спонукають заклади освіти до використання широкого спектру інтелектуальних, інформаційних, технологічних, матеріальних ресурсів; надання студентам широких і збалансованих знань, розуміння основних

особливостей політологічної освіти в міждисциплінарному контексті; заохочення студентів до участі в розв'язанні основних питань, що стосуються цілей, цінностей і результатів навчання; надання студентам можливостей для планування індивідуальної освітньої траєкторії й навчання впродовж життя.

Загальні вимоги до освітньої діяльності навчального закладу охоплюють упровадження політики та процедур гарантування якості освітніх програм і кваліфікацій; наявність офіційних механізмів підтвердження, оцінювання й моніторингу програм та кваліфікацій; узгодженість структури кваліфікацій із європейським кадастром кваліфікацій і професій, створення дворівневої структури навчання; наявність механізмів і критеріїв оцінювання компетентності викладачів; використання європейської системи накопичення та трансферу навчальних кредитів тощо.

Вимоги до особистісних та професійних властивостей стосуються інтересу до професії, відповідальності, самокритичності, цілеспрямованості, психологічної стійкості тощо.

Отже, сучасні освітні стандарти орієнтовані на професійну підготовку бакалаврів міжнародних відносин на засадах міждисциплінарності знань. Гнучкість освітніх стандартів надають університетам широку автономію у розробленні освітніх програм різних типів, окресленні змісту, виборі методів і форм їх реалізації. Університети самостійно формулюють цілі, завдання, вибирають фокус освітньої програми, шляхи й механізми її реалізації.

2.3. Типологія освітніх програм першого бакалаврського рівня в галузі міжнародних відносин

Більшість студентів у Великій Британії обирають освітні програми, що забезпечують здобуття першого бакалаврського рівня (3-4 роки навчання). Він дозволяє отримати престижну посаду у середній ланці або

середньому керівному складі державної організації, приватної компанії чи заснувати приватну практику. Водночас існує можливість проходження прискорених курсів і внаслідок зміни тривалості навчального року й інтенсивності роботи, отримання першого кваліфікаційного рівня вже за 2 роки. Диплом бакалавра має 2 варіанти: «з відзнакою» (Bachelor degree with Honours) та «звичайний» (Ordinary pass degree). «Звичайні» дипломи не класифікуються, в той час як дипломи «з відзнакою» класифікуються залежно від успішності студента. Для переходу з першого рівня на другий необхідно відповідати досить високим академічним вимогам (диплом бакалавра «з відзнакою»).

Зауважимо, що якщо в більшості країн сектор вищої освіти характеризується наявністю навчальних закладів відповідних типів, то у Великій Британії головним показником є якість та наявність унікальних освітніх програм. Зафіксовано, що у 88 університетах Великої Британії впроваджено освітні програми зі спеціальності «Міжнародні відносини» першого (бакалаврського) рівня (495 програм). 12 університетів Великої Британії пропонують 27 «sandwich» програм із міжнародних відносин. Освітні програми (вільний доступ на сайтах університетів) окреслюють умови вступу, зазначають тривалість навчання, описують кампуси, наявність онлайн-навчання, професійне визнання, дату акредитації освітньої програми, інформують про можливості кар'єрного зростання, мету й завдання навчання, результати навчання, максимальну кількість кредитів, тривалість семестрів, перелік дисциплін за роками навчання та семестрами, заявки на практику й стажування, перелік дисциплін і кількість кредитів для їх вивчення, вимоги до знань, умінь та навичок щодо кожної дисципліни, методи викладання й контролю (The Uni Guide, 2020).

Особливістю освітніх програм у британському досвіді є можливість здобуття основної освітньої кваліфікації («major»); навчання за інтегрованими програмами («joint»), програмами для отримання подвійного ступеня («dual»); комбінованими програмами («combined major-minor»), гнучкими («flexible»),

широкі пропозиції спеціалізованих мінорних програм («minor») та сертифікатних програм. Обсяги кредитів за типами освітніх програм підготовки бакалаврів міжнародних відносин наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Розподіл кредитів за освітніми програмами відповідно до їх типів

Тип освітньої програми	Максимальна кількість кредитів	Мінімальна кількість кредитів	Загальний мінімум кредитів бакалаврського рівня	Мінімум кредитів бакалаврського рівня
Одинарна ступінь	360	360	90	-
Комбінована	210	150		30
Основна (Major)	270	240		
Мінор (Minor)	120	90		15
Потрійна (1:1:1)	150			

Джерело: систематизовано автором

Вимоги за кредитами до освітніх програм представлено в Британській накопичення і передачі кредитів – **CATS** (Credit Accumulation and Transfer Scheme/System), при цьому кредит CATS еквівалентний 2 кредитам ECTS.

Серед бакалаврських програм університетів Великої Британії найбільш поширені програми з політики й міжнародних відносин (36 %), міжнародних відносин (19 %), інші міждисциплінарні програми – 45 %. У 2019 році на бакалаврські програми з політики та міжнародних відносин зараховано 33 850 студентів, а кваліфікацію бакалавра отримали 10 015 фахівців (HESA, 2019).

З'ясовано, що розроблення освітніх програм ґрунтоване на положеннях стандарту та низки підходів: міждисциплінарного, компетентнісного, кроскультурного, холістичного та ін. Для британських університетів характерна певна різноманітність як структури навчальних курсів, програм, так і їх змісту. Враховуючи існуючі розбіжності між

окремими університетами та факультетами різних університетів, аналізувати структуру освітніх програм та курсів можна лише узагальнено.

Особливе зацікавлення становлять мінорні програми («minor»), які фактично забезпечують окрему спеціалізацію і дають змогу отримати додаткову професійну кваліфікацію, яка може бути дотичною і віддаленою від основної спеціальності. Мінорні програми зазвичай охоплюють 8-10 курсів. Для прикладу у додатку В.2 наведено перелік мінорних програм Школи східних і африканських досліджень Лондонського університету (SOAS University of London, 2020). У додатку 3 представлено структуру комбінованих(спільних), major/minor та потрійних програм університету Ексетера.

Варто зазначити, що дисципліни мінорних програм є освітніми компонентами основної програми, їх кількість становить 40 кредитів. Більшість мінорних програм запроваджують на 2 році навчання як частину основного ступеня. Наприклад, студенти-міжнародники можуть отримати ступінь бакалавра з політики та міжнародних відносин й антропології (мінор). При детальнішому вивченні місій окремих університетів вдалося з'ясувати, що вони можуть варіюватися залежно від того, фахівців з якою спеціалізацією і для посад у якому секторі (державному чи приватному) вони готують. Відповідальність за формування освітньої траєкторії покладається на студентів (можливі консультації з тьютором), оскільки кількість обов'язкових дисциплін зведено до мінімуму, а вибіркові курси охоплюють широке коло актуальних проблем сучасних політики і міжнародних відносин, обсяг контактного часу та аудиторних занять скорочується, відтак більше часу виокремлюється на самостійну роботу, заохочується вивчення соціально-гуманітарного блоку дисциплін (іноземні мови і культури, соціологія, антропологія, філософія та ін.)

Для прикладу студентам в університеті Кента (Додаток Г) пропонують мінорну програму «Кількісні дослідження в галузі політики та міжнародних відносин». Її опанування передбачає два маршрути:

- 1) вибір модулів з першого року навчання (паралельний маршрут) за основною програмою;

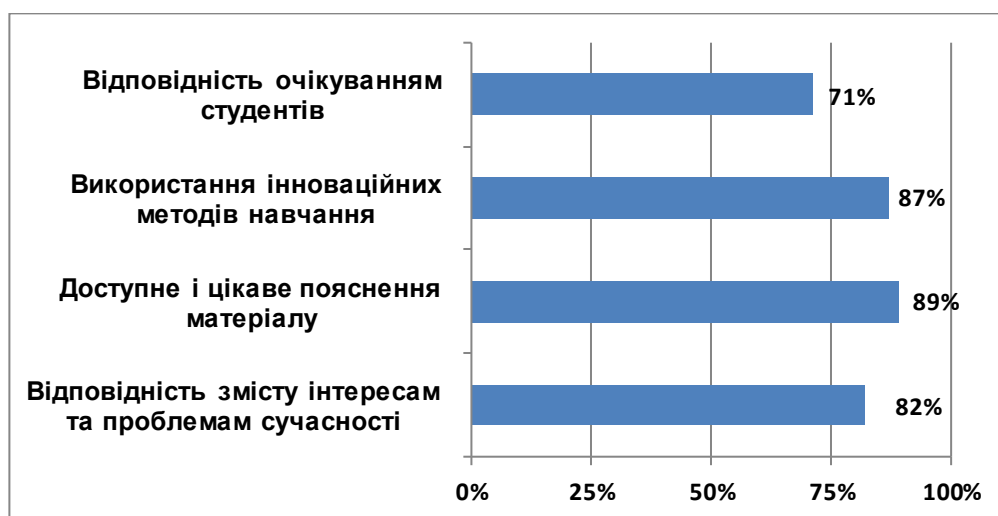
2) випрів модулів на останньому курсі навчання (послідовний маршрут).

Освітня програма бакалавра політики та міжнародних відносин з кількісними дослідженнями ретельно розроблена для поступового накопичення фундаментальних знань: перший рік - оволодіння основами методології кількісного аналізу в дослідженнях; другий рік – формування навичок та умінь кількісного аналізу у галузі міжнародних відносин та політики; останній рік - написання наукового проєкту з кількісним фокусом дослідження, або модуль стажування (на цьому етапі пропонується стажування та набуття практичного досвіду на підприємствах та організаціях). Ця програма має на меті: сфокусувати увагу на проблемах політичного та міжнародного порядку та прийняття рішень на основі суспільно-наукового кількісного аналізу досліджень; забезпечення фундаментальних знань теорії та аналізу політики і міжнародних відносин, а також здатності використовувати концепції, підходи та методи кількісних досліджень у галузі політики та міжнародних відносин; розвивати здатність студентів критично мислити про політичні та міжнародні події, ідеї та інституції; інтерпретувати кількісні докази в різних інтелектуальних контекстах; навчити студентів будувати аргументи в рамках політики та міжнародних відносин, використовуючи кількісні емпіричні дані; заохочувати студентів пов'язувати академічне вивчення політики та міжнародних відносин із питаннями, що хвилюють суспільство; створити можливості для професійного розвитку; формувати трансферні навички, необхідні для їх професійного та особистісного розвитку. Програмними навчальними результатами передбачено, що випускники цієї програми зможуть: ефективно та вільно спілкуватись у мовленні та письмі; використовувати комунікаційні та інформаційні технології для пошуку та подання інформації; працювати самостійно, демонструючи ініціативу, самоорганізацію та управління часом; співпрацювати з іншими для досягнення спільних цілей; критично аналізувати та поширювати інформацію; використовувати міжкультурні навички / глобальну обізнаність;

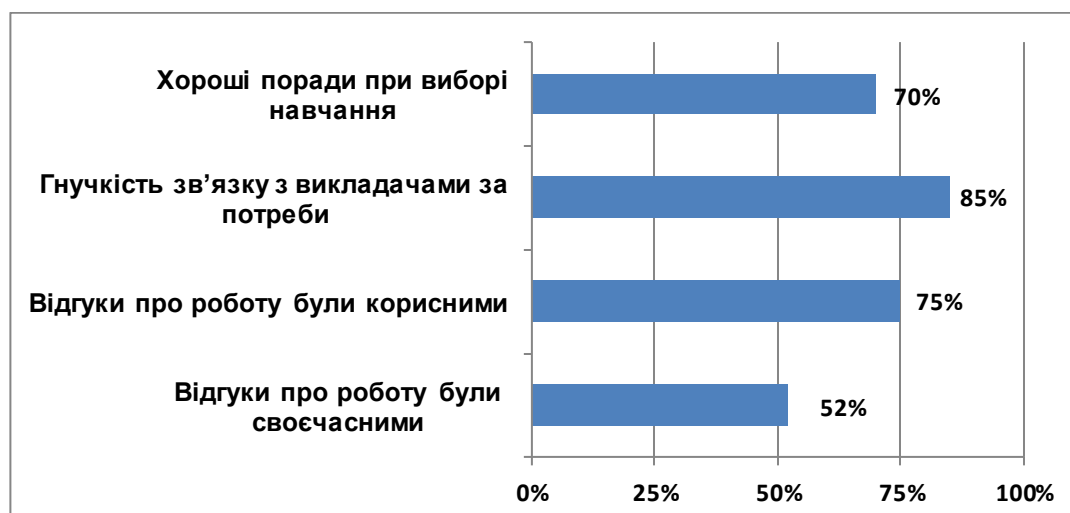
використовувати передові статистичні методи для аналізу та подання статистичних даних у різних умовах реального світу; використовувати ІТ та програмне забезпечення для текстової обробки, зберігання, пошуку та аналізу кількісних даних та проведення різних форм комп'ютерного аналізу. Випускники програми користуються великим попитом у всіх роботодавців державного, приватного та третього секторів. Нещодавні випускники продовжували розвивати кар'єру в таких сферах, як: викладання видавничої справи; політика місцевого та центрального уряду; аналіз політики у державному та громадському секторах; дипломатична служба; адміністрація ЄС; фінансові послуги; неурядові організації; управління людськими ресурсами та консультації; журналістика; міжнародний бізнес; аналітичні центри та благодійні організації тощо. Студенти також мають доступ до щотижневого інформаційного бюлетеня з питань працевлаштування, який містить роботу для випускників, а також можливість стажування та волонтерства. У бюлетені університету «Guardian 2020» зазначено, що, понад 91% студентів-міжнародників задоволені загальною якістю освітніх програм (The best UK universities 2021). Понад 95% випускників працювали або продовжували навчання протягом шести місяців. (University of Kent, 2020); (додаток Г)

Заслужують на увагу *комбіновані освітні програми*, які дають змогу навчатися у двох закладах-партнерах. Наприклад, комбінована поетапна освітня програма «Міжнародні відносини» (2 + 1) («BA degree in Politics and International Relations with a year in North America») в університеті Кент пропонує унікальну можливість поєднання дворічного навчання в університеті з річним навчанням у закладі-партнері у Північній Америці, Канаді або США. Ця програма вимагає обов'язкового обґрунтованого комбінування дисциплін / модулів «major-minor», запропонованих університетами з метою надання широких з можливостей подальшого працевлаштування (Politics and International Relations with a year in North America, 2020). (Додаток Д) Популярність програм засвідчують результати опитування студентів та випускників щодо якості навчання і викладання (рис. 2.1.). Студенти

задоволенні програмою і рівномірно (високий рівень) розподілили думку щодо комбінації фахових знань: 85% – «Політика» і 85% – «Міжнародні відносини».

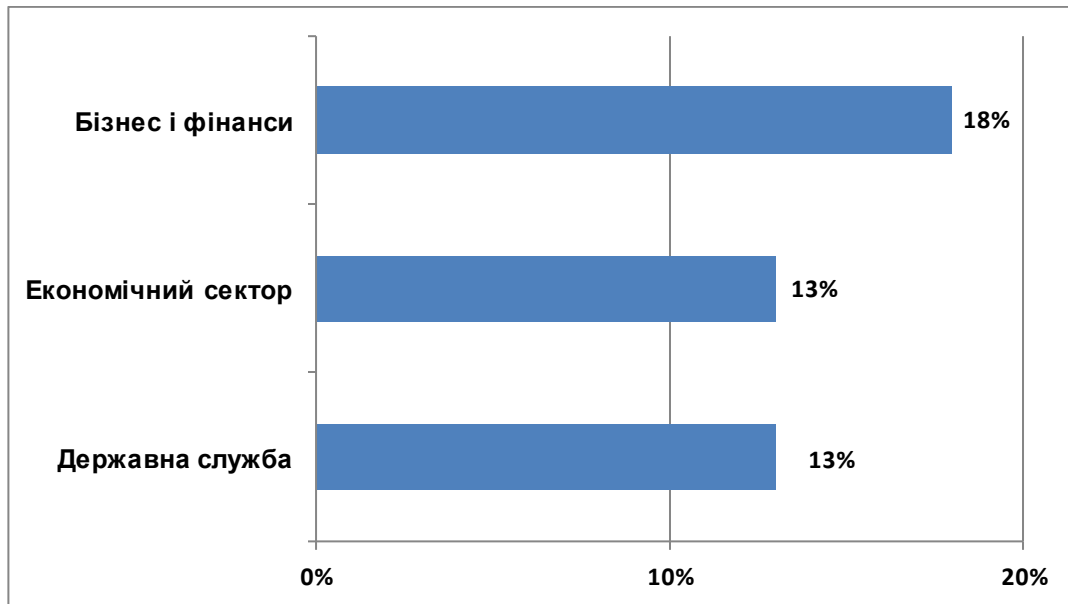
а. Критерій – навчання і викладання

б. Критерій - оцінювання та зворотній зв'язок

в. Критерій - організація та навчально-ресурсне забезпечення

г. Критерій - найпопулярніші сфери працевлаштування випускників-бакалаврів

Рис. 2.1 Результати опитування студентів та випускників щодо якості навчання і викладання

Джерело: University of Kent. (2020a). *Politics and International Relations*. Retrieved from <https://www.kent.ac.uk/courses/undergraduate/31/politics-and-international-relations>

Більшість випускників-бакалаврів позитивно оцінили якість зворотного зв'язку: 64 % респондентів висловилися, що науково-педагогічний персонал цінує думку студентів; 46 % вказали, що викладачі враховують думку студентів (University of Kent, 2020)

Водночас варто зауважити, більшість випускників бакалаврів не працюють у сфері політики, оскільки це вимагає подальшого навчання у системі післядипломної освіти та отримання досвіду роботи волонтерами, активістами у громадських організаціях, місцевих та центральних органах влади. Для бакалаврів найбільш популярними сферами працевлаштування є маркетинг та PR, громадські організації, публічний сектор, фінансові структури тощо. Політика є дуже популярним предметом післядипломної освіти, і приблизно кожен п'ятий випускник продовжує навчання в магістратурі, що дає йому право працевлаштування на державну службу. Так, 97 % випускників

бакалаврату вступають до магістратури, 45 % працевлаштовуються на посади, які є фінансово прийнятними.

Як бачимо, бакалаврська підготовка забезпечує фундаментальні знання, яких не завжди достатньо для професійної діяльності у державному секторі з проблем міжнародних відносин та політики. Відтак студенти-бакалаври максимально використовують можливість навчання за мінорними програмами або сертифікатними програмами. Студенти часто вирішують поєднувати політику і міжнародні відносини з такими дисциплінами, як економіка, право, бізнес, історія, журналістика, культурні комунікації.

На основі аналізу 30 освітніх програм університетів Великої Британії (University of Cambridge, London School of Economics and Political Science, King's College London, University of Essex, University College London, University of Warwick, University of Sheffield, University of Sussex, University of Exeter, University of Nottingham, University of Birmingham, University of Kent, University of York) першого бакалаврського рівня виявлено, що *зміст підготовки* бакалаврів охоплює широке коло глобальних проблем сучасної політики та міжнародних відносин. Зокрема, студенти вивчають такі модулі: міжнародні відносини; етнополітичний конфлікт, права людини, фемінізм, соціальні теорії справедливості, поділені суспільства й політика США та Європи; політичні режими, глобалізація, дослідження безпеки, теорія міжнародних відносин, міжнародне право, регіональна інтеграція, націоналізм, реалізм і неореалізм, лібералізм, інституціоналізм, марксизм та соціальний конструктивізм, вибори й виборча поведінка, політична комунікація, інституційний дизайн, європейська інтеграція, тероризм і політичне насильство тощо.

Зміст підготовки містить обов'язкові дисципліни й вибіркові дисципліни (по 15 кредитів кожна), стажування (рік), наукову роботу (30 кредитів). Широкий вибір модулів відображає інтереси студентів і викладачів, певною мірою задовольняє потреби британського суспільства, корелює з вимогами

фахових організацій. Структура обов'язкових та вибіркових модулів представлена на рис. 2.2.

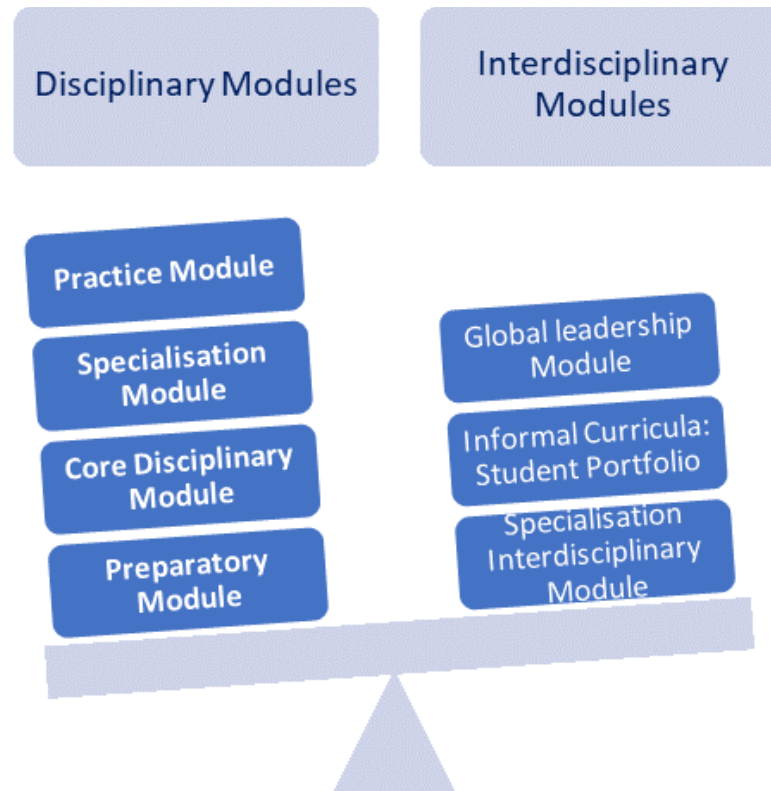

Рис. 2.2. Структура обов'язкових та вибіркових дисциплін (модулів)

Джерело: систематизовано автором

Особливістю структурування змісту освітніх програм та курикулумів є дотримання принципів гнучкості, модульності та рівності у британських університетах. Курси мають модульну структуру. Модуль є також складовою дисципліни, має власні цілі результати та методи оцінювання. Кожен модуль викладається та оцінюється упродовж семестру або усього року. Як вже зазначалося, студенти мають змогу комбінувати певні модулі відповідно до їх вагомості (обов'язковий / вибірковий; основний / додатковий), кредитності та рівнів. Наприклад, це можуть бути такі комбінації:

- «Major / Main»
- «Main / Main (Joint)»
- «Three Minor (Combined)»

Формування та вибір відповідних модулів приводить до отримання відповідної академічної (професійної) кваліфікації. Водночас ця процедура здійснюється відповідно до чинних загальноприйнятих вимог з урахуванням загальних результатів, викладених у національній Рамці кваліфікацій вищої освіти, опублікованій Агентством із забезпечення якості вищої освіти. Кожен модуль має кредитний рівень. Структура та зміст модульного курсу наведено у додатку Е. Ці рівні вирівнюються і використовують однакові числа. Курси можуть включати модулі на кількох рівнях відповідно до кваліфікаційних та кредитних рамок університету. Рівні кредитів - це показники відносного попиту, складності, глибини знань, прогресу та автономності студентів.

Наприклад:

- Рівень 3: рівень доступу до вищої освіти
- Рівень 4: рівень першого року навчання програми бакалаврату
- Рівень 5: рівень другого року навчання програми бакалаврату
- Рівень 6: рівень третього року навчання
- Рівень 7: рівень навчання програми магістратури
- Рівень 8: рівень навчання програми докторантури

Кожен рівень кредитування має загальні дескриптори, які вказують на характеристики навчання на цьому рівні та на те, що здатен робити успішний студент. Модулі можуть мати будь-яке значення, кратне 5 кредитним одиницям. Дисципліни бакалаврату традиційно складають 20 і 10 кредитних одиниць, можливим варіантом є також 30 і 15 кредитних одиниць. Курси значно більшої тривалості включають додаткові модулі, які проходять протягом літнього семестру. Деякі заочні курси забезпечують гнучкість у кількості модулів, які можна вивчати щороку. Максимальне навантаження на заочну форму навчання становить 90 кредитів за два семестри (45 кредитів за семестр), за винятком інтенсивного літнього семестру, де можна взяти 20 кредитів. Бакалаврський проєкт, практика та стажування також мають кредити. Студенти денної форми навчання збалансовано набирають 60 кредитів у кожному семестрі (не менше 40). У виняткових випадках може

бути дозволено змінити кількість кредитів, наприклад, якщо студент бажає вивчити певний факультативний модуль, який пропонується лише протягом одного семестру, за погодженням з факультетом або предметною комісією. У відповідних випадках, залежно від успіхів у навчанні, ви можете перейти з оригінального курсу на відповідний курс на іншому або одному рівні. Індивідуальний навчальний план студента-бакалавра наведено у додатку К..

Аналіз курикулумів підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у різних університетах послуговував фундаментом для окреслення спільних підходів: зміст охоплює актуальні проблеми глобальної політики й сучасних міжнародних відносин; домінування самостійної роботи; міждисциплінарна інтеграція знань; стажування за кордоном; незалежні дослідження.

Аналіз освітніх програм, що реалізуються провідними університетами Великої Британії, показав, що в основі їх розробки лежать принципи міждисциплінарності та інтеграції знань. З'ясовано, що структура та зміст освітніх програм побудовані на основі принципів гнучкості, послідовності, наступності знань, спрямовані на поетапне формування професійної компетентності (базовий етап, етап спеціалізації, етап професійної реалізації). Упродовж першого року навчання зміст орієнтований на формування загальних компетентностей щодо знання й розуміння теорії та аналізу політики й міжнародних відносин, сучасної глобальної політики, політичної думки, національних і транснаціональних суб'єктів міжнародних відносин, а також на розвиток критичного мислення. На другому курсі студенти поглиблюють розуміння політики та міжнародних відносин з огляду на конкретні сфери: міжнародні конфлікти, сучасна політична думка, порівняльна політика, міжнародні організації й політика ЄС, сучасні виклики та безпека в Тихоокеанському регіоні тощо. На останньому році навчання студенти виконують наукову роботу (незалежне дослідження – 30 кредитів).

Академічної та міжнародної мобільності досягають завдяки навчанню або стажуванню (1 рік) за кордоном, що дає змогу студентам глибше зануритися й вивчити політику та міжнародні відносини інших культур. Наприклад,

програми стажування «Політика та міжнародні відносини в Північній Америці»; «Політика та міжнародні відносини в континентальній Європі»; «Політика та міжнародні відносини в Тихоокеанському Азіатському регіоні» тощо. Студенти-стажисти мають вільний доступ до ресурсів, документації, архівів, умов праці для подолання розриву між академічним навчанням і політикою реального життя країн.

У структуруванні змісту політологічної освіти британські науковці беруть до уваги сучасні економічні, філософські, соціологічні, культурологічні, педагогічні та психологічні теорії: теорії міжнародних відносин; теорії людського, соціального, культурного й інтелектуального капіталу; теорії раціонального вибору поведінки; теорії зовнішньоекономічної діяльності; теорії професійної діяльності; теорії кар'єрних орієнтацій; теорії конструктивізму та когнітивізму, теорії біхевіоризму, реалізму, постпозитивізму; теорії міжкультурної й соціальної комунікації; теорії трансдисциплінарності та міждисциплінарності знань; теорії особистості, теорії інтеграції та ін.

Проектування трансдисциплінарних освітніх програм враховує передусім принцип інтеграції змісту освіти в різних предметних галузях та напрямках підготовки. Водночас зазначимо, що інтеграція можлива лише в межах освітніх програм бакалаврського рівня (незважаючи на різні галузі знань). Фундаментальну підготовку забезпечують базові дисципліни, а дисципліни за вибором формують науковий, професійний світогляд та поглиблюють фахові знання. Наголосимо, що інтегровані освітні програми найефективніше забезпечують фундаменталізацію знань, розвиток фахових компетентностей, які необхідні для розв'язання комплексних проблем на межі суміжних галузей.

Зазначимо, що поширеними є також інтегровані програми, які студентів дають змогу паралельно навчатися за двома освітніми програмами за різними спеціальностями одного освітнього рівня. При виконанні вимог обох програм присвоюється два ступеня. Йдеться про дуальні (dual) програми, розроблення яких ґрунтоване на раціональному розподілі предметних галузей та змісту

освіти відповідно до спеціалізацій (базові дисципліни є спільними для обох програм). Попит на дуальні програми пояснюється такими чинниками: заощадження часу; розвиток універсальних компетентностей за рахунок збільшення обсягу фундаментальної підготовки; розширення професійних (спеціальних) знань та умінь за рахунок можливості одночасної спеціалізації за двома обраними сферами професійної діяльності; зниження фінансових витрат на навчання. Такий підхід забезпечує академічну свободу студента.

Дотримання принципів гнучкості навчання та модульності дає змогу студентові відносно швидко змінити спеціальність, при цьому дисципліни можуть бути перезарахованими як вибіркові для іншої освітньої програми. Це забезпечує побудову індивідуальної траєкторії навчання, а відтак гнучкість системи політологічної освіти загалом. Наприклад, освітня програма, бакалавра міжнародних відносин та економіки, дає можливість опанувати одночасно дві спеціальності, які займають центральне місце у сучасному світі. З міжнародних відносин студенти вивчають міжнародні відносини, міжнародну політику, політичні системи, а з економіки – економічний аналіз, політичну економіку та методи обробки економічних даних. Аналогічними є також освітні програми з географії та міжнародних відносин («Geography and International Relations BA (Hons)»), історії та міжнародних відносин («History and International Relations BA (Hons)»), міжнародних відносин і соціології («International Relations and Sociology BA (Hons)» тощо. Освітня програма бакалавра міжнародних відносин та іноземної мови («International Relations and Language BA») сприяє підвищенню рівня володіння іншомовною культурою та стратегіями використання мови у кроскультурному середовищі, а також дає змогу осмислити та розуміти соціальні, політичні та економічні фактори, які мають вплив на міжнародні відносини та сучасну геополітику. Освітня програма, яка спрямована на отримання ступеня бакалавра міжнародних відносин і права, дозволяє осмислити природу права у соціальному і міжнародному контекстах. У рамках програми міжнародних відносин і права («Law with

International Relations LLB (Hons)») студенти вивчають національне та міжнародне право, функції права у суспільстві, філософію права, особливості законотворення і правових реформ. Окрім наголошування на спільних аспектах обох дисциплін, студентів ознайомлюють з відмінностями між ними і підходами, які застосовуються у правовій та міжнародній сферах. (University of Sussex. Economics and International Relations BA (Hons), 2021).

Освітня програма бакалавра міжнародних відносин і політики дозволяє використовувати політичні теорії, концепції, підходи для розгляду питань міжнародних конфліктів, кібербезпеки країни, особливості зовнішньоекономічної діяльності, глобальні міжнародні конфлікти тощо. Зміст дисциплін спрямований на розвиток аналітичного та критичного мислення для розгляду глобальних проблем (University College London, UCL. Politics and International Relations BSc (Hons), 2020). У додатку В узагальнено приклади різних освітніх програм (першого бакалаврського рівня) в галузі політики і міжнародних відносин провідних університетів Великої Британії. У табл. 2.2 представлено реалізація наступності спеціалізацій у підготовці фахівців-міжнародників.

Таблиця 2.2

Взаємозв'язок спеціалізацій та рівнів підготовки в галузі міжнародних відносин

Освітній рівень	Бакалавр	Магістр	Інтегровані ступені (бакалавр, магістр, доктор філософії)
Напрями спеціалізацій	Управління міжнародним бізнесом	Дипломатія і міжнародні переговори	Глобальна політика і міжнародні відносини
	Міжнародний менеджмент	Міжнародний менеджмент і реклама	Якість інноваційного менеджменту
	Міжнародна економіка ЄС	Міжнародний маркетинг і реклама	Міжнародний туризм
	Міжнародна система управління персоналом	Людські ресурси та менеджмент	Міжнародні відносини, суспільні комунікації і право

Джерело: систематизовано автором

Наше вивчення змісту освітніх програм показало, що здебільшого він спрямований на формування таких фахових компетентностей як: політологічної, кроскультурної, конфліктологічної, іншомовної, інформаційно-аналітичної, екологічної, економічної, управлінської, правової тощо. (передбачає здатність розкласти проблему на складові частини, визначати і чітко формулювати їхні головні завдання та цілі; здатність будувати ефективну систему інформаційних ресурсів, необхідну для формування інформаційно-правової основи прийняття управлінських рішень; уміння оперативно й ефективно здійснювати аналітичне співставлення інформаційних потоків; набуття умінь формулювання на основі отриманої інформації комплексних аналітичних висновків).

Важливе значення у підготовці фахівців-міжнародників має сформованість аналітичного і прогностичного мислення для розуміння динаміки розвитку міжнародних процесів та формування світової політики, прогнозування ризиків та наслідків. З цією метою студентам пропонується ґрунтовне вивчення дисциплін у галузі міжнародних відносин, економіки, політології і спеціалізація у таких інноваційних напрямках: «Глобальна та регіональна інтеграція», «Світова безпека і врегулювання конфліктів», «Глобалізація суспільства» тощо. Також студенти мають можливість здобути або поглибити технічні та професійні навички, необхідні для ефективного аналізу та прийняття рішень, зокрема техніки спілкування та ведення переговорів, управління проектами тощо.

Міжнародні відносини є одним із важливих напрямів професійної підготовки фахівців в університетах Великої Британії. Ця спеціальність користується значною популярністю і пропонується більшістю університетів Великої Британії. Вимоги до професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин викладені у документі «Subject Benchmark Statement for Politics and International Relations», розробленому Агенцією із забезпечення якості вищої освіти. В документі представлені основні характеристики освітніх програм з міжнародних відносин, а також присвоєння відповідних кваліфікацій з

урахуванням інтеграції знань, умінь та навичок, якими повинні володіти випускники.

Моніторинг і підтримку розвитку освітніх програм у галузі міжнародних відносин на державному рівні проводить Агентство забезпечення якості вищої освіти (Quality Assurance Agency for Higher Education, QAA) – незалежний орган, який тісно співпрацює з Урядом, радами щодо фінансування вищої освіти, університетами. Внутрішній моніторинг якості вищої освіти проводять для підвищення ефективності адміністрування, активізації освітньої діяльності, науково-дослідницької роботи тощо.

2.4. Організація самостійної, практичної та науково-дослідницької підготовки роботи студентів-міжнародників

На підставі аналізу організації освітнього процесу університетів (Кембріджа (University of Cambridge), Шеффілда (University of Sheffield), Воріка (University of Warwick), Екзетера (University of Exeter), Сасекса (англ. University of Sussex), Нотінгема (University of Nottingham), Бірмінгема (University of Birmingham), Кента (University of Kent), Йорка (University of York, Університетського коледжа Лондона (University College London), Лондонської школи економіки і політології (London School of Economics and Political Science)) встановлено, що найбільш поширеними є такі форми організації навчання: лекція, семінарське заняття, практичні заняття (тренінги), лабораторно-практичні заняття (частково дослідницькі), лабораторні заняття, конференції, науково-теоретичні читання, екскурсії, тьюторіали, практика, консультації, самостійна робота тощо.

Вивчення праць науковців (Bell & Brooks, 2016; Renfro, 2020; Cathy, & Lightfoot, 2012; Boring, Ottoboni, & Stark, 2016; Foxe, Frake-Mistak, & Popovic, 2017; French, & Kennedy, 2017; Luckin, 2018; Newton, & Miah 2017) показало, що в британському досвіді дотримуються балансу між використанням

традиційних та інноваційних форм, методів і технологій навчання. Обов'язкове відвідування лекцій, ведення запису лекційного матеріалу не є однозначною нормою для всіх британських університетів. Скажімо, у певних університетах практикується розповсюдження друкованих лекційних матеріалів (у частковому чи повному обсязі).

Семінари – форма організації навчання, що базована на активній участі студентів у процесі навчання, а не на пасивному сприйнятті чи простому відтворенні матеріалу, а також надає студентам можливість вступати у прямий контакт з викладачами. На семінарському занятті як правило здійснюється обговорення розділу дисципліни на основі аналізу виконаних у процесі підготовки письмових робіт або усних виступів студентів. Від студентів очікують конструктивних думок та висновків щодо теми, яка розглядається. Різновидом семінару є вільна групова дискусія, що являє собою заняття, на якому викладач виступає у ролі слухача. Основна мета такого заняття – не надання студентам інформації, а формування у них наукового мислення, стимулювання їх самостійності та активності, вироблення вміння обговорювати проблеми та віднаходити шляхи їх розв'язання, встановлювати причини розходжень у думках та оцінках. Традиційно викладачі виділяють окремий час для обговорення зі студентом певних проблем, що виникають під час вивчення дисципліни, для надання зауважень і відгуків щодо виконуваних студентом робіт. Лабораторний практикум – розглядається як найважливіша частина процесу формування майбутнього фахівця. З розвитком науки і технологій, із запровадженням в інженерну справу математичних методів моделювання, проектування форми проведення лабораторного практикуму модернізувалися завдяки широкому використанню цифрової техніки. Одним із найцінніших елементів британської системи навчання є тьюторіали, що являють собою регулярні заняття одного-двох студентів із викладачем-тьютором протягом усього курсу навчання. Тьюторські заняття проводяться викладачами (але не професорами), аспірантами, а також спеціалістами-практиками. Відвідування

тьюторського заняття є обов'язковим. Тьютор – не просто викладач, а наставник, який допомагає студенту розвивати здатність мислити, працювати самостійно (особливо в канікулярний час), формувати вміння відбирати і критично аналізувати факти, слідкує за розвитком студента як особистості. Тьютор також допомагає студенту складати індивідуальний план занять, коригувати його, стежить за виконанням плану.

Фундаментальна підготовка майбутніх бакалаврів-міжнародників забезпечена на підставі збалансованого використання традиційних та інноваційних форм, методів і технологій навчання: проблемні лекції; тьюторіали; воркшопи, лабораторні сесії, групове навчання, індивідуальна робота; практико-орієнтоване навчання, дискусії, польові екскурсії, симуляційні вправи тощо. Особливого значення надано віртуальному середовищу для навчання (Virtual Learning Environments (VLEs)). «Триангуляція» форм, методів і засобів навчання, як-от: презентація, конспектування, кейси, самостійне навчання, групова співпраця – дає змогу студентам продемонструвати фахові навички та вміння. Серед методів навчання ефективні такі: критичне читання, групове обговорення, проблемне навчання, дебати, тематичні дослідження, рольові ігри й моделювання, контакти з політичними діячами, симуляційне навчання, портфоліо ідей (Gillani, 2000).

На підставі аналізу курикулумів встановлено, що навчальне навантаження на бакалаврських програмах з міжнародних відносин (на прикладі University of Hull) традиційно поділяється на аудиторну та позааудиторну навчальну діяльність (рис. 2.3).

Рис. 2.3. принагідно демонструє перевагу самостійної роботи (80 - 85%) незалежно від року навчання. Відповідно наше зацікавлення викликала організація самостійної діяльності студентів-міжнародників, яка охоплює: самостійне навчання; практичну підготовку і стажування; науково-дослідницьку діяльність; незалежне дослідження; самоосвіту. Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на організації самостійної роботи студентів.

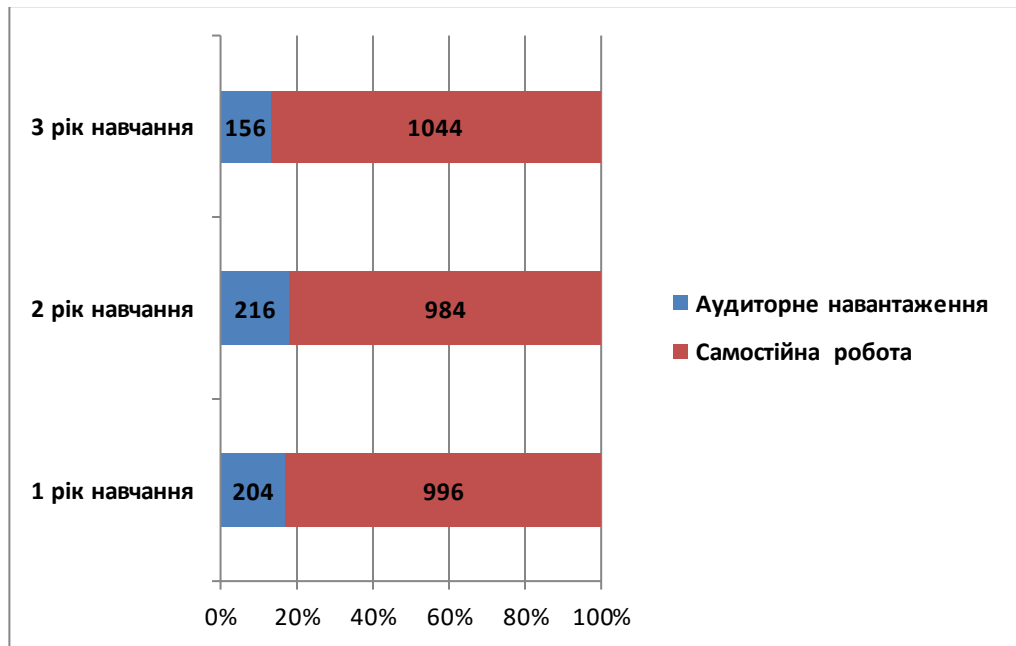

Рис. 2.3. Розподіл навчального навантаження на бакалаврських програмах з міжнародних відносин в університетах Великої Британії (University of Hull)

Джерело: University of Hull (2020). *BA Politics and International Relations*. Retrieved from: <https://www.hull.ac.uk/study/undergraduate/politics-and-international-relations-ba-hons>

З'ясовано, що до основних принципів організації *самостійного навчання* бакалаврів належать: модульність, гнучкість, практична орієнтованість. Для ефективної організації самостійного навчання викладач враховує такі чинники: забезпечення раціонального поєднання аудиторної та самостійної роботи; наявність необхідного методичного матеріалу для ефективного перетворення самостійної роботи на творчий процес; контроль за успішністю студентів і тьюторська допомога під час виконання завдань тощо. Форми контролю навчальних досягнень ґрунтуються на виваженому поєднанні таких критеріїв, як: підготовка наукових робіт, складання іспитів, підготовка доповідей, рефератів; усні і письмові завдання, групова та індивідуальна робота; самооцінювання. На думку Т. Мора (Moore, 2004), Т. Андерсона, Р. Соуден письмові роботи розвивають критичне мислення студентів (Anderson, 2001, с. 3-18; 7, с. 37-40). Форми оцінювання результатів навчання спрямовані

на перевірку здатності організувати роботу у визначених часових рамках; аргументацію, специфічні приклади. Форми оцінювання збалансовано на основі різних видів контролю: есе, закриті й відкриті іспити, огляди книг, доповіді, дослідницькі проекти, усні завдання та презентації; групова й індивідуальна робота; самооцінювання; брифінги, блоги; виступи тощо (Boring, Ottoboni, & Stark, 2016). Найбільш ефективні і продуктивні подано на прикладі університету Галла (University of Hull) представлено на рис. 2.4. Як бачимо, переважну більшість становлять іспити у формі тестування. Водночас зазначимо, що їхня динаміка зменшується до третього року навчання, 70 % посідають рефлексивні форми контролю - есе, проекти, портфоліо, які спряомані на розвиток навичок саморефлексії, самооцінювання, критичного ставлення та відповідальності за результати навчання.

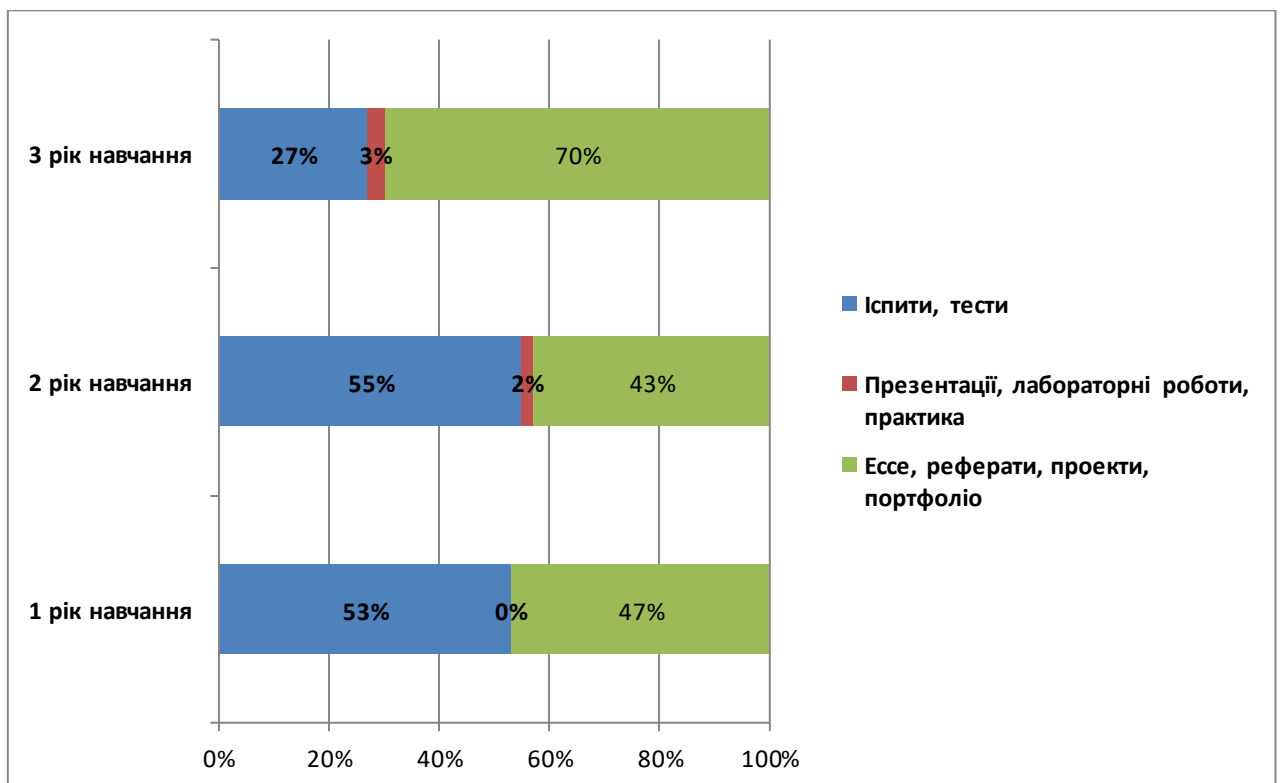

Рис. 2.4. Розподіл форм контролю навчальних результатів студентів (University of Hull)

Джерело: University of Hull (2020) BA Politics and International Relations. Retrieved from: <https://www.hull.ac.uk/study/undergraduate/politics-and-international-relations-ba-hons>

Оцінювання навчальних результатів спрямоване на сформованість здатності творчо використовувати знання для побудови аргументованого виступу, висновків і переконань усно та / або письмово; взаємодіяти з широким колом джерел у різних засобах масової інформації для ефективного пошуку, аналізу ключової інформації; вибирати й оцінювати джерела з погляду їхньої актуальності та якості на підтримку виконання конкретних аналітичних завдань; продемонструвати належним чином широкий спектр теоретичних, концептуальних, емпіричних знань стосовно конкретних проблем тощо. Популярною для оцінювання результатів навчання є прогресивна таксономічна модель J. Biggs & K. Collins «SOLO» (Structure of the Observed Learning Outcome), що передбачає послідовне оцінювання та спостереження за отриманими знаннями й уміннями на різних стадіях навчання. Це дає змогу вдосконалювати розуміння складності завдань, розвивати структуроване (логічне, критичне) мислення, формувати потребу в подальшому заглибленні в проблему, формувати здатність синтезувати інформацію на основі обґрунтованого оцінювання аргументів, на практиці демонструвати свій прогрес. Таксономія «SOLO» пропонує 5 рівнів розуміння й оцінювання завдань із позиції складності: передструктуроване; моноструктуроване; мультиструктуроване; інтегральне; розширене абстрактне. Зворотний зв'язок – важлива частина оцінювання, де особливу увагу зосереджено на формуванні в студентів навичок саморефлексії й самокритичності. Зворотний зв'язок забезпечений за допомогою різних механізмів (письмові та усні коментарі, групове обговорення тощо) (Biggs, 1982).

Практичний досвід – обов'язковий компонент освітніх програм міжнародників, що передбачає дослідницьку роботу, практику, стажування. Університети забезпечують студентам можливість проходження короткотривалої (1-10 тижнів) або довготривалої (1 рік або 1 семестр) практики. Тривалість практики визначає спектр видів діяльності та обсяг роботи, яку студенти можуть виконати, а відтак, і можливості для поглиблення знань, вдосконалення умінь та навичок, а також розвитку

особистісних якостей. Короткотермінова практика має на меті вдосконалення загальних умінь та навичок, підвищення рівня впевненості у собі, надання основи для ситуативної академічної рефлексії і підвищення рівня мотивації студентів (Little & Lee, 2006.), тоді як довготривала практика надає студентам ширші можливості для вдосконалення професійних умінь та навичок і отримання практичного досвіду важливого для подальшого навчання і працевлаштування (Yorke & Knight, 2006).

Особливу увагу британські університети звертають на організацію стажування, оскільки це реальна перспектива отримати місце для подальшого працевлаштування. Студенти-міжнародники мають змогу проходити річне, семестрове або літнє стажування в британських і міжнародних компаніях, а також у партнерських установах університетів за кордоном – у Європі, США, Канаді, Новій Зеландії, Австралії чи в Азії, що засвідчує високі вимоги до цієї форми практичної підготовки. Студенти долучаються до досліджень навчальних закладів, поєднуючи академічне навчання з практичними навичками на робочому місці. Працевлаштування бакалаврів з міжнародних відносин охоплює переважно політичні партії, дипломатичну службу, неурядові організації, сфери міжнародного розвитку, державне управління, управління персоналом, збройні сили, бізнес, Всесвітній банк, НАТО, дослідницькі підрозділи Парламенту, програми розвитку ООН, юридичні фірми, медіакомпанії, місцевий та національний уряд, освітні установи, громадські організації, міжнародні зв'язки, освітні установи з професійного розвитку, консультування, соціальні служби тощо. Зазначимо, що 66 % випускників бакалаврських програм працевлаштовані у Великій Британії, із них 71,8 % – за фахом. (рис. 2.5).

12 університетів Великої Британії, що здійснюють підготовку бакалаврів з міжнародних відносин, зокрема університети Бірмінгема (Birmingham University), Ессекса (University of Essex), Суррея (University Surrey), Сассекса ([University of Sussex](#)) пропонують 27 «sandwich» програм проходження студентам довготривалої практики або стажування. Студенти мають

можливість проходити стажування в британських та міжнародних компаніях, що дозволяє їм отримати уявлення про майбутню професійну діяльність, вивчити можливі варіанти кар'єри до закінчення навчання, розвивати свої професійні контакти та мережі.

Рис. 2.5 Сфери працевлаштування та професійної діяльності бакалаврів-міжнародників

Джерело: систематизовано автором

Компанії все частіше використовують стажування як частину своєї стратегії набору випускників, тому стажування може допомогти майбутнім міжнародникам отримати роботу. Працевлаштування під час стажування означає, що студенти працюють у компанії чи організації протягом певного часу протягом навчання і являються оплачуваними працівниками у компанії чи організації. Працевлаштування студентів під час стажування проходить на конкурсній основі. Для допомоги студентам в університетах Великої Британії існують програми підготовки місць стажування, які допомагають студентам визначити свої навички, сильні сторони та сфери інтересів, щоб допомогти створити найкращу програму стажування.

Університетські програми підготовки стажування включають:

- інтерактивний онлайн курс, який допомагає студентам розпочати роботу. Цей курс студенти можуть пройти на протязі першого року навчання;
- пропонують ресурси щодо пошуку, підготовки та подання заявки на широкий спектр значущих можливостей для стажування;
- надають можливість спілкуватися з професіоналами та галузевими експертами;
- різноманітні програми заходів, включаючи ярмарок кар'єр, співпраця з роботодавцями та заняття з підвищення кваліфікації.

У цьому контексті зретаємо увагу на думку Ф. Нортона, який обстоював позицію щодо необхідності збільшення обсягу та тривалості практичної підготовки (Norton, 2008), зокрема він запропонував ввести у курикулум університетів практику-стажування в Парламенті. Сьогодні існує дві основні схеми проходження практики у Парламенті: у першому випадку студенти проходять практику з членом парламенту протягом третього року чотирирічної освітньої програми, де практика є обов'язковим компонентом програми; у другому випадку студенти проходять практику протягом останнього семестру трирічної освітньої програми, де практиканти обираються на конкурсній основі. (Брандibuра, 2016).

Організація практичної підготовки в міжнародних організаціях забезпечує формування соціальних навичок («soft skills») комунікативних умінь, корпоративної культури, навичок тайм-менеджменту, впевненості у собі, толерантності тощо.

Чимало університетів Великої Британії, зокрема університети Галла (University of Hull), Екзетера (University of Exeter), Шеффілда (University of Sheffield), пропонують студентам навчальний модуль виробничої практики, тривалість якої складає один триместр третього року навчання бакалаврів. Студент особисто несе відповідальність за організацію практики. Для цього він може подати заявку на: професійне працевлаштування під час практики; місце для дослідження (якщо студент зарекомендував себе високопродуктивним студентом на обраному науковому курсі; комплексне

розміщення, якщо модуль практики є обов'язковим для програми. Можливості для використання такої моделі практики у всіх університетах Великої Британії дуже високі (Curtis & Blair, 2010).

Програма практики охоплює три основні етапи: *підготовчий* (інформаційні настанові сесії, підготовка документації, заповнення аплікаційної форми, укладання угод, визначення контактних годин тощо), *практичний* (інтегрування в організацію, виконання завдань і проєктів) і *підсумковий* (підготовка звіту, оформлення документації, презентація та захист результатів практики, аналітичне есе). Кожен студент заповнює форму, де вказує бажаний вид діяльності і розташування бази практики. (University College London, UCL. BSc Politics and International Relations, 2020; Curtis, 2009). Особливе місце займає зворотній зв'язок: опитування студентів, де їх просять відповісти на наступні запитання: як ви уявляли собі практику? чи виправдались ваші очікування? якими були головні події вашої практики? яке розуміння роботи організації чи сектору ви отримали в результаті проходження практики? що б ви хотіли змінити у практиці? з якими проблемами ви стикнулись під час проходження практики? чи рекомендуєте ви цю базу практики іншим студентам? Чому / чому ні? тощо (BA Politics and International Relations, Aston University, 2019; BA Politics and International Relations, University of Kent, 2019; BA Politics and International Relations, University of Bath, 2019).

Для проходження практики студент повинен подати звітну документацію, орієнтовний перелік якої містить: звіт про проходження практики, щоденник практики, характеристику студента-практиканта, аналітичне есе тощо. Інноваційним підходом вважаємо використання публічних блогів замість традиційних щоденників практики, що дає змогу формувати у студентів навички самооцінювання, а також управляти процесом практики (Curtis, 2009). Блоги мають перевагу з огляду керівництва практикою, оскільки дозволяють викладачам постійно стежити за процесом практики, водночас забезпечуючи студентам автономність роботи. Окрім

цього, інтерактивний характер блогів дозволяє викладачам залишати коментарі, спонукаючи студентів до глибшого осмислення їхньої діяльності та подій, що розгортаються навколо них.

Науково-дослідницька діяльність – особливий вид діяльності, що з’являється у результаті функціонування механізму пошукової активності й будується на основі її дослідницької поведінки. Водночас, якщо пошукова активність припускає лише пошук в умовах невизначеної ситуації, то дослідницька діяльність містить аналіз одержуваних результатів, оцінку розвитку ситуації і прогнозування (побудову гіпотез) відповідно до подальшого її еволюціонування, а також моделювання своїх майбутніх передбачуваних дій. Науково-дослідницька діяльність тісно пов’язана з дослідницькими здібностями, які логічно кваліфікувати як індивідуальні особливості особистості, що є суб’єктивними умовами успішного здійснення дослідницької діяльності. Дослідницькі здібності виявляються у глибині, міцності оволодіння способами і прийомами дослідницької діяльності, але не зводяться до них. Важливими у цьому процесі є прагнення до пошуку, здатність оцінювати його результати, вміння будувати свою подальшу поведінку в нових умовах (Хюсен, 1999). Наукова робота містить курсові роботи, прикладний дослідницький проект, креативне письмо, есе.

Практичну цінність має виконання студентами *незалежного дослідження* (науково-практичні розвідки за інтересами і потребами студента). Цей вид самостійної позанавчальної діяльності вартий уваги та запровадження, оскільки його аналога немає в українському досвіді. Незалежне дослідження має на меті заохотити студентів до побудови й розвитку кар’єри, удосконалити навички для концептуалізації, організації та оцінювання власної самостійної діяльності. Форми організації незалежного дослідження можуть бути різними, а саме: стажування за місцем або поза межами кампусу відповідно до інструкцій; проведення незалежних лекцій; участь у програмах обміну; участь у трансдисциплінарних освітніх програмах тощо. Більшість незалежних досліджень проходить під наглядом

викладача (часткова навчальна автономія), проте основна мета цих проєктів полягає в покращенні вміння самостійно працювати й застосовувати у власній роботі незалежне критичне рішення (Henderson, & Dancy, 2007).

Незалежне дослідження являє собою варіант самокерованого навчання для студентів, які прагнуть і мають здібності до дослідницької діяльності, що не охоплена курсами освітньої програми. Студенти мають змогу самостійно обирати дисципліни для вивчення або невеликі дослідницькі проєкти під керівництвом консультанта-викладача чи тьютора. Організація незалежного дослідження передбачає опанування будь-якого курсу або дисципліни з мінімальним формальним навчанням під умовним керівництвом інструктора (наприклад, узгодження теми курсової роботи та плану, перелік питань для тестування тощо). Це може бути дисципліна з іншої освітньої програми за погодженням з інструктором-викладачем / академічним радником факультету. Реєстрація на незалежне дослідження відбувається протягом періоду регулярної реєстрації на семестр або на будь-яку літню сесію. Студентів, зареєстрованих на незалежне дослідження, оцінюють за чинною шкалою (склав / не склав або зараховано / не зараховано). Основна функція незалежного навчання дослідження – світоглядно-пізнавальна та пошуково-дослідницька.

Під час незалежного дослідження студенти-міжнародники беруть участь у конференціях, семінарах, воркшопах, які запропоновані відомими асоціаціями або організаціями; публікують результати дослідження у виданнях відомих фахових організацій, корпорацій або асоціацій; беруть участь у волонтерській діяльності чи в програмі; реєструються на сертифікатну програму або на членство в асоціації. Для студентів, які мають чітко окреслені цілі й мотивацію, незалежне дослідження, з одного боку, слугує способом отримання академічного кредиту, з іншого – уможлиблює проведення дослідження, що становить особливе зацікавлення для студентів, оскільки не запропоноване для вивчення в межах обов'язкових і вибіркових дисциплін.

Не всі освітні програми підготовки майбутніх міжнародників передбачають незалежне дослідження, оскільки це пов'язане з обмеженням обсягу необхідних кредитів для завершення освітньої програми. Планування кредитних годин для незалежного навчання можливе лише за рахунок інших дисциплін. Предмет або проблемне поле незалежного дослідження може бути зумовлене власним досвідом та інтересами студента чи колективу. У деяких випадках незалежне дослідження передбачає регулярні бесіди з викладачем-консультантом, студенти також можуть зустрічатися з ним лише кілька разів протягом семестру. Незалежне дослідження охоплює широку тематику, може завершуватися однією або кількома роботами, серіями читань, що супроводжуювані короткими статтями, портфоліо чи іншими академічними видами діяльності. Студенти, які планують провести незалежне дослідження, повинні обрати сферу інтересів, налагодити зв'язок із інструктором факультету відповідно до цієї галузі, щоб постати в ролі керівника-консультанта.

Більшість університетів пропонують для студентів-міжнародників в своїх програмах обов'язковий модуль – дослідницький проект (дисертація). Дослідницький проект дозволяє студентам проводити незалежні, оригінальні дослідження під керівництвом викладачів в галузі міжнародних відносин, дає їм можливість розвивати та набувати в процесі роботи широкий спектр навичок навчання та дослідження, надає детальні знання однієї конкретної теми в рамках дисципліни. Кожна дисертація - це унікальний дослідницький проект, сформований на основі власних наукових інтересів та ідей, але також відповідає стандартам та обґрунтованості академічних досліджень. Це означає, що написання дисертації є як мистецтвом, так і вмінням, що робить процес складним і корисним. Студенти отримують здатність проектувати та проводити незалежні дослідження - за підтримки та нагляду члена академічного колективу. Усі теми дисертації мають бути схвалені організатором модуля, а також науковим керівником. Студенти мають можливість ознайомитися з бібліографічними та інформаційними ресурсами

та користуватися відповідними пакетами обробки текстів. Залежно від теми, студенти мають можливість вивчити та використувувати кількісні та якісні аналітичні методи, що використовуються у сучасних дослідженнях суспільствознавства. Дослідження та написання дисертації є першою сходинкою до вступу у магістратуру.

Мета дисертації - дати можливість студентам проявити свої здібності у зборі, організації, аналізі та повідомленні оригінального кількісного дослідження. Під керівництвом академічного персоналу, а також експертів відповідних дисциплін (міжнародні відносини, політика чи соціологія) студенти обґрунтовують тему дослідження та виконують дослідження у галузі міжнародних відносин. Проблематика дисертацій відповідає індивідуальним потребам та пізнавальним інтересам студентів. Програма бакалаврської дослідницької дисертації університету Кента наведена у додатку Ж.

Зазначимо, що студенти-бакалаври в окремих університетах готують дослідницький проект, який має на меті запропонувати зміни до діяльності організації, в якій студент проходить практику або стажування. Дослідження також може стосуватися лише окремого модуля програми.

На виконання дослідницького проекту у програмах передбачено 15 (University of Kent, Exeter, Essex, SOAS), 20 (University of York) та 22,5 (University of Surrey) кредитів ЄКТС. Загальний обсяг дисертації становить 8-10 тисяч слів.

На початку роботи над проектом протягом осіннього семестру студенти повинні представити реферат, план першого розділу та огляд літератури. Це має на меті дати студентам можливість продемонструвати фундаментальний інтерес до теми, яку вони обирають; обмірковувати власне бачення проведення дослідження протягом усього періоду навчання; провести теоретичне обґрунтування проекту; вивчити досвід проведених досліджень та їх відповідність темі дослідження; отримати доступ до відповідних матеріалів для отримання інформації; підготувати

підстави для виконання своєї дисертації. Обсяг представлених матеріалів (реферат, розділ та література) складає 2-2,5 тис. слів, що слугує базою для дисертаційного проєкту.

Студенти конструктивно взаємодіють зі своїми керівниками, отримують відповідну оцінку реферату, яка впливає на остаточну оцінку дисертаційного дослідження. При цьому ваговий коефіцієнт оцінки за реферат становить для різних університетів 15-20% від підсумкової оцінки.

Виконання дослідницького проєкту має на меті надати студентам можливість застосувати ці матеріали; обмірковувати свою роботу, оцінити та конструктивно врахувати відгуки та зауваження від свого керівника та майстер-класів; визначити відповідну літературу, яка підтверджує їх вибір теми та методів дослідження; виявляти, досліджувати, аналізувати та проєктувати різні емпіричні докази за допомогою відповідних методів дослідження; критично оцінити докази, щоб зробити власні висновки; продемонструвати дослідницькі навички; добре розбиратися в обраній темі.

Обсяг дисертації складає приблизно 8-10 тис., вона яка містить переглянуту версію першої роботи (реферат) з доповненням матеріалами з методів дослідження та компонентів дослідження, додаткового емпіричного матеріалу відповідно до вимог теми.

Стратегія навчання та викладання на період виконання дисертаційного дослідження це самостійна робота (90-95% загального обсягу навантаження на виконання дисертаційного дослідження) з доступом до регулярного індивідуального нагляду та відповідного керівництва за допомогою модульних практикумів та консультацій.

Успішне завершення дослідження забезпечує такі результати навчання:

- розуміти та застосовувати для розв'язання спеціалізованих задач міжнародних відносин що стосуються дослідницького проєкту, довідкові матеріали та академічну літературу;

- мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів, обґрунтування теми дослідження;
- знайти, пояснити та обґрунтувати важливість свого дослідження, пов'язуючи його з відомими дослідженнями та відповідною літературою;
- здійснювати прикладний аналіз та впровадження теорій, концепцій та методів, що мають відношення до дослідницьких проєктів;
- здійснювати рефлексію та самокритику, спираючись на відгуки колег та наукових керівників;
- представляти результати дослідження у відповідному форматі.

Окрім науково-дослідної роботи у рамках програми, університети Великої Британії, пропонують різноманітні схеми для підтримки науково-дослідної роботи студентів бакалаврату зі спеціальності «Міжнародні відносини» у позанавчальний час. Поширеними формами організації науково-дослідної роботи студентів-міжнародників у позанавчальний час є робота у наукових гуртках і проблемних групах, участь у дискусійних клубах, наукових конференціях, конкурсах, олімпіадах, однак найбільшого поширення набула схема підтримки бакалаврських досліджень (Undergraduate Research Experience Scheme), що використовується університетами Шеффілда (University of Sheffield), Воріка (University of Warwick), Бірмінгема (University of Birmingham) та створює умови для співпраці студента бакалаврату викладачами з метою реалізації реального наукового проєкту протягом періоду літніх канікул. Результати вивчення ефективності цієї схеми підтвердили її позитивний вплив на освітній процес, а саме поглиблення розуміння студентами профільюючої дисципліни, формування і розвиток наукових умінь та навичок, зміна розуміння своєї ролі як студента завдяки співпраці з викладачами, можливості представлення результатів власних досліджень на національних і міжнародних конференціях, публікації статей і тез доповідей.

В рамках реалізації схеми підтримки бакалаврських досліджень (Undergraduate Research Experience Scheme) студенти другого курсу бакалаврату зі спеціальності «Міжнародні відносини» можуть долучитись до різних програм: універсальної, міждисциплінарної, міжнародної та наукової. Основними етапами кожної програми є: представлення результатів досліджень попередніх учасників проектів і запуск наступних проектів; подання і розгляд аплікаційних форм; прийняття рішень щодо фінансування проектів та їхніх учасників; запуск проекту; співпраця з громадськістю; завершення проекту; підготовка звіту про виконану роботу; поширення результатів дослідження (Брандибура, 2018)

Таким чином організація позанавчальної діяльності студентів сприяє формуванню самоосвітньої, науково-дослідницької та фахової компетентностей бакалаврів-міжнародників, що передбачає розвиток умінь організовувати процес самостійного навчання впродовж життя за допомогою ефективного менеджменту часу та інформації на індивідуальному і груповому рівнях. Залучення значного корпусу досвідчених кадрів до підготовки бакалаврів міжнародних відносин стимулює їх професійний розвиток, сприяє посиленню професіоналізму.

Узагальнена модель професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії наведена на рис. 2.6

Висновки до другого розділу

Концептуальні положення щодо професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії регламентовано в національних законах та стандартах.

Особливістю освітніх програм у британському досвіді є можливість здобуття основної освітньої кваліфікації («major»); навчання за інтегрованими програмами («joint»), програмами для отримання подвійного ступеня («dual»);

комбінованими програмами («combined major-minor»), гнучкими («flexible»), широкі пропозиції спеціалізованих мінорних програм («minor»). Серед бакалаврських програм університетів Великої Британії найбільш поширені програми з політики й міжнародних відносин, міжнародних відносин, інші міждисциплінарні програми.

Зміст підготовки містить обов'язкові дисципліни й вибіркові дисципліни, що охоплюють широке коло глобальних проблем сучасної політики та міжнародних відносин. Широкий вибір модулів відображає інтереси студентів і викладачів, певною мірою задовольняє потреби британського суспільства, корелює з вимогами фахових організацій.

Аналіз курикулумів підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у різних університетах послуговував фундаментом для окреслення спільних підходів: зміст охоплює актуальні проблеми глобальної політики й сучасних міжнародних відносин; домінування самостійної роботи; міждисциплінарна інтеграція знань; стажування за кордоном; незалежні дослідження.

З'ясовано, що структура та зміст освітніх програм побудовані на основі принципів гнучкості, послідовності, наступності й інтеграції знань, спрямовані на поетапне формування професійної компетентності (базовий етап, етап спеціалізації, етап професійної реалізації).

У структуруванні змісту політологічної освіти британські науковці беруть до уваги сучасні економічні, філософські, соціологічні, культурологічні, педагогічні та психологічні теорії: теорії міжнародних відносин; теорії людського, соціального, культурного й інтелектуального капіталу; теорії раціонального вибору поведінки; теорії зовнішньоекономічної діяльності; теорії професійної діяльності; теорії кар'єрних орієнтацій; теорії конструктивізму та когнітивізму, теорії біхевіоризму, реалізму, постпозитивізму; теорії міжкультурної й соціальної комунікації; теорії особистості; теорії ситуаційного підходу та ін.

Методологічною основою професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії слугують такі підходи:

міждисциплінарний, кроскультурний, компетентнісний, інтегративний практико-орієнтований, особистісно орієнтований, холістичний.

Після завершення навчання випускникам освітніх програм присвоюють ступінь бакалавра міжнародних відносин (BA, BSc International Relation), а також подвійну, потрійну, основну та додаткову спеціальність.

Фундаментальна підготовка майбутніх бакалаврів-міжнародників забезпечена на підставі збалансованого використання традиційних та інноваційних форм, методів і технологій навчання: проблемні лекції; тьюторіали; воркшопи, лабораторні сесії, групове навчання, індивідуальна робота; практико-орієнтоване навчання, дискусії, польові екскурсії, симуляційні вправи тощо. Серед методів навчання ефективні такі: критичне читання, групове обговорення, проблемне навчання, дебати, тематичні дослідження, рольові ігри й моделювання, контакти з політичними діячами, симуляційне навчання, портфоліо ідей.

Форми оцінювання результатів навчання збалансовано на основі різних видів контролю: есе, закриті й відкриті іспити, огляди книг, доповіді, дослідницькі проекти, усні завдання та презентації; групова й індивідуальна робота; самооцінювання; брифінги, блоги; виступи тощо. Зворотний зв'язок – важлива частина оцінювання, де особливу увагу зосереджено на формуванні в студентів навичок саморефлексії й самокритичності. Зворотний зв'язок забезпечений за допомогою різних механізмів (письмові та усні коментарі, групове обговорення тощо).

Практичний досвід – обов'язковий компонент освітніх програм міжнародників, що передбачає дослідницьку роботу, практику, стажування.

Моніторинг і підтримку розвитку освітніх програм у галузі міжнародних відносин на державному рівні проводить Агентство забезпечення якості вищої освіти (Quality Assurance Agency for Higher Education, QAA) – незалежний орган, який тісно співпрацює з Урядом, радами щодо фінансування вищої освіти, університетами. Внутрішній моніторинг якості вищої освіти проводять

для підвищення ефективності адміністрування, активізації освітньої діяльності, науково-дослідницької роботи тощо.

Результати дослідження, відображені в розділі, викладені у таких публікаціях автора: Дзюба, 2017а; Дзюба, 2017b; Дзюба, 2021b; 2021c; 2021d.

РОЗДІЛ 3

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУКТИВНИХ ІДЕЙ БРИТАНСЬКОГО ДОСВІДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ З МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНСЬКІЙ ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ

У розділі викладено результати вивчення сучасного стану професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в Україні; виконано порівняльно-педагогічний аналіз особливостей професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії та Україні; обґрунтовано можливості творчої реалізації конструктивних ідей британського досвіду в Україні.

3.1. Сучасний стан професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в Україні

Організація професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин в Україні ґрунтована на положеннях Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Указу Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», постанови Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність», наказу МОН України від 16.10.2009 р. № 943 «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи», «Методичних рекомендацій щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її основних документів у вищих навчальних

зкладах» (лист МОН України від 26.02.2010 р. № 1/9-119) і на підставі внутрішніх нормативних документів університетів.

Аналіз нормативно-правової бази дає змогу стверджувати, що за час дослідження процес підготовки майбутніх фахівців міжнародної сфери – студентів галузі «Міжнародні відносини» на освітньому рівні «бакалавр» – зазнав трансформацій, які пов'язані зі зміною галузі знань і спеціальностей.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2010 року, професійна підготовка бакалаврів за галуззю знань «Міжнародні відносини» організована за шістьма спеціальностями: «Міжнародні відносини», «Міжнародне право», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна інформація», «Країнознавство», «Міжнародний бізнес».

Із 01.09.2015 р. набула чинності постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», де затверджено новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими відбувається підготовка здобувачів вищої освіти. Згідно з цією постановою, підготовка фахівців міжнародних відносин визначена галуззю знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», до якої введено нові спеціальності: 055 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»; 056 «Міжнародні економічні відносини».

У 2017 році ухвалено постанову Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2017 р. № 53, що змінила «Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» та затвердила окрему галузь 29 «Міжнародні відносини», де передбачено три спеціальності, а саме: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»; 292 «Міжнародні економічні відносини»; 293 «Міжнародне право».

Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин в Україні регламентована стандартами вищої освіти, що містять цілі, перелік компетентностей і результатів навчання, форми атестації й забезпечення

якості освітньої діяльності. Акцент зроблено на підготовці висококваліфікованих фахівців, які спроможні виконувати складні спеціалізовані завдання, розв'язувати прикладні фахові проблеми в галузі міжнародних відносин, міжнародних економічних відносин та зовнішньої політики чи під час навчання, що вирізняються комплексністю й невизначеністю умов, вимагають використання низки теорій і методів.

Розроблення стандартів вищої освіти за спеціальностями 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»; 292 «Міжнародні економічні відносини» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти («Стандарт вищої освіти. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Галузь знань 29 «Міжнародні відносини». Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» 2020 р. (Міністерство освіти і науки України, 2020а) Стандарт вищої освіти. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Галузь знань 29 «Міжнародні відносини». Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини» 2020 р. (Міністерство освіти і науки України, 2020b) на засадах компетентісно-орієнтованого підходу (формування інтегральних, загальних і фахових компетентностей), розвиток співпраці з міжнародними організаціями щодо академічної мобільності студентів та викладачів сприяють підвищенню якості професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в Україні.

Концепція підготовки бакалаврів з міжнародних відносин за спеціальностями 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»; 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі 29 «Міжнародні відносини», що закладена в стандарти вищої освіти, передбачає логічну інтеграцію класичної фундаментальної університетської підготовки до системи формування фахових знань. Це має забезпечувати високий рівень підготовки випускників, їхню конкурентоспроможність на регіональному та світовому ринках праці. Такий підхід до підготовки бакалаврів прогнозує вивчення

загальноосвітніх дисциплін у поєднанні з циклом дисциплін, що формують замкнену систему знань за основними напрямками спеціалізації.

Результатом підготовки бакалаврів з міжнародних відносин за освітньо-професійними програмами (ОПП) має стати формування інтегральної компетентності: здатність виконувати складні спеціалізовані завдання та розв'язувати практичні проблеми в галузі міжнародних відносин, зокрема міжнародних економічних відносин, суспільних комунікацій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародної взаємодії. Проводячи комплексні дослідження, зорієнтовані на аналіз світогосподарських зв'язків, фахівець повинен оперувати новітніми теоріями й методами, теоріями суспільних наук, спеціальними методами тощо..

У стандарті вищої освіти регламентовано термін і зміст навчання, нормативні форми державної атестації, а також вимоги до змісту, обсягу й рівня освіти та професійної підготовки випускника, подано перелік загальних і спеціальних (фахових) компетентностей майбутніх бакалаврів та підсумкових результатів навчання, що відображають нормативний зміст підготовки й корелюються з переліком загальних і фахових (спеціальних) компетентностей.

Упровадження стандартів підготовки бакалаврів з міжнародних відносин дасть змогу сформувати низку основних компетентностей.

Загальні:

– здатність керуватися правами й виконувати обов'язки як члена соціуму, сповідувати цінності цивілізованого суспільства, усвідомлювати потребу в його стабільному розвитку, визнавати верховенство права, прав і свобод людини в Україні;

– здатність поважати культурно-моральні традиції та примножувати їх, визнавати суспільні досягнення, вивчати закономірності еволюції предметної галузі, досліджувати її роль у загальній структурі знань про соціум, застосовувати комплекс видів і форм рухової активності

для утвердження здорового способу життя й раціонального відпочинку;

- здатність спілкуватися державною та іноземними мовами;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- обізнаність у предметній сфері та розуміння особливостей фахової діяльності.

Спеціальні (фахові):

- здатність диференціювати ознаки й еволюційні тенденції, усвідомлювати природу, розвиток, принципи структурування міжнародних відносин;
- здатність усебічно досліджувати міжнародні процеси (суспільно-політичний, безпековий, юридично-економічний, культурно-інформаційний аспекти);
- здатність характеризувати сучасний стан міжнародних відносин, залучати до аналізу політику, економіку, право та ін.;
- здатність виконувати складні спеціалізовані завдання та розв’язувати практичні проблеми, що стосуються міжнародних відносин, зовнішньополітичної діяльності держав, суспільних комунікацій, регіональних студій;
- здатність досліджувати чинники, що впливають на структуру й розвиток міжнародних відносин (світова економіка, міжнародне право, зовнішня та внутрішня політика);
- обстоювання національних інтересів України в міжнародному середовищі;
- здатність аналізувати поступ країн і регіонів, специфіку переміщення глобальних процесів, роль кожної країни у виконанні складних спеціалізованих завдань та розв’язанні нагальних проблем;
- здатність з’ясовувати іманентні ознаки, окреслювати тенденції розвитку світового господарства, динаміки економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних чинників, зокрема

євроатлантичної інтеграції;

- здатність моніторити міжнародні економічні відносини, вивчати світові моделі економічної еволюції;
- здатність комплексно досліджувати кон'юнктуру світового ринку, характеризувати зміни в міжнародному просторі, демонструвати адаптивні вміння;
- здатність вивчати особливості міжнародного ринку товарів і послуг, інструменти й принципи управління міжнародною торгівлею, теорії та механізми організації валютно-фінансових і кредитних відносин;
- здатність простежувати стан опрацювання міжнародних економічних відносин та світового господарства, залучати для цього міждисциплінарний контекст (політичні, юридичні, природничі науки).

Нормативний зміст підготовки бакалаврів з міжнародних відносин детермінований кінцевими й інтегративними результатами навчання.

На основі узагальнення результатів наукового пошуку з'ясовано, що в Україні підготовку бакалаврів міжнародних відносин пропонують за двома спеціальностями галузі знань 29 «Міжнародні відносини»: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»; 292 «Міжнародні економічні відносини». 64 ЗВО впроваджують освітні програми зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» першого (бакалаврського) рівня (156 програм), 42 ЗВО – зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (78 програм).

Освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів міжнародних відносин, що реалізують в українських університетах, увідповіднені з шостим рівнем «Національної рамки кваліфікацій», першим циклом вищої освіти «Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти» (*англ.* «FQ ENEA»), шостим рівнем «Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя» (*англ.* «EQF for LLL»). Запропоновано денну та заочну форми навчання, термін здобуття освіти за освітньо-професійною

програмою підготовки бакалавра – 3 роки і 10 місяців (240 кредитів ЄКТС).

Абітурієнтів, які мають бажання здобути перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, зараховують на навчання в разі наявності повної загальної середньої освіти, за результатами ЗНО (з української мови і літератури, іноземної мови, історії України тощо), на підставі вияву творчих здібностей, з урахуванням середнього бала, що зафіксований у документі про повну загальну середню освіту, та балів за особливі досягнення.

На рис. 3.1 представлено інформацію щодо кількості ЗВО та ОПП за спеціальностями галузі знань 29 «Міжнародні відносини в Україні у 2017 – 2020 роках».

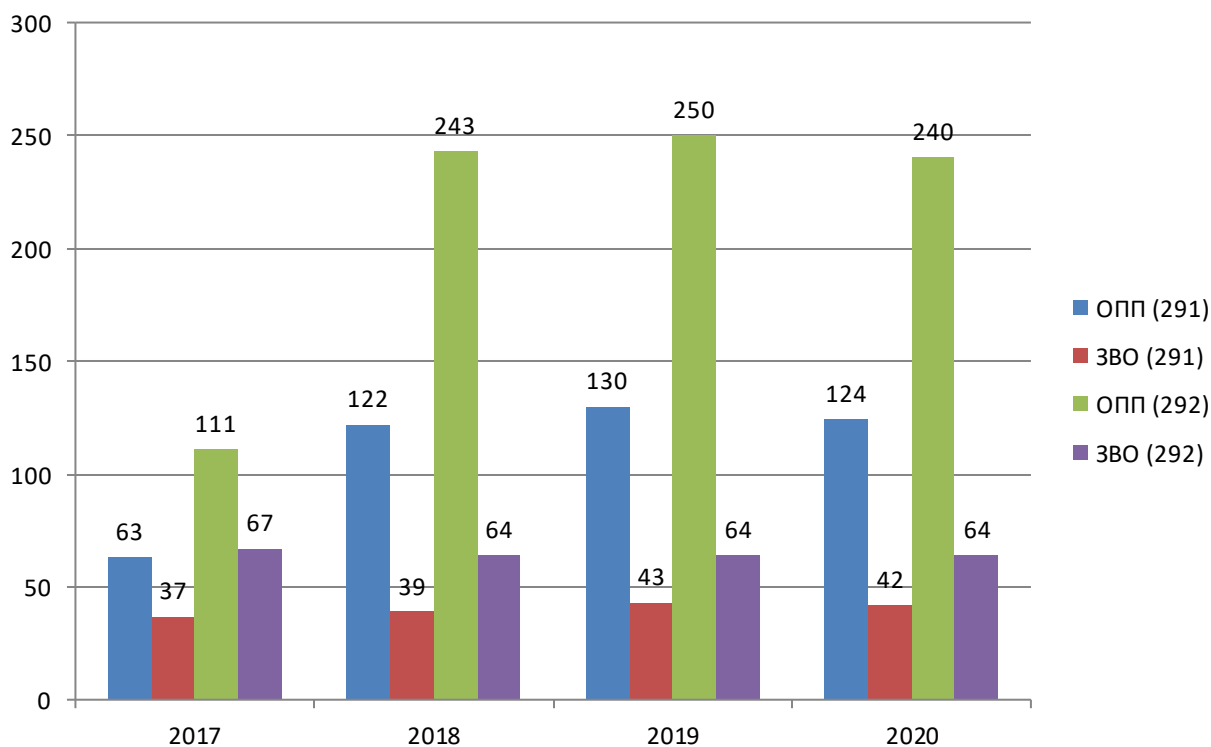

Рис. 3.1. Кількість ЗВО та освітніх програм, за якими організована підготовка бакалаврів міжнародних відносин в Україні (2017 – 2020 рр.) (ОПП – освітньо-професійні програми; ЗВО – заклади вищої освіти; 291, 292 – спеціальності)

Джерело: систематизоване автором.

Серед провідних закладів вищої освіти, які забезпечують професійну

підготовку бакалаврів міжнародних відносин в Україні, варто назвати Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Київський авіаційний університет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Львівський національний університет імені Івана Франка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Хмельницький національний університет, Національний університет «Львівська політехніка», Ужгородський національний університет, Хмельницький національний університет. Академічний рейтинг ЗВО України, які готують фахівців соціальної сфери, – «Топ-200 Україна 2020», що представлений у додатку Б. Одна з основних тенденцій у ранжуванні університетів – пошук балансу між створенням нових критичних знань та інновацій і практичною трансформацією напрацювань у розвиток сучасного глобалізованого суспільства

На підставі аналізу понад 40 бакалаврських освітньо-професійних програм у галузі міжнародних відносин різних ЗВО України виокремлено узагальнені напрями підготовки (спеціалізації).

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»:

- «Міжнародні відносини»;
- «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»;
- «Міжнародна інформація та міжнародна комунікація»;
- «Країнознавство»;
- «Міжнародні комунікації»;
- «Суспільні комунікації»;
- «Країнознавство, міжнародні відносини, міжнародна інформація».

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»:

- «Міжнародні економічні відносини»;

- «Міжнародний бізнес»;
- «Міжнародна економіка»;
- «Міжнародний бізнес, міжнародний маркетинг, міжнародна торгівля»;
- «Міжнародні фінанси»;
- «Міжнародний туристичний бізнес»;
- «Міжнародна електронна комерція».

До найбільш популярних спеціалізацій спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», запропонованих у ЗВО України, належать: «Міжнародні відносини» (25 %); «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (35 %), а для спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» – «Міжнародні економічні відносини» (55 %), «Міжнародний бізнес» (23 %), «Міжнародна економіка» (10 %).

Унаслідок аналізу освітньо-професійних програм названих ЗВО України галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», 292 «Міжнародні економічні відносини», з'ясовано, що мета освітньо-професійних програм – підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі міжнародних відносин, що мають системні знання з теорії й історії міжнародних, транскордонних, транснаціональних відносин, зовнішньої політики, діяльності різнотипних міжнародних організацій; демонструють уміння критично мислити, проводити політичний аналіз міжнародних, регіональних відносин, розв'язувати різнорівневі проблеми через організацію конструктивних перемовин. Крім того, освітньо-професійні програми покликані підготувати кваліфікованих працівників у галузі зовнішніх відносин, міжнародної співпраці, що вміють оперативно реагувати на нові виклики, професії, вимоги, види й форми зайнятості в умовах інтенсивного розвитку світової спільноти та глобалізаційних чинників.

Бакалавр міжнародних відносин відповідно до Національного

класифікатора України, «Класифікатора професій» ДК 003:2010, може обіймати такі посади: 3439 «Дипломатичний кур'єр», 3439 «Дипломатичний агент», 3439 «Аташе», 3439 «Віце-консул», 3439 «Посланник», 3439 «Ревізор», 3439 «Секретар дипломатичного агентства», 2433.2 «Аналітик консолідованої інформації», 2443.2 «Політолог-міжнародник», «Консультант із суспільно політичних питань (у партіях та інших громадських організаціях) », 3441 «Інспектор митний», 3442 «Державний податковий інспектор», 3449 «Інспектор з експорту», 2441.2 «Економіст з міжнародної торгівлі»; 2419.2 «Експерт із зовнішньоекономічних питань», 2414 «Професіонал із питань фінансово-економічної безпеки підприємств, установ та організацій»; 2441.2 «Консультант з економічних питань», 2441.2 «Оглядач з економічних питань». (ДК 003:2010. Класифікатор професій. (2010). Київ: Держспоживстандарт України.)

Результати порівняльного аналізу освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів міжнародних відносин за спеціальностями 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», 292 «Міжнародні економічні відносини» засвідчують, що ЗВО України мають власну специфіку підготовки фахівців-міжнародників, а отже, реалізують право на освітню автономію.

Зокрема, за освітньо-професійною програмою «Міжнародні комунікації» підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» у *Київському національному університеті імені Тараса Шевченка* готують висококваліфікованих фахівців-міжнародників для інформаційно-аналітичних підрозділів і департаментів із комунікації міжнародних, державних, комерційних та громадських організацій. Випускник може виконувати роботу за фахом у сфері міжнародних відносин у таких організаціях та установах: Центральні органи державної влади (Адміністрація Президента, комітети Верховної Ради, Рада національної безпеки і оборони України, Служба безпеки України, Міністерство

закордонних справ України та інші профільні міністерства і відомства); дипломатичні представництва за кордоном (посольства, консульства, представництва міжнародних організацій); комерційні компанії / корпорації національного й міжнародного рівнів; аналітичні центри, політичні партії і громадські організації; засоби масової інформації тощо. Випускники ОПП можуть обіймати такі посади: фахівець із комунікативних технологій (PR-менеджер / консультант, менеджер внутрішніх і зовнішніх комунікацій, експерт з аналітики й комунікацій, кризовий менеджер); фахівець із політичного консалтингу, експерт / консультант із суспільно-політичних питань (політтехнолог у політичних партіях та громадських організаціях); іміджмейкер, фахівець із брендингу (бренд-менеджер, бренд-консультант); аналітик-референт прес-служби зовнішньополітичних відомств та дипломатичних установ; аналітик-міжнародник у сфері мас-медіа (політичний оглядач, журналіст-аналітик); експерт з інформаційної безпеки (фахівець з інформаційних операцій); аташе, дипломатичний агент, дипломатичний кур'єр.

Програма передбачає освоєння навчальних дисциплін, обов'язкова частина яких становить 180 кредитів ЄКТС (75,0 %) й охоплює 35 дисциплін, виробничу та переддипломну практику (6 кредитів), підготовку кваліфікаційної роботи (16 кредитів). Обсяг вибіркового складника – 60 кредитів ЄКТС (25,0 %). Студенти вибирають навчальні дисципліни з каталогу дисциплін на певну кількість кредитів. Атестація випускників освітньо-професійної програми «Міжнародні комунікації» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» проходить у формі комплексного кваліфікаційного іспиту освітньо-професійної програми «Міжнародні комунікації», кваліфікаційного іспиту з фахового перекладу. Після закінчення навчання за освітньо-професійною програмою студенти отримують освітню кваліфікацію «Бакалавр міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій» за освітньою програмою «Міжнародні комунікації».

ОПП сфокусована на підготовку фахівців, здатних виконувати складні спеціалізовані завдання та розв'язувати фахові практичні проблеми в галузі міжнародних відносин, зовнішньої політики й міжнародних комунікацій, що вирізняються комплексністю та невизначеністю умов, вимагають використання сучасних теорій і методів.

Мета програми – надання теоретичних знань і практичних умінь та навичок для успішного виконання професійних обов'язків у сфері міжнародних відносин з акцентом на розвитку компетентностей, необхідних для аналітичної й дипломатичної роботи, ефективної комунікації на міжнародному, регіональному та національному рівнях (Київський Національний університет імені Тараса Шевченка, 2020).

Інша освітньо-професійна програма (ОПП) «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» цього ЗВО готує фахівців у галузі міжнародних економічних відносин із професійним знанням двох іноземних мов, що відкриває для випускників широкі можливості практичного працевлаштування в Україні та за кордоном. Програма має прикладну орієнтацію, спрямована на формування й розвиток професійних здібностей щодо самоорганізації, уміння самонавчатися, розвиває аналітичне мислення, удосконалює навички ухвалення обґрунтованих рішень, оцінювання та забезпечення якості виконаних робіт за вибірковими спеціалізованими блоками з економіки європейської інтеграції, міжнародної комерції, світової економічної кон'юнктури, міжнародних фінансів, міжнародних інвестицій (разом із вільним володінням двома іноземними мовами), покращує вміння працювати в міжнародному контексті, здатність працювати автономно, розробляти та впроваджувати міжнародні проєкти. (додаток М.3)

Бакалавр спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» може обіймати первинні посади, згідно з «Класифікатором професій ДК 003:2010»: 1475.4 «Менеджер (управитель) із питань комерційної діяльності та

управління»; 2441.2 «Економіст з міжнародної торгівлі»; 2419.2 «Експерт із зовнішньоекономічних питань»; 2414 «Професіонал з питань фінансово-економічної безпеки підприємств, установ та організацій»; 2414.2 «Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки»; 2441.2 «Аналітик з інвестицій»; 2419.2 «Професіонал у сфері маркетингу, ефективності господарської діяльності, раціоналізації виробництва, інтелектуальної власності та інноваційної діяльності»; 2419.2 «Професіонал у сфері державної служби»; 2419.2 «Фахівець з методів розширення ринків збуту»; 2419.2 «Фахівець-аналітик з дослідження товарного ринку»; 2441.2 «Консультант з економічних питань»; 2441.2 «Оглядач з економічних питань»; 2441.2 «Економічний радник»; 2419.2 «Економіст із збуту»; 2412.2 «Економіст з праці»; 2441.2 «Економіст»; 25359 «Економіст з договірних та претензійних робіт»; 3411 «Дилери (біржові торговці за свій рахунок) та брокери (посередники) із заставних та фінансових операцій»; 3415 «Торговельний представник»; 3422 «Агент з митного оформлення вантажів та товарів»; 3436.1 «Помічник керівника підприємств, установ та організацій».(ДК 003:2010. Класифікатор професій. (2010). Київ: Держспоживстандарт України)

Національний університет «Києво-Могилянська академія» пропонує освітньо-професійну програму «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Мета програми – підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері міжнародних відносин, що здатні демонструвати конкурентоспроможність, усебічно вивчати практичні проблеми, які виникають у професійній роботі й комунікації, у галузі політичних і суспільно-економічних відносин між державами та іншими суб'єктами. Програма покликана розвинути компетентності, що сприяють подальшій освіті, удосконаленню спеціалізації, фаховому зростанню й саморозвитку (Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2020).

Зміст ОПП містить обов'язкові (165 кредитів) та вибіркові освітні компоненти (75 кредитів). Серед дисциплін професійної підготовки такі: міжнародні організації; суспільні комунікації; європейські студії; англійська мова (за професійним спрямуванням); кількісні методи досліджень у політології та міжнародних відносинах; міжнародні безпекові студії; сучасна міжнародна економіка; сучасні міжнародні відносини і міжнародна політика; дипломатичні комунікації та кореспонденції; теорії міжнародних відносин; основи політичної аналітики; ООН у системі глобального врядування; дипломатія: теорія і практика; дипломатичний протокол та етикет; аналіз зовнішньої політики; зовнішня політика України (Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2020).

В ОПП заплановано дві практики (навчальна, дослідницька), загальний обсяг якої – 6 кредитів, та підсумкову державну атестацію у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи, яка передбачає розв'язання спеціалізованого завдання або практичної проблеми у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та / або регіональних студій, що вирізняється комплексністю й невизначеністю умов. Студенти, які готують кваліфікаційну роботу, мають право аналізувати одну або кілька ситуацій («case-study»), неодмінно застосовуючи емпіричний матеріал, залучати доказові відомості, оперувати низкою методів кількісного та / або якісного опрацювання інформації.

Пріоритетні цілі ОПП «Міжнародні економічні відносини» *Львівського національного університету імені Івана Франка* – теоретична та практична підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі міжнародних відносин, здатних виконувати складні спеціалізовані завдання, розв'язувати практичні проблеми у сфері міжнародних економічних відносин, світової та національної економіки (Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020). ОПП забезпечує опанування майбутніми фахівцями в галузі міжнародних відносин набору загальних і фахових компетентностей, що сприяють соціальній стійкості та мобільності випускника на ринку праці;

здобуття вищої професійної освіти, що допоможе випускникові успішно розробляти, упроваджувати й досліджувати міжнародні економічні відносини у різних галузях людської діяльності, національної економіки та виробництва.

Унікальність ОПП «Міжнародних економічних відносин» полягає в її спрямованості на формування додаткових фахових компетентностей, які дають змогу організовувати й підтримувати комплекс заходів щодо планування, формування та реалізації зовнішньоекономічної політики підприємства й держави в умовах швидкоплинних глобалізаційних процесів та нестабільного зовнішнього середовища, з огляду на загрози, можливості, сильні й слабкі сторони. Такі фахові компетентності стануть додатковим технологічним інструментарієм для якісного розв'язання професійних завдань.

Навчальні дисципліни з категорії обов'язкових дисциплін циклу професійної підготовки: «Теорія міжнародних відносин», «Міжнародні фінанси», «Міжнародні економічні відносини», «Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки України», «Світова економіка», «Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах» – увідповіднені з теоретичним змістом предметної сфери міжнародних відносин, оскільки їхній зміст відображає особливості міжнародних економічних відносин, вплив світової економіки та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин.

Навчальні дисципліни «Дипломатична та консульська служба», «Дипломатичний протокол і етикет», «Конфліктологія та теорія переговорів», «Іноземна мова спеціальності» віддзеркалюють концепції, принципи, технології міжнародних відносин, допомагають опанувати засади дипломатичної й консульської служби, уміння вести дипломатичне та ділове листування українською й іноземними мовами

Загальна кількість кредитів підготовки бакалаврів із міжнародних економічних відносин становить 240 кредитів ЄКТС, із них цикл загальної

підготовки – 30 кредитів (10 дисциплін), професійної підготовки – 114 кредитів, практика з ЕОМ та перекладацька практика – 6 кредитів, підготовка та захист кваліфікаційної роботи – 6 кредитів, атестація – 3 кредити, вибіркові дисципліни – 84 кредити. Серед дисциплін вибіркової частини запропоновано блоки дисциплін за спеціалізаціями: «Зовнішня торгівля», «Комерційна дипломатія», «Міжнародні фінанси», «Економіка і фінанси ЄС».

ОПП «Міжнародні відносини» *Національного університету «Львівська політехніка»* готує бакалаврів зі спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Об'єктами діяльності бакалавра є система дій та правил у правових, політичних, економічних, інформаційних відносинах між державами. Рівень професійної підготовки студентів спеціалізації «Міжнародні відносини» дає змогу обіймати посади аташе, дипломатичного кур'єра, дипломатичного агента, помічника експерта із зовнішньополітичних питань та політичного оглядача. Програма побудована й наповнена так, що випускники оволодівають ґрунтовними знаннями з теорії і методології вивчення міжнародних відносин та світової політики, міжнародного права і міжнародних економічних відносин, опановують особливості діяльності міжнародних організацій, форм та взаємодії міжнародних акторів (співпраця й конфлікти у світі), дипломатичної та консульської служб, дипломатичного етикету, протоколу в міжнародних відносинах, політології, історії політичних учень, країнознавства, напрями зовнішньополітичної діяльності України. У межах програми заплановане засвоєння фахових знань і практичних навичок, відомостей з історії міжнародних відносин, засадничих ідей, концепцій, теорій міжнародних відносин, світових тенденцій у розвитку зовнішньої політики країн (Західна, Центральна та Східна Європа, Росія і країни СНД, Азія й Африка, Північна та Латинська Америки). Майбутні фахівці оволодівають навичками порівняльного аналізу політичних систем, що чинні в різних державах. Акцентовано увагу на аналізі різнорівневих інтеграційних чинників, як-от на

функціюванні Європейського Союзу. Для здобуття освіти важливо опанувати й інформаційно-комунікативні техніки та засади громадської дипломатії в міжнародних відносинах. Майбутні фахівці поглиблено вивчають кілька іноземних мов, звертаються до теорії та практики перекладу, знання яких потрібне під час міжнародних бізнес-конференцій та ін. Специфіка програми полягає в з'ясуванні регіонального аспекту міжнародних відносин. (Національний університет «Львівська політехніка», 2020).

ОПП програма «Міжнародна інформація» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» готує фахівців-аналітиків у галузі європейських кризових комунікацій та міжнародних інформаційних процесів зі знанням іноземних мов. Бакалаври засвідчують уміння застосовувати технології автоматизації оброблення відомостей, комп'ютерного опрацювання інформації, моделювання міжнародних інформаційних відносин. Таке освітнє підґрунтя вможливорює пошук і відбір інформації, створення аналітичних документів, що полегшують ухвалення рішень у європейських державах та прогнозування криз і конфліктів у Центрально-Східній Європі. Бакалаври можуть надавати якісні послуги з інформаційно-аналітичного забезпечення внутрішньої та зовнішньої політичної діяльності країн.

Основні освітні компоненти: обов'язкові дисципліни – 180 кредитів, із них 22 кредити (6 дисциплін) становлять цикл загальної підготовки; цикл професійної підготовки – 158 кредитів (28 дисциплін), із них практика – 6 кредитів, виконання та захист бакалаврської роботи – 12 кредитів. Обсяг вибіркового компонентів ОПП – 60 кредитів. Студенти мають право вибрати 6 кредитів з іншої освітньої програми (Національний університет «Львівська політехніка», 2020).

Хмельницький національний університет пропонує низку бакалаврських програм галузі 29 «Міжнародні відносини» за спеціальностями «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Мета ОПП «Суспільні комунікації» зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» – формування поглиблених знань із теорії та практичних умінь і навичок із суспільних комунікацій, що оптимізують провадження міжнародної діяльності за різними сферами суспільного життя (політична, економічна, культурна тощо), аналіз й ефективну роботу з комунікацій у міжнародних відносинах, співпраці та зовнішній політиці.

Підготовка фахівців ОПП орієнтована на здатність ефективно розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями й недержавними акторами. ОПП конкретно та чітко окреслює інтегральну, загальні й фахові компетентності, необхідні для підготовки фахівців, які можуть провадити професійну діяльність у державних органах влади різних рівнів, міжнародних організаціях, комерційних, некомерційних, громадських структурах міжнародного профілю, інформаційно-аналітичних, науково-дослідницьких центрах та консалтингових компаніях, культурно-просвітницьких організаціях і фондах, засобах масової інформації та комунікації (Додаток М).

Програма передбачає засвоєння навчальних дисциплін, обов’язкова частина яких становить 180 кредитів ЄКТС (75,0 %) й охоплює 20 дисциплін, навчально-ознайомчу, виробничу та перекладацьку практику (6 кредитів). Обсяг вибіркового складника – 60 кредитів ЄКТС (25,0 %). Студенти вибирають навчальні дисципліни з каталогу дисциплін на певну кількість кредитів (60 кредитів). Цикл загальної підготовки передбачає оволодіння 9 обов’язковими навчальними дисциплінами (49 кредитів) та 17 дисциплінами з циклу професійної підготовки, що дорівнює 131 кредит (Додаток М). Атестація випускників ОПП спеціальності 291 «Суспільні комунікації»

проходить у формі фахового атестаційного іспиту та атестаційного іспиту з іноземної мови.

Унікальність програми полягає в тому, що програму реалізують із використанням міждисциплінарного підходу. Студенти опановують практичні навички в стратегічному аналізі середовища міжнародних відносин, знання й уміння провадження інформаційно-комунікаційної діяльності із застосуванням сучасних цифрових технологій. Акцентовано увагу на комунікаційній міжнародній діяльності недержавних учасників, тому окремі компоненти освітньо-професійної програми викладають іноземною мовою.

Освітньо-професійна програма «Міжнародна логістика та митна справа» зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти цього ж ЗВО орієнтована на актуальну спеціалізацію (міжнародна логістика та митна справа), у межах якої можлива подальша професійна й наукова кар'єра майбутніх міжнародників.

Програма охоплює виконання завдань у різних економічних сферах, на міжнародному ринку; синтез логістичних функцій (постачання, виробництво, збут, транспортування, вантажоперероблення, пакування, управління запасами, складування) як єдиного бізнес-процесу; проектування й управління матеріальними та супроводжувальними інформаційними, фінансовими, сервісними потоками для зменшення витрат й досягнення синергетичного ефекту.

Програма містить обов'язкові (180 кредитів) і вибіркові (60 кредитів) освітні компоненти, виробничу й переддипломну практику (6 кредитів) та кваліфікаційну роботу (6 кредитів). Освітні компоненти забезпечують поглиблення знань про методи логістичного управління; формування системного уявлення про логістичні компоненти глобалізаційних процесів глобалізації; виявлення особливостей транспортного забезпечення міжнародних відносин; набуття практичних навичок роботи митних

брокерів; окреслення стратегічних напрямів розвитку міжнародних логістичних систем.

Особливості програми полягають у підготовці бакалаврів із міжнародних економічних відносин для роботи митними представниками-брокерами, декларантами й фахівцями з митного контролю, фахівцями з логістики, економістами, консультантами із зовнішньоекономічних питань, менеджерами із зовнішньоекономічної діяльності, аналітиками-референтами. (Додаток М.2).

Заслуговує на увагу досвід підготовки бакалаврів міжнародних відносин у *Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна*, що пропонує програми «Міжнародна інформація та міжнародні комунікації», «Міжнародні фінанси», «Міжнародні відносини», «Міжнародна логістика і митна справа», «Міжнародні відносини та регіональні студії».

Метою програм є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних провадити професійну діяльність у галузі міжнародних відносин, міжнародних економічних відносин, міжнародного співробітництва та зовнішньої політики, корпоративного рівня міжнародних відносин, міжнародної безпеки, міжнародних комунікацій із фаховим акцентом на міжнародні відносини. Програми мають комплексний і міждисциплінарний характер, тому допомагають отримати комплекс компетентностей, зокрема щодо професійного використання іноземних мов.

У програмі передбачено вивчення обов'язкових дисциплін (180 кредитів, 30 дисциплін): цикл загальної підготовки – 33-40 кредитів (7-8 дисциплін), із них гуманітарна підготовка – 20-22 кредити (4-6 дисциплін), фундаментальна підготовка – 140-146. Вибіркова компонента (60 кредитів) поділена на кілька блоків спеціалізацій. Освітньо-професійна програми регламентують проходження трьох практик (комп'ютерної, виробничої, перекладацької), обсяг яких – 15 кредитів. Атестація випускників ОПП бакалаврів із міжнародних відносин проходить у формі комплексного

атестаційного іспиту за фахом і захисту кваліфікаційної роботи (Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2020).

Факультет міжнародних відносин *Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича* пропонує освітньо-професійну програму «Міжнародні відносини» у межах підготовки бакалаврів за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», що передбачає опанування теоретичних знань, засвоєння практичних умінь, які в комплексі вможливають ефективне виконання професійних завдань у сфері міжнародних відносин і суспільних комунікацій, зосереджуючи увагу на аналітичній, прогностичній та дослідницькій діяльності.

Програма традиційно охоплює блок обов'язкових дисциплін та дисциплін за вибором. Обов'язкові дисципліни поділяють на блок дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки (15 кредитів – «Філософія», «Актуальні питання історії та культури України», «Політологія міжнародних відносин», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», мовної підготовки (57 кредитів – «Іноземна мова спеціальності», «Іноземна мова (фахова)», «Теорія і практика перекладу» (за професійним спрямуванням)), блок дисциплін професійної та практичної підготовки (108 кредитів), із яких 9 кредитів заплановані для практичної підготовки («Літня школа», Маршрутна практика (за кордоном)), «Перекладацька практика»). Блок вибірових дисциплін складається з блоку дисциплін загальної підготовки (2 дисципліни, 6 кредитів) та блоку навчальних дисциплін професійної підготовки (54 кредити).

Особливістю освітньої програми є акцент на інформаційно-аналітичній діяльності у сфері міжнародних відносин та суспільних комунікацій. Університетом укладені міжнародні договори з окремими закордонними закладами вищої освіти, для міжнародної мобільності студентів та викладачів. (Додаток М.4).

В *Ужгородському національному університеті* освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» (Ужгородський національний університет, 2020) готує висококваліфікованих фахівців у сфері міжнародних економічних відносин, що засвідчують знання тенденцій і специфіки розвитку світового господарства (міжнародна торгівля, міжнародні фінанси, міжнародна міграція капіталу та робочої сили, інтеграційні процеси), демонструють навички аналізу й прогнозування світогосподарських процесів, оперують знаннями іноземних мов, що вможлиблює їхню конкурентоспроможність на національному й міжнародному ринку.

Програма покликана сформувати в студентів фахові знання й навички, які в подальшому допоможуть налагоджувати міжнародну економічну співпрацю, організовувати, розробляти й утілювати міжнародні проекти. Унаслідок поліпрофільної підготовки, фахівці зможуть адаптуватися до нових професій, видів і форм зайнятості в економіці, що детерміноване інтенсивним розвитком світового господарства та глобалізаційними чинниками. У межах програми заплановано ґрунтовну мовну підготовку в специфічній галузі міжнародних відносин. Вибірковий освітній складник орієнтований на опанування знань з економічної дипломатії, інвестиційної політики, міжнародного бізнесу та економіки.

Метою освітньо-професійної програми «Країнознавство» першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» *Національного університету «Острозька академія»* є підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері міжнародних відносин, що засвідчують глибокі знаннями з теорії та історії міжнародних, транскордонних, транснаціональних відносин і зовнішньої політики, діяльності різнотипних міжнародних організацій. Такі фахівці здатні критично мислити, виконувати політичний аналіз процесів у міжнародних,

регіональних відносинах та зовнішній політиці держав, розв'язувати проблеми й різномірні конфлікти через ведення переговорів. Випускники ОПП – кваліфіковані працівники у сфері зовнішніх відносин, міжнародного співробітництва; спеціалісти, які ефективно адаптуються до нових професій, видів і форм зайнятості в умовах швидких темпів розвитку світової спільноти та процесів глобалізації (Національний університет «Острозька академія», 2020).

Основний фокус програми – засвоєння основних векторів міжнародної й регіональної співпраці, інтеграційних і реінтеграційних чинників, зовнішньополітичних пріоритетів держав світу та України. У межах освітньо-професійної програми регламентоване оволодіння знаннями з регіональних міжнародних відносин, виконання завдань науково-дослідницької, перекладацької, навчально-ознайомчої практики зі спеціальності (країнознавчої) у дипломатичних, державних установах, на туристичних підприємствах тощо.

Загальний обсяг і структура освітньо-професійної програми такі: усього – 240 кредитів, із них обов'язкові компоненти – 175 кредитів; вибіркові компоненти – 65 кредитів; практична підготовка – 18 кредитів.

Особлива увага в програмі зосереджена на економічній підготовці майбутнього професіонала у сфері міжнародних економічних відносин, але для реалізації цього задуму в програмі передбачено всього три дисципліни економічного спрямування: «Облік та аналіз зовнішньоекономічної діяльності», «Міжнародні економічні відносини», «Мікро- та макроекономіка».

У цілому ОПП за спеціальностями 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти регламентують: ступінь вищої освіти та кваліфікацію, обсяг освітньо-професійної програми, передумови доступу до навчання, мету освітньо-професійної програми, орієнтацію й основний фокус

програми, обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття освітнього ступеня бакалавра, особливості програми, перелік загальних і спеціальних (фахових) компетентностей, нормативний та варіативний зміст підготовки бакалавра, що викладений у результатах навчання й вимогах до контролю якості вищої освіти; принципи цілісності, логічної послідовності, комплексності, поєднання теоретичних положень із практичними навичками.

У стандартах вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини», а також в освітньо-професійних програмах описано програмні компетентності, які формують у фахівців міжнародних відносин, а саме: інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові) компетентності. Аналіз навчальних планів ЗВО України доводить, що блок обов'язкових дисциплін забезпечує формування загальних і спеціальних фахових компетентностей. У межах блоку дисциплін обов'язкової компоненти, які забезпечують формування спеціальних фахових компетентностей, виокремлено компоненти загальної та професійної підготовки, практику й атестацію.

Узагальнену структуру освітньо-професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин у ЗВО України подано в табл. 3.1.

Як засвідчує досвід Інституту міжнародних відносин Київського Національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Київського авіаційного університету, Національного університету біоресурсів і природокористування України, Львівського національного університету імені Івана Франка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Хмельницького національного університету, Національного університету «Львівська політехніка», Ужгородського національного університету та інших ЗВО, що готують бакалаврів із міжнародних відносин, підґрунтям освітнього процесу слугують принципи науковості, системності й фундаментальності, студентоорієнтованого та проблемно-орієнтованого навчання, неперервності

самоосвіти.

Таблиця 3.1

**Структура освітньо-професійної програми бакалаврів
галузі 29 «Міжнародні відносини» у ЗВО України**

№ з/п	Компоненти освітньо-професійної програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів ЄКТС, дисциплін
ОБОВ'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ (50 – 75 % обсягу ОП або 120* – 180 кредитів ЄКТС)		
Загальна підготовка – 48 – 74 кр. ЄКТС		
1	Дисципліни гуманітарного спрямування (філософія, історія України, риторика та культура українського мовлення, українське державотворення, іноземна мова, громадянське суспільство, правознавство, історія української та зарубіжної культури, тощо) (обсяг 5 – 10 %)	14 – 24 / 3-4
2	Дисципліни природничо-наукового спрямування (інформаційні системи і технології, основи наукових досліджень, математика для економістів, система технологій тощо) (обсяг 10 – 15 %)	24 – 30 / 6-8
3	Професійно орієнтовані дисципліни (основи економічної теорії, міжнародне публічне та приватне право, історія економічних вчень, політологія, основи світової політики, вступ до фаху тощо) (обсяг 5 – 10 %)	14 – 24 / 3-4
Професійна підготовка – 72 – 106 кр. ЄКТС		
4	Дисципліни професійної підготовки за спеціальністю	72 – 106
5	Практична підготовка **	
6	Підготовка і захист кваліфікаційної роботи	
Загальний обсяг обов'язкових компонентів		
ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ (25 – 30 %, або 60 – 70 кр. ЄКТС)		
7	Перелік освітніх компонентів, що формують з університетського каталогу дисциплін вільного вибору	60 – 70
Загальний обсяг вибіркового компонентів		60-70
Загальний обсяг освітньо-професійної програми		240

Аналіз особливостей підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у ЗВО України та тенденцій розвитку вищої освіти вимагає опису форм

організації навчального процесу. В українських освітніх закладах превалюють традиційні типи навчальних занять, у ході яких готують фахівців: класичні лекції, семінари, самостійна підготовка. У навчальному процесі організують лекційні, семінарські, практичні, лабораторні та індивідуальні навчальні заняття, проводять консультації, скеровують самостійну роботу студентів, готують курсові проекти тощо. Викладачі ЗВО не обмежуються традиційними форматами, тому впроваджують інноваційні методи навчання, зважаючи на потреби здобувачів вищої освіти й вимоги освітньо-професійної програми.

Одна з провідних форм організації навчального процесу – лекція, у ході якої викладач надає студентам систематизовану, необхідну й актуальну інформацію. Необхідно зазначити, що у вітчизняних ЗВО, які готують фахівців-міжнародників, використовують не тільки класичні лекції, а й лекції-дискусії, відео-, онлайн-лекції тощо. Навчаючи бакалаврів для галузі міжнародних відносин, вітчизняні ЗВО організують і проводять семінари, під час яких студенти представляють підготовлений матеріал, долучаються до дискусії стосовно наданих викладачем відомостей, вибудовують діалог з аудиторією тощо. Семінарські заняття оптимізують засвоєння навчальних відомостей.

Завдяки добору доцільних форм контролю й оцінювання знань, умінь, навичок, українським ЗВО вдається реалізувати низку функцій: освітню, мотиваційно-стимулювальну, організаційну, виховну, прогностичну. В освітніх закладах, зазвичай, чинною є 100-бальна накопичувальна шкала оцінювання, розроблена згідно зі шкалою ЄКТС та національною шкалою. Традиційно організація освітнього процесу передбачає такі види контролю: вхідний; поточний упродовж семестру; контрольні роботи, окреслені в навчальному плані; індивідуальні завдання, курсові роботи, підсумковий семестровий; атестація здобувачів вищої освіти.

Обсяги, тривалість і терміни проведення практик регульовані навчальними планами й графіками навчального процесу ЗВО. Мета практики

– опанування майбутніми фахівцями міжнародних відносин сучасних технологій та форм організації праці у сфері міжнародних відносин.

Для сучасного стану професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин у системі вищої освіти України характерні проблемні моменти, що потребують розвитку й удосконалення. По-перше, це домінування теоретичної підготовки фахівців над практичною. Важливу роль у професійній підготовці фахівців міжнародних відносин відіграє практична підготовка, що реалізована через проходження студентами різних практик в установах і закладах із міжнародною діяльністю. Водночас обсяг (6-9 кредитів) та тривалість практик (2-3 тижні за навчальний рік) недостатні для ефективного формування повного спектру практичних навичок майбутнього фахівця міжнародних відносин. Крім того, керівництво й фахівці установ, де проходять практику майбутні міжнародники, не можуть довірити студентам частину своїх обов'язків, що також ускладнює розвиток практичних навичок.

По-друге, проблема поєднання гуманітарних і професійних дисциплін у навчальних планах. З одного боку, університетська система підготовки потребує універсальності, з іншого – на сьогодні галузі міжнародних відносин та суспільству необхідні практико-орієнтовані фахівці інтегративного типу, які не тільки володіють базовими цінностями та функціями, а й мають чіткі знання та практичні навички з розв'язання професійних проблем.

Атестація випускника ОПП галузі 29 «Міжнародні відносини» проходить у формі публічного захисту кваліфікаційної роботи та атестаційного екзамену. Кваліфікаційна робота передбачає розв'язання складного спеціалізованого завдання або розв'язання практичної проблеми в міжнародній сфері із застосуванням теорії й методів міжнародних відносин. Виконаний студентом проект засвідчує рівень теоретико-практичної підготовки бакалавра, який вмє використовувати опановані вміння й навички, здатний критично мислити, реалізувати науковий пошук,

опрацьовувати, аналізувати, узагальнювати й систематизувати відомості, пропонувати власне рішення щодо виконання наукового завдання та ін. У ході атестаційного іспиту діагностують рівень досягнення результатів навчання, регламентованих стандартом та ОПП.

Отже, обґрунтований у параграфі сучасний стан професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин у закладах вищої освіти України доводить, що вітчизняні ЗВО втілюють сучасну модель професійної підготовки, базовану на найкращих українських і зарубіжних підходах до розуміння специфіки роботи у сфері міжнародних відносин. Майбутні фахівці міжнародних відносин опановують різноманітні дисципліни загальної та професійної підготовки, що дає їм змогу працювати в різних структурах сфери міжнародних відносин.

На підставі дослідження змістового наповнення освітніх компонентів, які спрямовані на розвиток фахової компетентності бакалаврів, підсумовано, що робочі програми професійних дисциплін потребують модернізації, оновлення інформацією про наукові досягнення й інноваційні міжнародні практики. Для якісних змін потрібно ретельно вивчати рекомендації й зауваження здобувачів вищої освіти та стейкхолдерів, проводити для цього постійний моніторинг і періодичний перегляд освітньо-професійних програм.

Через необхідність охоплення в освітньо-професійних програмах підготовки бакалаврів міжнародних відносин різних аспектів формування загальних і професійних компетентностей, бракує уваги сучасним аспектам міжнародних відносин у всіх формах практичної реалізації. Подальшого вдосконалення потребує узгодження результатів навчання з практичною професійною діяльністю майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин, зміст та механізм реалізації блоку дисциплін вільного вибору студентів, оскільки українські університети повинні задовольняти сучасні освітні потреби студентів у межах інтеграції вищої освіти України до європейського (світового) освітнього простору. Крім того, ключовим є запровадження ефективних організаційних форм і методів навчання, що сприятиме сталому

розвитку особистості, суб'єкт-суб'єктній взаємодії, якості педагогічного процесу.

У ЗВО України неналежним чином осмислена роль міждисциплінарних освітньо-професійних програм, що здатні помітно збільшити можливості студентів у руслі реалізації їхнього професійного, міжнародного, дослідницького потенціалу, створити сприятливі умови для індивідуального професійного та кар'єрного зростання. Підвищення якості освітніх послуг із формування професійної компетентності фахівців у галузі міжнародних відносин потребує гармонізації педагогічних впливів, сучасного навчально-методичного та інформаційного забезпечення.

Отже, на сучасному етапі постає питання про необхідність суттєвого коригування освітньо-професійних програм, широкого відображення всіх питань, пов'язаних із міжнародною діяльністю, запровадження міждисциплінарних, подвійних, мінорних освітньо-професійних програм за спеціалізаціями галузі «Міжнародні відносини».

Вибіркові дисципліни, запропоновані студентам для вільного вибору, представлено в кілька блоків. Їхній перелік дає підстави стверджувати, що дисципліни не повною мірою реалізують право на вільний вибір й індивідуальний освітній маршрут. До того ж деякі дисципліни дублюють інші курси або взагалі повторювані в різних блоках. Такий стан ускладнює процес задоволення потреб та інтересів студентів і працедавців. Водночас оптимізує ситуацію передбачена можливість вибирати навчальні курси в межах інших факультетів і кафедр, що працюють над розробленням міждисциплінарних програм. Навчання в змішаних групах допомагає студентам набувати неформального досвіду в межах інших спеціальностей. Зрештою, кінцеві компетентності, якими може оволодіти студент, завдяки гнучкості навчальних планів більшою мірою увідповіднені з потребами сучасного ринку праці.

3.2. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах України та Великої Британії

На тлі європейської інтеграції вітчизняна система політологічної освіти повинна бути сфокусована на засадничих цінностях західної культури (парламентаризм, права людини, зокрема національних меншин, лібералізація, свобода пересування та здобуття різномірневої освіти, освіта впродовж життя тощо). Теоретичні й практичні аспекти професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в Україні мають бути узгоджені з ключовими векторами формування та розвитку політологічного освітнього простору в країнах ЄС. Наша держава потребує підготовки міжнародників нової генерації, здатних розв'язувати спеціалізовані складні завдання й практичні проблеми.

Потребують системного аналізу питання щодо транснаціонального вектору розвитку вищої політологічної освіти, зіставлення їх з українськими реаліями, окреслення пріоритетів, які мають бути втілені в умовах інтеграції політологічної освіти України до європейського освітнього простору: можливість здобуття якісної політологічної освіти; увідповіднення вітчизняної політологічної освіти з європейськими стандартами й вимогами; розвиток талановитої молоді в престижних вітчизняних і закордонних закладах, опанування високого рівня політологічної освіти, застосування отриманих знань у професійній роботі.

Для з'ясування спільних і відмінних підходів до професійної підготовки міжнародників в Україні та Великій Британії варто провести порівняльно-педагогічний аналіз, що дасть змогу схарактеризувати прогресивні зарубіжні ідеї, сформулювати рекомендації щодо їх ефективної імплементації в системі вищої політологічної освіти нашої держави.

Порівняльний аналіз вимагає виокремлення й обґрунтування критеріїв зіставлення. На нашу думку, порівняння необхідно проводити за такими

критеріями: *законодавчо-нормативне забезпечення; управління політологічною освітою; організація освітнього процесу; зміст освіти; форми, методи й технології навчання; самоосвіта та професійний розвиток міжнародників.*

Законодавчо-нормативне забезпечення. Дослідження нормативно-правової бази, що регламентує функціонування вищої освіти, зокрема політологічної, доводить, що в аналізованих державах система освіти підпорядкована низці законів, законодавчих актів, концепцій, стандартів. У законодавчих документах описано специфіку організації навчального процесу, затверджено положення про автономію освітніх установ, з'ясовано особливості досягнення освітньої мети й виконання завдань, окреслено шляхи забезпечення якості освіти та надання можливостей для вибору освітніх послуг.

Підготовка майбутніх міжнародників в обох країнах стандартизована. Варто зауважити, що «Стандарт вищої освіти України» першого (бакалаврського) рівня галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальностями 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (2020), «Міжнародні економічні відносини» (2020 р.) розроблений за певною аналогією до британського освітнього стандарту «Політика і міжнародні відносини» («Subject Benchmark Statement for Politics and International Relations») (2019)).

Важливим кроком на шляху до модернізації системи вищої політологічної освіти України щодо впровадження спеціальностей галузі «Міжнародні відносини» стало ухвалення постанови Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2017 р. № 53, що змінила «Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» та затвердила для України окрему галузь 29 «Міжнародні відносини». У межах галузі передбачено три спеціальності: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»; 292 «Міжнародні економічні відносини»; 293 «Міжнародне право».

Наголосимо, що у Великій Британії оперативно оновлюють стандарти й освітні програми, відповідно до вимог сфери міжнародних відносин. На жаль, в Україні така своєчасна корекція стандартів поки що відсутня.

Управління освітніми процесами. Унаслідок з'ясування специфіки управління системами політологічної освіти в державах, підсумовано, що найбільш високим є рівень децентралізації управління освітніми процесами. З огляду на автономність, заклади вищої освіти можуть конкурувати в окресленні освітніх пріоритетів, оперативно адаптувати освітньо-професійні програми до вимог і потреб споживачів освітніх послуг. У регулюванні освітньої діяльності вітчизняних і закордонних закладів вищої освіти зафіксовано помітну різницю, що полягає в активній участі стейкхолдерів (професійні організації й асоціації), які долучаються до розроблення нормативних та навчально-методичних документів, до їх модернізації, а також читають лекції й проводять практичні заняття. В українських ЗВО недостатньою мірою витлумачений механізм оплати такої діяльності й розподілу навантаження.

За підготовку міжнародників у Великій Британії відповідає Департамент освіти, в Україні – Міністерство освіти і науки, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, заклади вищої освіти та ін. Процес ухвалення рішень щодо провадження університетами Великої Британії освітньої діяльності реалізований на рівні фахових організацій, асоціацій, спілок. З огляду на динаміку європейської політики з питань управління політологічною освітою, міжнародні професійні організації координують інформацію, окреслюють єдині управлінські стратегії стосовно інтернаціоналізації політологічної освіти.

У Британії заклади вищої освіти є автономними установами, тому самостійно відповідають за вибрані напрями розвитку політологічної освіти. Якість її здобуття та прогнозування результатів перебувають у компетенції незалежної Агенції із забезпечення якості вищої освіти (QAA, 2018).

В Україні система управління вищою освітою підпорядкована принципам демократизації, автономізації, інтернаціоналізації й персоналізації освітнього процесу.

Організація освітнього процесу. Для якісної політологічної освіти в університетах Великої Британії важливе значення має взаємозв'язок теорії, практики й наукового пошуку, що дає змогу посилити практичний компонент підготовки через розвиток практико-орієнтованих маршрутів; підвищення вимог до особистісних, освітніх, професійних досягнень; створення прозорої системи відбору та зарахування кандидатів на навчання. Для Великої Британії характерна стандартизація політологічної освіти, диверсифікація освітніх програм, модернізація форм, методів і технологій навчання. Аналізовані держави намагаються розширити історично сформований освітній потенціал, тому активно досліджують передовий досвід інших країн для якісної організації та змістового наповнення освіти.

Аналізуючи освітні можливості міжнародників в Україні, констатуємо, що підготовку бакалаврів міжнародних відносин пропонують за двома спеціальностями галузі знань 29 «Міжнародні відносини»: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» і 292 «Міжнародні економічні відносини». 64 ЗВО впроваджують освітньо-професійні програми зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» першого (бакалаврського) рівня (156 програм), 42 ЗВО – зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (78 програм). У Великій Британії 88 університетів пропонують освітні програми зі спеціальності «Міжнародні відносини» першого (бакалаврського) рівня (495 програм). 12 університетів Великої Британії практикують 27 «sandwich» програм із міжнародних відносин.

Професійну освіту міжнародника в Україні здобувають за двома формами – денною й заочною. На противагу цьому, у Великій Британії поширена змішана форма навчання. Звичайно, зафіксований факт не дає підстав стверджувати, що така форма навчання неефективна. Це можна

аргументувати тим, що аналізована країна має багатий досвід організації змішаного навчання, докладає зусиль до її інформаційно-технологічного й методичного забезпечення. У закладах України та Великої Британії, що реалізують освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів із міжнародних відносин, наявні різні рівні спеціалізації. Британська освіта гармонійно синтезує широко- й вузькопрофільні програми, міждисциплінарні програми, що прогнозують підготовку інтегрованого типу. Натомість в українській вищій освіті міждисциплінарні освітньо-професійні програми трапляються рідко.

Система вищої освіти Британії пропонує прозорі механізми вступу до університетів, що ґрунтовані на об'єктивному професійному відборі або на результатах співбесіди. Через дороговартісність освіти, передбачені можливості для фінансової підтримки студентів (позики, субсидії, грантові проекти тощо). У нашій державі вкрай бракує фінансування освіти студентів, зокрема для обдарованої молоді.

Вітчизняна система політологічної освіти вирізняється низьким рівнем мобільності студентів. На тлі інтеграції держави до європейського освітнього середовища постає об'єктивна потреба в оптимальній гармонізації внутрішньої й зовнішньої академічної мобільності, імпорту та експорту освітніх послуг. За таких умов може бути сформована абсолютно нова когорта міжнародників, які в майбутньому виборють гідне місце на світовому ринку. Крім того, це дасть змогу підвищити доступність, якість та ефективність політологічної освіти. Завдяки мобільності адміністративного й професорсько-викладацького складу ЗВО, зростає рівень національної системи політологічної освіти, що передбачає аналіз зарубіжного досвіду, запобігає гальмуванню розвитку вітчизняної освіти.

Структурування змісту навчання. Компаративний аналіз структури освітньо-професійних програм спонукає до висновку про наявність у кожній ОПП таких відомостей: назва ЗВО, реквізити; освітній рівень підготовки; галузь знань і спеціальність; вимоги до здобувачів під час вступу та

кваліфікаційні вимоги до випускника; загальна кількість кредитів / дисциплін за весь термін підготовки здобувача; загальна кількість кредитів / дисциплін, назва дисциплін, розподілених відповідно до різних освітніх компонентів; власне освітні компоненти, програмні результати, матриця ОПП тощо.

У структурі освітньо-професійних програм обох країн представлено такі основні компоненти: обов'язкові й вибіркові дисципліни, практика, науково-дослідницька робота, самостійна робота. Водночас змістове наповнення освітніх компонентів відмінне в названих державах. Переважна частка університетів Великої Британії розвивається в руслі раціональної тенденції до збереження системи стабільного «ядра» курсів, що доповнене вибірковими дисциплінами, а не компенсоване ними (на відміну від української освітньої практики). Студентам надане право вільно опановувати вибіркові модулі / дисципліни, однак вони мають дотримуватися низки вимог до оволодіння курсом. Британські студенти легко вибудовують індивідуальний освітній маршрут, оскільки спектр запропонованих дисциплін для вибору загалом оптимізує працевлаштування, робить доступним проведення міждисциплінарних досліджень.

У руслі порівняння різновидів освітніх програм із підготовки бакалаврів за спеціальністю «Міжнародні відносини» зауважимо, заклади вищої освіти Великої Британії більш продуктивно залучають міжгалузевий потенціал міжнародних відносин. Це засвідчує розроблення й реалізація програм підготовки бакалаврів з основною / додатковою спеціальністю, подвійною або з потрійною спеціальністю (University of York; University of Warwick; University of Hull). Близько 50-60 % освітніх програм подвійної та потрійної спеціальності вирізняються мультидисциплінарною природою (University of Sheffield; University of Exeter, SOAS). З огляду на це, варто говорити про адміністративне узгодження складників освітньої програми. Інша частина програм – інтердисциплінарні (University of Exeter; University of Warwick), охоплюють модулі, що порушують питання за межами однієї

науково-професійної галузі, які потребують залучення різних теоретико-методологічних ресурсів для розв'язання.

У вітчизняних ЗВО готують бакалаврів із міжнародних відносин за освітньо-професійними програмами, що вможливають присвоєння одиничного диплома («Бакалавр міжнародних відносин», «Бакалавр міжнародних економічних відносин»). Водночас трапляються поодинокі позитивні приклади розроблення й реалізації програм, що мають міждисциплінарний характер. Наприклад, Український католицький університет пропонує програму «Етика – Політика – Економіка», у межах якої всебічно опановують політологію, моральну філософію, економіку, а отже, прогресивно рухаються до міждисциплінарної інтеграції. Такий підхід, на наш погляд, посилює конкурентоспроможність українських фахівців на національному й міжнародному ринках.

Згідно з результатами аналізу співвідношення обов'язкового й вибіркового складників програм підготовки бакалаврів міжнародних відносин, студентам Великої Британії надано порівняно більше свободи у виборі індивідуального освітнього маршруту. Обсяг модулів за вибором студента – до 85 % від загальної кількості кредитів (University of Sheffield; Durham University; University of Warwick). Щороку поступово зростає ступінь свободи у виборі дисциплін, тому здобувачі мають змогу збалансувати академічну незалежність, культуру самоосвіти та фокус на свої фахові вподобання, а також практично використовувати знання, уміння й навички. На противагу цьому, у ЗВО України (Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Львівський національний університет імені Івана Франка; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) такий показник сягає близько 25-30 %.

Відмінність між британськими й українськими програмами полягає й у тому, що в усіх вітчизняних програмах (Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Львівський національний університет імені Івана Франка; Чернівецький національний університет імені Юрія

Федьковича) існує чіткий поділ на цикл загальної та фахової підготовки. До циклу загальної підготовки часто належать такі модулі, як «Філософія», «Історія України», «Риторика та культура українського мовлення», «Українське державотворення», «Іноземна мова», «Громадянське суспільство», «Правознавство», «Історія української та зарубіжної культури», «Інформатика». Названі модулі допомагають удосконалити знання шкільної програми, однак це не зовсім доцільно в руслі університетської освіти. На наш погляд, загальні компетентності (комунікативна, інформаційно-комунікаційна, громадянська та ін.) варто інтегрувати до фахово орієнтованих модулів. Ідеться, наприклад, про розв'язання завдань із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, реалізацію проектів, що потребують співпраці з громадськістю. Серед альтернатив збереження циклу загальної підготовки доречно назвати змістову модернізацію згідно з вимогами суспільства. Зокрема, оволодіння вміннями й навичками публічного мовлення, формування особистого бренду, керівництва організаціями та ін.

Для змісту освітніх програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії та України характерна варіативність. Це аргументоване плюралістичною природою міжнародних відносин, відсутністю чітких вимог до змістового наповнення програм, особливостями векторів наукової роботи кафедр, специфікою наукових інтересів викладачів.

Порівнюючи обов'язкові компоненти освітніх програм, зазначимо, що в університетах Великої Британії та України до обов'язкових модулів належать «Міжнародні відносини», «Міжнародна політика», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні комунікації», «Глобалізація світової політики», «Політична теорія», «Міжнародні організації», «Міжнародна безпека», «Політичні конфлікти» (University of Exeter; University of York; SOAS; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Львівський національний університет імені Івана Франка). Однак, на

відміну від України, у Великій Британії серед обов'язкових компонентів освітніх програми зосереджено увагу на модулях аналітико-дослідницького змісту, наприклад: «Політологічний аналіз: організація дослідження й оброблення даних», «Політологічні дослідження: аналітичні форми і методи», «Кількісний аналіз даних», «Якісні методи дослідження», «Дослідження глобальної безпеки» (University of Sheffield; University of Sussex; SOAS), що дає студентам змогу засвоїти дослідницький інструментарій, який потрібний для проведення політологічних досліджень, оскільки розвиває науковий підхід до розв'язання академічних проблем та виконання завдань у майбутній професійній діяльності.

Вибіркові компоненти освітньо-професійних програм у досліджуваних країнах охоплюють широке коло проблем, що стосуються різноманітних аспектів міжнародної діяльності, наприклад: «Політика в питаннях освіти, культури, релігії, медицини, спорту, гендерної рівності», «Глобальна екологічна політика», «Політичні конфлікти в Європі», «Міжкультурна комунікація», «Глобальна політика здоров'я», «Політична комунікація», «Політична реклама», «Міжнародна кризова дипломатія». У деяких українських університетах у вибірковій компоненті передбачені модулі, що мають актуальний і прикладний характер, фокусують увагу на реаліях сучасного суспільства, потребують залучення іноземних та вітчизняних праць. Натомість інші ЗВО складають перелік вибіркових компонентів освітньо-професійної програми, з огляду на класичні засади політології, що перешкоджає, на наш погляд, студентам, зокрема старших курсів, удосконалювати знання, уміння й навички, персоналізувати освітній процес.

У Великій Британії посутню частку варіативного складника освітньо-професійних програм становлять модулі, присвячені аналізу політичних систем різних регіонів світу. Доцільність такого підходу вмотивована глобалізаційними чинниками, потребою в проведенні наукового аналізу,

окресленні перспектив політичної діяльності різних країн і регіонів світу, а також необхідністю задовольняти освітні потреби студентів Британії.

Значущий складник професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії та Україні – практична підготовка. В Україні запропоновано нетривалу практика, натомість у Великій Британії передбачена нетривала (1-10 тижнів) і тривала практика (1 семестр або 1 рік). Згідно з традиційною програмою, бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії готують протягом трьох років. Функціують заклади, що розробили сендвіч-програми, відповідно до яких третій рік навчання організовують за кордоном або передбачають виробничу практику. Описаний підхід до проведення практики визнаний стейкхолдерами Великої Британії, які переконані, що тривала практика сприяє розвиткові вмінь і навичок, украй важливих для майбутньої професійної роботи.

Обсяг кредитів, запланованих у межах практики, як у Великій Британії, так і в Україні, суттєво варіює від університету до університету. У Великій Британії цей обсяг коливається від 20 до 60 кредитів ЄКТС (або від 40 до 120 кредитів CATS), а в Україні – від 6 до 36 кредитів ЄКТС (Львівський національний університет імені Івана Франка; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна; Хмельницький національний університет).

Українські університети послуговуються різними моделями для організації й проведення практики. У закладах вищої освіти Великої Британії практика – одноразовий захід, що, зазвичай, запланований на третьому році навчання. Українські освітяни схильні практикувати поступове входження студента у фахове середовище. Наприклад, в освітньо-професійних програмах підготовки бакалаврів за спеціальностями галузі знань 29 «Міжнародні відносини» Хмельницького національного університету передбачено навчально-ознайомчу (2-4 кредити), виробничу (4-6 кредитів) та перекладацьку (4-6 кредитів) практику протягом першого, другого й третього курсів навчання.

Порівняльний аналіз доводить, що університети Великої Британії (University of Kent; University of Exeter; University of Essex, UCL) акцентують увагу на науково-дослідницькому складнику підготовки бакалаврів міжнародних відносин, крім того, докладають зусиль до досягнення вищого рівня інкорпорування результатів науково-дослідницької діяльності викладачів в освітній процес.

Відповідно до програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у ЗВО України (Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Львівський національний університет імені Івана Франка), заплановано виконання більшої кількості наукових досліджень (один-два курсові проекти й одна кваліфікаційна робота). Варто зазначити, що нині потребує більшої уваги підготовка студентів до організації й проведення дослідження, презентування отриманих результатів. У межах обов'язкових і вибіркових компонентів освітньо-професійних програм фактично відсутні модулі, зорієнтовані на оволодіння кількісними та якісними методами наукового пошуку в галузі міжнародних відносин, на засвоєння особливостей організації різних етапів роботи, усвідомлення важливості доброчесності тощо.

Водночас вважаємо позитивною практику підготовки курсових проектів на другому й третьому році навчання, оскільки студенти можуть брати участь у науково-дослідницькій роботі на ранніх етапах навчання.

В аналізованих державах помітно відрізняється характер науково-дослідницьких праць. Зокрема, науково-дослідницькій роботі бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії властивий прикладний вимір, що засвідчує розв'язання нагальних проблем у сфері міжнародних відносин (University of Kent; University of Exeter; University of Essex, UCL). Мета українських науково-дослідницьких проектів – насамперед теоретичне вивчення порушених питань (Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Львівський національний університет імені Івана Франка, НУКМА).

У межах обов'язкової компоненти більшості університетів Великої Британії наявні модулі, опанування яких дає змогу здобувачам освіти ознайомитися з інструментарієм проведення досліджень, присвячених соціально-поведінковим наукам загалом та міжнародним відносинам зокрема. Ваговий коефіцієнт наукового проекту порівняно вищий і сягає від 15 до 20 кредитів ЄКТС (або 30-40 кредитів CATS). До того ж запропоновано низку вибіркового модулів, покликаних покращити навички кількісного і якісного аналізу відомостей.

Програми ЗВО Великої Британії, на противагу українським університетам, побудовані так, що, крім науково-дослідницької роботи, представляють схеми підтримки бакалаврських студій у позапрограмний час. Завдяки такому підходові, студенти можуть набути досвіду командної роботи, налагодити взаємини з науково-педагогічними й науковими працівниками, фахівцями-практиками в галузі міжнародних відносин, розширити коло зацікавлених в одному науковому питанні осіб, які розв'язують спільну проблему (у межах міждисциплінарних і міжнародних програм). Це сприяє підвищенню рівня впевненості, поглиблює світогляд студентів, спонукає їх продукувати нові знання.

Мета й завдання професійної підготовки, як засвідчує вивчення освітніх компонентів змісту освіти в провідних університетах Великої Британії та України, нерідко є спільними, зорієнтовані на підготовку висококваліфікованих і конкурентоспроможних міжнародників. Однак способи досягнення сформульованої мети й завдань можуть відрізнятися, залежно від специфіки університетів. Британці серед провідних принципів освіти називають практико-орієнтоване навчання, диверсифікацію освітніх програм і спеціалізацій, міждисциплінарність на бакалаврському освітньому рівні, можливість отримання подвійного диплома в межах бакалаврату.

Чисельність дисциплін у британських навчальних планах коливається від 4 до 8 щосеместру, їх опанування має наскрізний характер, ґрунтоване на модульній основі. Вибіркові дисципліни – професійно зорієнтовані, їхня

кількість також несуттєва. В українських навчальних планах кількість дисциплін більша, навчальні плани побудовані за блочним принципом: загальної та професійної підготовки, однак практика інтеграції дисциплін відсутня, бракує дисциплін кар'єрного зростання.

Загальні компетентності, що опановують на бакалаврському рівні, потрібно інтегрувати до фахово орієнтованих курсів, зокрема, планувати завдання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, а також проекти, які прогнозують співпрацю з міждисциплінарною командою. З-поміж альтернативних способів збереження компоненти загальної підготовки доцільно назвати модернізацію змісту, згідно з вимогами суспільства тощо.

У нинішніх умовах змістове наповнення навчальних планів потребує доповнення дисциплінами, що здатні вдосконалювати критичне мислення, формувати науково-дослідницькі навички. Доречним вважаємо практико-дослідницький підхід, що допомагає синтезувати практичний досвід і наукові результати, формує умови для науково-дослідницького міждисциплінарного навчання.

Обсяг освітньо-професійної бакалаврської програми в українських ЗВО становить 240 кредитів, тривалість програм – 3 роки 10 місяців. Обсяг навчальної освітньої програми бакалавра у Великій Британії сягає 180 кредитів, тривалість програми – 3 років.

В Україні професійна підготовка (бакалаврат) охоплює вивчення 45 – 60 академічних дисциплін, серед яких 12 – 16 дисциплін блоку загальної підготовки, обсягом 48 – 74 кредити (10 – 15 %), 20 – 40 обов'язкових дисциплін (модулів) обсягом 170 – 180 кредитів ЄКТС (70 – 80 %), 10 – 15 вибіркового дисциплін обсягом 60 кредитів ЄКТС (25 – 30 %). Суттєвою відмінністю між освітньо-професійними програмами підготовки бакалаврів-міжнародників в Україні та Великій Британії є рівень спеціалізації.

Важливий складник навчальних планів – вибіркові дисципліни, чисельність і перелік яких кардинально різні. Це можна пояснити передовсім різницею в концептуальному розумінні фаху, характером потреб

українського й британського суспільства, можливостями реалізації на світовому ринку праці. Попри потужне теоретичне підґрунтя українських програм, їм властиві практичні недоліки. Для нейтралізації таких прогалин варто збільшувати права здобувачів вищої освіти у виборі навчальних дисциплін. У контексті академічності української вищої школи необхідно промоціювати професійну підготовку не лише в Україні, а й за кордоном.

Зіставлення обсягу навчального навантаження в межах бакалаврських програм засвідчує, що обсяг тижневого аудиторного навантаження в багатьох університетах Великої Британії нижчий, ніж в Україні, і дорівнює 15-16 академічним годинам, іноді менше (для порівняння в Україні – 18-20 год.). Це зумовлене передусім тим, що в змісті британських та українських освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів-міжнародників запланована посилена теоретико-практична самостійна робота.

Українські фахівці-міжнародники мають змогу розвивати свої професійні здібності, набувати професійного досвіду за кордоном. Водно час держава не здатна оперативно реагувати на виклики, через що послаблює світовий авторитет, нівелюючи потенціал спеціалістів. Вибираючи вектор подальшого розвитку підготовки міжнародників в Україні, освітяни мають інтегруватися до європейських професійних спільнот, європейського освітнього середовища, докладати зусиль до вдосконалення законодавчої бази професійної діяльності, змінювати змістове наповнення підготовки з огляду на світові досягнення.

У країнах, вибраних для аналізу, студенти бакалаврату реалізують тривалі (семестрові) індивідуальні проекти, публічно представляють результати, готують наукові статті, доповіді на конференції, беруть участь у міжнародних проектах, удосконалюють навички самостійного наукового пошуку, посилюють теоретичну й науково-дослідницьку підготовку в галузі спеціалізації.

Здобуття освіти у Великій Британії – платна послуга для всіх осіб, лише поодинокі студенти виборюють право на підтримку від різних фондів.

Заслуговує на увагу домінування британської вищої школи в обсязі фінансування навчальних закладів і забезпечення матеріально-технічними ресурсами. У 2020–2021 н. р. для громадян Великої Британії загальні витрати на навчання в межах здобуття ступеня «бакалавр» зі спеціальностей галузі 29 «Міжнародні відносини» становили від 9 тис. до 14 тис. фунтів стерлінгів. В Україні вартість навчання за рахунок коштів фізичних і юридичних осіб на освітньо-професійних програмах «бакалавр» за спеціальностями галузі «Міжнародні відносини» у 2020 – 2021 навчальному році в різних університетах сягала від 20 до 40 тис. грн. В університетах України частина освітньо-професійних програм бюджетована.

Випускники бакалаврських програм університетів Великої Британії, на відміну від випускників українських університетів, мають змогу гарантовано працевлаштуватися, однак для успішного пошуку роботи недостатньо лише одного ступеня бакалавра. Роботодавці очікують від майбутніх міжнародників досвіду практичної діяльності. Більшість бакалаврів міжнародних відносин набуває практичних навичок у ході навчання в університетах, до такої допомоги долучені спеціальні бюро студентського стажування. Майбутнім бакалаврам запропоновано стажування (від кількох тижнів до кількох місяців), рік працевлаштування, волонтерство, роботу за сумісництвом.

Форми й методи навчання. Для поліпшення якості політологічної освіти вкрай необхідно застосовувати інноваційні методики та технології. Унаслідок систематизації результатів аналізу глобалізаційних чинників у цифровому просторі світового інформаційного співтовариства, підсумовано, що інформатизація суттєво збільшує можливості для розвитку політологічної освіти й допомагає адаптуватися до навколишнього середовища та динамічних соціальних змін; створити кожному учасникові освітнього процесу умови для опанування необхідних знань, незалежно від часу, місця й засобу подання інформації; забезпечити розвиток неперервного, інклюзивного навчання; створити умови для індивідуального навчання через

системи відкритої освіти; запровадити принципово нові засоби й технології мережових комунікацій.

Результати компаративно-педагогічного вивчення особливостей професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії та України систематизовано в порівняльній таблиці, що містить критерії і представляє подібні й відмінні риси професійної підготовки міжнародників у зазначених країнах (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Порівняльна таблиця організації професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії та України

Критерій порівняння	Велика Британія	Україна
Освітня кваліфікація	<i>Галузь знань</i> «Politics and International Relations» <i>Спеціальність:</i> «International relations» «Міжнародні відносини»	Галузь знань 29 «Міжнародні відносини». Спеціальності: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»; 292 «Міжнародні економічні відносини».
Освітній рівень	Бакалавр мистецтв / наук з міжнародних відносин (BA, BSc International Relation)	Бакалавр міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій. Бакалавр міжнародних економічних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.
Органи управління та контролю якості вищої освіти	Департамент освіти (DfE), Агенція забезпечення якості вищої освіти (QAA); Ради з оцінювання якості вищої освіти (HEQC); Ради з фінансування вищої освіти Англії (HEFCE), Шотландії (SHEFC), Уельсу (HEFCW) та Північної Ірландії;	Міністерство освіти і науки України, Національне агентство забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), заклади вищої освіти.
Законодавчо-нормативна база	Закон «Про вищу освіту» («Higher Education Act», 2004); Закон «Про вищу освіту та дослідницьку діяльність» («Higher Education and Research Act», 2017); Освітній стандарт «Політика і міжнародні відносини» («Subject	Конституція України, Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про вищу освіту» (2014), Стандарти вищої освіти за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та 292 «Міжнародні економічні відносини» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2020).

	Benchmark Statement for Politics and International Relations», 2019).	
Кількість ЗВО, у яких запропонована підготовка бакалаврів-міжнародників	88 університетів Великої Британії (495 програм) першого (бакалаврського) рівня), 12 університетів Великої Британії пропонують 27 «sandwich» програм	64 ЗВО впроваджують освітні програми зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» першого (бакалаврського) рівня (156 програм), 42 ЗВО – зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (78 програм.).
Форма навчання	Денна, заочна, змішана.	Денна, заочна.
Термін навчання, кредити ЄКТС	Бакалавр без відзнаки (3-річна програма обсягом 150 кредитів ЄКТС); Бакалавр з відзнакою (3-річна програма обсягом 180 кредитів ЄКТС); Бакалавр з відзнакою (4-річна програма обсягом 240 кредитів ЄКТС	Бакалавр (4-річна програма обсягом 240 кредитів ЄКТС).
Обсяг навантаження	Загальний обсяг 3600 год Річний обсяг 1200 год Обсяг самостійної роботи 80-85%	Загальний обсяг 7200 год Річний обсяг 1800 год Обсяг самостійної роботи 50-70%
Типи освітніх програм	Основна («major»); інтегрована («joint»); подвійного ступеня («dual»); комбінована («combined major-minor»); гнучка («flexible»); спеціалізована мінорна («minor»)	Освітньо-професійні.
Назви освітніх програм	«International Relations with Languages»; «Politics and International Relations and Journalism»; «International Foundation in Social Sciences and Media – Politics»; «International Relations and Sociology»; «International Relations and Theology and Religious Studies»; «Economics and International Relations»; «International Relations and International Law»; «Global Politics and International Relations»; «International Media and Communications Studies»; «Criminology and	«Міжнародні відносини»; «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»; «Міжнародні комунікації»; «Міжнародні економічні відносини»; «Міжнародний бізнес».

	International Relations»	
Компоненти змісту освіти	Обов'язкові дисципліни, вибіркові дисципліни, практика, стажування, наукова робота.	Дисципліни загальної підготовки, дисципліни професійної підготовки, вибіркові дисципліни, практична підготовка, атестація.
Практична підготовка	Обсяг кредитів, які виділяються на практику, 20 до 60 кредитів ЄКТС. Види практики: короткотривала (1-10 тижнів) або довготривала (1 рік або 1 семестр). Річне, семестрове або літнє стажування в британських і міжнародних компаніях, а також у партнерських установах (університетах) за кордоном.	Обсяг кредитів, які виділяються на практику – 6 до 36 кредитів ЄКТС. Види практики: навчальна, виробнича, перекладацька, переддипломна
Науково-дослідницька підготовка	Есе, незалежні наукові проекти, дисертація. Значний обсяг модулів обов'язкової і вибіркової компоненти, які забезпечують опанування якісними і кількісними методами аналізу. Високий кредитний ваговий коефіцієнт наукової роботи (від 15 до 20 кредитів ЄКТС). Актуальність та прикладний характер наукової роботи.	Написання двох курсових робіт та однієї дипломної роботи. Недостатній обсяг модулів аналітико-дослідницького характеру, що забезпечують опанування якісними і кількісними методами аналізу. Низький кредитний ваговий коефіцієнт наукової роботи (від 1 до 9 кредитів ЄКТС).
Форми та методи навчання	Проблемні лекції; тьюторіали; воркшопи, лабораторні сесії, групове навчання, індивідуальна робота; практико-орієнтоване навчання, дискусії, польові екскурсії, симуляційні вправи Критичне читання, групове обговорення, проблемне навчання, дебати, тематичні дослідження, рольові ігри й моделювання, контакти з політичними діячами, портфоліо ідей	Навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи. Основний обсяг навчального навантаження становлять аудиторні заняття. Поєднання традиційних та інноваційних методів навчання. Недостатнє використання методів активного навчання.
Форми оцінювання результатів навчання	Есе, закриті й відкриті іспити, огляди книг,	Усне та письмове опитування, тестування, доповіді, іспити, заліки,

	доповіді, дослідницькі проекти, усні завдання та презентації; самооцінювання; брифінги, блоги; виступи	реферати, есе, курсові роботи,, презентації.
Форми атестації здобувачів вищої освіти	Іспити, дослідницький проект	Кваліфікаційний комплексний іспит зі спеціальності. Кваліфікаційна робота.
Акредитація й ліцензування освітньої програми, професійна реєстрація	Інституційна перевірка. Агентство забезпечення якості вищої освіти (QAA), сертифікат про акредитацію. Рада з оцінювання якості вищої освіти (HEQC).	Сертифікат про акредитацію. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО).
Розвиток кар'єри	Обов'язкове запровадження кар'єрних модулів. Ефективне функціонування сервісу з працевлаштування при університетах.	Самостійне працевлаштування
Сфери працевлаштування	Політичні партії, неурядові організації, сфери міжнародного розвитку, державне управління, управління персоналом, журналістику, збройні сили, бізнес, Всесвітній банк, НАТО, дослідницькі підрозділи Парламенту, програми розвитку ООН, юридичні фірми, медіакомпанії, місцевий та національний уряд.	Політичні партії, неурядові організації, сфери міжнародного розвитку, державне управління, управління персоналом, журналістику, збройні сили, бізнес, юридичні фірми, медіакомпанії, місцевий та національний уряд.

Джерело: систематизовано автором.

Отже, системи політологічної освіти в Україні та Великій Британії мають спільні й відмінні характеристики, спричинені історичним розвитком, національною культурою, менталітетом, освітньою політикою, фінансовим та інформаційно-методичним потенціалом, автономією закладів освіти.

Виявлено найбільш присутні відмінності в досвіді Великої Британії та України, зокрема: ступінь інтегрованості в міжнародний освітній простір; реалізація міждисциплінарного потенціалу міжнародних відносин у контексті

мульти- й інтердисциплінарних програм; реалізація принципу інтернаціоналізації освіти за допомогою присвоєння спільних дипломів; гнучкість освітньо-професійних програм і свобода формування власної освітньої траєкторії, з огляду на кількісне співвідношення інваріантного й варіативного складників; обсяг модулів аналітико-дослідницького характеру в обов'язковій компоненті програми; різноманіття, актуальність і прикладний характер модулів вибіркової компоненти програми; моделі практичної та наукової підготовки; співвідношення обсягу аудиторних занять і самостійної роботи в навчальному навантаженні студента-міжнародника; реалізація студентоцентрованого підходу; використання інформаційно-комунікаційних технологій; методи підсумкового контролю; обсяг навчального навантаження студента-міжнародника, а також ваговий коефіцієнт модулів за роками навчання.

Суттєвою відмінністю є *рівень спеціалізації* бакалаврських програм. У системі професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії органічно поєднано широкопрофільні й вузькопрофільні програми, що передбачають підготовку бакалаврів у різних галузях спеціалізації (міжнародні відносини, міжнародні відносини й політика, міжнародна історія та політика, порівняльна політологія, політичні стратегії і зв'язки, європейське й глобальне управління, міжнародний розвиток, міжнародні комунікації, міжнародна безпека, аналіз міжнародних конфліктів, міжнародна міграція, міжнародне право). Для української вищої школи такі спеціалізації – явище нетипове, хоч кілька програм уже існує й у вітчизняних закладах освіти.

На розвиток професійної компетентності бакалавра з міжнародних відносин у Великій Британії впливають: соціальні зміни, найбільш суттєвими серед яких є зміни якісного складу контингенту здобувачів освіти, а також зміни в освітньому середовищі, що виявляються в підвищенні вимог до рівня професіоналізму діяльності викладачів та якості вищої політологічної освіти тощо. Важливу роль у цих процесах відіграють університетизація вищої

освіти та інтеграція ЗВО освіти в потужні університетські комплекси, науково-освітні мегаполіси національного й міжрегіонального значення. Ці та інші зміни позначилися на розширенні професійних функцій фахівців-міжнародників.

3.3. Обґрунтування можливостей творчого використання конструктивних ідей досвіду Великої Британії в професійній підготовці бакалаврів з міжнародних відносин в Україні

Унаслідок проведеного порівняльно-педагогічного дослідження, присвяченого професійній підготовці бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії, зроблено висновок про доцільність модернізації професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин в Україні. Таке завдання набуває особливої актуальності на тлі імплементації принципів автономізації, інтернаціоналізації, демократизації, персоналізації освіти, використання наукового, практико-орієнтованого, міждисциплінарного підходів, синтезу українських традицій, інновацій у сфері вищої освіти та прогресивної практики університетів Великої Британії, оскільки здатне інтенсифікувати розвиток вітчизняної освіти на засадах західної демократичної культури.

На основі компаративного аналізу професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин у Великій Британії та Україні виявлено подібні підходи й особливості. Попри наявність таких підходів, з'ясовано специфічні особливості: студентоорієнтована спрямованість освітнього процесу; академічна й професійна мобільність студентів і викладачів; міждисциплінарність та інтеграція змісту освіти; рівень інформаційного забезпечення освітнього процесу; участь стейкхолдерів, фахових організацій у структуруванні змісту й організації практичної підготовки бакалаврів міжнародних відносин. Поєднання українських традицій у міжнародних

відносинах із конструктивними ідеями британського досвіду взято до уваги в обґрунтуванні рекомендацій стосовно вдосконалення професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в Україні: підвищення престижності й конкурентоспроможності професії міжнародника; налагодження міжнародних зв'язків із провідними закладами освіти Європи, США, Канади для реалізації академічної та професійної мобільності; створення міждисциплінарних освітньо-професійних програм бакалаврського рівня; випереджувальний підхід до окреслення фахових знань, умінь, навичок, якими має володіти сучасний міжнародник; спрямованість змісту підготовки на компетентнісний менеджмент і політичне лідерство; розширення спектру вибіркових дисциплін (авторських курсів) для задоволення особистісних та професійних інтересів студентів; визнання результатів формального й неформального навчання; використання сучасних інноваційних технологій і методик навчання; активізація індивідуальних спільних міжнародних наукових проєктів; залучення зарубіжних фахівців до освітнього процесу у ЗВО України.

Виявлено найбільш присутні відмінності в досвіді Великої Британії та України, зокрема: ступінь інтегрованості в міжнародний освітній простір; реалізація міждисциплінарного потенціалу міжнародних відносин у контексті мульти- й інтердисциплінарних програм; реалізація принципу інтернаціоналізації освіти за допомогою присвоєння спільних дипломів; гнучкість освітньо-професійних програм і свобода формування власної освітньої траєкторії, з огляду на кількісне співвідношення інваріантного й варіативного складників; обсяг модулів аналітико-дослідницького характеру в обов'язковій компоненті програми; різноманіття, актуальність і прикладний характер модулів вибіркової компоненти програми; моделі практичної та наукової підготовки; співвідношення обсягу аудиторних занять і самостійної роботи в навчальному навантаженні студента-міжнародника; реалізація студентоцентрованого підходу; використання інформаційно-комунікаційних технологій; методи підсумкового контролю; обсяг навчального навантаження

студента-міжнародника, а також ваговий коефіцієнт модулів за роками навчання.

Суттєвою відмінністю є *рівень спеціалізації* бакалаврських програм. У системі професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії органічно поєднано широкопрофільні й вузькопрофільні програми, що передбачають підготовку бакалаврів у різних галузях спеціалізації (міжнародні відносини, міжнародні відносини й політика, міжнародна історія та політика, порівняльна політологія, політичні стратегії і зв'язки, європейське й глобальне управління, міжнародний розвиток, міжнародні комунікації, міжнародна безпека, аналіз міжнародних конфліктів, міжнародна міграція, міжнародне право). Для української вищої школи такі спеціалізації – явище нетипове, хоч кілька програм уже існує й у вітчизняних закладах освіти.

На розвиток професійної компетентності бакалавра з міжнародних відносин у Великій Британії впливають: соціальні зміни, найбільш суттєвими серед яких є зміни якісного складу контингенту здобувачів освіти, а також зміни в освітньому середовищі, що виявляються в підвищенні вимог до рівня професіоналізму діяльності викладачів та якості вищої політологічної освіти тощо. Важливу роль у цих процесах відіграють університетизація вищої освіти та інтеграція ЗВО освіти в потужні університетські комплекси, науково-освітні мегаполіси національного й міжрегіонального значення. Ці та інші зміни позначилися на розширенні професійних функцій фахівців-міжнародників.

Дослідження шляхів імплементації конструктивних ідей досвіду Великої Британії щодо професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин уможлиблює виокремлення двох варіантів використання британського досвіду у вітчизняній системі вищої освіти: модульні зміни, що передбачають розроблення й апробацію британських програм стажування та підвищення кваліфікації, окремих модулів або програм; розроблення

освітньо-професійних програм на основі британських підходів, які були б узгоджені з вітчизняними освітніми реаліями країни.

Аналіз конструктивних ідей досвіду Великої Британії послугував підставою для обґрунтування науково-методичних рекомендацій щодо вдосконалення професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин за кількома рівнями.

Стратегічний рівень:

1. визнання необхідності інтеграції України до європейського освітнього простору для формування інноваційної моделі розвитку національної системи вищої політологічної освіти з новими пріоритетами, які б сприяли безперервному оновленню знань, а отже, економічному й соціальному зростанню країни;

2. розроблення інноваційних конкурентоспроможних освітніх національних і транснаціональних проектів та їх імплементація в систему вищої політологічної освіти;

3. міжнародна співпраця, заохочення міжнародних і міжуніверситетських спільних бакалаврських програм;

4. широке впровадження інтегрованих і подвійних ступенів;

5. системне заохочення наукової й професійної активності викладачів, їхньої академічної мобільності (ародною та внутрішньою).

Організаційний рівень:

1. розроблення інтегрованих освітніх бакалаврських програм, раціональне поєднання широкопрофільних і вузькопрофільних програм, які забезпечують підготовку бакалаврів у різних галузях спеціалізації;

2. диверсифікація освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин через розроблення й упровадження програм, які дають право отримати подвійний диплом, що допускає комбінацію міжнародних відносин із політологією, економікою, соціологією, історією, філософією чи з бізнесом; перехід від мульти- до трансдисциплінарності для адекватного реагування на потреби ринку праці,

розширення спектру освітніх послуг, збільшення конкурентоспроможності закладів вищої освіти та їхніх випускників;

3. розроблення й упровадження програм та ініціатив МОН України щодо створення спільних науково-освітніх центрів ЗВО з провідними університетами Європи;

4. стимулювання науково-освітніх проектів і перспективних досліджень із проблем міжнародних відносин;

5. активізація співпраці з міжнародними професійними організаціями, розвиток міжнародних зв'язків, розширення академічної мобільності студентів і викладачів;

6. професійне й наукове стажування;

7. підготовка до працевлаштування;

8. надання можливостей для опанування спеціалізацій через упровадження мінорних програм;

9. створення спільних бакалаврських програм, програм партнерства з університетами ЄС;

10. залучення зарубіжних фахівців і роботодавців до формування й реалізації освітньо-професійних програм;

11. забезпечення академічної мобільності студентів;

12. удосконалення фінансового забезпечення, освітньої підтримки академічної мобільності студентів;

13. створення умов для наукового обміну результатами, методологічними напрацюваннями, програмами, моделями, досвідом у міжнародній сфері;

14. удосконалення механізму накопичення й перезарахування кредитів, з огляду на європейську шкалу оцінювання.

Змістовий рівень:

1. трансформація змісту політологічної підготовки на основі вимог галузі, суспільства й ринку праці для формування інтегрованого фахівця-міжнародника;

2. професіоналізація та практична спрямованість змісту навчання;
3. професійний саморозвиток бакалаврів у галузі міжнародних відносин, основою якого повинні стати міжнародні фахові стажування, програми обміну, проекти тощо; для майбутніх бакалаврів міжнародних відносин особливого значення набуває фахове стажування за кордоном, що збільшує перспективи для професійного зростання, розвитку особистості, кар'єрного шляху;
4. збільшення в обов'язковій компоненті програм підготовки бакалаврів політології кількості модулів аналітико-дослідницького змісту, як-от «Політологічний аналіз: організація дослідження й оброблення даних», «Політологічні дослідження: аналітичні форми і методи», «Якісні методи дослідження в політології», «Кількісні методи дослідження в політології», з акцентом на засвоєнні кількісних методів аналізу для формування аналітико-дослідницької компетентності, що становить підґрунтя професійної діяльності фахівця у сфері міжнародних відносин;
5. розширення переліку вибіркового дисциплін із фаху (авторських курсів: «Структурні методи аналізу міжнародних відносин», «Дипломатичні комунікації», «Сучасні політичні системи та політичні режими», «Глобалізація і глобальне управління», «Війна в міжнародній політиці», «Міжнародні медіакомунікації», «Політичне лідерство», «Демократія й авторитаризм», «Влада і демократія», «Бренди і брендинг», «Зелена політика»);
6. зміщення акцентів у вибірковій компоненті програм підготовки бакалаврів політології з теоретичних модулів на проблемно-орієнтовані та прикладні модулі, що зважають на сучасні іноземні й українські студії, зорієнтовані на розв'язання реальних проблем суспільства загалом та місцевої громади зокрема, для увідповіднення змісту освіти із запитами ринку праці й потребами громади;
7. збільшення вибіркового складника освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин до 50 % із поступовим

щорічним зростанням для академічної незалежності студентів, формування культури самоосвіти й орієнтації на свої вподобання, а також на практичне використання знань, умінь і навичок;

8. реорганізація циклу загальної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин через розвиток загальних компетентностей інтегрованим шляхом у модулях фахового спрямування; оновлення змістового наповнення циклу загальної підготовки з огляду на сучасні вимоги (залучення знань із таких сфер, як проектний менеджмент, публічні виступи, формування особистого бренду, інвестиційна практика, онлайн-безпека);

9. вивчення національних пріоритетів і соціальних цінностей суспільства;

10. посилення ролі науково-дослідницької діяльності; запровадження науково-практичної роботи бакалаврів міжнародних відносин, розвиток ефективних форм практичної підготовки – дуальної освіти, практик на робочих місцях підприємств-партнерів, виконання реальних стартап-проектів.

Технологічний рівень:

1) упровадження інноваційних форм, методів і технологій навчання;

2) інтенсифікація освітнього процесу через удосконалення освітньо-професійних програм, навчальних планів, інтеграцію навчальних курсів, усунення дублювання навчального матеріалу, логічна побудова блоків дисциплін у напрямі забезпечення їхньої професійної спрямованості, комп'ютеризації навчального процесу;

3) забезпечення високого рівня академічної мобільності бакалаврів міжнародних відносин; створення умов для кредитної («Credit mobility») та ступеневої («Degree mobility») мобільності, посилення двосторонньої мобільності для студентів і викладачів із країнами ЄС; розширення спільних бакалаврських програм, програм партнерства з університетами ЄС для найкращих студентів на конкурсній основі;

4) розширення обсягу практичної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин через проведення інституційної практики, організацію літніх шкіл, запрошення фахівців-практиків для реалізації проектів та узгодження практичної діяльності зі змістом освітньо-професійних програм;

5) розроблення схем мотивації й підтримки бакалаврських розвідок у сфері міжнародних відносин у позапрограмний час, зокрема з представленням можливостей участі в міждисциплінарних і міжнародних програмах, для задоволення особистих потреб та інтересів здобувачів вищої освіти;

6) залучення зарубіжних фахівців і стейкхолдерів до розроблення освітньо-професійних програм та навчальних планів, незалежного оцінювання якості й результативності навчання.

Провідною умовою ефективності освітньо-професійних програм є впровадження інновацій, що забезпечать усвідомленість здобувачами освіти специфіки трансформаційного суспільства й ролі політологічної освіти в глобалізованому світі, розвиток у бакалаврів лідерського потенціалу на основі моделювання перспективи застосування професійних знань на європейському та міжнародному ринку праці, підтримку академічної мобільності, сприяння підприємництву, створення науково-інноваційних лабораторій, сучасної моделі розвитку міжнародних відносин на основі підвищення статусу лідерства й делегування повноважень із розширення прав і можливостей людини.

Отже, мети наукового пошуку досягнуто, окреслені завдання виконано, що дає підстави для формулювання загальних висновків дисертаційної роботи.

Висновки до третього розділу

На основі узагальнення результатів наукового пошуку з'ясовано, що в Україні підготовку бакалаврів міжнародних відносин пропонують за двома

спеціальностями галузі знань 29 «Міжнародні відносини»: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» і 292 «Міжнародні економічні відносини». 64 ЗВО впроваджують освітньо-професійні програми зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» першого (бакалаврського) рівня (156 програм), 42 ЗВО – зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (78 програм). З'ясовано, що до найбільш популярних спеціалізацій спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», запропонованих у ЗВО України, належать: «Міжнародні відносини» (25 %), «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (35 %), а для спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» – «Міжнародні економічні відносини» (55 %), «Міжнародний бізнес» (23 %), «Міжнародна економіка» (10 %).

Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин в Україні регламентована стандартами вищої освіти, що містять цілі, перелік компетентностей і результатів навчання, форми атестації й забезпечення якості освітньої діяльності.

Реструктуризація спеціальностей міжнародних відносин (зміни в переліку галузей і спеціальностей), розроблення стандартів вищої освіти на засадах компетентісно-орієнтованого підходу (формування інтегральних, загальних і фахових компетентностей), розвиток співпраці з міжнародними організаціями щодо академічної мобільності студентів і викладачів сприяють підвищенню якості професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в Україні.

Водночас з'ясовано, що у ЗВО України недооцінене значення міждисциплінарних і мінорних освітньо-професійних програм, які спроможні суттєво розширювати можливості студентів-міжнародників у контексті повної реалізації їхнього наукового, управлінського, дослідницького та творчого потенціалу, створювати умови для планування індивідуального маршруту професійного й кар'єрного розвитку.

На основі компаративного аналізу професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин у Великій Британії та Україні виявлено подібні підходи й особливості. Попри наявність таких підходів, з'ясовано специфічні особливості, зокрема: студентоорієнтована спрямованість освітнього процесу; академічна й професійна мобільність студентів і викладачів; міждисциплінарність та інтеграція змісту освіти; рівень інформаційного забезпечення освітнього процесу; участь стейкхолдерів, фахових організацій у структуруванні змісту й організації практичної підготовки бакалаврів міжнародних відносин.

Виявлено найбільш присутні відмінності в досвіді Великої Британії та України, зокрема: ступінь інтегрованості в міжнародний освітній простір; реалізація міждисциплінарного потенціалу міжнародних відносин у контексті мульти- й інтердисциплінарних програм; реалізація принципу інтернаціоналізації освіти за допомогою присвоєння спільних дипломів; гнучкість освітньо-професійних програм і свобода формування власної освітньої траєкторії, з огляду на кількісне співвідношення інваріантного й варіативного складників; обсяг модулів аналітико-дослідницького характеру в обов'язковій компоненті програми; різноманіття, актуальність і прикладний характер модулів вибіркової компоненти програми; моделі практичної та наукової підготовки; співвідношення обсягу аудиторних занять і самостійної роботи в навчальному навантаженні студента-міжнародника; реалізація студентоцентрованого підходу; використання інформаційно-комунікаційних технологій; методи підсумкового контролю; обсяг навчального навантаження студента-міжнародника, а також ваговий коефіцієнт модулів за роками навчання.

Дослідження шляхів імплементації конструктивних ідей досвіду Великої Британії щодо професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин уможливорює виокремлення двох варіантів використання британського досвіду у вітчизняній системі вищої освіти: модульні зміни, що передбачають розроблення й апробацію британських програм стажування та підвищення кваліфікації, окремих модулів або програм; розроблення освітньо-професійних

програм на основі британських підходів, які були б узгоджені з вітчизняними освітніми реаліями країни.

Аналіз конструктивних ідей досвіду Великої Британії послугував підставою для обґрунтування науково-методичних рекомендацій щодо вдосконалення професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин за такими рівнями: стратегічний; організаційний; змістовий і технологічний.

Провідною умовою ефективності освітньо-професійних програм є впровадження інновацій, що забезпечать усвідомленість здобувачами освіти специфіки трансформаційного суспільства й ролі політологічної освіти в глобалізованому світі, розвиток у бакалаврів лідерського потенціалу на основі моделювання перспективи застосування професійних знань на європейському та міжнародному ринку праці, підтримку академічної мобільності, сприяння підприємництву, створення науково-інноваційних лабораторій, сучасної моделі розвитку міжнародних відносин на основі підвищення статусу лідерства й делегування повноважень із розширення прав і можливостей людини.

Результати дослідження, відображені в розділі, викладені у таких публікаціях автора: Dziuba, 2021; Дзюба, 2017b; Дзюба, 2021a; Дзюба, 2021f; Дзюба, 2021e.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Узагальнені результати дослідження професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії підтверджують досягнення мети й розв'язання окреслених завдань, а також дають змогу сформулювати низку висновків.

1. Бібліографічний аналіз наукових і науково-методичних праць вітчизняних та зарубіжних дослідників засвідчив, що в сучасному педагогічно-компаративному дискурсі проблема підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії не постала предметом самостійної студії. Особливу увагу науковці звертають на філософсько-педагогічні й культурологічні засади становлення та розвитку систем підготовки фахівців-міжнародників у ХХ – на початку ХХІ ст. Окреслення перспективних напрямів удосконалення професійної підготовки фахівців-міжнародників активізує дослідницькі акценти на зарубіжних педагогічних інноваціях. Відкритими для наукової дискусії є проблеми обґрунтування теоретико-методологічних, організаційно-педагогічних і структурно-змістових засад професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин (диверсифікація освітніх програм; трансформація змісту політологічної освіти на основі трансдисциплінарності й міждисциплінарності; удосконалення навчально-методичного та інформаційного й діагностичного інструментарію; посилення мотивації до самостійної навчальної діяльності; розроблення гнучких механізмів практичної підготовки, стажування).

2. Розроблення та проектування освітніх програм і змісту підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії ґрунтовані на ключових положеннях стандарту вищої освіти в галузі політики та міжнародних відносин. Виокремлено компоненти освітніх програм підготовки бакалаврів з міжнародних відносин (мета, соціальна місія, принципи, зміст, компетентності, форми й методи навчання, контроль та оцінювання якості навчальних результатів, подальше працевлаштування й напрями професійного

розвитку). Зміст формують на основі принципів студентоцентризму, особистісно орієнтованого навчання, фундаменталізації, предметної спеціалізації, міждисциплінарності, пріоритетності практичного навчання. Зміст підготовки бакалаврів охоплює широке коло глобальних проблем сучасної політики та міжнародних відносин. Мета професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин – формування сучасних фахівців із високим рівнем міжнародної культури й розвиненим критичним мисленням, що здатні вільно орієнтуватися в сучасних тенденціях розвитку міжнародних відносин і політики, проводити актуальні прогностичні дослідження, володіти управлінськими якостями. Активне впровадження мінорних освітніх програм сприяє залученню відомих науковців і практиків у галузі політологічної освіти та міжнародних відносин до організації освітнього процесу, що певною мірою підвищує якість фахової підготовки, задовольняє потреби та інтереси студентів і роботодавців. Актуалізація предметно-навчального, професійно-суб'єктного, управлінського складників у змісті підготовки бакалаврів безпосередньо або опосередковано впливає на формування особистості фахівця-міжнародника. Практична підготовка передбачає дослідницьку роботу, практику, стажування (річне, семестрове або літнє стажування) у британських і міжнародних компаніях, а також у партнерських установах університетів за кордоном – у Європі, США, Канаді, Новій Зеландії, Австралії чи в Азії.

3. Професійна підготовка майбутніх бакалаврів-міжнародників забезпечена збалансованим використанням традиційних та інноваційних форм, методів і технологій навчання: проблемні лекції; тьюторіали; воркшопи, лабораторні сесії, групове навчання, індивідуальна робота; практико-орієнтоване навчання, дискусії, польові екскурсії тощо. Серед методів навчання своєю ефективністю довели критичне читання, групове обговорення, проблемне навчання, дебати, тематичні дослідження, рольові ігри та моделювання, контакти з політичними діячами, симуляційне навчання, портфоліо ідей. У технологічному аспекті особливого значення надано віртуальному середовищу для навчання («Virtual Learning Environments,

VLEs)), що забезпечує «триангуляцію» форм, методів і засобів навчання, даючи змогу студентам продемонструвати фахові навички та вміння.

4. Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії та України вможливив виявлення подібних й особливих підходів за низкою критеріїв. До подібних підходів належать такі: законодавчо-нормативне регулювання освітньої діяльності ЗВО; стандартизація підготовки; кроскультурна спрямованість освітніх програм; наявність нормативного й варіативного складників освітніх програм; організація навчання на модульній основі; використання педагогічних інновацій тощо. Серед особливих характеристик виокремлено: міждисциплінарність змісту політологічної освіти; створення умов для академічної й професійної мобільності; дотримання та реалізацію принципу свободи вибору; технологічне забезпечення навчання; участь національних і міжнародних фахових організацій (асоціацій) у регулюванні змісту й організації практичної підготовки студентів-міжнародників; визнання результатів неформальної освіти; організацію стажування й реалізацію мінорних освітніх програм; ставлення студентів і мотивацію до самостійної роботи та професійного розвитку; організацію науково-дослідницької діяльності на рівні бакалавра; залучення стейкхолдерів до процесу оцінювання результатів навчання тощо. Обґрунтовано можливості використання конструктивних ідей досвіду Великої Британії для вдосконалення професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у системі вищої освіти України.

5. На основі проміжних і кінцевих результатів дослідження розроблено навчально-методичне забезпечення, що охоплює спецкурс «Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин: досвід Великої Британії» для студентів спеціальностей «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Міжнародні економічні відносини»; методичні рекомендації до виконання та захисту дипломної роботи для студентів спеціальностей «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна логістика та митна справа». Дослідницькі матеріали можуть бути використані в

політичних, педагогічних, порівняльних та економічних дослідженнях. Використання наукових результатів оптимізує розроблення курсів і спецкурсів із педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки, семінарів із проблем педагогічних інновацій.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин в університетах Великої Британії. Серед напрямів подальших наукових студій акцентований розвиток системи політологічної освіти у Великій Британії; особливості змішаної форми навчання міжнародників; кроскультурна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин у британському й українському досвіді; обґрунтування психолого-педагогічних та організаційних засад підготовки бакалаврів-міжнародників у країнах ЄС тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авшенюк, Н. М. (2005). *Стандартизація професійної підготовки вчителів у Англії й Уельсі (кінець XX – початок XXI ст.)*. (Дис. канд. пед. наук). Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ.
2. Авшенюк, Н. М. (2015). *Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині XX – на початку XXI ст.* Київ: Інститут обдарованої дитини.
3. Альтбах, Ф., Райзберг, Л., & Рамбли, Л. (2018). *Тенденции в глобальном высшем образовании: отслеживание направлений академической революции*. Москва: РУДН.
4. Андрущенко, В. (2013). Інтеграція цінностей: педагогічний досвід Європи. Стаття перша. Велика Хартія Університетів. *Вища освіта України*, 1, 5–10.
5. Арон, Р. (2000). *Мир і війна між націями*. Київ: Юніверс.
6. Баніт, О. В. (2018). *Системи професійного розвитку менеджерів у транснаціональних корпораціях: досвід Німеччини і Польщі*. Київ: ДКС «Центр».
7. Бартош, К. Д. (2010). Оптимизация профессиональной подготовки студентов-лингвистов на этапе модернизации высшего образования. *Преподаватель XXI век*, 1, 37–41.
8. Бідюк, Н. М. (2001). *Розвиток змісту та форм організації підготовки бакалаврів інженерії в університетах Великої Британії*. (Дис. канд. пед. наук). Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ.
9. Бородієнко, О. В., Пуховська, Л. П., Радкевич, В. О., Радкевич, О. П., Леу, С. О., Артемчук, В. В., ... & Корчинська, Н. М. (2018). *Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід*. Київ: ПТО НАПН України.

10. Бражник, Е. И. (2005). Особенности методологии сравнительных педагогических исследований. *Письма в emissia.offline*, 1. Взято с <http://www.emissia.org/offline/2005/975.htm>
11. Брандибура, І. Ю. (2018). *Професійна підготовка фахівців з політології: досвід Англії та Уельсу*. Львів: Панорама.
12. Вакуленко, Т. С. (2012). Моніторинг якості освіти Великобританії. *Вісник ТІМО*, 5–6, 21–23.
13. Васюк, О. В. (2008). *Порівняльна педагогіка*. Київ: НАУ.
14. Вишпольська, В. Ф. (2012). *Формування базових компетентностей майбутніх економістів-міжнародників у професійній підготовці*. (Дис. канд. пед. наук). Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка, Тернопіль.
15. *Вища освіта у Великій Британії*. (2018). Взято з <http://vyvchay.com/higher-education-uk>
16. Віннікова, Л. Ф. (2014). Значущі аспекти британської системи вищої освіти. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, 1, 226–229.
17. Владимірова, С. В. (2007). Сущность сравнительно-педагогического исследования и методологические подходы к его реализации. *Образование в современном мире: зарубежный опыт*, 21–27.
18. Власенко, О. & Гурська, В. (2014). Тенденції до модернізації національних освітніх систем. У О. С. Березюк (Ред.), *Тенденції модернізації національних освітніх систем* (с. 110–113). Житомир: ЖДУ ім. І. Франка.
19. Войнаровська, Н. В. (2011). *Підготовка бакалаврів з економіки у вищих навчальних закладах*. (Дис. канд пед. наук). Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ.
20. Вульфсон, Б. Л. (2002). Методы сравнительно-педагогических исследований. *Педагогика*, 2, 70–80.

21. Гретченко, А. И., & Гретченко, А. А. (2016). *Болонский процесс: интеграция России в европейское и мировое образовательное пространство*. Москва: Проспект.
22. Дзюба, М. І. (2015). Стратегія стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств за сучасних глобалізаційних процесів. *Соціально-економічні напрями розвитку міжнародних відносин у забезпеченні ефектів інтеграції України до ЄС*, 1, 227–231.
23. Дзюба, М. І. (2016). Форми та методи стимулювання експортних операцій в системі організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*, 6, 221–224.
24. Дзюба, М. І. (2017а). Особливості організації самостійної позанавчальної діяльності студентів-міжнародників в університетах Великої Британії. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*, 3 (5). Взято з <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/359>.
25. Дзюба, М. І. (2017б). Трансдисциплінарність у змісті підготовки майбутніх бакалаврів міжнародних відносин: британський досвід. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 1, 108–115.
26. Дзюба, М. І. (2018). *Економічні та адміністративні особливості розвитку експортно-імпортової діяльності підприємств в умовах інтеграції*. Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи трансформації міжнародних економічних відносин і світового господарства». Хмельницький: ХНУ.
27. Дзюба, М. І. (2021а). Вплив європейських інтеграційних процесів на професійну підготовку бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 2 (25), 51–62.

28. Дзюба, М. І. (2021b). Зміст освітніх програм професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (105), 306–317.
29. Дзюба, М. І. (2021c). Методологія професійної підготовки бакалаврів в галузі міжнародних відносин у Великій Британії. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 196, 195–199.
30. Дзюба, М. І. (2021d). *Особливості практичної підготовки у формуванні професійних компетенцій студентів-міжнародників*. Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Recent Scientific Investigation». Oslo: Dagens næringsliv forlag.
31. Дзюба, М. І. (2021e). *Система вищої освіти у Великій Британії в контексті болонського процесу*. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference «World science: problems, prospects and innovations». Toronto: Perfect Publishing.
32. Дзюба, М. І. (2021f). *Сучасні тенденції розвитку системи вищої освіти Великої Британії*. Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century». Ottawa: Methuen Publishing House.
33. Долгош, К. І. (2009). *Формування готовності студентів факультету міжнародних відносин до творчої професійної діяльності*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, Вінниця.
34. Ельбрехт, О. М. (2010). *Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великої Британії, Канади, США*. (Автореферат дис. д-ра пед. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.
35. Європа-2020. (2010). *Стратегія для розумного, сталого та всеохопного зростання, Європейська Комісія*. Взято з <https://old.minjust.gov.ua/file/31493>
36. *Європейські підходи до оцінки якості освіти*. (n.d.). Взято з <http://www.ibe.unesco.org/cops/russian/EU>

37. Зленко, А. М. (2008). *Зовнішньополітична стратегія і дипломатія України*. Київ: Київський університет.
38. Зорочкіна, Т. С. (2019). *Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи в університетах Великої Британії: теорія і практика*. Черкаси: Чабаненко Ю. А.
39. Зязюн, І. А. (2005). Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. В Н. Ничкало, І. Зязюн, Л. Пуховська, Н. Гузій, & Л. Задорожна (Ред.), *Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи* (с. 10–18). Київ: РВВ ГДПУ.
40. Калашнікова, С. А. (2013). Професійний розвиток лідерів вищих навчальних закладів: досвід Сполученого Королівства. *Вища освіта України*, 2, 481–490.
41. *Київський авіаційний університет*. (2020). Взято з <https://nau.edu.ua/ua/menu/navchannya/napryamki-pidgotovki.html>
42. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. (2020). Взято з http://www.iir.edu.ua/education/international_relations/mvzp/educational_programs/
43. Кісіль, М. В. (2005). Система зовнішньої оцінки якості вищої освіти в Англії. *Нова парадигма: журнал наукових праць*, 53, 32–38.
44. Князева, Е. Н., & Курдюмов, С. П. (2003). Трансдисциплінарність синергетики: следствия для образования. В О. Н. Астафьева (Ред.), *Синергетическая парадигма. Человек и общество в условиях нестабильности* (с. 341–357). Москва: Прогресс-Традиция.
45. Козлова, Е. В., & Ирхина, И. В. (2012). Особенности повышения квалификации научно-педагогических кадров вузов в Великобритании: исторический и политический аспекты. *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: гуманитарные науки*, 18 (137), 164–167.

46. Козубовська, І., Попович, І. & Рокосовик, Н. (2019). *Зміст, форми, методи підготовки педагогічних кадрів до науково-дослідницької діяльності у Великій Британії: методичні рекомендації*. Ужгород: УжНУ «Говерла».
47. Комочкова, О. О. (2018). *Професійна підготовка фахівців з лінгвістики в університетах Великої Британії*. (Дис. канд. пед. наук). Хмельницький національний університет, Хмельницький.
48. Кононенко, С. В. (2012). *Форми політологічного розуміння міжнародних відносин*. Київ: Інститут всесвітньої історії НАН України.
49. *Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років*. (2014). Взято з http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncept.pdf
50. Кучай, Т. П. (2017). *Підготовка магістрів педагогіки в університетах Великої Британії засобами дистанційного навчання*. (Дис. канд. пед. наук). Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне.
51. Локшина, О. І. (2015). Порівняльна педагогіка в Україні у вимірі розвитку світової компаративістики. *Український педагогічний журнал*, 1, 36–46.
52. Локшина, О. І. (2019). Стратегічні орієнтири міжнародних організацій у галузі освіти. *Український педагогічний журнал*, 2, 5–14.
53. *Львівський національний університет імені Івана Франка*. (2020). Взято з <https://intrel.lnu.edu.ua/en/>.
54. Мандель, Б. Р. (2016). *Сравнительная педагогика: история, теория, проблематика: учебное пособие для обучающихся в магистратуре*. Москва-Берлин: Директ-Медиа.
55. Міністерство освіти і науки України. (2020а). *Стандарт вищої освіти. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Галузь знань 29 «Міжнародні відносини». Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»*. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/08/05/291-mvskrs-bakalavr.pdf>;

56. Міністерство освіти і науки України. (2020b). *Стандарт вищої освіти. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Галузь знань 29 «Міжнародні відносини». Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»*. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/292-mizhna-econom-vidnosyny-B.pdf>)

57. Муқан, Н. В., & Істоміна, К. Ю. (2016). Методологія дослідження професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин в університетах Канади. *Молодий вчений*, 12 (39), 468–472.

58. Нагорна, О. О. (2020). *Професійна підготовка магістрів міжнародного арбітражу в університетах Великої Британії: теорія і практика*. Хмельницький: Термінова поліграфія.

59. *Національний університет «Києво-Могилянська академія»*. (2020). Взято з <https://www.ukma.edu.ua/ects/index.php/fsnst/194-2018-06-13-09-07-15/mvbp>

60. *Національний університет «Львівська політехніка»*. (2020). Взято з <http://directory.lpnu.ua/majors/IHSS/6.291.00.01/8/2020/ua/full>

61. Неженцева, А. Є. (2011). Аналіз підходів до якості вищої освіти в університетах Великої Британії та України. *Науковий вісник Донбасу*, 2. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_2_22.

62. Ничкало, Н. Г. (2014). *Розвиток професійної освіти в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів*. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова.

63. Огієнко, О. І. (2014). Методологія порівняльних досліджень у галузі освіти дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 2 (9), 145–153.

64. Огієнко, О. І. (2020). Європейські виміри освітньої політики у галузі освіти дорослих. *Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*, 1, 22–26.

65. Отрощенко, Л. С. (2009). *Формування професійної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю у вищій освіті Німеччини*. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ».
66. Пазюра, Н. В. (2014). *Внутрішньофірмова професійна підготовка в Японії та Південній Кореї*. Київ: Альфа-Пік
67. *Перетворення нашого світу: Порядок денний стійкого розвитку 2030: Програма ООН*. (2018). Взято з <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
68. Пилинський, Я. М. (2018). *Деліберативна освіта в умовах децентралізації: посібник з організації дорадчого навчання громадян*. Київ: Стилос.
69. Про вищу освіту. № 156-VII. (2014).
70. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. № 2411. (2010).
71. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. № 266. (2015).
72. Пуховська, Л. П. (2013). Співробітництво у сфері професійної освіти в Європі: історія, сучасний стан, шляхи розвитку. *Наукові записки Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*, 6, 19–23.
73. Рокосовик, Н. В. (2016). Аналіз підготовки майбутніх учителів до екологічної освіти у Великій Британії та Україні. *Science and Education*, 2, 126–133.
74. Сбруєва, А. А. (2004). *Тенденції реформування середньої освіти у розвинених англomовних країнах в контексті глобалізації (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)*. Суми: ВАТ «Сумська обласна друкарня»: «Козацький вал».
75. Сбруєва, А. А. (2005). *Порівняльна педагогіка*. Суми: ВТД «Університетська книга».
76. Скиба, К. (2018). *Теорія і практика професійної підготовки перекладачів у США*. (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Хмельницький національний університет, Хмельницький.

77. Степко, М. Ф., Болюбаш, Я. Я., Шинкарук, В. Д., Грубіянко, В. В., & Бабин, І. І. (2003). *Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін)*. Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка.

78. Стеценко, К. (2012). Вищі навчальні заклади Великобританії: формування класичних освітніх інституцій та їх рефлексії на позитивні зрушення в світовій освіті останніх років. *Вісник Інституту розвитку дитини*, 12. Взято з <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/85/15269-vishhi-navchalni-zakladi-velikobritani%D1%97-formuvannya-klasichnix-osvitnix-institucij-ta-%D1%97x-refleksi%D1%97-na-pozitivni-zrushennya-v-svitovij-osviti-ostannix-rokiv.html>.

79. Тарасова, О. В. (2012). Реалізація магістерських програм з міжнародних відносин в університетах США. *Порівняльно-педагогічні студії*, 1, 17–22.

80. Товканець, Г. В. (2014). *Розвиток економічної освіти у вищій школі Чехії і Словаччини у ХХ столітті*. (Дис. д-ра пед. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих, Київ.

81. Товканець, О. С. (2019). *Підготовка фахівців з менеджменту освіти в центральноевропейських країнах: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)*. Ужгород: ТОВ «РІК-У».

82. Топоркова, О. В. (2007). *Развитие дополнительного образования взрослых в Великобритании*. (Дис. канд. пед. наук). Волгоградский государственный технический университет, Волгоград.

83. Третько, В. В. (2012). *Специфіка професійної діяльності фахівців міжнародних відносин в умовах розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів*. *Materialy VIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Wykształcenie i nauka bez granic – 2012»*. Przemyśl: Nauka i studia.

84. Третько, В. В. (2014). *Теорія і практика професійної підготовки магістрів міжнародних відносин в системі університетської освіти Великої Британії*. (Дис. д-ра пед. наук). Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського, Вінниця.

85. Третько, В. В. (2015). Загальна характеристика сучасної системи професійної підготовки магістрів міжнародних відносин у Великій Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (45), 33–41.

86. *Ужгородський національний університет*. (2020). Взято з <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/16843>

87. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. (2020). Взято з <http://start.karazin.ua/programs/5/9/291/37>

88. Хмельницький національний університет. (2020). *Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»*. Взято з https://www.khnu.km.ua/root/siteres/50_Освітні_програми/04_Факультет_міжнародних_відносин_і_права/Бакалавр._Міжнародні_відносини._2020.pdf

89. Хоружий, Г. Ф. (2016). *Європейська політика вищої освіти*. Полтава: Дивосвіт.

90. Хюсен, Т. (1977). *Образование в 2000 г.: исследовательский проект*. Москва: Прогресс.

91. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. (2020). *Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини»*. Взято з http://history.chnu.edu.ua/res//history/osvitniprogramu/OP_291MV_2020_VA.pdf

92. Чернякова Ж. Ю. (2013). Моніторинг якості інтернаціоналізованої освіти: досвід Великої Британії. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, 3, 196–201.

93. Чопик, Ю. (2016). Історіографія педагогічної компаративістики: проблема методології дослідження. *Педагогічний дискурс*, 21, 181–187.

94. Чорна, Л. (2009). *Особливості практичної підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі в університетах США*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Полтава.

95. Шергін, С. О. (2005). Світова політика і наукова спільнота. *Україна дипломатична – 2005: науковий щорічник*, 6, 653–663.

96. Юдин, Э. Г. (1978). *Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки*. Москва: «Наука».
97. *A new training initiative: agenda for action*. (1981). London: HM Stationery Office.
98. Adams, M., & Griffiths, J. (2012). Against “comparative method”: explaining similarities and differences In M. Adams, & J. Griffiths (Eds.), *Practice and Theory in Comparative Law* (pp. 279–301). Cambridge: Cambridge University Press.
99. Adonis, A. (2012). *Education, Education, Education. Reforming England's Schools*. London: Biteback Publishing Ltd.
100. Al-Busaidi, K., & Al-Shihi, H. (2010). Knowledge Management and Innovation in Advancing Economies: Analyses and Solutions. In *Proceedings of the 13th International Business Information Management Association Conference, IBIMA 2009*.
101. Almond, G. A. (1988). Separate tables and sects in political science. *Political Science and Politics*, 21 (4), 828–842.
102. Anderson, T., & Soden, R. (2001). Peer interaction and the learning of critical thinking skills. *Psychology Learning and Teaching*, 1 (1), 37–40.
103. Andrews, R. (2003). The end of the essay? *Teaching in Higher Education*, 8 (1), 117–128.
104. Aroyo, L., & Dicheva, D. (2004). The new challenges for e-learning: the educational semantic web. *Educational Technology & Society*, 7 (4), 59–69.
105. Badley, G. (2003). The crisis in educational research: a pragmatic approach. *Eur. Educ. Res. J.* 2, 296–308. doi: 10.2304/eerj.2003.2.2.7
106. Bagele, C., & Kawulich, B. (2012). Selecting a research approach: paradigm, methodology and methods. *Doing Social Research: a Global Context*, 5 (1), 51–61.
107. Baker, R. S. (2014). Educational data mining: an advance for intelligent systems in Education. *IEEE Intelligent Systems*, 29 (3), 78–82.

108. Baskerville, S., MacLeod, F., & Saunders, N. (2013). *A guide to UK higher education and partnerships for overseas universities*. Retrieved from http://www.international.ac.uk/media/2346832/guide-to-uk-he-and-partnerships_web_final.pdf.
109. Becker, H. S., Geer, B., & Hughes, E. C. (1968). *Making the grade: the academic side of college life*. New Brunswick, NJ: Transaction.
110. Bell, A. R., and Brooks, C. (2016). *Is There a Magic Link between Research Activity, Professional Teaching Qualifications and Student Satisfaction?* Rochester, NY: Social Science Research Network. Available online at: <http://papers.ssrn.com/abstract=2712412>
111. Bell, L., Stevenson, H., & Neary, M. (2009). *The future of higher education. Policy, pedagogy and the student experience*. London: Continuum International Publishing Group.
112. Berezi, G. M. (2008). *Governance in higher education: a comparative study of English and Scottish university governing bodies*. (PhD thesis). University of Bristol, Bristol.
113. Berger, P. L., & Huntington, S. (1998). *Many globalization; cultural diversity in the contemporary world*. Oxford: Oxford University Press.
114. Biggam, J. (2015). *Succeeding with your Master's dissertation*. Maidenhead: Open University Press.
115. Biggs, J. (2003). *Aligning teaching for constructing learning*. York: Higher Education Academy.
116. Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for quality learning at University*. Maidenhead: Open University Press.
117. Blackboard Inc. (2019). *Blackboard Learn. Learning Management System*. Available online at: <https://sg.blackboard.com/learning-management-system/blackboard-learn.html>
118. Bloom, B. S., Egelhart, M. D., Furst, E. J., and Krathwohl, D. R. (1956). "Taxonomy of educational objectives," in *The Classification of*

Educational Goals, Handbook I: Cognitive Domain. New York, NY: Longmans Green.

119.Boari, M. (2005). *Biology and political science: foundational issues of political biology*. Retrived from <https://ideas.repec.org/p/ebg/essewp/dr-05006.html>.

120.Booth, W. C., Colomb, G. G., & Williams, J. M. (2008). *The craft of research* (3th ed.). Chicago, IL: The University of Chicago Press.

121. Boring, A. C., Ottoboni, K., and Stark, R. (2016). Student evaluations of teaching (Mostly) do not measure teaching effectiveness. *ScienceOpen Res.* 1–11. doi: 10.14293/S2199-1006.1.SOR-EDU.AETBZC.v1

122.Boyce, S., & Pahl, C. (2007). Developing domain ontologies for course content. *Educational technology & society*, 10 (3), 275–288.

123.Bray, M., Adamson, M., & Mason, M. (2014). *Comparative education research: approaches and methods*. Hong Kong: Springer.

124.British Academy. (2011). *Language matters. A position paper*. Retrieved from https://www.britac.ac.uk/sites/default/files/LanguageMatters2_0.pdf.

125.British Council Ukraine. (2015). *Internationalising higher education*. Retrieved from http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/ukr_ihe_grants_call_2015_eng.docx.

126.Brown, R. (2004). *Quality assurance in higher education: the UK experience since 1992*. London: Routledge Falmer.

127.Bruff, I. (2005). Making sense of the globalisation debate when engaging in political economy analysis. *British Journal of Politics & International Relations*, 7 (2), 261–280.

128.Burnham, P., Lutz, K. G., Grant, W., & Layton-Henry, Z. (2008). *Research methods in politics* (2nd ed.). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

129.Camp, R. (1989). *Benchmarking. The search for industry best practices that lead to superior performance*. Milwaukee, WI: ASQC Industry Press.

130. Candlin, C., & Plum, G. (1999). Engaging with the challenges of interdiscursivity in academic writing: researchers, students and tutors. In C. Candlin and K. Hyland (Eds.), *Writing, texts, process and practices* (pp. 193–217). London: Longman.

131. Carl, N. (2019). *Are leave voters less knowledgeable about the EU than Remain voters?* Retrieved from <https://ukandeu.ac.uk/are-leave-voters-less-knowledgeable-about-the-eu-than-remain-voters/>.

132. Carter, R. (1996). Politics and knowledge about language: the LINC project. In R. Hasan & G. Williams (Eds.), *Literacy in Society* (pp. 1–28). London: Longman.

133. Carvalho, G. (2014). Virtual worlds can be dangerous: using ready-made computer simulations for teaching international relations. *International Studies Perspectives*, 15 (4), 538–557.

134. Cathy, G. and Lightfoot S. (2012). *Teaching Politics and International Relations*. Houndmills, UK, and New York: Palgrave Macmillan.

135. Chandler, P., and Sweller, J. (1991). Cognitive load theory and the format of instruction. *Cogn. Instr.* 8, 293–332. doi: 10.1207/s1532690xci0804_2

136. Cheetham, G. & Chivers, G. (1996). Towards a holistic model of professional competence. *Journal of European industrial training*, 20 (5), 20–30.

137. Chiseri-Strater, E. (1991) *Academic literacies: the public and private discourse of university students*. Portsmouth, NH: Heinemann-Boynton/Cook.

138. Clare, J., & G. Jones. (2001). *Blair: Comprehensives Have Failed*. Accessed March 27, 2015. <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1322418/Blair-comprehensives-have-failed.html>.

139. Cottrell, S. (2013). *The study skills handbook* (4th ed.). Basingstoke: Palgrave.

140. Cottrell, S. (2014). *Dissertations and project reports: a step by step guide*. Basingstoke: Palgrave.

141. Creme, P. (2003). Why can't we allow students to be more creative? *Teaching in Higher Education*, 8 (2), 273–277.
142. Crossley-Frolick, K. A. (2010). Beyond model UN: simulating multi-level, multi-actor diplomacy using the Millennium Development Goals. *International Studies Perspectives*, 11 (2), 184–201.
143. Cunningham, B. (2014). *Professional life in modern British higher education*. London: Institute of Education Press (IOE Press).
144. Curtis, S., Axford, B., Blair, A., Gibson, C., Huggins, R., & Sherrington, Ph. (2009). Placement blogging: the benefits and limitations of online journaling. *Enhancing Learning in Social Sciences*, 1 (3), 1–17.
145. Dancy, M., Henderson, C., and Turpen, C. (2016). How faculty learn about and implement research-based instructional strategies: the case of peer instruction. *Phys. Rev. Phys. Educ. Res.* 12:010110. doi: 10.1103/PhysRevPhysEducRes.12.010110
146. Davies, M., & Hughes, N. (2014). *Doing a successful research project using qualitative or quantitative methods* (2nd ed.). Basingstoke: Palgrave.
147. Davies, P. (1999). What is evidence-based education? *Br. J. Educ. Stud.* 47, 108–121. doi: 10.1111/1467-8527.00106
148. Davies, P., & Mangan, J. (2008). Embedding threshold concepts: from theory to pedagogical principles to learning activities. In R. Land, J. H. F. Meyer, & J. Smith (Eds.), *Threshold concepts within the Disciplines. Educational Futures: Rethinking Theory and Practice* (pp. 37–50). Rotterdam: Sense Publishers.
149. Demetriadis, S., & Pombortsis, A. (2007). E-lectures for flexible learning: a study on their learning efficiency. *Educational Technology & Society*, 10 (2), 147–157.
150. Department for Education. (2020). Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-education>.
151. Deslauriers, L., McCarty, L. S., Miller, K., Callaghan, K., and Kestin, G. (2019). Measuring actual learning versus feeling of learning in response to being

actively engaged in the classroom. *Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A.* 20:1821936. doi: 10.1073/pnas.1821936116

152.Deutsch, K. W. (1963). *The nerves of government: models of political communication and control*. New York, NY: Free Press.

153.Donnelly, R., & McSweeney, F. (2009). *Applied e-learning and teaching in higher education*. Hershey, PA: Information Science Reference.

154.Dornyei, Z. (2001). *Teaching and researching motivation*. Harlow, UK: Pearson.

155.Dziuba, M. (2021). *Preparation of future specialists in international relations: experience of Great Britain*. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference «European scientific discussions». Rome: Potere della ragione Editore.

156.Dziuba, M., & Matiukh, S. (2017). Development features of national economic space in the context of globalization. In J. Musial, O. Polishchuk, & R. Sorokatij (Eds.), *Actual Problems of Modern Science* (pp.37–44). Bydgoszcz: The UTP University of Science and Technology.

157.Dziuba, M., Hrytsyna, L., & Kharun, O. (2019). Comparative analysis of the customs regulation of vehicle import in the G20 countries. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5 (1), 48–53.

158.Dziuba, M., Vasylykivskyi, D., & Matiukh, S. (2019). International logistics development in the globalization of the world economy. In M. Skyba, T. Topoliński, J. Musial, & O. Polishchuk (Eds.), *Actual Problems of Modern Science* (pp.37–44). Bydgoszcz: The UTP University of Science and Technology.

159.Edwards, D. J. (1994). Observations on measuring quality in higher education. *Education Today*, 44 (2), 341–364.

160.*Encyclopaedia Britannica*. (2021). Retrieved from <https://www.britannica.com>

161.Engert, S., & Spencer, A. (2009). International relations at the movies: teaching and learning about inter-national politics through film. *Perspectives*, 17 (1), 83–103.

162. Epley, J. (2016). Learning by doing: using an online simulation game in an international relations course. *Journal of Interactive Learning Research*, 27 (3), 201–218.
163. Evans, C., Muijs, D., & Tomlinson, M. (2015). *Engaged student learning: high-impact strategies to enhance student achievement*. York: Higher Education Academy.
164. Falk, C. (2005). Education and war: primary constituents of the contemporary world-system. In M. A. Peters (Ed.), *Education, Globalization and the State in the Age of Terrorism* (pp. 201–238). Abingdon: Taylor & Francis.
165. Flint, D. (1988). *Philosophy and principles of auditing*. Hampshire: Macmillan Education Ltd.
166. Fowler, J., & Schreiber, D. (2008). Biology, politics and the emerging science of human nature. *Science*, 322, 912–914.
167. Foxe, J. P., Frake-Mistak, M., and Popovic, C. (2017). The instructional skills workshop: a missed opportunity in the UK? *Innov. Educ. Teach. Int.* 54, 135–142. doi: 10.1080/14703297.2016.1257949
168. French, S., and Kennedy, G. (2017). Reassessing the value of university lectures. *Teach. High. Educ.* 22, 639–654. doi: 10.1080/13562517.2016.1273213
169. Fulan, M., & Langworthy, M. (2014). *How new pedagogies find deep learning*. London: Pearson.
170. Gillani, B. B. (2000). Using the Web to Create Student Centred Curriculum. In R. A. Cole (Ed.), *Issues in Web Based Pedagogy*. London: Greenwood Press.
171. Glasersfeld, E. (2015). Aspects of radical constructivism and its Educational. In L. P. Steffe, P. Nesher, P. Cobb, G. A. Goldin, & B. Greer (Eds.), *Theories of Mathematical Learning* (pp. 307–314). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum,

172. Glazier, R. (2015). Teaching international relations. In J. Ishiyama, W. J. Miller, & E. Simon (Eds.), *Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations* (pp. 265–276). Cheltenham: Edward Elgar.
173. Goodfellow, R. (2005). Academic literacies and e-learning: a critical approach to writing in the online university. *International journal of educational research*, 43 (7/8), 481–494.
174. Goodwin, C. (1994). Professional vision. *American Anthropologist*, 96 (3), 606–633.
175. Gormley-Heenan, C., & Lightfoot, S. (Eds.) (2014). *Teaching politics and international relations*. Basingstoke: Palgrave.
176. Government UK. (2017). *Higher Education and Research Act 2017*. Retrieved from http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/29/pdfs/ukpga_20170029_en.pdf.
177. Greaves, J., & Grant, W. (2010). Crossing the interdisciplinary divide: political science and biological science. *Political Studies*, 58 (2), 320–339.
178. Greetham, B. (2014). *How to write your undergraduate dissertation* (2nd ed.). Basingstoke: Palgrave.
179. Haggis, T. (2003). Constructing images of ourselves? A critical investigation into “approaches to learning” research in higher education. *British Educational Research Journal*, 29 (1), 89–104.
180. Halperin, S., & Heath, O. (2012). *Political research: methods and practical skills*. Oxford: Oxford University Press.
181. Hantrais, L. (2009). *International comparative research: theory, methods and practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
182. Hayhoe, R. (2007). The use of ideal types in comparative education: a personal reflection. *Comparative Education*, 43 (2), 189–205.
183. Healey, M., Flint, A., & Harrington, K. (2014). *Engagement through partnership: students as partners in learning and teaching in higher education*. York: Higher Education Academy.

184. Hebert, D. G. (2012). International comparisons in the improvement of education. *Journal of Pedagogy and Psychology*, 5 (2), 17–27.
185. Henderson, C., and Dancy, M. H. (2007). Barriers to the use of research-based instructional strategies: the influence of both individual and situational characteristics. *Phys. Rev. ST Phys. Educ. Res.* 3:020102. doi: 10.1103/PhysRevSTPER.3.020102
186. Higher Education Academy (2011). *UK Professional Standards Framework (UKPSF)*. Higher Education Academy. Available online at: <https://www.heacademy.ac.uk/ukpsf>
187. Higher Education Statistics Agency (HESA). Retrieved from <https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis>
188. Hoffman, S. (2002). The clash of globalisations. *Foreign Affairs*, 80 (4), 104–115.
189. Holmes, B. (1981). *Comparative education: some considerations of method*. London: George Allen & Unwin.
190. Holzinger, A., Kickmeier-Rust, M., & Albert, D. (2008). Dynamic media in computer science education, content complexity and learning performance: Is less more? *Educational Technology & Society*, 11 (1), 279–290.
191. Horn, L., Rubin, O., & Schouenborg, L. (2015). Undead pedagogy: how a zombie simulation can contribute to teaching international relations. *International Studies Perspectives*, 17 (2), 187–201.
192. Hörner, W., Döbert, H., Kopp von, B., & Mitter, W. (2007). *The education systems of Europe*. Dordrecht: Springer.
193. Hou, H.-T., Chang, K.-E., & Sung, Y.-T. (2008). Analysis of problem-solving-based online asynchronous discussion pattern. *Educational Technology & Society*, 11 (1), 17–28.
194. Howe, K. R. (2009). Positivist dogmas, rhetoric, and the education science question. *Educ. Res.* 38, 428–440. doi: 10.3102/0013189X09342003
195. Husa, J. (2013). Functional method in comparative law – much ado about nothing? *European Review of Private Law*, 2 (1), 4–21.

196. Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride and J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics. Selected readings* (pp. 269–293). Harmondsworth: Penguin.
197. Jacob, W. J., Xiong, W., Ye, H., Wang, S., and Wang, X. (2019). Strategic best practices of flagship university professional development centers. *Profession. Dev. Educ.* 45, 801–813. doi: 10.1080/19415257.2018.1543722
198. Johnson, N. (1989). *The limits of political science*. Oxford: Clarendon Press.
199. Jonassen, D. H., Carr, C., & Yueh, H.-P. (1998). Computers as mindtools for engaging learners in critical thinking. *TechTrends*, 43 (2), 24–32.
200. Jones, S., Vigurs, K., and Harris, D. (2020). Discursive framings of market-based education policy and their negotiation by students: the case of value for money in English universities. *Oxford Rev. Educ.* 46, 375–392. doi: 10.1080/03054985.2019.1708711
201. Kandel, I. L. (1970). *Studies in comparative education*. Santa Barbara, CA: Greenwood Press.
202. Kaplan, M. (1957). *System and process in international politics*. New York, NY: John Wiley and Sons, Inc.
203. Kaplan, M. A. (1961). Is international relations a discipline? *The Journal of Politics*, 23 (3), 462–476.
204. Karpen, S. C., Welch, A. C., Cross, L. B., and LeBlanc, B. N. (2017). A multidisciplinary assessment of faculty accuracy and reliability with bloom's taxonomy. *Res. Pract. Assess.* 12, 96–105. doi: 10.1016/j.cptl.2016.08.003
205. Kaunert, C. (2009). The European Union simulation: from problem-based learning (PBL) to student interest. *European Political Science*, 8 (2), 254–265.
206. Kazamias, A. M. (1961). Some old and new approaches to methodology in comparative education. *Comparative Education Review*, 5 (2), 90–96.

207. Kazamias, A. M. (2009). Comparative education: historical reflection. In R. Cowen & A. M. Kazamias (Eds.), *International Handbook of Comparative Education. Part One* (pp. 139–157). Dordrecht; Heidelberg; London; New York, NY: Springer-Science+Business Media, B. V.
208. Keating, M. (2009). Putting European political science back together again. *European Political Science Review*, 1 (2), 297–316.
209. Kellner, D. (2016). The conflicts of globalization and restructuring of education. In M. A. Peters (Ed.), *Education, Globalization, and the State in the Age of Terrorism* (pp. 31–70). Oxon: Routledge.
210. Kem, J. S. (2017). *The army university – army learning strategy*. Fort Leavenworth, KS: The Army University.
211. *Key Competences for Lifelong Learning: European Reference Framework*. (2007). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 2007.
212. Khakpour, A. (2012). Methodology of comparative studies in education. *Contemporary Educational Researches Journal*, 1, 20–26.
213. King, R. F., & Marian, C. G. (2008). Defining political science: a cross national survey. *European Political Science*, 7 (2), 207–219.
214. King's College London. (2020). *International Relations BA*. Retrieved from <https://www.kcl.ac.uk/study/undergraduate/courses/international-relations-ba>
215. Kirkwood, A., and Price, L. (2014). Technology-enhanced learning and teaching in higher education: what is 'enhanced' and how do we know? A critical literature review. *Learn. Media Technol.* 39, 6–36. doi: 10.1080/17439884.2013.770404
216. Kirschner, P. A., Sweller, J., and Clark, R. E. (2006). Why minimal guidance during instruction does not work: an analysis of the failure of constructivist, discovery, problem-based, experiential, and inquiry-based teaching. *Educ. Psychol.* 41, 75–86. doi: 10.1207/s15326985ep4102_1

217. Kollars, N. A., & Rosen, A. M. (2013). Simulations as active assessment? Typologizing by purpose and source. *Journal of Political Science Education*, 9 (2), 144–156.
218. Kukulka, J. (2003). *Teoria stosunków międzynarodowych*. Warszawa: PWN.
219. Lay, J. C., & Smarick, K. J. (2006). Simulating a senate office: the impact on student knowledge and attitudes. *Journal of Political Science Education*, 2 (2), 131–146.
220. Linantud, J., & Kaftan, J. (2018). The Statecraft effect: assessment, attitudes, and academic honesty. *Journal of Political Science Education*, 15 (1), 64–81.
221. Little, B., & Lee, H. (2006). *Learning through work placement and beyond. A report for HECSU and the Higher Education Academy's Work Placements Organisation Forum*. Oxford: Oxford Brooks University.
222. London School of Economics and Political Science. (2020). *BSc International Relation*. Retrieved from <https://www.lse.ac.uk/study-at-lse/Undergraduate/Degree-programmes-2020/BSc-International-Relations>.
223. Luckin, R. (2018). *Enhancing Learning and Teaching with Technology: What the Research Says*. London: UCL Institute of Education Press.
224. Lyons, G. M. (1986). The Study of International Relations in Great Britain: Further Connections. *World Politics*. Vol. 38, No. 4. 626-645.
225. Marsh, D., & Stoker, G. (Eds.). (2010). *Theory and methods in political science* (3rd ed.). Basingstoke: Palgrave.
226. Mattheou, D. (2009). The scientific paradigm in comparative education. In R. Cowen, & A. M. Kazamias (Eds.), *International Handbook of Comparative Education. Part One* (pp. 59–71). Dordrecht; Heidelberg; London; New York, NY: Springer-Science+Business Media, B. V.
227. Mattlin, M. (2018). Adapting the DIPLOMACY board game concept for 21st century international relations teaching. *Simulation and Gaming*, 49 (6), 735–750.

228. Mazer, J. P. (2018). Teachers, students, and ideological bias in the college classroom. *Communication Education*, 67 (2), 254–258.
229. McCaffery, P. (2019). *The higher education manager's handbook* (3rd ed.). London: Routledge.
230. McKenzie, K. (2007). Comments on Moran's "Interdisciplinarity and Political Science". *Politics*, 27 (2), 119–122.
231. McMillan, S. L. (2014). Bravo for brevity: using short paper assignments in international relations classes. *International Studies Perspectives*, 15 (1), 109–120.
232. Moore, T. (2004). The critical thinking debate: how general are general thinking skills? *Higher Education Research and Development*, 23 (1), 3–18.
233. Moran, M. (2006). Interdisciplinarity and political science. *Politics*, 26 (2), 73–83.
234. Morgenthau, H. (1973). *Politics among nations. The struggle for power and peace* (5th ed.). New York, NY: Alfred A. Knopf.
235. Morss, K., & Murray, R. (2005). *Teaching at university: a guide for postgraduates and researchers*. London: SAGE.
236. Newton, P. M., Da Silva, A., and Peters, L. G. (2020). A pragmatic master list of action verbs for bloom's taxonomy. *Front. Educ.* 5:107. doi: 10.3389/educ.2020.00107
237. Newton, P., and Miah, M. (2017). Evidence-based higher education – is the learning styles 'Myth' important? *Front. Psychol.* 8:444. doi: 10.3389/fpsyg.2017.00444
238. Noah, H., & Eckstein, M. (1969). *Towards a science of comparative education*. New York, NY: Macmillan.
239. Nóvoa, A., & Yariv-Mashal, T. (2003). Comparative research in education: a mode of governance or a historical journey? *Comparative Education*, 39 (4), 423–438.
240. OECD (2018). *Education at a Glance - OECD*. Available online at: <http://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>

241. Pashler, H., McDaniel, M., Rohrer, D., and Bjork, R. (2008). Learning styles: concepts and evidence. *Psychol. Sci. Public Interest* 9, 105–119. doi: 10.1111/j.1539-6053.2009.01038.x
242. Pouliot, V. (2008). The logic of practicality: a theory of practice of security communities. *International Organization*, 62 (2), 257–288.
243. Power, M. (1994). *The audit explosion*. London: Demos.
244. Raffo, C., C. Forbes, & S. Thomson. (2015). “Ecologies of Educational Reflexivity and Agency – a Different Way of Thinking About Equitable Educational Policies and Practices for England and Beyond?” *International Journal of Inclusive Education*. doi:10.1080/13603116.2015.1044201.
245. Ramel, F. (2018). Teaching international relations through arts: some lessons learned. *International Studies Perspectives*, 19 (4), 360–374.
246. Raymond, C. (2014). Can’t get no (dis)satisfaction: the Statecraft simulation’s effect on student decision making. *Journal of Political Science Education*, 10 (3), 302–314.
247. Raymond, C., & Usherwood, S. (2013). Assessment in simulations. *Journal of Political Science Education*, 9 (2), 157–167.
248. Renfro, W. B. (2020). Teaching International Relations DOI: 10.1093/OBO/9780199743292-0149
249. Rösch, F. (2018). The power of dance: teaching international relations through contact improvisation. *International Studies Perspectives*, 19 (1), 67–82.
250. Rosenau, J. (2006). *The study of world politics. Volume 1: theoretical and methodological challenges*. New York, NY: Routledge.
251. Rosenau, J. N., & Durfee, M. (1995). *Thinking theory thoroughly: coherent approaches to an incoherent world*. Boulder, CO: Westview Press.
252. Saiya, N. (2016). The Statecraft simulation and foreign policy attitudes among undergraduate students. *Journal of Political Science Education*, 12 (1), 58–71.

253. Samuel, G. (2014). *An introduction to comparative law theory and method*. Oxford: Hart Publishing.
254. Shields, M. (2010). *Essay writing: a student's guide*. London: SAGE.
255. Shykla, S. (1983). Comparative education: an indian perspective. *Comparative Education Review*, 27 (2), 246–258.
256. Simpson, A. W., & Kaussler, B. (2009). IR teaching reloaded: using films and simulations in the teaching of international relations. *International Studies Perspectives*, 10 (4), 413–427.
257. Smith, K., Todd, M., & Waldman, J. (2009). *Doing your undergraduate social science dissertation*. London: Routledge.
258. Snyder, B. R. (1971). *The hidden curriculum*. New York, NY: Alfred A. Knopf.
259. SOAS University of London. (2020). *BA Politics and International Relations (2020 entry)*. Retrieved from <https://www.soas.ac.uk/politics/programmes/ba-politics-and-international-relations/>
260. Swan, K. (2005). A constructivist model for thinking about learning online. In J. Bourne & J. C. Moore (Eds), *Elements of Quality Online Education: Engaging Communities* (pp. 13–30). Needham, MA: Sloan-C.
261. *The Guardian University Guide*. (2020). <https://www.theguardian.com/education/universityguide>
262. The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2008). *The framework for higher education qualifications in England, Wales and Northern Ireland*. Retrieved from <http://www.qaa.ac.uk/academicinfrastructure/fheq/selfcertification.pdf>
263. The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2014a). *QAA Strategy for 2014–2017*. Retrieved from <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/QAA-Strategy-2014-17.pdf>.

264. The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2014b). *UK Quality Code for Higher Education. General Introduction*. Retrieved from <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Quality-Code-introduction.pdf>.

265. The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2014c). *UK Quality Code for Higher Education. Part A: Setting and Maintaining Academic Standards. Doctoral Degree Characteristics Statement*. Retrieved from <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Doctoral-Degree-Characteristics-15.pdf>.

266. The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2015a). *UK Quality Code for Higher Education: Overview and Expectations*. Retrieved from <http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/Quality-Code-Overview-2015.pdf>.

267. The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2015b). *UK Quality Code for Higher Education. Subject Benchmark Statements*. Retrieved from <http://www.qaa.ac.uk/assuring-standards-and-quality/the-quality-code/subject-benchmark-statements>.

268. The Quality Assurance Agency for Higher Education. (2019). *Subject Benchmark Statement. Politics and International Relations*. Retrieved from https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/subject-benchmark-statements/subject-benchmark-statement-politics-and-international-relations.pdf?sfvrsn=73e2cb81_5

269. University of Nottingham. (2020). *Politics and International Relations BA*. Retrieved from <https://www.nottingham.ac.uk/ugstudy/course/Politics-and-International-Relations-BA>.

270. The Uni Guide. Retrieved from https://www.theuniguide.co.uk/search/course?utf8=%E2%9C%93&c%5Bq%5D=International+relations&c%5Bacademic_years%5D=2022&c%5Bstudymode_time_tags%5D%5B%5D=full-time&c%5Bstudymode_type_tags%5D%5B%5D=sandwich

271. The University of Edinburgh. (2014). *Linguistics and English Language Honours Handbook 2014–2015*. Retrieved from http://www.lel.ed.ac.uk/lel_students/documents/LEL-HonsHandbook-1415.pdf.

272. The University of Edinburgh. (2020). *The enhancement-led institutional review of University of Edinburgh*. Retrieved from <http://www.qaa.ac.uk/en/ReviewsAndReports/Documents/University%20of%20Edinburgh/University-of-Edinburgh-ELIR-Outcome-15.pdf>.

273. The University of Sheffield. (2020). *International Business Management with Study Abroad BA*. Retrieved from <https://www.sheffield.ac.uk/undergraduate/courses/2021/international-business-management-study-abroad-ba>.

274. Tooley, J. (2000). *Reclaiming Education*. London: Continuum

275. Toshkov, D. (2016). *Research design in political science*. Basingstoke: Palgrave.

276. Tretko, V., & Dziuba, M. (2021). Methodical principles of a bachelor's degree in international relations at UK universities. *Comparative Professional Pedagogy*, 11 (1), 7–13.

277. UNESCO (2017). *Six Ways to Ensure Higher Education Leaves No One Behind*. Available online at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002478/247862E.pdf>.

278. University College London. (2020a). *BSc Politics and International Relations*. Retrieved from <https://www.ucl.ac.uk/prospective-students/undergraduate/degrees/politics-international-relations-bsc>

279. University College London. (2020b). *International Relations BSc*. <https://www.ucl.ac.uk/prospective-students/undergraduate/degrees/politics-international-relations-bsc>

280. University of Birmingham. (2020). *International Relations*. Retrieved from <https://www.birmingham.ac.uk/undergraduate/courses/govsoc/international-relations.aspx>

281. University of Cambridge. (2020). *Human social and political sciences*. Retrieved from <https://www.undergraduate.study.cam.ac.uk/courses/human-social-and-political-sciences>

282. University of Essex. (2020a). *BA Economics and Politics*. Retrieved from <https://www.essex.ac.uk/courses/ug00106/1/ba-economics-and-politics>.

283. University of Essex. (2020b). *Politics and International Relations*. Retrieved from <https://www.essex.ac.uk/subjects/politics-and-international-relations>.

284. University of Essex. (2020c). *Politics and international relations*. Retrieved from <https://www.essex.ac.uk/subjects/politics-and-international-relations>

285. University of Exeter. (2020a). *BA History and Politics*. Retrieved from <http://www.exeter.ac.uk/undergraduate/degrees/history/history-politics-corn/>.

286. University of Exeter. (2020b). *BA International Business and Modern Languages*. Retrieved from <https://www.exeter.ac.uk/undergraduate/courses/business/international/>

287. University of Exeter. (2020c). *BA International Relations*. Retrieved from <https://www.exeter.ac.uk/undergraduate/courses/politics/intrelations/>

288. University of Kent. (2020a). *Politics and International Relations*. Retrieved from <https://www.kent.ac.uk/courses/undergraduate/31/politics-and-international-relations>

289. University of Kent. (2020b). *Politics and International Relations with a year in North America*. Retrieved from <https://www.theuniguide.co.uk/university-of-kent-k24/courses/politics-and-international-relations-with-a-year-in-north-america-ba-hons>.

290. University of Kent. (2020c). *The BA in Politics and International Relations with Quantitative Research*. Retrieved from <https://www.kent.ac.uk/courses/undergraduate/2020/1390/politics-and-international-relations-with-quantitative-research>

291. Retrieved from

292. *International Relations and Asian Studies BA*. Retrieved from <https://www.nottingham.ac.uk/ugstudy/course/International-Relations-and-Asian-Studies-BA>

293. University of Sussex. (2020a). *Economics and International Relations BA (Hons)*. Retrieved from <https://www.sussex.ac.uk/study/undergraduate/courses/economics-and-international-relations-ba>
294. University of Sussex. (2020b). *Economics and Politics BA (Hons)*. Retrieved from <http://www.sussex.ac.uk/study/undergraduate/courses/economics/economics-and-politics-ba>.
295. University of Warwick. (2020a). *International Management BSc (UCAS N290)*. Retrieved from <https://warwick.ac.uk/study/undergraduate/courses/internationalmanagement>
296. University of Warwick. (2020b). *Politics, International Studies and Global Sustainable Development BSc*. Retrieved from <https://warwick.ac.uk/study/undergraduate/courses/paisgsd>
297. University of York. (2020a). *BA (Hons) Economics and Politics*. Retrieved from <https://www.york.ac.uk/pep/undergraduate/ba-economics-politics/>.
298. University of York. (2020b). *BA (Hons) International Relations*. Retrieved from <https://www.york.ac.uk/study/undergraduate/courses/ba-international-relations/>
299. University of York. (2020c). *BA (Hons) Politics with International Relations*. Retrieved from <https://www.york.ac.uk/study/undergraduate/courses/ba-politics-international-relations/>
300. Valeriano, B. (2013). Teaching introduction to international politics with film. *Journal of Political Science Education*, 9 (1), 52–72.
301. Wedig, T. (2010). Getting the most from classroom simulations: strategies for maximizing learning outcomes. *Political Science and Politics*, 11 (4), 547–555.
302. Williams, G. L. (2004). The higher education market in the United Kingdom. In P. Teixeira, B. Jongbloed, D. Dill, & A. Amaral (Eds.), *Markets in Higher Education: Rhetoric Or Reality?* (pp. 241–269). Dordrecht: Kluwer.

303. Yorke, M., & Knight, P. (2006). *Embedding employability into the curriculum*. York: Higher Education Academy.

304. Zwaan, R., & Pecher, D. (2008). *Introduction to grounding cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.

ДОДАТКИ

Додаток А

**А.1 Світовий рейтинг університетів за QS (Quacquarelli Symonds)
2020 р. (Politics and International Relations)**

Рейтинг	Університет	Оцінка
4	 University of Oxford	92,2
5	 The London School of Economics and Political Science (LSE)	88,8
6	 University of Cambridge	88,5
15	 King's College London	80,4
18	 SOAS University of London	79,9
29	 University of Essex,	75,9
42	 The University of Edinburgh	74,2
44	 UCL	73,6
49	 The University of Warwick	72,3
51-100	 Durham University	
51-100	 Queen Mary University of London	
51-100	 The University of Manchester	
51-100	 The University of Sheffield	
51-100	 The University of Exeter	
51-100	 University of Sussex	
101-150	 University of Nottingham	
101-150	 University of Birmingham	
101-150	 University of Kent	
101-150	 University of York	

Джерело: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/university-subject-rankings/2020/politics>

A.2 Times Higher Education World University Rankings 2020 (Politik & International Studies)

Rank	Name Country/Region	No. of FTE Students	No. of students per staff	International Students	Female:Male Ratio
4	University of Cambridge	18,978	10.9	37%	47 : 53
5	University of Oxford	20,664	11.2	41%	46 : 54
18	UCL	32,665	10.6	52%	57 : 43
26	London School of Economics and Political Science	10,570	12.1	71%	53 : 47
31	University of Edinburgh	29,433	12.8	41%	60 : 40
47	King's College London	26,057	12.5	44%	62 : 38
48	University of Manchester	37,038	14.4	40%	53 : 47
81-90	University of Warwick	20,599	13.2	41%	49 : 51
101-125	University of Bristol	21,783	13.6	27%	54 : 46
101-125	Durham University	16,963	14.8	30%	55 : 45
101-125	University of Glasgow	25,357	15.4	37%	59 : 41
101-125	University of Leeds	30,236	14.2	29%	61 : 39
101-125	University of Sheffield	26,218	15.0	34%	50 : 50
126-150	University of Birmingham	29,542	15.5	29%	57 : 43

Rank	Name Country/Region	No. of FTE Students	No. of students per staff	International Students	Female:Male Ratio
126-150	University of Nottingham	29,699	14.6	29%	54 : 46
126-150	University of St Andrews	9,213	12.7	46%	58 : 42
151-175	Lancaster University	12,657	12.5	38%	51 : 49
151-175	Queen Mary University of London	17,799	14.1	43%	54 : 46
151-175	University of Southampton	23,863	13.7	34%	53 : 47
151-175	University of York	16,058	14.9	24%	56 : 44
176-200	Cardiff University	25,501	13.5	27%	59 : 41
176-200	University of Sussex	14,978	1		

Джерело: *Times Higher Education World University Rankings (2020)*. Retrieved from: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2020/reputation-ranking#!/page/0/length/25/locations/GB/subjects/3090/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats – Загол. з екрана. – Мова англ.

A.3 QS Higher Education System Strength Rankings, 2018

Rank	Location	Overall Score
1	United States	100
2	United Kingdom	98.6
3	Australia	93.8
4	Germany	93.4
5	Canada	90.4
6	France	86.8
7	Netherlands	84.9
8	China	84.5
9	South Korea	83.5
10	Japan	82.1
11	Italy	77,8
12	Spain	75,7
13	Switzerland	75,6
14	Sweden	74,8

Джерело: QS Higher Education System Strength Rankings (2018). Retrieved from: <https://www.topuniversities.com/system-strength-rankings/2018>

Додаток Б

**Рейтинг університетів, що готують фахівців з міжнародних відносин,
«ТОП-200 Україна» 2020 року**

Рейтинг 2020 ↓	ЗВО	Сума індексів університету
1	Національний технічний університет України Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського"	3.75
2	Київський національний університет ім. Тараса Шевченка	3.81
3	Сумський державний університет	7.89
5	Національний університет "Львівська політехніка"	14.46
6	Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна	15.14
7	Національний університет "Києво-Могилянська академія"	15.57
8	Львівський національний університет ім. Івана Франка	16.4
10	Вінницький національний технічний університет	17.18
11	Ужгородський національний університет	17.84
12	Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"	19.22
13	Тернопільський національний економічний університет	19.48
18	Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова	22.5
20	Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича	23.25
22	Запорізький національний університет	23.88
30	Національний авіаційний університет	28.79
31	Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника	31.18
39	Київський університет ім. Бориса Грінченка	36.71
55	Херсонський державний університет	43.52
56	Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка	43.86
57	Поліський національний університет	44.41
58	Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки	44.61
60	Чернігівський національний технологічний університет	44.85
61	Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького	45.01
62	Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана	45.03
69	Хмельницький національний університет	47.46
93	Національний університет "Острозька академія"	58.25

Джерело: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=6556>

Додаток В

Освітні програми підготовки бакалаврів з міжнародних відносин університетів Великої Британії

B.1 SOAS University of London

Programme Specification

I. Programme Details

Programme title	International Relations			
Final award (<i>exit awards will be made as outlined in the Taught Degree Regulations</i>)	BA	☒	MA	☐
	BSc	☐	MSc	☐
	Other	☐		
Mode of delivery	Distance-learning	☐		
	On-campus	☒		
Professional body accreditation (<i>if applicable</i>)	n/a			
Academic year this specification was created	2016/17			
Dates of any subsequent amendments				

II. Programme Aims: What will the programme allow you to achieve?

<ol style="list-style-type: none"> 1. To provide a strong background in the concepts, theories, and methods in the study of international relations. 2. To develop excellent knowledge of the international politics of Asia, Africa, and/or the Middle East 3. To use empirical evidence from around the world, with a particular emphasis on Asia, Africa and the Middle East, to assess the applicability and limitations of disciplinary concepts, theories and methods. 4. The ability to think critically, write persuasively and to analyse international politics from a variety of scholarly perspectives 5. To prepare students for entry to postgraduate study and professional employment.

III. Programme Learning Outcomes: What will you learn on the programme?

There are four key areas in which you will develop:

Learning Outcomes: Knowledge	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Demonstrate basic knowledge of a wide range of concepts, theories, and methods in the discipline of international relations. 2. Demonstrate advanced knowledge of a variety of contemporary debates in international relations. 3. Develop detailed knowledge of regional politics and foreign relations in one or more regions in Asia, Africa, or the Middle East. 4. Assess the relevance of mainstream approaches in International Relations for the analysis of the international politics of Asia, Africa, or the Middle East. 5. Challenge commonly held views about major political issues related to Asia, Africa, and/or the Middle East, including the student's own previous assumptions. 	
Typical Teaching Methods	Typical Assessment Methods
<ul style="list-style-type: none"> • Basic knowledge of concepts, theories and methods in international relations is to be achieved through Year 1 course lectures and tutorial presentations and discussions. It is assessed through coursework essays and unseen examinations. • Advanced knowledge of contemporary debates in politics and/or international 	<ul style="list-style-type: none"> •

<p>relations is to be achieved through lectures, tutorial discussions and oral presentations in Year 2 - 3 DISCIPLINARY courses. It is assessed through coursework essays, unseen examinations, extended essays and ISPs.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Detailed knowledge of political processes in one or more regions among Asia, Africa, or the Middle East is to be developed through lectures, tutorial discussions, oral presentations in Year 2-3 REGIONAL courses. It is assessed through coursework essays, unseen examinations, extended essays and ISPs. • Evaluation of the relevance of mainstream approaches for the analysis of politics of Asia, Africa, or the Middle East is to be taught through lectures, tutorial discussions, and questions set for presentations, essays, and exams in Year 1-3 courses. It is assessed through coursework essays, unseen examinations and ISPs. 	
---	--

Learning Outcomes: Intellectual (thinking) skills	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Analyse academic materials to identify their key arguments and underlying assumptions. 2. Evaluate arguments and empirical evidence from a variety of intellectual perspectives in a critical and balanced manner, with due regard to their strengths and limitations. 3. Construct arguments drawing upon leading theories, concepts and debates relating to Asia, Africa and/or the Middle East. 4. Exercise independence of thought, including a willingness to challenge own previous assumptions about various issues. 5. Engage in debates about current political controversies. 	
Typical Teaching Methods	Typical Assessment Methods
<ul style="list-style-type: none"> • Learning outcomes will be achieved through attendance of lectures, independent reading of required literature, analysis and synthesis of materials in tutorial presentations, discussions, and assessed work. 	<ul style="list-style-type: none"> • Through unseen examinations, essay assignments, extended essays, and ISPs.

Learning Outcomes: Subject-based practical skills	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Collect and synthesise information from a range of library and internet sources 2. Structure and communicate ideas effectively both orally and in writing 3. Assess the validity of different approaches to a topic 4. Make judgments in contexts of conflicting evidence 	
Typical Teaching Methods	Typical Assessment Methods

<ul style="list-style-type: none"> • Learning outcomes will be achieved through course readings; lectures and post-lecture questions; oral presentations and classroom discussions; essays and ISPs; questions set for presentations and essays, in the expectation that students will fulfil the requirements for reading and writing for their courses. 	<ul style="list-style-type: none"> • Through essay assignments, extended essays, unseen examinations, and ISPs.
--	--

Learning Outcomes: Transferrable skills	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Work independently and manage schedules 2. Explain and evaluate complex ideas and situations 3. Work effectively under time constraints 4. Work productively in and contribute to groups 	
Typical Teaching Methods	Typical Assessment Methods
<ul style="list-style-type: none"> • Learning outcomes will be achieved through independent reading and writing for coursework; contributions to tutorial presentations and regular classroom discussions; and through the opportunity to choose of topics and frame questions for ISPs. 	<ul style="list-style-type: none"> • Through essay assignments, oral presentations, unseen examinations, ISPs, and contribution to classroom discussions.

Джерело: *SOAS University of London* (2021). Retrieved from: <https://london.ac.uk/ways-study/study-campus-london/member-institutions/soas-university-london>

B.2 SOAS University of London

Programme Specification

I. Programme Details

Programme title	International Relations & [...]			
Possible combinations	African Studies Arabic Burmese Chinese Development Studies Economics Hebrew History Indonesian Japanese Japanese Studies Korean Law Linguistics Persian Politics Social Anthropology South Asian Studies South East Asian Studies Study of Religions Swahili Thai Turkish Vietnamese			
Final award <i>(exit awards will be made as outlined in the Taught Degree Regulations)</i>	BA	☒	MA	☐
	BSc	☐	MSc	☐
	Other	☐		
Mode of delivery	Distance-learning	☐		
	On-campus	☒		
Professional body accreditation <i>(if applicable)</i>	n/a			
Academic year this specification was created	2016/17			
Dates of any subsequent amendments				

II. Programme Aims: What will the programme allow you to achieve?

1. To provide a strong background in the concepts, theories, and methods in the study of international relations.
2. To develop excellent knowledge of the international politics of Asia, Africa, and/or the Middle East
3. To use empirical evidence from around the world, with a particular emphasis on Asia, Africa and the Middle East, to assess the applicability and limitations of disciplinary concepts, theories and methods.
4. The ability to think critically, write persuasively and to analyse international politics from a variety of scholarly perspectives
5. To prepare students for entry to postgraduate study and professional employment.

III. Programme Learning Outcomes: What will you learn on the programme?

There are four key areas in which you will develop:

Learning Outcomes: Knowledge	
<p>Upon completion of this programme, the student should be able to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Demonstrate basic knowledge of a wide range of concepts, theories, and methods in the discipline of international relations. 2. Demonstrate advanced knowledge of a variety of contemporary debates in international relations. 3. Develop detailed knowledge of regional politics and foreign relations in one or more regions in Asia, Africa, or the Middle East. 4. Assess the relevance of mainstream approaches in International Relations for the analysis of the international politics of Asia, Africa, or the Middle East. 5. Challenge commonly held views about major political issues related to Asia, Africa, and/or the Middle East, including the student's own previous assumptions. 	
Typical Teaching Methods	Typical Assessment Methods
<ul style="list-style-type: none"> • Basic knowledge of concepts, theories and methods in international relations is to be achieved through Year 1 course lectures and tutorial presentations and discussions. It is assessed through coursework essays and unseen examinations. • Advanced knowledge of contemporary debates in politics and/or international relations is to be achieved through lectures, tutorial discussions and oral presentations in Year 2-3 disciplinary courses. It is assessed through coursework essays, unseen examinations, extended essays and ISPs. • Detailed knowledge of political processes in one or more regions among Asia, Africa, or the Middle East is to be developed through lectures, tutorial discussions, oral presentations in Year 2-3 regional courses. It is assessed through coursework essays, unseen examinations, extended essays and ISPs. 	<ul style="list-style-type: none"> •

<ul style="list-style-type: none"> • Evaluation of the relevance of mainstream approaches for the analysis of politics of Asia, Africa, or the Middle East is to be taught through lectures, tutorial discussions, and questions set for presentations, essays, and exams in Year 1-3 courses. It is assessed through coursework essays, unseen examinations and ISPs. 	
---	--

Learning Outcomes: Intellectual (thinking) skills	
<p>Upon completion of this programme, the student should be able to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Analyse academic materials to identify their key arguments and underlying assumptions. 2. Evaluate arguments and empirical evidence from a variety of intellectual perspectives in a critical and balanced manner, with due regard to their strengths and limitations. 3. Construct arguments drawing upon leading theories, concepts and debates relating to Asia, Africa, and/or the Middle East. 4. Exercise independence of thought, including a willingness to challenge own previous assumptions about various issues. 5. Engage in debates about current political controversies. 	
Typical Teaching Methods	Typical Assessment Methods
<ul style="list-style-type: none"> • Learning outcomes will be achieved through attendance of lectures, independent reading of required literature, analysis, and synthesis of materials in tutorial presentations, discussions, and assessed work. 	<ul style="list-style-type: none"> • Through unseen examinations, essay assignments, extended essays, and ISPs.

Learning Outcomes: Subject-based practical skills	
<p>Upon completion of this programme, the student should be able to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Collect and synthesise information from a range of library and internet sources. 2. Structure and communicate ideas effectively both orally and in writing. 3. Assess the validity of different approaches to a topic. 4. Make judgments in contexts of conflicting evidence. 	
Typical Teaching Methods	Typical Assessment Methods
<ul style="list-style-type: none"> • Learning outcomes will be achieved through course readings; lectures and post-lecture questions; oral presentations and classroom discussions; essays and ISPs; questions set for presentations and essays, in the expectation that students will fulfil the requirements for reading and writing for their courses. 	<ul style="list-style-type: none"> • Through essay assignments, extended essays, unseen examinations, and ISPs.

Learning Outcomes: Transferrable skills	
<p>Upon completion of this programme, the student should be able to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Work independently and manage schedules. 2. Explain and evaluate complex ideas and situations. 3. Work effectively under time constraints. 4. Work productively in and contribute to groups. 	
Typical Teaching Methods	Typical Assessment Methods
<ul style="list-style-type: none"> • Learning outcomes will be achieved through independent reading and writing for coursework; contributions to tutorial presentations and regular classroom discussions; and through the opportunity to choose of topics and frame questions for ISPs. 	<ul style="list-style-type: none"> • Through essay assignments, oral presentations, unseen examinations, ISPs, and contribution to classroom discussions.

Джерело: *BA programme in Politics & International Relations*. (2021)
https://www.soas.ac.uk/politics/programmes/ba-politics-and-international-relations/?utm_source=UoL&utm_medium=Website&utm_campaign=SOAS

Додаток Г
Освітня програма першого бакалаврського рівня
«Політика та міжнародні відносини з кількісним дослідженням (мінор)»
(UNIVERSITY OF KENT)

Programme Specification

Please note: This specification provides a concise summary of the main features of the programme and the learning outcomes that a typical student might reasonably be expected to achieve and demonstrate if he/she passes the programme. More detailed information on the learning outcomes, content and teaching, learning and assessment methods of each module can be found in the programme handbook. The accuracy of the information contained in this specification is reviewed by the University and may be checked by the Quality Assurance Agency for Higher Education.

BA (Hons) Politics and International Relations with Quantitative Research

1. Awarding Institution/Body	University of Kent
2. Teaching Institution	University of Kent
3. School responsible for management of the programme	Politics and International Relations
4. Teaching Site	Canterbury
5. Mode of Delivery	Full-time Part-time
6. Programme accredited by	N/A
7. a) Final Award	BA (Hons)
7. b) Alternative Exit Awards	Diploma in Politics and International Relations with Quantitative Research; Certificate in Politics and International Relations
8. Programme	Politics and International Relations (Major) with Quantitative Research (Minor)
9. UCAS Code (or other code)	L2G3
10. Credits/ECTS Value	360 (ETCS 180)
11. Study Level	Undergraduate
12. Relevant QAA subject benchmarking group(s)	Politics and International Relations
13. Date of creation/revision	May 2015, revised Nov 2015, revised April 2016, revised FSO Dec 2017
14. Intended Start Date of Delivery of this Programme	September 2018

15. Educational Aims of the Programme

The programme aims to: [SB: 4.11]

- place questions of political and international order and decision-making at the centre of social-scientific analysis;
- ensure that students of politics and international relations acquire knowledge and understanding in political and international relations theory and analysis in a supportive and responsive learning environment;
- enable students to understand and use the concepts, approaches and methods of politics and international relations and develop an understanding of their contested nature and the problematic character of inquiry in the discipline;

- develop students' capacities to think critically about political and international events, ideas and institutions;
- encourage students to relate the academic study of politics and international relations to questions of public concern;
- provide a curriculum supported by scholarship, staff development and a research culture that promotes breadth and depth of intellectual enquiry and debate;
- assist students to develop cognitive and transferable skills relevant to their vocational and personal development;
- provide students with the statistical and analytical tools to independently and successfully conduct advanced quantitative research;
- help students make persuasive arguments using quantitative research, and to critically assess the arguments made by others in the course of social life;
- help students link theoretical knowledge with empirical enquiry, so that they understand how to conduct and critique social research in the real world;
- produce graduates with analytical and knowledge based skills relevant to employment in the professions, academia, public sector and private sector.

16 Programme Outcomes

The programme provides opportunities for students to develop and demonstrate knowledge and understanding, qualities, skills and other attributes in the following areas.

The programme outcomes have references to the subject benchmarking statement for Politics and International Relations 2015.

A. Knowledge and Understanding of:

1. understand the nature and significance of politics as a human activity [SB4.13];
2. apply concepts, theories and methods used in the study of politics and international relations to the analysis of political ideas, institutions, practices and issues in the global arena, relative to the historical and contemporary context [SB 4.13-14.];
3. evaluate different interpretations of world political events and issues [SBS 4.14];
4. demonstrate knowledge and understanding of differing political systems; the nature and distribution of power in them; the social, economic, historical and cultural contexts within which they operate; and the relationship between them [SBS 4.13];
5. understand the political significance of multiple polities coexisting and of political boundary drawing and transforming practices [SBS 4.14];
6. demonstrate a knowledge and understanding of the origins, evolution and contemporary dynamics of the international system and the challenges to it [SBS 4.14];
7. understand the strengths and weaknesses of statistical techniques applied to the study of social and political issues;
8. understand qualitative and quantitative methods and their application to the analysis of complex political problems;
9. identify principal sources of information and data relevant to Politics and International Relations.

Skills and Other Attributes

B. Intellectual Skills:

1. gather, organise and deploy evidence, data and information from a variety of secondary and some primary sources [SBS 4.15];
2. identify, investigate, analyse, formulate and advocate solutions to problems [SBS 4.15];
3. construct reasoned argument, synthesise relevant information and exercise critical judgement [SBS 4.15];
4. reflect on their own learning and seek and make use of constructive feedback from peers and staff to enhance their performance and personal skills [SBS 4.15];
5. manage their own learning self-critically [SBS 4.15];
6. recognise the importance of explicit referencing and the ethical requirements of study which requires critical and reflective use of information and communications technology in the learning process [SBS 4.15]
7. use quantitative analytical methods – including advanced methods – in handling, analysing and presenting statistical data across relevant disciplines.

C. Subject-specific Skills:

1. demonstrate a familiarity and engage critically with the nature and significance of politics and international relations, including definitions of the boundaries of the political; the contested nature of knowledge and understanding; approaches to the study of politics and international relations; a range of key concepts, theories and methods employed in the study of politics and international relations; and the strengths and weaknesses of these approaches [SBS 6.6]
2. engage critically with politics (including international politics) and political phenomena, including the normative and positive foundations of political ideas; the vocabulary of political debate; the structure and operation of different (international) political systems; the social, economic, historical and cultural contexts of political behaviour; and the factors accounting for political change [SBS 6.6];
3. apply different concepts, theories and methods to the analysis of political ideas, actors, institutions and behaviour [SBS 6.6];
4. examine and evaluate different interpretations of political issues and events [SBS 6.6];
5. handle and interpret quantitative evidence in differing intellectual contexts;
6. construct arguments within Politics and International Relations using quantitative empirical evidence.

D. Transferable Skills:

1. communicate effectively and fluently in speech and writing [SBS 4.15];
2. use communication and information technology for the retrieval and presentation of information, including, where appropriate, statistical or numerical information [SBS 4.15];
3. work independently, demonstrating initiative, self-organization and time-management [SBS 4.15];
4. collaborate with others to achieve common goals [SBS 4.15];
5. critically analyse and disseminate information [SBS 4.15];
6. utilise inter-cultural skills/global awareness [SBS 4.15];
7. use advanced statistical methods for analysing and presenting statistical data in diverse real-world settings;
8. use IT technology and software to word process, store, retrieve and analyse quantitative data and conduct various forms of computer based analyses [SBS 4.15]

Teaching/learning and assessment methods and strategies used to enable outcomes to be achieved and demonstrated

Teaching/learning

Acquisition of A1- 6 is through a combination of lecture/seminars in Stage 1, and subsequently developed through compulsory foundation and elective specialist modules providing an opportunity to develop a critical engagement with political phenomena and knowledge in the discipline of Politics and International Relations through seminars based on lecture topics. Acquisition of A7-9 is through lectures and seminars that incorporate hands-on quantitative analysis of real-world data within Politics and International Relations.

Intellectual skills are developed through the teaching and learning programme outlined below. Each module, whatever the format of teaching, involves the critical reflection of key themes, verbal discussion and the written analysis and interpretation of the relevant material. Lectures and seminars and project work promote 1-6. Skill 7 is developed through lectures, seminars and workshops that incorporate hands-on quantitative analysis of real-world data within Politics and International Relations. Students are introduced to political-science perspectives that can be employed to interpret a range of political and international issues. Lectures encourage a critical awareness of political and global phenomena and an appreciation of the diverse ways of interpreting them. The lectures provide students with an outline of the respective topic. Essays allow students to demonstrate sustained ability.

Subject-specific skills are taught through the subject-relevant modules listed below, which will involve lectures, seminars and workshops. A combination of modules in politics, international relations and quantitative methods will allow students to develop skills 1-6. Appropriate induction sessions will be offered to all students so as to enable them to identify, locate and use material available in the library and online. Comprehensive reading lists are provided for each module at the outset, as are guidelines for the production of essays.

All modules require regular written work and regular feedback on this is given to the students to help develop their power of presentation, analysis and communication. Global awareness is taught especially in compulsory and optional international relations modules. IT skills are learnt through coursework and developed through individual learning and the compulsory modules. Each module will have its own method of assessment in accordance with its aim and learning outcomes.

17 Programme Structures and Requirements, Levels, Modules, Credits and Awards

This programme is studied over three years full-time or six years part-time.

The programme is divided into three stages, each stage comprising modules to a total of 120 credits. Students must successfully complete each module in order to be awarded the specified number of credits for that module. One credit corresponds to approximately ten hours of 'learning time' (including all classes and all private study and research). Thus obtaining 120 credits in an academic year requires 1,200 hours of overall learning time. For further information on modules and credits refer to the Credit Framework at <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/credit-framework/creditinfo.html>

Each module and programme is designed to be at a specific level. For the descriptors of each of these levels, refer to Annex 2 of the Credit Framework at <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/credit-framework/creditinfoannex2.html>. To be eligible for the award of an honours degree students must obtain 360 credits, at least 210 of which must be at Level 5 or above, including at least 90 credits at level 6 or above at Stage 3.

Alternative Exit Awards

Students successfully completing Stage 1 of the programme and meeting credit framework requirements who do not successfully complete Stage 2 will be eligible for the award of the Certificate in Politics and International Relations. Students successfully completing Stage 1 and Stage 2 of the programme and meeting Credit Framework requirements who do not successfully complete Stage 3 will be eligible for the award of the Diploma in Politics and International Relations with Quantitative Research. Students successfully completing Stage 2 of the programme and achieving 300 credits overall including at least 60 credits at level 6 or above in Stage 3 and meeting Credit Framework requirements will be eligible for the award of a BA non-honours degree.

For further information refer to the Credit Framework at <https://www.kent.ac.uk/teaching/qa/credit-framework/creditinfo.html#exit-awards>.

Compulsory modules are core to the programme and must be taken by all students studying the programme. Optional modules provide a choice of subject areas, from which students will select a stated number of modules. The normal expectation is that the termly module load will be equally balanced across the terms.

Where a student fails a module(s) due to illness or other mitigating circumstances, such failure may be condoned, subject to the requirements of the Credit Framework and provided that the student has achieved the programme learning outcomes. For further information refer to the Credit Framework at <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/credit-framework/creditinfo.html>.

Where a student fails a module(s), but has marks for such modules within 10 percentage points of the pass mark, the Board of Examiners may nevertheless award the credits for the module(s), subject to the requirements of the Credit Framework and provided that the student has achieved the programme learning outcomes. For further information refer to the Credit Framework.

Minor in Quantitative Research

Students can choose two different routes onto the Minor in Quantitative Research.

Pathway 1:

Firstly, students can choose the Minor from the start of their studies, taking the module SO410 *An introduction to Quantitative Social Research* in Stage 1.

Pathway 2:

Alternatively, students on the single honours Politics and International Relations programme can transfer into the Politics and International Relations with Quantitative Research programme at the end of Stage 1, provided they take and pass the 5-credit level 4 module '*A short introduction to Quantitative Social Research*' within the new Kent Q-Step Centre summer school.

This non-contributory module is a Pre-Sessional Course for Stage 2, which tests whether students wishing to enter the programme in Stage 2 have the required quantitative skills (equivalent to the quantitative skills demonstrated by students in SO410).

[†] Note that the credits for '*An Introduction to Quantitative Social Research (summer school)*' are non-contributory for the student's degree classification, but will be recorded on the student's final transcript, and passing is a precondition for transfer onto the Quantitative Research Minor. Students that fail this pre-sessional module are required to resubmit their assessments before the start of Stage 2. Students that again fail this module will have the option of either (i) deferring Stage 2 for a year and re-taking the summer school, or (ii) reverting back to the single honours Politics and International Relations degree for Stage 2.

KV Code	Code	Title	Level	Credits	Term(s)
Stage 1					
Compulsory Modules – 75 credits					
POLI3100	PO310	Introduction to International Politics	4	15	1
POLI3140	PO314	Introduction to Political Thought	4	15	1
POLI3260	PO326	Introduction to Political Science	4	15	1
POLI3270	PO327	Introduction to Comparative Politics	4	15	2
SOCI4100	SO410	An introduction to Quantitative Social Research	4	15	1
Optional Modules – 45 credits					
Students must select at least 30 credits from Level 4 Politics modules.					
The remaining 15 credits may be taken from Level 4 Politics modules, or from the available Wild modules.					
Stage 2					
Compulsory Modules – 45 credits					
POLI5550	PO555	International Organisation: the UN System	5	15	2
SOCI7440	SO744	The Power and Limits of Causal Analysis	5	15	1
SOCI7460	SO746	How to win an Argument with Numbers	5	15	2
Optional Modules – 75 credits					
Students must select at least 45 credits from Level 5 and 6 Politics modules.					
The remaining 15 credits may be taken from Level 5 or 6 Politics modules or Q-Step, or from the available Wild modules.					
It is recommended that students take one of the advanced quantitative options, as well as modules including a qualitative research design component (e.g. PO661) - please see the <i>Social Sciences Stages 2 & 3 Handbook</i> for an up-to-date options list.					
Stage 3					
Compulsory Modules – (please choose one of the below)					
SOCI7560	SO756	Quantitative Research Dissertation	6	30	1 and 2
SOCI7480	SO748	Placement: The Practice of Quantitative Social Research	5	30	1 and 2
POLI6790	PO679	Research Dissertation	6	45	1 and 2
Optional Modules –					
Students must select at least 60 credits from Level 5 and 6 Politics modules.					
The remaining credits may be taken from Level 5 or 6 Politics modules or Q-Step, or from the available Wild modules.					
Students must have a total of at least 90 credits at level 6 in Stage 3 and are encouraged to have taken level 5 choices in Stage 2.					

18 Work-Based Learning
Disability Statement: Where disabled students are due to undertake a work placement as part of this programme of study, a representative of the University will meet with the work placement provider in advance to ensure the provision of anticipatory and reasonable adjustments in line with legal requirements.
<ul style="list-style-type: none"> Stage 3 students that choose the optional <i>Quantitative Placement Module</i> will be enrolled in a work placement of 200 placement hours. Students will be supported in their placement by both a new Q-Step placements officer and a personal academic placements supervisor. While the student will have ultimate responsibility for raising the placement, the placements officer will help students with this (including facilitating access to a number of placements brokered by the Q-Step Centre), provide one-to-one guidance to students in advance of their placements, and deal with any practical difficulties that arise during the course of the placement. The academic supervisor will help the student with their placement assessments, and also check that the placement is providing a proper academic

learning environment.

19 Support for Students and their Learning

- School and University induction programme
- Programme/module handbooks
- Library services <http://www.kent.ac.uk/library/>
- Student Support <http://www.kent.ac.uk/studentsupport/>
- Student Wellbeing www.kent.ac.uk/studentwellbeing/
- Centre for English and World Languages <http://www.kent.ac.uk/cewl/index.html>
- Student Learning Advisory Service <http://www.kent.ac.uk/uelt/about/slas.html>
- PASS system <https://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/taught/annexg.html>
- Academic Adviser system <https://www.kent.ac.uk/teaching/advisers/index.html>
- Kent Union www.kentunion.co.uk/
- Careers and Employability Services www.kent.ac.uk/ces/
- Counselling Service <https://www.kent.ac.uk/studentwellbeing/counselling/>
- Information Services (computing and library services) www.kent.ac.uk/is/
- Undergraduate student representation at School, Faculty and Institutional levels
- International Recruitment Office <https://www.kent.ac.uk/internationalstudent/>; International Partnerships Office <https://www.kent.ac.uk/global/partnerships/>
- Medical Centre <https://www.kent.ac.uk/studentwellbeing/medicalcentre.html>
- School Student Support Office
- School Skills Hub
- Further additional support will also be provided by the Kent Q-Step Centre - Quantitative social science support service

20 Entry Profile

The minimum age to study a degree programme at the university is normally at least 17 years old by 20 September in the year the programme begins. There is no upper age limit.

20.1 Entry Route

For current information, please refer to the University prospectus

- A Level – BBB
- International Baccalaureate – 34 points overall or 15 points at HL

20.2 What does this programme have to offer?

- The Minor component in Quantitative Research opens students' minds to new ways of thinking, and provides rigorous training to develop their quantitative skills.
- The possibility of taking one or more of a series of diverse quantitative research placements to maximise their future employability (not available to most other students)
- A unique educational opportunity to be trained in research methods and in a range of social sciences disciplines in one of only 15 Quantitative Methods Centres in the UK
- An insight into the nature and significance of politics and international relations as a human and global activity
- A solid knowledge and understanding of the way governments play in the working of politics and international relations in a number of European and non-European societies
- An excellent grounding in the interaction between political ideas (for example realism, liberalism, feminism and constructivism), institutions and regimes (for example, parliaments, international organisations and NGOs), practices (for example, democratic governance and international law) and issues in the global arena (for example conflict between ethnic groups or states)
- A solid introduction to the philosophical foundations of politics and international relations
- A solid introduction to contending approaches in international relations theory
- Insights into the complex relationship between the concerns of domestic and international politics
- Cosmopolitan staff and student body
- Research-informed teaching

- Solid introduction to the discipline
- Wide choice of specialised modules
- Extra-curricular learning opportunities
- A friendly campus with high student morale and dedicated teaching staff
- The majority of our students are successful in finding employment within the first six months of graduation or go on to further study

20.3 Personal Profile

- Interest in using statistics and other sources of evidence to help understand the social world
- Enthusiasm for explaining complex (statistical) ideas clearly and persuasively, including in real-world settings
- An interest in politics and international relations
- A willingness to engage in informed debate about current, and often controversial, issues
- A willingness to acquire or develop IT skills
- A commitment to develop the skills required to analyse political problems

21 Methods for Evaluating and Enhancing the Quality and Standards of Teaching and Learning

21.1 Mechanisms for review and evaluation of teaching, learning, assessment, the curriculum and outcome standards

- Student module evaluations
- Annual programme and module monitoring reports
<http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/taught/annexe.html>
- External Examiners system <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/taught/annexk.html>
- Periodic programme review <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/taught/annexf.html>
- Annual staff appraisal
- Peer observation
- Quality Assurance Framework <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/index.html>
- QAA Higher Education Review <http://www.qaa.ac.uk/InstitutionReports/types-of-review/higher-education-review/Pages/default.aspx>

21.2 Committees with responsibility for monitoring and evaluating quality and standards

- Staff-Student Liaison Committee
- School Education Committee
- Faculty Education Committee
- Faculty Board
- Education Board
- Board of Examiners

21.3 Mechanisms for gaining student feedback on the quality of teaching and their learning experience

- Student module evaluations
- Staff-Student Liaison Committee
- Student rep system (School, Faculty and Institutional level)
- Annual NSS

21.4 Staff Development priorities include:

- PGCHE requirements
- HEA (associate) fellowship membership
- Annual appraisals
- Institutional Level Staff Development Programme
- Academic Practice Provision (PGCHE, other development opportunities)
- Professional body membership and requirements
- Programme team meetings

<ul style="list-style-type: none"> • Research seminars • Conferences • Study leave • Equality, Diversity and Inclusivity (EDI) awareness
22 Indicators of Quality and Standards
<ul style="list-style-type: none"> • Results of periodic programme review (2017) • QAA Higher Education Review 2015 • Annual External Examiner reports • Annual programme and module monitoring reports
22.1 The following reference points were used in creating these specifications:
<ul style="list-style-type: none"> • QAA UK Quality Code for Higher Education http://www.qaa.ac.uk/assuring-standards-and-quality • QAA Benchmarking statements for Politics and International Relations 2015 • School and Faculty plan • University Plan https://www.kent.ac.uk/about/plan/ and Learning and Teaching Strategies https://www.kent.ac.uk/uel/strategies/ta.html • Staff research activities • Kent Inclusive Practices (https://www.kent.ac.uk/student-support/accessibility/inclusive-practice.html)
23 Inclusive Programme Design
<p>The School recognises and has embedded the expectations of current equality legislation, by ensuring that the programme is as accessible as possible by design. Additional alternative arrangements for students with Inclusive Learning Plans (ILPs)/declared disabilities will be made on an individual basis, in consultation with the relevant policies and support services.</p>

Джерело: *Politics and International Relations. University of Kent.* (2021).
https://www.soas.ac.uk/politics/programmes/ba-politics-and-international-relations/?utm_source=UoL&utm_medium=Website&utm_campaign=SOAS

Додаток Д
Освітня програма першого бакалаврського рівня
«Політика та міжнародні відносини з річним навчання в Північній Америці
(Європі)»
(UNIVERSITY OF KENT)

Programme Specification

Please note: This specification provides a concise summary of the main features of the programme and the learning outcomes that a typical student might reasonably be expected to achieve and demonstrate if he/she passes the programme. More detailed information on the learning outcomes, content and teaching, learning and assessment methods of each module can be found in the programme handbook. The accuracy of the information contained in this specification is reviewed by the University and may be checked by the Quality Assurance Agency for Higher Education.

Bachelors of Arts in Politics and International Relations with a Year in North America
Bachelors of Arts in Politics and International Relations with a Year in Continental Europe

16. Awarding Institution/Body	University of Kent
17. Teaching Institution	University of Kent
18. School responsible for management of the programme	Politics and International Relations
19. Teaching Site	Canterbury and location of partner institutions
20. Mode of Delivery	Full-time
21. KentVision Academic Model	<i>To be completed in due course, once approved by the University</i>
22. Programme accredited by	N/A
23. a) Final Award	BA (Hons)
7. b) Alternative Exit Awards	BA in Politics and International Relations (for students who are deemed to have failed Stage A but have successfully completed Stage 3) Diploma in Politics and International Relations (for students who have failed Stage 3 but have successfully completed Stage 2) Certificate in Politics and International Relations (for students who have failed Stage 2 but have successfully completed Stage 1)
24. Programme	<ul style="list-style-type: none"> • Politics and International Relations with a Year in North America • Politics and International Relations with a Year in Continental Europe
25. UCAS Code (or other code)	<ul style="list-style-type: none"> • L253 (North America) • L255 (Continental Europe)

26. Credits/ECTS Value	480 Kent credits (240 ECTS credits)
27. Study Level	Undergraduate
28. Relevant QAA subject benchmarking group(s)	Politics and International Relations
29. Date of creation/revision (<i>note that dates are necessary for version control</i>)	October 2011, revised October 2015, revised FSO December 2017
30. Intended Start Date of Delivery of this Programme	September 2019

<p>31. Educational Aims of the Programme The programme aims to: (POLIR SBS 4.11, 4.15)</p> <ul style="list-style-type: none"> • provide a programme that will attract, and meet the needs of, those who wish to combine the study of Politics and International Relations in the United Kingdom with a year abroad (either studying at university or gaining professional experience through a suitable internship in a field relevant to the study of Politics and International Relations); • be compatible with widening participation in higher education by offering a wide variety of entry routes; • place questions of political and international order and decision-making at the centre of social-scientific analysis; • ensure that students of politics and international relations acquire knowledge and understanding of political and international relations theory and analysis in a supportive and responsive learning environment; • enable students to understand and use the concepts, approaches and methods of politics and international relations and develop an understanding of their contested nature and the problematic character of enquiry in the discipline; • develop students' capacities to think critically about political events, ideas and institutions; • encourage students to relate the academic study of politics and international relations to questions public concern; • provide a curriculum supported by scholarship, staff development and a research culture that promotes breadth and depth of intellectual enquiry and debate; • assist students in developing cognitive and transferable skills relevant to their vocational and personal development; • introduce students to different academic or professional cultures; • develop intercultural awareness and understanding
--

<p>16 Programme Outcomes The programme provides opportunities for students to develop and demonstrate knowledge and understanding, qualities, skills and other attributes in the following areas. The programme outcomes have references to the subject benchmarking statement for Politics and International Relations 2015.</p>
--

A. Knowledge and Understanding of: (POLIR SBS 4.13, 4.14)

1. key concepts, theories and methods used in the study of politics and international relations and their application to the analysis of political ideas, institutions, practices and issues in the global arena.
2. the structure, institutions and operation of different political systems;
3. the social, economic, historical and cultural contexts of political institutions and behaviour;

4. the political dynamics of interaction between people, events, ideas and institutions
5. factors accounting for political change
6. the contestable nature of many concepts and different approaches to the study of Politics and International Relations
7. the normative and positive foundations of political ideas;
8. the reliance of Politics on knowledge from cognate disciplines
9. the nature and significance of politics as a global activity
10. the origins and evolution of the international political system, including contemporary changes underway
11. different interpretations of world political events and issues
12. cultures and societies of year abroad countries

Skills and Other Attributes

B. Intellectual Skills: (POLIR SBS 4.15)

1. gather, organise and deploy evidence, data and information from a variety of secondary and some primary sources;
2. identify, investigate, analyse, formulate and advocate solutions to problems;
3. develop reasoned arguments, synthesise relevant information and exercise critical judgement
4. reflect on, and manage, their own learning and seek to make use of constructive feedback from peers and staff to enhance their performance and personal skills
5. manage their own learning self-critically
6. employ their understanding of different educational curricula and pedagogic methods in their own work
7. integrate into a different educational, cultural, social, and, in some cases, professional environment

C. Subject-specific Skills: (POLIR SBS 4.13, 4.14)

1. understanding the nature and significance of politics as a human and global activity;
2. application of concepts, theories and methods used in the study of politics and international relations to the analysis of political ideas, institutions, practices and issues in the global arena;
3. evaluate different interpretations of world political events and issues;
4. describe, evaluate and apply different approaches to collecting, analysing and presenting political information;
5. knowledge of competing approaches to theories and concepts of politics and international relations
6. understanding the nature of political conflict between and within states
7. knowledge and understanding of the cultures and societies where the year abroad is spent.

D. Transferable Skills: (POLIR SBS 4.15)

1. communicate effectively and fluently in speech and writing;
2. use communication and information technology for the retrieval and presentation of information, including, where appropriate, statistical or numerical information;
3. work independently, demonstrating initiative, self-organization and time-management;
4. collaborate with others to achieve common goals

Teaching/learning and assessment methods and strategies used to enable the programme learning outcomes to be achieved and demonstrated

Teaching/learning:

Acquisition of A1-11 is through a combination of lectures and seminars beginning with level 4 modules at Stage 1, and subsequently developed through compulsory level 5 and 6 modules at Stages 2 and 3. The level 6 modules, in particular, provide an opportunity to develop a critical engagement with political phenomena and knowledge in the discipline of Politics and International Relations through small-group seminars based on lecture topics. Acquisition of 12 through study or work in Stage A.

Intellectual skills are developed through the teaching and learning programme outlined below. Each module, whatever the format of teaching, involves the critical reflection on key themes, verbal discussion and the written analysis and interpretation of the relevant material. Lectures and teacher-led seminars and project work promote B1-5. Students are introduced to ways in which political-science perspectives can be employed to interpret a range of political issues and encourage a critical awareness of political phenomena and an appreciation of the diverse ways of interpreting them. The lectures provide students with an outline of the respective topic. Essays allow students to demonstrate their ability to sustain an argument. Skills B6 and B7 are developed in Stage A.

Subject specific skills: All students receive initial guidance on how to identify, locate and use material available in the library and online resources. Comprehensive reading lists are provided for each module at outset. Discussion of theoretical and conceptual issues are integrated into all modules. Students are encouraged to evaluate a comprehensive sample of political, theoretical and global perspectives and texts. Skill C7 is acquired through study in Stage A.

Transferable/key skills are generally incorporated within modules and related to relevant assessments as appropriate. Examples of strategies include: student and teacher-led seminars; self-directed learning and the use of research-based teaching materials and methods. All modules require written work and feedback on this is given to the students to help develop their power of presentation, analysis and communication. Skill D4 is promoted through assessed group work in some modules and through seminar discussions. IT skills are trained through coursework, the use of email and the use of online and internet resources. Skill D3 is developed through 'reflective essays' in which students review their own learning experience, language study and the year abroad.

Assessment: Assessed through a combination of unseen written examinations, assessed coursework and project work. Discussion of issues, formative assessment of presentations in class. Effective communication of ideas, problem solving and research skills are continually taken into account in assessing all areas of a student's work, and regular feedback and the final mark reflects this. Group work skills and skills of time planning and management are not formally assessed.

For more information on the skills developed by individual modules and on the specific learning outcomes associated with any Certificate, Diploma or BA/BSc non-honours awards relating to this programme of study, see the module mapping table, located at the end of this specification.

17 Programme Structures and Requirements, Levels, Modules, Credits and Awards

This programme is studied over four years full-time.

The programme is divided into four stages, each stage comprising modules to a total of 120 credits. Students must successfully complete each module in order to be awarded the specified number of credits for that module. One credit corresponds to approximately ten hours of 'learning time' (including all classes and all private study and research). Thus obtaining 120 credits in an academic year requires 1,200 hours of overall learning time. For further information on modules and credits refer to the Credit Framework at <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/credit-framework/creditinfo.html>

Each module and programme is designed to be at a specific level. For the descriptors of each of these levels, refer to Annex 2 of the Credit Framework at <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/credit-framework/creditinfoannex2.html>. To be eligible for the award of an honours degree students must obtain 360 credits, at least 210 of which must be at Level 5 or above, including at least 90 credits at level 6 or above at Stage 3.

Compulsory modules are core to the programme and must be taken by all students studying the programme. Optional modules provide a choice of subject areas, from which students will select a stated number of modules. The normal expectation is that the termly module load will be equally balanced across the terms.

Where a student fails a module(s) due to illness or other mitigating circumstances, such failure may be condoned, subject to the requirements of the Credit Framework and provided that the student has achieved the programme learning outcomes. For further information refer to the Credit Framework at <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/credit-framework/creditinfo.html>.

Where a student fails a module(s), but has marks for such modules within 10 percentage points of the pass mark, the Board of Examiners may nevertheless award the credits for the module(s), subject to the requirements of the Credit Framework and provided that the student has achieved the programme learning outcomes. For further information refer to the Credit Framework.

North America:

On Politics and International Relations with a Year in North America, students must achieve a Merit standard in Stage 1 to be able to proceed to Stage 2. Students failing to qualify for progression to Stage 2 will re-register on the 3-year BA in Politics and International Relations.

In order to proceed to Stage A students on Politics and International Relations with a Year in North America must achieve at least 60% – on either the average or the preponderance method – in Stage 2 and demonstrate satisfactory attendance and coursework submission records. Progression to Stage A may also be subject to a satisfactory interview and students' choice of destination is always subject to approval by the Programme Director at her/his discretion. Students failing to qualify for progression to Stage A will re-register on the 3-year BA in Politics and International Relations.

Europe:

In order to proceed to Stage A, students on Politics and International Relations with a Year in Continental Europe must achieve at least 50% – on either the average or the preponderance method – in Stage 2 and demonstrate satisfactory attendance and coursework submission records. Progression to Stage A may also be subject to a satisfactory interview and students' choice of destination is always subject to approval by the Programme Director at her/his discretion. Students failing to qualify for progression to Stage A will re-register on the 3-year BA in Politics and International Relations.

Students spend their Year Abroad at one of our partner institutions and will negotiate a Learning Agreement with their School Co-ordinator which is then counter-signed by the International Development office. Modules taken abroad contribute 120 credits (equivalent to 60 ECTS) to the degree, which is worth 480 credits overall. Up to 25 per cent of the credits (i.e. 15 ECTS credits) may be of non-Politics modules.

Alternative Exit Awards

Students successfully completing Stage 1 of the programme and meeting credit framework

KV Code	Code	Title	Level	Credits	Term(s)
Stage 1					
Compulsory Modules – 60 credits					
POLI3100	PO310	Introduction to International Politics	4	15	1
POLI3140	PO314	Introduction to Political Thought	4	15	1
POLI3260	PO326	Introduction to Political Science	4	15	1
POLI3270	PO327	Introduction to Comparative Politics	4	15	2
Optional Modules – 60 credits					
Students must select at least 30 credits from Level 4 Politics modules.					
The remaining 30 credits may be taken from Level 4 Politics modules, or from the available Wild modules.					
Stage 2					
Compulsory Modules – 45 credits					
POLI5550	PO555	International Organisation: The UN System	5	15	2
POLI6570	PO657	Political Research and Analysis	5	15	1
POLI6610	PO661	Fact, Evidence, Knowledge and Power	5	15	2
Optional Modules – 75 credits					
Students must select at least 45 credits from Level 5 or 6 Politics modules.					
The remaining 30 credits may be taken from Level 5 or 6 Politics modules, or from the available Wild modules.					
Stage A (Year Abroad) – 120 credits					
This year is spent studying at one of our partner universities.					
Compulsory Modules					
POLI6740	PO674	Politics and International Relations Year Abroad	6	120	1 and 2
The following module is recommended for students considering graduate study, normally subject to having achieved a 2(i) (60%) standard in Stage 2 coursework:					
POLI6790	PO679	Research Dissertation	6	45	1 and 2

18 Work-Based Learning
-

19 Support for Students and their Learning
<ul style="list-style-type: none"> • School and University induction programme • Programme/module handbooks • Library services http://www.kent.ac.uk/library/ • Student Support http://www.kent.ac.uk/studentssupport/ • Student Wellbeing www.kent.ac.uk/studentwellbeing/ • Centre for English and World Languages http://www.kent.ac.uk/cewl/index.html • Student Learning Advisory Service http://www.kent.ac.uk/uelt/about/slas.html • PASS system https://www.kent.ac.uk/teaching/ga/codes/taught/annexg.html

- Academic Adviser system <https://www.kent.ac.uk/teaching/advisers/index.html>
- Kent Union www.kentunion.co.uk/
- Careers and Employability Services www.kent.ac.uk/ces/
- Counselling Service <https://www.kent.ac.uk/studentwellbeing/counselling/>
- Information Services (computing and library services) www.kent.ac.uk/is/
- Undergraduate student representation at School, Faculty and Institutional levels
- International Recruitment Office <https://www.kent.ac.uk/internationalstudent/>; International Partnerships Office <https://www.kent.ac.uk/global/partnerships/>
- Medical Centre <https://www.kent.ac.uk/studentwellbeing/medicalcentre.html>
- School Student Support Officer
- School Co-ordinator
- Study Abroad guide
- Year Abroad meeting
- Regularly updated Partnerships section on the School's website
- International Development Office

Provided by Partner Universities

Each institution will designate an appropriate office / a contact person to coordinate student services for incoming exchange students. This office will provide orientation to incoming students upon arrival. The orientation will include information on academic, cultural, health, personal safety, security, general work and welfare issues. The office will also advise students on issues as they arise. Exchange students will enjoy the same support as local students do.

Each partner institution will comply with health and safety laws relevant to students. The institution will satisfy itself that it can provide adequate resources, training and supervision to ensure that students are not subjected to unreasonable risks to health and safety.

20 Entry Profile

The minimum age to study a degree programme at the university is normally at least 17 years old by 20 September in the year the programme begins. There is no upper age limit.

20.1 Entry Route

For current information, please refer to the University prospectus

- A Level – BBB
- International Baccalaureate – 35 points overall or 16 points at HL

20.2 What does this programme have to offer?

- An insight into the nature and significance of politics and international relations as a human and global activity
- A solid knowledge and understanding of the way government works in a number of European and non-European states
- An excellent grounding in the interaction between political ideas (for example realism, liberalism, feminism or constructivism), institutions and regimes (for example, parliaments, international organisations and NGOs), practices (for example, democratic governance and international law) and issues in the global arena (for example conflict between ethnic groups and states)
- A solid introduction to contending approaches in international relations theory
- Insights into the complex relationship between the concerns of domestic and international politics

- The opportunity to study for a year abroad;
- The opportunity to become highly proficient in a foreign language
- Cosmopolitan staff and student body
- Research-informed teaching
- Solid introduction to the discipline
- Wide choice of specialised modules
- Extra-curricular learning opportunities
- A friendly campus with high student morale and dedicated teaching staff
- The vast majority of students are successful in finding employment within the first six months graduation or go on to further study
- The opportunity to spend a year abroad within the framework of your degree

20.3 Personal Profile

- An interest in Politics and International Relations
- An interest in other cultures
- A willingness to engage in informed debate about current, and often controversial, issues
- A willingness to acquire or develop IT skills
- A commitment to develop the skills required to analyse political problems

21 Methods for Evaluating and Enhancing the Quality and Standards of Teaching and Learning

21.1 Mechanisms for review and evaluation of teaching, learning, assessment, the curriculum and outcome standards

- Student module evaluations
- Annual programme and module monitoring reports
<http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/taught/annexe.html>
- External Examiners system <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/taught/annexk.html>
- Periodic programme review <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/taught/annexf.html>
- Annual staff appraisal
- Peer observation
- Quality Assurance Framework <http://www.kent.ac.uk/teaching/qa/codes/index.html>
- QAA Higher Education Review <http://www.qaa.ac.uk/InstitutionReports/types-of-review/higher-education-review/Pages/default.aspx>

21.2 Committees with responsibility for monitoring and evaluating quality and standards

- Staff-Student Liaison Committee
- School Education Committee
- Faculty Education Committee
- Faculty Board
- Education Board
- Board of Examiners

21.3 Mechanisms for gaining student feedback on the quality of teaching and their learning experience

- Student module evaluations
- Staff-Student Liaison Committee
- Student rep system (School, Faculty and Institutional level)

<ul style="list-style-type: none"> • Annual NSS • Year Abroad report • Year Abroad meeting
21.4 Staff Development priorities include:
<ul style="list-style-type: none"> • PGCHE requirements • HEA (associate) fellowship membership • Annual appraisals • Institutional Level Staff Development Programme • Academic Practice Provision (PGCHE, other development opportunities) • Professional body membership and requirements • Programme team meetings • Research seminars • Conferences • Study leave • Equality, Diversity and Inclusivity (EDI) awareness

22 Indicators of Quality and Standards
<ul style="list-style-type: none"> • Results of periodic programme review (2017) • QAA Higher Education Review 2015 • Annual External Examiner reports • Annual programme and module monitoring reports
22.1 The following reference points were used in creating these specifications:
<ul style="list-style-type: none"> • QAA UK Quality Code for Higher Education http://www.qaa.ac.uk/assuring-standards-and-quality • QAA Benchmarking statement for Politics and International Relations 2015 • School and Faculty plan • University Plan https://www.kent.ac.uk/about/plan/ and Learning and Teaching Strategies https://www.kent.ac.uk/uelt/strategies/ta.html • Staff research activities • Kent Inclusive Practices (https://www.kent.ac.uk/studentssupport/accessibility/inclusive-practice.html)

23 Inclusive Programme Design
<p>The School and Collaborative Partner recognises and has embedded the expectations of current equality legislation, by ensuring that the programme is as accessible as possible by design. Additional alternative arrangements for students with Inclusive Learning Plans (ILPs)/declared disabilities will be made on an individual basis, in consultation with the relevant policies and support services.</p>

Джерело: *Politics and International Relations. University of Kent. (2021).*
https://www.soas.ac.uk/politics/programmes/ba-politics-and-international-relations/?utm_source=UoL&utm_medium=Website&utm_campaign=SOAS

Додаток Е
Структура та зміст навчального модуля (University of Northampton)

FACULTY	Faculty of Business & Law
SUBJECT AREA	International Strategy and Business
SUBJECT FIELD	International Strategy and Business
MODULE TITLE	Grand Final (Enterprise Business Challenge 8)

MODULE CODE	LEVEL	CREDIT VALUE	MODULE LEADER
BUS4200	6	40	Johan Louter

DELIVERY MODE(S)	Standard
DELIVERY LOCATION(S)	U.NXT and/or Business Enterprise premises

PRE-REQUISITES:

None

CO-REQUISITES:

None

RESTRICTIONS:

None

SUPPLEMENTARY REGULATIONS:

This module has no supplementary regulations.

MODULE OVERVIEW:

In this module students produce different challenge outcomes using all Creative Business lessons learned. Students focus on convincing a large Enterprise Management Team on how to implement and use the challenge outcomes in a profitable and environmentally sustainable way, within their Business context.

INDICATIVE CONTENT:

- Apply and use all Business Creativity lessons-learned in the Grand Final challenge context
- Understand Enterprise Business: position, business and profitability goals and KPI's within the society
- Insight in large Enterprise decision making in relation to Business Challenge and Business Context
- Present Challenge outcomes to the involved large Business Enterprise Management Team and convince the Management Team to use the outcomes and outline how they can act as a "better" Business Enterprise.
- Evaluate your Personal Learnings

LEARNING OUTCOMES:

Module Learning Outcomes
On successful completion of the module with limited guidance, students will be able to:
Subject-Specific Knowledge, Understanding & Application

<p>A) Identify and solve complex and abstract problems. Devise a range of creative alternative solutions that justify a chosen course of action, drawing from / adapting accepted problem-solving strategies.</p> <p>B) Implement an ethically sound solution to a complex (concrete and abstract) problem, individually and with others.</p> <p>C) Critically evaluate the selected approaches and solutions to the problem and propose a refined solution.</p>
<p>Employability & Changemaker Skills</p>
<p>D) Identify and solve complex and abstract problems and propose an implementation of an ethically sound solution to a complex Branding problem, individually and with others. Communicate effectively to a large Business Enterprise Management Team, selecting the appropriate tools and strategy to convey meaning and purpose.</p> <p>E) Critically evaluate the selected approaches and solutions to the problem and propose a refined solution</p>

Readers are referred to the Programme Specification document for the list of PSRB requirements met by this module.

TYPICAL LEARNING, TEACHING AND ASSESSMENT HOURS (for the module as delivered on-site at the University of Northampton):

[View this table on how learning, teaching and assessment hours map to the KIS Categories.](#)

Learning and teaching information for this module when delivered off-site by UN partners is available from the partner institution's NILE site (or equivalent). Any variation in study hours must be approved by the University of Northampton before students are enrolled, ensuring that study hours provision is always appropriate to support student achievement of the module learning outcomes.

Learning, Teaching and Assessment activities	Study hours
Contact hours: coaching from U.NXT- and Enterprise coaches (total) Comprising face-to-face and online contact hours as follows:	30
Face-to-face (total) Face to face interactive small group (3-6) work and group coaching tutoring sessions	120
Online challenge hours (total) (research)	50
Guided independent study hours (including hours for assessment preparation)	200
Module Total	400

ALIGNMENT OF LEARNING OUTCOMES AND ASSESSMENTS:

<u>Assessment Activity</u>			<u>Learning Outcomes</u>	<u>Weighting (%)</u>
Code	Assessment	Assessment Deliverables		

	Type			
PJ1	Project Challenge results	Quality of the Grand Final Challenge outcomes in relation to the Business Context	a,b,c	30
PS1	Presentation	20-30 minutes presentation of Challenge outcomes to the involved large Business Enterprise Management Team	d	50
ES1	Reflection Essay	Teamwork contribution essay of 500 words	e	20

APPROVAL/REVIEW DATES:

Version: 1

Date of approval:

June 2020

Джерело: *University of Northampton (2020)*. Retrieved from:
<https://www.northampton.ac.uk/about-us/governance-and-management/management/quality-and-standards/programme-and-module-specifications/module-specification/>

Додаток Ж
Програма бакалаврської дослідницької дисертації
 (University of Kent)

1. **Title of the module**
POLI6880 (PO688) - Research Dissertation
2. **Division or partner institution which will be responsible for management of the module**
Human and Social Sciences
3. **The level of the module (Level 4, Level 5, Level 6 or Level 7)**
6
4. **The number of credits and the ECTS value which the module represents**
30 credits (15 ECTS)
5. **Which term(s) the module is to be taught in (or other teaching pattern)**
Autumn and Spring Term
6. **Prerequisite and co-requisite modules**

Restriction: The module can only be taken in Stage 3 by students in the School of Politics and International Relations (including Joint Honours). Students are only permitted to take one dissertation module i.e. students selecting POLI6880 will not be permitted to take an additional dissertation module from another School. This restriction applies to all Pol/IR students, including Joint Honours.

This module is not available to exchange students.
7. **The course(s) of study to which the module contributes**

Compulsory to all Liberal Arts programmes.

Optional module to all students in the School of Politics and IR.

Not available as an elective module.
8. **The intended subject specific learning outcomes.**
On successfully completing the module students will be able to:
 - 8.1 demonstrate systematic understanding of the academic literature relevant to their research project
 - 8.2 construct a feasible and significant research question
 - 8.3 locate, explain and justify the significance of their research by relating it to ongoing debates in the relevant literature
 - 8.4 analyse and deploy the theories, concepts and methods relevant to their research projects
 - 8.5 develop a research design to enable them to answer their central research question
 - 8.6 be able, within the framework of the research design, to conduct research that relates to the forefront of the discipline

- 8.7 draw on feedback from peers and academic supervisors, exercise reflection and self-criticism
- 8.8 communicate the findings of their research effectively and fluently, both orally (in a conference setting) and in a substantial piece of writing (8,000-word dissertation)

9. **The intended generic learning outcomes.**

On successfully completing the module students will be able to:

- 9.1 gather, organise and deploy evidence, data and information from a variety of secondary and/or primary sources.
- 9.2 describe, evaluate and apply different approaches involved in collecting, analysing and presenting information.
- 9.3 critically evaluate arguments, assumptions, abstract concepts and data (that may be incomplete), to make judgements and frame and answer questions
- 9.4 use empirical, conceptual and theoretical knowledge in order to devise and sustain arguments.
- 9.5 apply specialised methods and techniques in order to review, consolidate, extend and apply knowledge and understanding.
- 9.6 use communication and information technologies for the retrieval, analysis and presentation of information, including where appropriate statistical or numerical information
- 9.7 communicate ideas effectively and fluently in writing and orally
- 9.8 work independently, demonstrating initiative, self-organisation, and time management
- 9.9 work collaboratively with others to achieve common goals

10. **A synopsis of the curriculum**

POLI6880 allows students to do independent, original research under supervision on a political science, or liberal arts topic close to their specialist interests. The dissertation module gives them the opportunity to further these interests and acquire a wide range of study and research skills in the process. All dissertation topics have to be approved by the module convenor as well as by an academic supervisor. The module takes students through the entire process of writing a dissertation (8,000 words long): from the original 'problem' to a suitable research 'question', to choosing a method, to designing the research, to conducting the research; from taking notes to drafting the dissertation, to revising and writing the dissertation, and finally to submitting the dissertation. Lectures, supervision and a conference help students along the way. The curriculum includes structured opportunities for students to discuss their research ideas with each other as well as mock panel presentations in preparation for the student conference.

11. **Reading list (Indicative list, current at time of publication. Reading lists will be published annually)**

- Wayne C. Booth, Gregory G. Colomb, Joseph M. Williams, *The Craft of Research*, 3rd Edition (Chicago: The University of Chicago Press, 2008)

Presentatio n	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Outline	X	X	X	X	X					X	X		X	X	X	X		
Dissertatio n	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

15. Inclusive module design

The School recognises and has embedded the expectations of current equality legislation, by ensuring that the module is as accessible as possible by design. Additional alternative arrangements for students with Inclusive Learning Plans (ILPs)/declared disabilities will be made on an individual basis, in consultation with the relevant policies and support services.

The inclusive practices in the guidance (see Annex B Appendix A) have been considered in order to support all students in the following areas:

- a) Accessible resources and curriculum
- b) Learning, teaching and assessment methods

16. Campus(es) or centre(s) where module will be delivered

Canterbury

17. Internationalisation

Examples of international contexts and organisations will be used where applicable to illustrate the subject content. Students will have the opportunity to develop the ability to think globally and have an understanding of international cultures through working with team members and students within their cohort, from diverse range of backgrounds.

DIVISIONAL USE ONLY

Revision record – all revisions must be recorded in the grid and full details of the change retained in the appropriate committee records.

Date approved	Major/minor revision	Start date of delivery of revised version	Section revised	Impacts PLOs (Q6&7 cover sheet)
21.01.21	Major (Module was PO679)	Sep 21	1,4,8, 13, 14	

Джерело: *Politics and International Relations. University of Kent. (2021).*
https://www.soas.ac.uk/politics/programmes/ba-politics-and-international-relations/?utm_source=UoL&utm_medium=Website&utm_campaign=SOAS

Додаток 3

Комбіновані (спільні), основні/другорядні та потрійні програми підготовки бакалаврів (Університет Ексетера)

Combined (Joint), Major/Minor and Triple Honours Undergraduate Degree Programmes (University of Exeter)

3 year Bachelors or 4 year Bachelors including year out (the year out does not contribute when calculating the credit weight of the component subjects)				
Credit requirement	Maximum credits per subject	Minimum credits per subject	Overall minimum credits required at level 6	Minimum credits per subject required at level 6
Single honours	360	360	90	n/a
Combined (Joint)	210	150		30
Major	270	240		15
Minor	120	90		
Triple (1:1:1)	150			

3 year Bachelors or 4 year Bachelors including year out (the year out does not contribute when calculating the credit weight of the component subjects)	
<i>Description</i>	<i>Credit required</i>
Overall credits	360
Overall minimum credits at level 6	90
Overall maximum credits at level 4 (with the permission of the Director of Flexible Combined Honours, students are able to take up to 180 credits at level 4)	150
Minimum credits for a subject (non-language) to be mentioned in the degree title. Credits are accrued in the second and/ or final stage; Stage 1 credits do not normally influence the degree title. Credits do not have to achieve a particular level.	60
Minimum credits for a language to be mentioned in the degree title. Credits can be accrued in the first, second or final stage. Credits do not have to achieve a particular level, but the degree title may reflect the level passed.	60
Minimum credits overall in each subject of a two-subject programme in the second and/ or final stages for the conjunction 'and' to be used between the subjects. The subjects do not need to achieve credits at a particular level.	105

Number of credits overall in a subject in the second and/ or final stages for it to be preceded by the conjunction ‘with’ in the degree title. The subject does not need to achieve credits at a particular level.	between 60 and 90
For degrees that combine more than two subjects, the relative subject proportions in the second and final stages are used to determine the appropriate use of the conjunctions ‘and’ and ‘with’ or commas to separate subject names; Stage 1 may be relevant, e.g. if languages have been studied. The subjects do not need to achieve credits at particular levels, but the level passed may be reflected in the title. There are no set proportions of subject credits for such programmes.	variable
Minimum overall credits for a single subject pathway in the second and final stages.	180 and the remaining 60 credits are not in one subject; otherwise the programme becomes a major/minor.

Джерело: *University of Exeter (2020)*. Retrieved from : <https://as.exeter.ac.uk/academic-policy-standards/tqa-manual/cqf/combinedjoint/>

Додаток К

Індивідуальний навчальний план студента-бакалавра

Student Guide to the University's Rules for Progression and Award¹ in Bachelor's Undergraduate Programmes

This guide sets out the University rules relating to assessment, progression and award for undergraduate students. Details of how your work will be assessed and how you will receive feedback are included in your handbook and departmental web pages. If you are ever in any doubt, please speak to your academic supervisor.

Please see the full guide to assessment linked [here](#) and university exams web pages linked [here](#).

SUMMARY

To be eligible for an award from the University of York, you must:

- undertake an approved programme of study (course),
- obtain a specified number of credits at specified levels, and
- meet any other requirements of the award as set out in the Award and programme specifications and other University regulations (such as payment of fees).

Your programme of study (course) is made up of stages. Each stage is made up of modules covering different topics. Modules differ in size and shape. In each stage (year) you will be registered on 120 credits worth of modules. Every module is assessed and if you pass each module you will progress to the next stage of your programme.

If you fail a module with a mark lower than the compensation threshold (below 30, except in your award year when marks below 10 are considered a bad fail) you will have to be reassessed. If you get a mark on a module that's between the compensation threshold and the pass mark (39 – 30, except in your award year when marks above 10 can be compensated) you may not need to be reassessed if your overall performance is good enough to compensate. Please be aware, there is a limit to the amount of reassessment and compensation which is allowed. (Note: If you are taking Masters level modules, which have an M as the last letter of a module code, the pass mark is 50, and the compensation threshold is 40.)

When on a Bachelor's programme, your degree classification (1st; 2:1 ; 2:2; 3rd) will be calculated by the overall mark for the modules in Stages 2 and later. The overall mark will be calculated from your first attempt (or sit-as-if-for-the-first-time) marks – resit marks are not used in calculating degree classifications. It will take into account the size of the modules (through credit weighting) and the stage (through stage weighting).

This summary is explained further through the following questions and answers. These should be read thoroughly and in the order they are presented to fully understand the progression and award system.

PROGRESSING THROUGH YOUR PROGRAMME

1. What are stages?

An undergraduate programme of study is divided into stages, each of which is equivalent to one year of full-time study.

Bachelor's (e.g. BA / BSc)
Stage 1
Stage 2
Stage 3

You must satisfy the requirements for each stage of your programme before being able to progress to the next stage. For a Bachelor's degree, you need to get a credit-weighted average mark (mean) of 40 for each stage.

If, after your marks have been calculated and any necessary compensation and reassessment procedures have been applied, you still do not reach the mark necessary for progression to the next stage, you cannot continue your studies. You may not retake modules in this situation, although students in stage 1 may repeat that one stage of study should they meet the criteria qualifying them to do so. See Question 11.

2. How do modules and module credits relate to stages?

Each stage is made up of modules. Each of the modules you undertake will have a credit value² (e.g. 10 credits, 20 credits and so on) and a credit level³.

You will achieve the credit for a module by passing the module assessments. Modules are assessed by a range of methods which will result in a numerical mark out of 100, or a pass/fail grade.

To satisfy the requirements for each stage (year), you must achieve a total of 120 credits.

² One credit involves a notional workload of 10 hours. So a 10 credit module involves a notional workload of 100 hours, a 20 credit module a total of 200 hours etc. By workload, we mean all work associated with the module taken, including teaching (contact time), private study, work required during vacations, the preparation for assessment and assessment tasks.

³ The credit level indicates the module's relative intellectual demand, complexity and depth of learning and of learner autonomy. See the relevant Framework for Programme Design: <https://www.york.ac.uk/staff/teaching/quality-assurance/design/>

3. What do module marks mean?

The University applies the following mark scale to undergraduate work:

First-class Honours	70-100
Upper second-class Honours	60- 69
Lower second-class Honours	50-59
Third-class Honours	40-49
Fail	0-39

A different mark scale is used for **Master's-level** modules, including any taken as part of an undergraduate programme. The pass mark for Master's-level modules is 50. Some modules at this level may also be available as Bachelor options. You should be aware of the higher level and pass mark for such modules when deciding whether to take them as options.

4. What does weighting mean?

Module marks will be weighted in two different ways: credit weighting and stage weighting.

Credit-weighting

Each module mark is given more or less weighting according to the volume of credit (i.e. workload) that is associated with it. Credit weighted average (mean) for each stage can be worked out in two different ways.

The first method is to multiply each of your module marks by the credits associated with the module. Then total the result and divide by 120 as seen in Column 1 below.

The second method is to take 20 credits as the base number for weighting and multiply higher or lower credit modules in relation to that base. The total is then divided by the number of 20 credit modules in 120 which is 6. This calculation can be seen in Column 2 below.

STUDENT X	
Column 1 – first method of calculation	Column 2 – second method of calculation
Module A (20 credits) Mark 55 x 20 = 1100	Module A (20 credits) Mark 55 = 55
Module B (20 credits) Mark 62 x 20 = 1240	Module B (20 credits) Mark 62 = 62
Module C (30 credits) Mark 60 x 30 = 1800	Module C (30 credits) Mark 60 x 1.5 = 90
Module D (30 credits) Mark 42 x 30 = 1260	Module D (30 credits) Mark 42 x 1.5 = 63
Module E (10 credits) Mark 70 x 10 = 700	Module E (10 credits) Mark 70 x 0.5 = 35
Module F (10 credits) Mark 75 x 10 = 750	Module F (10 credits) Mark 75 x 0.5 = 38
Total 6850 ÷ 120 = 57	Total 343 ÷ 6 = 57
57 is the credit-weighted mean mark for the stage	57 is the credit-weighted mean mark for the stage

Stage-weighting

Later stages of your programme are usually given more importance in terms of the final classification than earlier stages. This is because the later stages represent higher levels of work and are the culmination of your achievements and abilities. See Question 6 below for an explanation of stage weighting.

5. How many credits do I need for a degree? AWARD REQUIREMENTS

A degree is awarded on the basis of credit acquired during your programme of study. If you do not achieve the full requirements, you may be eligible for an early exit or lower exit award. The type of award you receive will be dependent on the number of credits you have achieved and at what level.

Award	Number of credits	Including
Integrated Master's degree	480	At least 120 Master's-level credits over stages 3 and 4
Bachelor's Honours degree	360	At least 100 Honours-level credits
Ordinary degree	300	At least 60 Honours-level credits over stages 2 and 3
Foundation degree *	240	At least 90 credits at Intermediate-level (Stage 2)
Diploma of Higher Education	240	At least 90 credits at Intermediate-level (Stage 2)
Certificate of Higher Education	120	At least 90 credits at Certificate-level (Stage 1)
University Certificate *	60	60 credits at Certificate-level or higher (Stage 1)
Foundation Certificate *	80 or 120	At least 70 credits at level 3 (pre-University level) *

*Not available as an early exit award.

In some programmes you may have to achieve more than the number of credits above, for example, where there is an additional year abroad or on an industrial placement. Students who take a foundation year before starting their Bachelor's will have achieved an additional 120 credits.

6. How is my degree class calculated? DEGREE CLASSIFICATION

Bachelor Honours awards are classified degrees (see Question 3 for the different classes). Your degree classification is calculated using the stage mark from each of stages 2 and above.

The stage mark is the average of your first attempt module marks, with each module weighted according to the number of credits. If you are allowed a 'sit-as-if-for-the-first-time', this mark will replace your first attempt mark. However resit marks are only used to allow you to progress (see Questions 1 and 2) – they are not used to calculate your degree classification. Pass/fail modules do not contribute to your degree classification (although you must pass them). Stage marks are calculated to three decimal places.

Example: Stage 2

	1 st attempt	Resit	Weighted mark
Module A (20 credits)	50		1000
Module B (10 credits)	40		400
Module C (30 credits)	20	45	600
Module D (20 credits)	60		1200
Module E (20 credits)	60		1200
Module F (20 credits)	50		1000
TOTAL 120			5400
Stage mark = Weighted mark total/number of credits			45
			If your safety net score from stage 2 was higher, this will override your mark and be used in degree and progression calculations.

Example: Stage 3

	1 st attempt	Resit	Weighted mark
Module A (20 credits) Pass/fail	Pass		N/A
Module B (10 credits)	60		600
Module C (10 credits)	50		500
Module D (20 credits)	60		1200

Module E (20 credits)	50		1000
Module F (40 credits)	60		2400
TOTAL	100 (excluding A)		5700
Stage mark = Weighted mark total/number of credits			57

Stage marks from the 2nd and 3rd stage are combined to calculate the award mark. In standard years a ratio of 2:3 is used. For students graduating in 2020/21 an additional ratio of 4:3 will be implemented. The system will run both calculations for each student and automatically issue the higher grade.

Example of the 2:3 ratio (40% of the grade is taken from Stage 2 and 60% from Stage 3). To calculate, multiply the Stage 2 mark by 2 and the Stage 3 mark by 3, then divide the total by 5:

Stage 2 mark of 45: $(45 \times 2 = 90)$

Stage 3 mark of 57: $(57 \times 3 = 171)$

$90 + 171 = 261$

$261 / 5 = 52.2$

Award mark = 52.20 (rounded to 52) Lower second class (2:2)

Example of the 4:3 ratio (57.14% of the grade is taken from Stage 2 and 42.86% from Stage 3). To calculate, multiply the Stage 2 mark by 4 and the Stage 3 mark by 3, then divide the total by 7:

Stage 2 mark of 45: $(45 \times 4 = 180)$

Stage 3 mark of 57 $(57 \times 3 = 171)$

$180 + 171 = 351$

$351 / 7 = 50.14$

Award mark = 50.14 (rounded to 50) - Lower second class (2:2)

In the examples above, the ratio of 2:3 would be utilised to calculate a students degree as the outcome is higher and the student would be awarded a 2:2 undergraduate degree with a mark of 52.

These calculations also apply to combined (joint) degrees.

If in the above example a safety net score was calculated as being higher than your raw marks for a particular stage, your safety net score will be used in calculations.

Going forwards past 2020/1, different ratios will be used to calculate degree outcomes in response to covid-19, these can be seen below alongside ratios for 2020/21

Programme	Year of study in 2020/1		
	2nd	3rd	4th
BA/BSc	1:3	4:3	
Integrated Masters	1:3:3	4:3:6	4:6:3

Description of the table above

For a BA/BSc student in their 2nd year in 2020/21, the additional alternative weighting would be 1:3.

For a BA/BSc student in their 3rd year in 2020/21, the additional alternative weighting would be 4:3.

Stage 1 (and Foundation Year, if applicable) marks are excluded from the classification calculation, although you must still achieve 120 credits in Stage 1 (and also in the Foundation Year) to progress to the second stage of the programme.

Ordinary degrees, Certificates and Diplomas of Higher Education are not classified. For these awards, you will be given either a Pass or a Fail. Foundation degrees are also awarded on a Pass / Fail basis with the final result being calculated on marks from Stage 2 modules only. If you have progressed from a Foundation degree to a University of York Bachelor's programme, the final degree classification will be based solely on module marks from Stage 3.

7. What happens if my marks are just below the mark needed for a higher classification? BORDERLINE CASES

If your final award mark is within 0.5 percentage points of the above class boundary it will be rounded up. For example, a mark of 59.6 will be rounded to 60 and you will be awarded an upper second class degree. A final award mark of 59.49 will not be rounded up and you will be awarded a lower second class degree. If your award mark is more than 0.5 percentage points but fewer than 2 percentage points below the higher class boundary, the borderline rules come into effect and further calculations are performed to see whether you would have a higher classification if we apply a different ratio to the weighting of the stages.

For Bachelor's programmes, these borderline ratios are 1:1 and 1:2.

If, after applying these ratios, your programme mark exceeds the grade boundary, a higher degree classification will be awarded, although the award mark recorded on your transcript will be the one calculated using the standard 2:3 ratio. In the academic year 2020/1 the additional ratio of 4:3 would also be utilised for this calculation, please note the example below. The additional ratio of 4:3 will apply to students who have started their award stage in 2020/1. (A 'stage' is 'year's worth' of marks, even if it's taken over more than a year.)

Bachelor's example

Stage 2 mark = 43

Stage 3 mark = 53

Programme mark using 2:3 ratio = 49

Programme mark using 4:3 ratio = 47.23 (2020/1 only)

Programme mark using 1:1 ratio = 48 (borderline calculation)

Programme mark using 1:2 ratio = 49.67 (borderline calculation)

The mark of 49 (the mark from the 2:3 ratio) will appear on the transcript. However, as the 1:2 borderline ratio mark is 49.67 (rounded to 50), you will be awarded a lower second-class degree.

The borderline ratios are the only method by which a borderline mark could result in a higher degree classification. Being close to a grade boundary does not result in the right to take further attempts at assessment and your module marks will never be altered.

8. What happens if I fail one or more modules? COMPENSATION AND REASSESSMENT.

If you fail a module, don't panic! In most cases there will still be an opportunity to achieve the necessary credit either through compensation or reassessment.

Important: in some programmes (for example, where professional / vocational requirements have to be met) compensation and reassessment may not be an option. Check the handbook for your programme but if you are not sure, speak to your department.

COMPENSATION

For modules in levels 1, 2 and 3, the pass mark for module assessments is 40. However, if your mark for a module is in the 30 – 39 range (or the 10-39 range in the final year of your programme), you may still be able to get the credits for the module if your performance in other modules is good enough to compensate. In other words, 'marginal' failure in one module may be compensated by achievement in others.⁴ There is, however, a limit to the amount of credit for which you can be compensated.

To be eligible for compensation, you must meet the University's compensation criteria, which are based on the module marks achieved and your credit-weighted mean for the stage. The University's compensation criteria vary depending on your intended award (Bachelor's, Integrated Master's etc). The following are provided purely as examples. Please consult the Guide to Assessment, Standards, Marking and Feedback and your programme's regulations for the exact rules that will apply to you.

In Stage 2 of a Bachelor's programme, a maximum of 40 credits-worth of modules can be compensated provided that there are no modules with marks below 30 (after reassessment) and the credit-weighted mean over all modules taken in the stage is at least 40. For example, a student has the following profile of module marks:

Module A (20 credits): 38 (Fail)	In this example, none of the modules have been designated as non-compensatable, none of the module marks are below 30 and the credit-weighted mean over all modules in the stage is 46. Therefore, the marginal failure in Modules A and B can be compensated by the achievement in Modules C-G.
Module B (20 credits): 38 (Fail)	
Module C (20 credits): 50 (Pass)	
Module D (20 credits): 50 (Pass)	
Module E (20 credits): 50 (Pass)	
Module F (10 credits): 50 (Pass)	
Module G (10 credits): 50 (Pass)	

REASSESSMENT

Reassessment marks (resit marks) are not used in your degree classification. They are used only to meet the progression requirements or credit total requirements for your award. See sections 5 and 6.

If you get a module mark below 30 in stage 1 or 2 or 10 in stage 3 this cannot be compensated and you will have to be reassessed. However, there is a limit to the number of credits failed this way in which you can be reassessed.

If you get a mark between 30 and 39 in stage 1 or 2, or 10 and 39 in stage 3 and you are not eligible for compensation (for example, because you have too many modules in this range, or because your stage average is below 40), you may also need to be reassessed in those modules. The amount of credit in which you can be reassessed is lower in stage 3 than in the earlier stages. For details see the Guide to Assessment, Standards, Marking and Feedback.

Though most modules can be reassessed, some can't– check with your department

If you fail a module that cannot be reassessed or compensated, you will not be able to progress and will fail the programme. You may, however, be eligible to receive a lower award.

Unless your programme allows repeat study of stage 1, you can only be reassessed in a module once. If you fail a module and fail reassessment, you will not be able to progress and will fail the programme. You may, however, be eligible to receive a lower award.

Students who fail and are reassessed in a module will not be allowed to gain an advantage over those who passed the module at first attempt. Your first attempt mark, not the mark obtained on the second attempt, is used when calculating your final programme mark. (If your award mark based on first attempt marks is too low to pass the degree, but you have obtained enough credits through reassessment, your award mark will be increased to the pass mark but no higher.)

The marks for all modules are included on students' final transcripts. The following are provided as examples.

In **stage 1 of a Bachelor's programme** the reassessment opportunities would usually mirror stage 2. However in 2020/1 stage 1 will be allowed resit opportunities for up to 90 credits of outright fail. Students will still be eligible for 40 credits of compensated fail (marks of 30-39, as described above).

For example, a student has the following profile of module marks:

Module A (20 credits): 29 (F)	<p>This student must be reassessed on Modules A, B and C (marks below 30), totaling 60 credits of resits. They can choose whether or not the resit D, see below:</p> <p>If the student chose NOT to resit module D then should they pass modules A, B and C at resit they will compensate module D. However, this is a gamble, if they were to get marks below 30 in any of their resits on A, B and C, or got marks below 40 in more than one of A, B or C then they would fail the year as they would not get another opportunity to resit D.</p> <p>In such cases, students should discuss their decision with their academic supervisor. It is possible that, if Modules A, B and C</p>
Module B (20 credits): 28 (F)	
Module C (20 credits): 18 (F)	
Module D (20 credits): 38 (F)	
Module E (20 credits): 65 (P)	
Module F (10 credits): 65 (P)	
Module G (10 credits): 60 (P)	

	are passed on reassessment, then Module D could be compensated without resit.
--	---

In stage 2 of a Bachelor's programme, reassessment opportunities are available in modules up to a total of 90 credits with up to 50 credits of outright fails (that you will need to resit). Up to 40 credits may be compensated with a module mark of 30 or higher.

For example, a student has the following profile of module marks:

Module A (20 credits): 29 (F)	This student must be reassessed on Modules A and B (marks below 30) and has the option to be reassessed in modules C and D because there are less than 50 credits with a mark below 30 and the total reassessment required is for 80 credits. In such cases, students should discuss their decision with their academic supervisor. It is possible that, if Modules A & B are passed on reassessment, then Modules C & D could be compensated for.
Module B (20 credits): 28 (F)	
Module C (20 credits): 38 (F)	
Module D (20 credits): 38 (F)	
Module E (20 credits): 65 (P)	
Module F (10 credits): 65 (P)	
Module G (10 credits): 60 (P)	

In Stage 3 of a Bachelor's programme, reassessment opportunities are available in modules up to a total of 40 credits. For example, a student has the following profile of marks:

Module A (20 credits): 9 (F)	This student has failed 40 credits and therefore may choose to resit both failed modules. The student must be reassessed in Module A because the mark is below 10 and therefore cannot be compensated. This student should discuss their decision with their academic supervisor. In this case, as the credit-weighted average is above 40, the student may choose to only resit Module A in anticipation of achieving a compensatable or pass mark in Module A, but each case should be considered individually.
Module B (20 credits): 35 (F)	
Module C (20 credits): 60 (P)	
Module D (20 credits): 60 (P)	
Module E (20 credits): 65 (P)	
Module F (20 credits): 55 (P)	

If you have a marginal fail in a module (a mark between 30 – 39 in a non-award year or 10-39 in your award year) and it cannot be compensated, you can choose to be reassessed in that module (as long as it does not take you over the number of reassessment opportunities permitted in the stage). You cannot choose to be reassessed in a marginal fail in a module that can be compensated. Please see your academic supervisor for further guidance.

9. What if something exceptional happens that disrupts my studies and affects my ability to complete my modules? EXCEPTIONAL CIRCUMSTANCES AFFECTING ASSESSMENT

If something exceptional happens that hinders your academic progress (such as a serious illness or bereavement), communicate with your academic supervisor as soon as possible. It is important that applications for exceptional circumstances are submitted to the department before assessments or deadlines.

Such circumstances are considered by the appropriate departmental committee. Further general guidance can be found in the Guide to Assessment, Standards, Marking and Feedback linked [here](#).

10. What if I have a year away for STUDY ABROAD OR A YEAR IN INDUSTRY?

Some programmes include study abroad and placements or years in an employment setting. This may be an additional year which will lengthen the normal period of study (e.g. resulting in a four year Bachelor's programme) or a year which replaces time at York (replacement years). Details of how marks from study abroad and work placements will feed into your degree classification and details of any reassessment opportunities will be set out in the regulations for your programme. Further details are available in the Guide to Assessment, Standards, Marking and Feedback.

What if I don't meet the progression or award requirements? FAILURE AND EARLY EXIT

If you do not meet the requirements for a stage, you will not be able to progress. At the end of stage 1 there may be an opportunity to repeat that one year of study, subject to certain conditions detailed below.

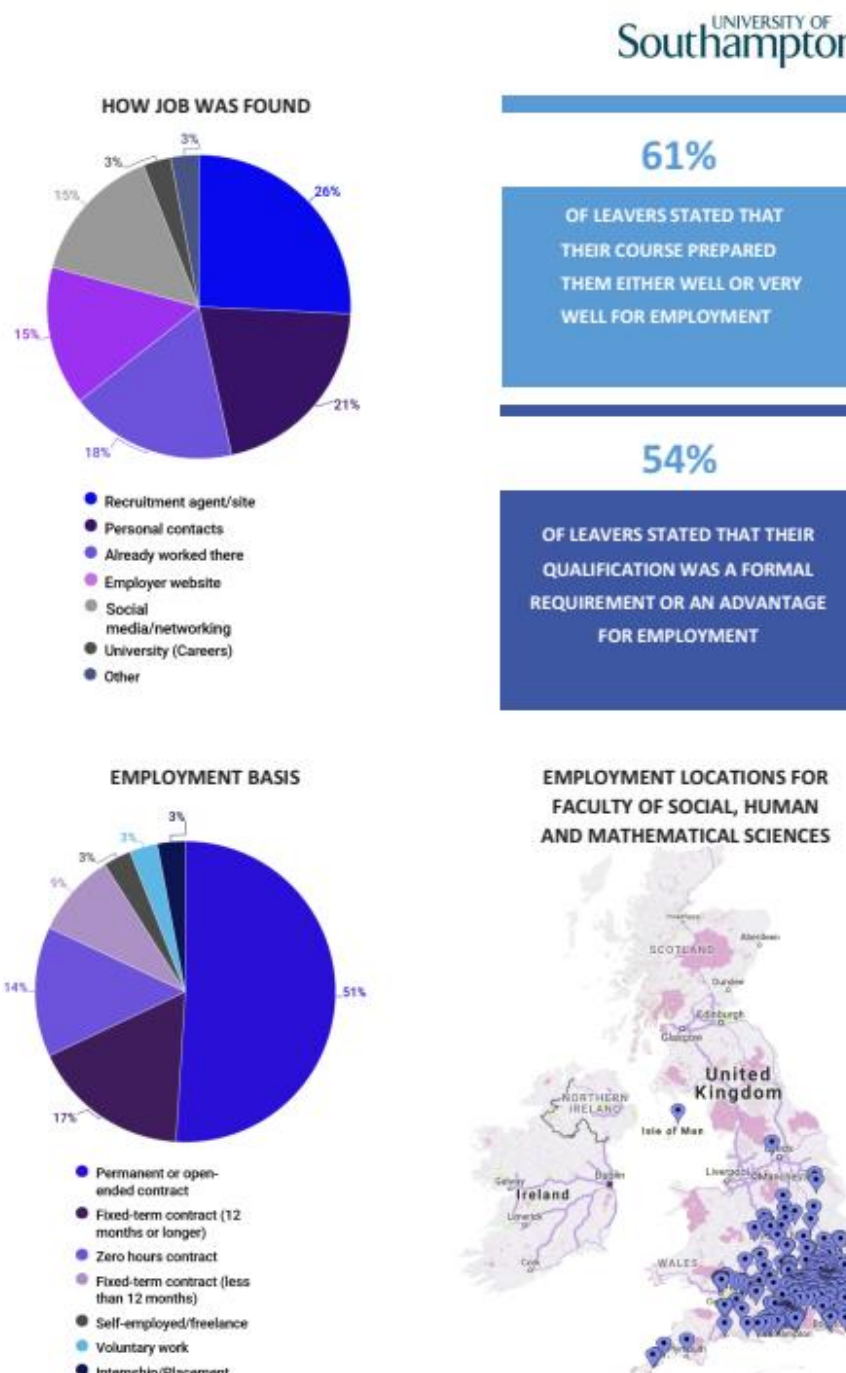
And if in the final stage of your programme you do not achieve the required credits you will not be able to graduate with your intended award (Bachelor's, Honours, etc). However, you may be eligible for an alternative award based on the credits that you have achieved. Similarly, if you choose to leave the University part way through your programme, you may be eligible for an early exit award based on credits achieved.

For example, if you do not meet the progression requirement from Stage 2 to 3 you may be eligible for a Certificate of Higher Education (based on the 120 credits you achieved in stage 1). In stage 3 of a Bachelor's programme, if you do not achieve all 120 credits for the stage you may still be eligible for an Ordinary degree (300 credits) or a Diploma of Higher Education (240 credits).

Failure of stage 1

In the case of failure of stage 1, and taking into consideration any decision by a department to opt out from this policy, the University normally permits students to repeat the whole of stage 1, provided the student attained a minimum credit-weighted mean of 10 marks over all the modules completed. For most programmes this calculation will be performed at the end of stage 1, although some programmes will make this calculation at the point where reassessment opportunities have been exhausted. The marks for the failed stage will be included on the student's transcript, but will not be used in the calculation of any award. Each student has one opportunity only to repeat study.

Додаток Л

Розподіл працевлаштування випусників-міжнародників
Саутгемптонського університету (2016-2017 рр.)

Джерело: International Relations (BSc). University of Southampton. (2017)
Retrieved from : <https://www.southampton.ac.uk/courses/international-relations-degree-bsc#structure>

Додаток М
Освітні програми ЗВО України
М.1 ОПП «Міжнародні відносини» Хмельницького національного
університету

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Вид освітньої програми

СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Назва освітньої програми

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	<u>Перший (бакалаврський)</u>
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	<u>291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»</u> <small>Код і найменування</small>
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	<u>29 «Міжнародні відносини»</u> <small>Шифр і назва</small>
ОСВІТНЯ КВАЛІФІКАЦІЯ	<u>Бакалавр з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.</u> <small>Назва</small>

Освітня програма вводиться у дію з 1.09 2020 р.

Наказ від 28.09 2020 № 145

Ректор [Signature] Скиба М.Є.
Підпис Ініціали, прізвище

Хмельницький 2020

Профіль освітньої програми зі спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
 Код і найменування спеціальності

1. Загальна інформація	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	Хмельницький національний університет Факультет Міжнародних відносин Кафедра Міжнародних відносин та туризму
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Назва освітньої кваліфікації	Бакалавр з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.
Офіційна назва освітньої програми	Освітньо-професійна програма «Суспільні комунікації»
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом бакалавра одиничний, обсяг ОПП – 240 кредитів ЄКТС, термін навчання – 4 роки
Наявність акредитації	Первинна акредитація планується у 2024 році
Цикл/рівень	НРК – 6 рівень; FQ-EHEA – перший цикл; EQF LLL – 6 рівень
Передумови	Наявність повної загальної середньої освіти
Мова(и) викладання	Українська, англійська
Термін дії освітньої програми	4 роки
Інтернет адреса постійного розміщення освітньої програми	https://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?l=0&r=50
2. Мета освітньої програми	
Формування поглиблених знань теорії та практичних умінь і навичок з суспільних комунікацій при здійсненні міжнародної діяльності за різними сферами суспільного життя (політичній, економічній, культурній тощо), аналізі й ефективній роботі з комунікацій в міжнародних відносинах, співробітництві та зовнішній політиці.	
3. Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	Галузь знань 29 Міжнародні відносини Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна програма
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Спеціальна освіта в галузі міжнародних відносин за спеціальністю Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії за спеціалізацією Суспільні комунікації. Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішня політика, суспільні комунікації, інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародних відносин, інформаційна аналітика, інформаційно-комунікаційні технології, комунікаційна стратегія, комунікаційний продукт, комунікаційна послуга, комунікаційні канали.
Особливості програми	Передбачає поглиблене вивчення іноземних мов. Програма реалізується за використанням міждисциплінарного підходу. Студенти здобувають практичні навички в стратегічному аналізі середовища міжнародних відносин, знання та вміння проведення

	інформаційно-комунікаційної діяльності з використанням сучасних цифрових технологій. Приділяється посилена увага до комунікаційної міжнародної діяльності недержавних учасників, тому окремі компоненти освітньої програми викладаються іноземною мовою.
4. Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	Особа, яка отримала ступінь бакалавра з суспільних комунікацій, може здійснювати професійну діяльність в державних органах влади різних рівнів, міжнародних організаціях, комерційних, некомерційних та громадських структурах міжнародного профілю, інформаційно-аналітичних, науково-дослідних центрах та консалтингових компаніях, культурно-просвітницьких організаціях і фондах, засобах масової інформації та комунікації, що здійснюють діяльність на міжнародній арені. За Державним класифікатором професій ДК 003:2010 особа, яка отримала ступінь бакалавра з суспільних комунікацій, здатна здійснювати посадові обов'язки за професіями: 2447.2 Фахівець з управління проєктами та програмами у сфері матеріального (нематеріального) виробництва 2451.2 Оглядач 2451.2 Оглядач політичний 2451.2 Журналіст 2451.2 Коментатор 2451.2 Кореспондент 3436 Помічники керівників 3436.1 Референт 3439 Аташе 3439 Віце-консул 3439 Консул 3439 Консульський агент 3439 Організатор громадських заходів
Подальше навчання	Можливість здобуття освіти за програмою другого (магістерського) рівня вищої освіти та набуття додаткових кваліфікацій в системі освіти дорослих.
5. Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Освітній процес здійснюється на принципах проблемно-орієнтованого та студентоцентрованого навчання з використанням системного, інтегративного та комплексного підходів із залученням методів навчання: організації, мотивації та контролю навчальної діяльності, наукових досліджень, практичних проєктів, тренінгів до формування «soft skills».
Оцінювання	Усні та письмові іспити, заліки, захисти практики, презентації, есе, тощо. Поточне оцінювання результатів навчання (усне та письмове опитування, контрольні роботи, тестування, захист звітів); проміжне оцінювання (атестації); підсумкове семестрове оцінювання (екзамени, заліки, в т.ч. диференційовані, які проводяться в усній або письмовій формі), атестація випускників (атестаційні іспити).
6. Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та

	регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;</p> <p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя.</p> <p>ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.</p> <p>ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК11. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p>ЗК13. Здатність бути критичним і самокритичним.</p>
Спеціальні (фахові) компетентності (ФК)	<p>ФК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.</p> <p>ФК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.</p> <p>ФК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.</p> <p>ФК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.</p> <p>ФК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.</p> <p>ФК6. Здатність застосовувати засади дипломатичної та консульської служби, дипломатичного протоколу та етикету, уміння вести дипломатичне та ділове листування (українською та іноземними мовами).</p> <p>ФК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі</p>

	<p>та на Європейському континенті, та місце в них України.</p> <p>ФК8. Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.</p> <p>ФК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.</p> <p>ФК10. Здатність аналізувати структуру та динаміку міжнародних суспільних комунікацій, виявляти їх вплив на міжнародну систему, державні та суспільні інститути.</p> <p>ФК11. Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.</p> <p>ФК12. Здатність до здійснення комунікації та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами).</p> <p>ФК13. Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.</p> <p style="text-align: center;"><i>Визначені освітньою програмою:</i></p> <p>ФК14. Здатність системно мислити та аналізувати проблемну ситуацію, оцінювати обсяг робіт та планувати послідовність досліджень в галузі міжнародних відносин та суспільних комунікацій.</p> <p>ФК15. Здатність формулювати цілі, визначати критерії аналізу ситуацій, інтерпретувати та здійснювати перевірку достовірності фактів, даних, інформаційних повідомлень про сучасний стан міжнародних відносин, розвиток економіки, політики, культури, медіапростору країн та світу.</p> <p>ФК16. Здатність створювати та поширювати інформаційний контент для комунікації за різними сферами суспільного життя</p>
7. Програмні результати навчання (ПРН)	
<p>ПРН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.</p> <p>ПРН02. Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.</p> <p>ПРН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.</p> <p>ПРН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.</p> <p>ПРН05. Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.</p> <p>ПРН06. Знати природу та характер взаємодії окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.</p> <p>ПРН07. Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.</p> <p>ПРН08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.</p>	

<p>ПРН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.</p> <p>ПРН10. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів.</p> <p>ПРН11. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні.</p> <p>ПРН12. Володіти навичками професійного усного та письмового перекладу з/на іноземні мови, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, регіональних студій, дво-та багатосторонніх міжнародних проєктів.</p> <p>ПРН13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.</p> <p>ПРН14. Використовувати сучасні цифрові технології, спеціалізовані програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи для розв'язання складних спеціалізованих задач у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій .</p> <p>ПРН15. Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.</p> <p>ПРН16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.</p> <p>ПРН17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.</p> <p style="text-align: center;">Визначені освітньою програмою:</p> <p>ПРН18. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу, пропагувати ведення здорового способу життя.</p> <p>ПРН19. Володіти методиками аналізу та управління інформаційних потоків.</p> <p>ПРН20. Створювати і поширювати інформаційні продукти та послуги через суспільні канали комунікації.</p> <p>ПРН21. Застосовувати комунікаційну компетентність та інформаційну грамотність для прийняття науково-обґрунтованих рішень.</p>	
8. Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	Кадрове забезпечення відповідає ліцензійним вимогам провадження освітньої діяльності. Підготовку бакалаврів з суспільних комунікацій забезпечують три доктори наук, професори, четверо кандидатів наук, доцентів. Для підвищення фахового рівня науково-педагогічні працівники проходять стажування не рідше, ніж раз у п'ять років. Для організації зв'язку теоретичного навчання з практичною підготовкою до викладання окремих дисциплін планується залучення фахівців-практиків з суспільних комунікацій.
Матеріально-технічне забезпечення	Забезпечення аудиторним фондом: загальна площа будівель університету складає 76363,3 кв. м в тому числі 25562,2 кв. м загальної площі приміщень навчальних корпусів №1-4, бібліотечного корпусу, навчального корпусу фізичного виховання, навчально-виробничих корпусів № 1-2, навчально-виробничої майстерні, водної та спортивної бази, будинку побуту, гуртожитків №1-5. Забезпечення комп'ютерними класами: два комп'ютерних класи,

	<p>обладнані персональними комп'ютерами з відповідним програмним забезпеченням, мультимедійним обладнанням.</p> <p>Забезпечення приміщеннями соціально-побутової інфраструктури та гуртожитками: спортивні комплекси – навчальний корпус фізичного виховання, водна та спортивна база, спортивні зали. Гуртожитки – №1, 2, 3, 4, 5. Їдальні (4), буфети (8).</p>
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	<p>Наявність електронних ресурсів та програмного забезпечення: офіційний сайт ХНУ (https://www.khnu.km.ua/root/page.aspx), електронна бібліотека університету та доступ до баз даних періодичних наукових видань англійською мовою (http://lib.khnu.km.ua/asp/php/plage_lib.php), інституційний репозитарій університету (http://elar.khnu.km.ua/ispui/?locale=uk), інформаційна система «Електронний університет» (https://isu1.khnu.km.ua/isu/), модульне середовище для навчання MOODLE (https://msn.khnu.km.ua/).</p> <p>Опис освітньої програми, навчальний план, робочі програми, описи та силабуси навчальних дисциплін, комплекси навчально-методичного забезпечення дисциплін, програми наскрізної практичної підготовки, методичні матеріали для проведення атестації здобувачів.</p>
9. Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	<p>Можливість навчання та проходження практики / стажування у вітчизняних ЗВО (згідно з угодами про співпрацю з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Національним університетом «Острозька академія», Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).</p>
Міжнародна кредитна мобільність	<p>Можливість участі у міжнародних проєктах Erasmus+, DAAD та Fulbright, програмах мовної та практичної підготовки, здійснення обміну студентами, виконання програми подвійних дипломів згідно з угодою про наукове співробітництво з Університетом Казимира Великого в Бидгощі (Польща)</p>
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Не здійснюється

II. Перелік компонентів освітньої програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонентів освітньої програми

Шифр КОП	Компоненти освітньої програми (КОП) (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів ЄКТС	Форма підсумкового контролю	Семестр
ОБОВ'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ				
Загальна підготовка (ОЗП)				
ОЗП.01	Риторика та культура українського мовлення	4	залік	2
ОЗП.02	Іноземна мова	16	залік, іспит	1-4
ОЗП.03	Громадянське суспільство	4	залік	1
ОЗП.04	Українське державотворення	5	іспит	1
ОЗП.05	Інформаційні системи та технології	5	іспит	1
ОЗП.06	Основи наукових досліджень	5	залік	3
ОЗП.07	Міжнародне право	5	іспит	1
ОЗП.08	Міжнародні економічні відносини	5	іспит	2
ОЗП.09	Фізичне виховання		залік	1-7
Професійна підготовка (ОПП)				
ОПП.01	Іноземна мова спеціальності	8	залік	5,6
ОПП.02	Теорія та практика перекладу	8	залік	7
ОПП.03	Теорія і практика міжнародних відносин	10	залік, іспит	3,4
ОПП.04	Міжнародна інформація та комунікації	10	іспит	7,8
ОПП.05	Теорія інформації та інформаційних структур	5	залік	2
ОПП.06	Друга іноземна мова (за вибором)	14	залік, іспит	5-8
ОПП.07	Міжнародні організації та інтеграційні процеси України	5	іспит	5
ОПП.08	Дипломатія: теорія і практика	10	залік, іспит	6,7
ОПП.09	Інтегровані комунікації в міжнародних відносинах	8	залік, іспит	5, 6
ОПП.10	Міжнародні системи та аналітичні технології дослідження міжнародних відносин	12	іспит	6,7,8
ОПП.11	Кроскультурна комунікація країн, регіонів, народів	5	іспит	2
ОПП.12	Прикладна інформатика у суспільних комунікаціях	5	іспит	3
ОПП.13	Реклама, графіка, дизайн: теорія і практика	5	залік	2
ОПП.14	Ділова комунікація та лідерство	5	залік	4
ОПП.15	Соціальні мережі та новітні медіатехнології	5	залік	4
ОПП.16	Комунікологія	5	залік	1
ОПП.17	Теорія масової комунікації	5	іспит	5
ОПП.18	Навчально-ознайомча практика	2	залік	2
ОПП.19	Виробнича практика	2	залік	6
ОПП.20	Перекладацька практика	2	залік	8
ОПП.21	Атестаційний іспит		іспит	8
ОПП.22	Атестаційний іспит з іноземної мови		іспит	8
Загальний обсяг обов'язкових компонентів		180		
ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ				
	Вибіркові дисципліни третього семестру	12	залік	3
	Вибіркові дисципліни четвертого семестру	12	залік	4
	Вибіркові дисципліни п'ятого семестру	8	залік	5
	Вибіркові дисципліни шостого семестру	8	залік	6
	Вибіркові дисципліни сьомого семестру	8	залік	7
	Вибіркові дисципліни восьмого семестру	12	залік	8
Загальний обсяг вибіркового компонентів		60		
Загальний обсяг освітньої програми		240		

III. Форми атестації здобувачів вищої освіти

Атестація випускників освітньої програми спеціальності 291 «Суспільні комунікації» здійснюється у формі фахового атестаційного іспиту та атестаційного іспиту з іноземної мови. Фаховий атестаційний іспит передбачає перевірку досягнення результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» й освітньою програмою «Суспільні комунікації». Завершується видачою диплома встановленого зразка про присудження особі ступеня бакалавра із присвоєнням кваліфікації «Бакалавр з міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій».

IV. Вимоги до наявності системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти

Система внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (далі – СВЗЯ) в Університеті відповідає вимогам Європейських стандартів та рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти (ESG), статті 16 Закону України «Про вищу освіту» (2014) та статті 41 Закону України «Про освіту» (2017). Створена СВЗЯ функціонує на п'яти організаційних рівнях відповідно до розроблених нормативних документів, що розміщені на вебсайті Університету: <http://www.khnu.km.ua/root/page.aspx?l=0&t=60>.

Система внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти містить:

- 1) визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- 2) здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- 3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладу вищої освіти та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб;
- 4) забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- 5) забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою;
- 6) забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- 7) забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- 8) забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату;
- 9) інших процедур і заходів.

Джерело: https://www.khnu.km.ua/root/siteres/root/siteres/50_Освітні_програми/04_Факультет_міжнародних_відносин_і_права/Бакалавр._Міжнародні_відносини._2020.pdf

**М.2 ОПШ «Міжнародна логістика та митна справа»
Хмельницького національного університету**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Вид освітньої програми

МІЖНАРОДНА ЛОГІСТИКА ТА МИТНА СПРАВА

Назва освітньої програми

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	<u>Перший (бакалаврський)</u>
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	<u>292 «Міжнародні економічні відносини»</u> Шифр і назва
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	<u>29 «Міжнародні відносини»</u> Шифр і назва
ОСВІТНЯ КВАЛІФІКАЦІЯ	<u>Бакалавр міжнародних економічних відносин за спеціалізацією міжнародна логістика і митна справа</u> Назва

Освітня програма вводиться у дію

з 01.09.2020 р.

Наказ від 24.07.20 № 110

Ректор

Підпис Ініціали, прізвище

I. Профіль освітньої програми зі спеціальності

292 «Міжнародні економічні відносини» (Міжнародна логістика та митна справа)

1. Загальна інформація	
Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	Хмельницький національний університет Факультет міжнародних відносин Кафедра міжнародних економічних відносин
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Назва освітньої кваліфікації	Бакалавр міжнародних економічних відносин за спеціалізацією міжнародна логістика і митна справа
Офіційна назва освітньої програми	Освітньо-професійна програма Міжнародна логістика і митна справа
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом бакалавра одиничний, обсяг освітньої програми – 240 кредитів ЄКТС, термін навчання – 3 роки, 10 місяців
Наявність акредитації	Первинна акредитація
Цикл/рівень	Національна рамка кваліфікацій – 6 рівень; FQ-EHEA – перший цикл; EQF LLL – 6 рівень
Передумови	Наявність повної загальної середньої освіти
Мова(и) викладання	Українська
Термін дії освітньої програми	4 роки
Інтернет адреса постійного розміщення освітньої програми	
2. Мета освітньої програми	
Підготовка висококваліфікованих фахівців з міжнародної логістики, які можуть працювати в різних галузях економіки, на міжнародних ринках і будуть забезпечувати поєднання основних функцій логістики (постачання, виробництво, збут, транспортування, вантажопереробка, упакування, управління запасами, складування) в єдиний бізнес-процес, проектувати й управляти наскрізними матеріальними та супроводжуваними інформаційними, фінансовими і сервісними потоками з метою мінімізації загальних витрат та отримання синергетичного ефекту.	
3. Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	29 Міжнародні відносини. 292 Міжнародні економічні відносини
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна програма
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Формування знань про методи логістичного управління, втілення системного бачення на логістичну складову процесів глобалізації; виявлення особливостей транспортного забезпечення міжнародних відносин, набуття практичних навиків роботи митних брокерів, визначення стратегічних напрямів розвитку міжнародних логістичних систем

Особливості програми	Міждисциплінарна та багатoproфільна підготовка фахівців міжнародної логістики
4. Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	За державним класифікатором професій ДК 003:2010: забезпечує підготовку фахівців для роботи митними представниками-брокерами декларантами та фахівцями з митного контролю, фахівцями з логістики економістами, консультантами із зовнішньоекономічних питань менеджерами із зовнішньоекономічної діяльності, аналітиками референтами
Подальше навчання	Можливість навчання за програмою другого (магістерського) рівня вищої освіти. Набуття додаткових кваліфікацій в системі післядипломної освіти
5. Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	Активні і пасивні методи навчання, інтерактивні та інформаційно-комунікаційні технології навчання, технології контекстного позиційного навчання, технології співпраці
Оцінювання	Тестування, усне і письмове опитування, захист лабораторних практичних робіт, курсових проектів (робіт), звітів практик, семестрових заліків й іспити, публічний захист (демонстрації) кваліфікаційної роботи
6. Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародної економіки, зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.</p> <p>ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК 03. Здатність навчатися та бути сучасно навченим.</p> <p>ЗК 04. Здатність планувати та управляти часом.</p> <p>ЗК 05. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 06. Здатність спілкуватися іноземними мовами.</p> <p>ЗК 07. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 08. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 09. Уміння бути критичним та самокритичним.</p> <p>ЗК 10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК 11. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК 12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p><u>Визначені освітньою програмою</u></p>

	ЗК 13. Здатність до адаптації, креативності, генерування ідей та дій у міжнародному середовищі
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (ФК)	<p>ФК 01. Здатність виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку світового господарства, особливості реалізації економічної політики та світових інтеграційних/дизінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.</p> <p>ФК 02. Здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин.</p> <p>ФК 03. Здатність виявляти особливості функціонування середовища міжнародних економічних відносин та моделей економічного розвитку.</p> <p>ФК 04. Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.</p> <p>ФК 05. Здатність здійснювати комплексний аналіз та моніторинг кон'юнктури світових ринків, оцінювати зміни міжнародного середовища та вміти адаптуватися до них.</p> <p>ФК 06. Здатність аналізувати міжнародні ринки товарів і послуг, інструменти та принципи регулювання міжнародної торгівлі.</p> <p>ФК 07. Здатність аналізувати теорії та механізми реалізації міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин.</p> <p>ФК 08. Здатність визначати функціональні особливості, характер, рівень та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин різного рівня та налагоджувати комунікації між ними.</p> <p>ФК 09. Здатність до діагностики стану досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками.</p> <p>ФК 10. Здатність обґрунтовувати доцільність застосування правових, економічних та дипломатичних методів (засобів) вирішення конфліктних ситуацій на міжнародному рівні.</p> <p>ФК 11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.</p> <p>ФК 12. Здатність використовувати нормативно-розпорядчі документи та довідкові матеріали при здійсненні професійної діяльності у сфері міжнародних економічних відносин.</p> <p>ФК 13. Здатність проводити оцінку та аналіз безпекової компоненти у міжнародних економічних відносинах.</p> <p>ФК 14. Здатність спілкуватися на професійному та соціальному рівнях з використанням фахової термінології, включаючи усну і письмову комунікацію державною та іноземними мовами.</p> <p>ФК 15. Здатність застосувати методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.</p> <p>ФК 16. Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності.</p>

	<p><u>Визначені освітньою програмою</u></p> <p>ФК 17. Вміння оцінювати логістичні системи та їх елементи з урахуванням усіх аспектів поставленої задачі, включаючи фази створення, функціонування та модифікації.</p> <p>ФК 18. Здатність володіти інструментами митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності</p>
7. Програмні результати навчання	
<p>ПРН 01. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, усвідомлюючи необхідність навчання впродовж усього життя, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін.</p> <p>ПРН 02. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземними мовами усно і письмово, фахово використовувати економічну термінологію.</p> <p>ПРН 03. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмні пакети загального і спеціального призначення.</p> <p>ПРН 04. Систематизувувати й упорядковувати отриману інформацію щодо процесів і явищ у світовому господарстві; оцінювати та пояснювати вплив ендегенних і екзогенних факторів на них; формулювати висновки і розробляти рекомендації з урахуванням особливостей національного і міжнародного середовища.</p> <p>ПРН 05. Володіти навичками самоаналізу (самоконтролю), бути зрозумілим для представників інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності, мультикультурності, толерантності та поваги до них.</p> <p>ПРН 06. Планувати, організувати, мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу.</p> <p>ПРН 07. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.</p> <p>ПРН 08. Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів, у тому числі та євроатлантичної інтеграції.</p> <p>ПРН 09. Розуміти і вміти застосовувати, відповідно до інших вимог освітньої програми, сучасні теорії та методи розв'язання спеціалізованих складних задач і практичних проблем у сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародного руху капіталу, міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, мобільності людських ресурсів, міжнародного трансферу технологій.</p> <p>ПРН 10. Ідентифікувати та виокремлювати особливості функціонування суб'єктів міжнародних відносин та моделей їх економічного розвитку.</p> <p>ПРН 11. Обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.</p> <p>ПРН 12. Здійснювати комплексний аналіз складних економічних систем, зіставляти та порівнювати їх складові, оцінювати й аргументувати оцінки результативності їх функціонування.</p> <p>ПРН 13. Підбирати і вміло застосовувати аналітичний інструментарій дослідження стану та перспектив розвитку окремих сегментів міжнародних ринків товарів і послуг з використанням сучасних знань про методи, форми й інструменти регулювання міжнародної торгівлі.</p> <p>ПРН 14. Розуміти і застосовувати теорії, принципи, засоби й інструменти реалізації міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин.</p> <p>ПРН 15. Визначати функціональні особливості, характер, рівень та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин різного рівня та налагоджувати комунікації між ними.</p>	

ПРН 16. Демонструвати знання про стан досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками.

ПРН 17. Визначати причини, типи та характер міжнародних конфліктів і суперечок, обґрунтовувати і застосовувати економічні, юридичні та дипломатичні методи і засоби їх вирішення на міжнародному рівні, відстоюючи національні інтереси України.

ПРН 18. Досліджувати економічні явища та процеси у міжнародній сфері на основі розуміння категорій, законів; виділяючи й узагальнюючи тенденції, закономірності функціонування та розвитку світового господарства з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

ПРН 19. Розуміти та застосовувати чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо у сфері міжнародних економічних відносин.

ПРН 20. Відстоювати національні інтереси України з урахуванням безпекової компоненти міжнародних економічних відносин.

ПРН 21. Розуміти і мати навички з ведення ділового протоколу та ділового етикету у сфері міжнародних економічних відносин, враховуючи особливості міжкультурного спілкування на професійному та соціальному рівнях, як державною так і іноземними мовами.

ПРН 22. Застосовувати відповідні методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

ПРН 23. Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя з метою підтримки професійної компетентності на високому рівні.

ПРН 24. Обґрунтовувати вибір і застосовувати інформаційно-аналітичний інструментарій, економіко-статистичні методи обчислення, складні техніки аналізу та методи моніторингу кон'юнктури світових ринків.

ПРН 25. Презентувати результати дослідження на базі яких, розробляються рекомендації та заходи з адаптації до змін міжнародного середовища.

Визначені освітньою програмою

ПРН 26. Уміння використовувати знання функціональних галузей логістики для аргументованого прийняття рішень стосовно оперативного та поточного управління окремими ланками логістичних ланцюгів та виконання окремих логістичних функцій.

ПРН 27. Здатність визначати митну вартість товару і митних платежів.

ПРН 28. Визначати шляхи оптимізації товароруху на національному та міжнародному ринках з використанням основ міжнародної та європейської нормативної бази з питань регулювання транспортно – логістичної сфери.

ПРН 29. Уміння здійснювати консультативну діяльність з планування й організації логістичної діяльності підприємства.

8. Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	Кадрове забезпечення відповідає вимогам Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (постанова КМУ від 10.05.2018 № 347).
Матеріально-технічне забезпечення	Матеріально-технічне забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини відповідає вимогам Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (постанова КМУ від 10.05.2018 № 347).
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Інформаційне та начальо-методичне забезпечення підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 292 Міжнародні економічні відносини відповідає вимогам Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності (постанова КМУ від 10.05.2018 № 347). У процесі підготовки використовується інформаційне освітнє середовище MOODLE, що містить навчально-методичні матеріали навчальних курсів.
9. Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	Можливість навчання та проходження практики (стажування) у вітчизняних вищих навчальних закладах (згідно угод про співпрацю з Київським національним університетом імені тараса Шевченка, Науково-дослідним центром митної справи Науково-дослідного інституту фіскальної політики Університету державної фіскальної служби України), як студентів так і науково-педагогічних працівників
Міжнародна кредитна мобільність	Можливості стажування викладачів за кордоном (угода про академічну мобільність з Технологічно-природничим університетом у м. Бидгощ (Польща)).
Навчання іноземних здобувачів вищої освіти	Здійснюється.

II. Перелік компонент освітньої програми та їх логічна послідовність

2.1. Перелік компонент освітньої програми

Шифр	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю	Семестр
ОБОВ'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ				
Дисципліни загальної підготовки (ОЗП)				
ОЗП.01	Громадянське суспільство	4	залік	1
ОЗП.02	Українська мова (за професійним спрямуванням)	4	залік	1
ОЗП.03	Філософія	4	іспит	1
ОЗП.04	Позитивне навчання та командна робота у глобальному світі	5	залік	1
ОЗП.05	Основи наукових досліджень	4	залік	2
ОЗП.06	Математика для економістів	4	залік	1
ОЗП.07	Міжнародне публічне та приватне право	4	залік	2
ОЗП.08	Історія економічних вчень	4	іспит	1
ОЗП.09	Інформаційні системи і технології	5	іспит	1
ОЗП.10	Основи економічної теорії	5	іспит	2
ОЗП.11	Іноземна мова	17	іспит	1-4
ОЗП.12	Фізичне виховання		залік	2,4
Дисципліни професійної підготовки (ОПП)				
ОПП.01	Ділові переговори та конфліктологія в міжнародних відносинах	5	іспит	2
ОПП.02	Основи логістики	5	іспит	3
ОПП.03	Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки України	5	іспит	2
ОПП.04	Світова економіка	6	іспит	4
ОПП.05	Міжнародний логістичний менеджмент	5	іспит	5
ОПП.06	Основи митної справи	5	іспит	3
ОПП.07	Митне оформлення і контроль	6	залік	8
ОПП.08	Іноземна мова спеціальності	16	іспит	5-8
ОПП.09	Міжнародні транспортні перевезення	5	залік	5
ОПП.10	Міжнародні економічні відносини	8	іспит	5,6
ОПП.11	Дослідження та моделювання міжнародних економічних процесів	5	залік	5
ОПП.12	Митна статистика	5	іспит	6
ОПП.13	Міжнародне митне право	6	іспит	7
ОПП.14	Дипломатичне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності	5	залік	8
ОПП.15	Кон'юнктура світового ринку транспортних послуг	6	іспит	4
ОПП.16	Міжнародна логістика	6	іспит	7
ОПП.17	Митна безпека	5	іспит	8
ОПП.18	Виробнича практика	3	диф. залік	6
ОПП.19	Переддипломна практика	3	диф. залік	8
ОПП.20	Кваліфікаційна робота	10		8
Загальний обсяг обов'язкових компонент		180		
ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ				

ПРОГРАМИ				
	Вибіркові дисципліни 3 семестру	16	залік*	3
	Вибіркові дисципліни 4 семестру	12	залік*	4
	Вибіркові дисципліни 5 семестру	8	залік*	5
	Вибіркові дисципліни 6 семестру	12	залік*	6
	Вибіркові дисципліни 7 семестру	12	залік*	7
Загальний обсяг вибірових компонент		60		
Загальний обсяг освітньої програми		240		

* кількість заліків залежить від вибору студентами дисциплін вільного вибору

III. Форми атестації здобувачів вищої освіти

Атестація здобувачів кваліфікації бакалавра з міжнародних економічних відносин за спеціалізацією Міжнародна логістика та митна справа здійснюється у формі: публічного захисту кваліфікаційної роботи та завершується видачею диплома встановленого зразка про присудження особі ступеня бакалавра із присвоєнням кваліфікації бакалавр міжнародних економічних відносин за спеціалізацією Міжнародна логістика та митна справа.

Джерело: https://www.khnu.km.ua/root/sites/default/files/50_Освітні_програми/04_Факультет_міжнародних_відносин_і_права/Бакалавр_Міжнародна_логістика_та_митна_справа_2020.pdf

**М.3 ОПП «Міжнародні економічні відносини» Київського національного
університету імені Тараса Шевченка**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор

(Л.В. Зуберський)

«07» листопада 2020 р.

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«Міжнародні економічні відносини»**

(з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)

Рівень вищої освіти: перший

(редакція від «11» 05 2020р., затверджена
рішенням Вченої ради

на здобуття освітнього ступеню: бакалавр
за спеціальністю № 292 «Міжнародні економічні відносини»
галузі знань № 29 «Міжнародні відносини»

Розглянуто та затверджено
на засіданні Вченої ради
від «19» 06 2020 р.
протокол № 2

Введено в дію наказом ректора
від «01» 07 2020 р. за
№ 447-32

Київ 2020 р.

1. ПРОФІЛЬ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ
«Міжнародні економічні відносини
(з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)»
«International Economic Relations
(with compulsory study of two foreign languages)»
зі спеціальності № 292 «Міжнародні економічні відносини»

1 – Загальна інформація	
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації	ступінь вищої освіти: бакалавр спеціальність: 292 – Міжнародні економічні відносини освітня програма: «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» вибіркові спеціалізовані блоки: 1. Економіка європейської інтеграції, 2. Міжнародна комерція, 3. Міжнародна сервісна економіка, 4. Світова економічна кон'юнктура, 5. Міжнародні інвестиції, 6. Міжнародні фінанси obtained qualification: Bachelor Program Subject Area 292 International economic relations Programme «International Economic Relations (with compulsory study of two foreign languages)»
Мова(и) навчання і оцінювання	українська / Ukrainian
Обсяг освітньої програми	240 кредитів ЄКТС, термін навчання 4 роки
Тип програми	освітньо-професійна
Повна назва закладу вищої освіти, а також структурного підрозділу у якому здійснюється навчання	Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine Інститут міжнародних відносин Institute of International Relations
Назва закладу вищої освіти який бере участь у забезпеченні програми (заповнюється для програм подвійного і спільного дипломування)	
Офіційна назва освітньої програми, ступінь вищої освіти та назва кваліфікації ВНЗ-партнера мовою оригіналу (заповнюється для програм подвійного і спільного дипломування)	

Наявність акредитації	Сертифікат про акредитацію МОН молоді спорту України, серія НД-П №1123143 від 16.10.2012 року (термін дії до 01.07.2022 року)
Цикл/рівень програми	НРК України – 7 рівень, FQ-EHEA – перший цикл, EQF-LLL –6 рівень
Передумови	Атестат про повну загальну середню освіту
Форма навчання	денна
Термін дії освітньої програми	5 років
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	http://www.iir.edu.ua/education/international_economic/
2 – Мета освітньої програми	
	Надання базових знань і формування прикладних навичок та умінь у галузі міжнародних економічних відносин з професійним знанням двох іноземних мов, що відкриває для випускників широкі можливості практичного працевлаштування в Україні та за кордоном.
3 - Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань / спеціальність / вибірковий спеціалізований блок)	Міжнародні відносини / Міжнародні економічні відносини / Економіка європейської інтеграції / Міжнародна комерція / Міжнародна сервісна економіка / Світова економічна кон'юнктура / Міжнародні фінанси / Міжнародні інвестиції Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини» Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини» Освітня програма: Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов) включає дисципліни циклу загальної та професійної підготовки (180 кредитів, 75 %), дисципліни циклу вибіркових навчальних дисциплін (60 кредитів, 25 %).
Орієнтація освітньої програми	Освітньо-професійна
Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	Освітня програма Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов) спрямована на формування та розвиток професійних здібностей щодо самоорганізації, вміння самонавчатись, розвинути аналітичне мислення, приймати обґрунтовані рішення, здійснювати оцінювання та забезпечення якості виконаних робіт за вибірковими спеціалізованими блоками з економіки європейської інтеграції, міжнародної комерції, світової економічної кон'юнктури, міжнародних фінансів, міжнародних інвестицій разом з вільним володінням двома іноземними мовами, вміння працювати в міжнародному контексті, здатність працювати автономно, розробляти та впроваджувати міжнародні проекти.
Особливості програми	Обов'язковими є: – практика за фахом в міжнародних економічних організаціях, державних структурах України та зарубіжних країн, вітчизняних та іноземних компаніях; – виробнича практика (професійний переклад) з іноземної мови; – складання кваліфікаційного іспиту з фахового перекладу (іноземна мова);

	<p>– складання комплексного кваліфікаційного іспиту освітньої програми «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» ОР бакалавр;</p> <p>– захист кваліфікаційної роботи за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» ОР бакалавр.</p>
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	<p>Бакалавр спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» може займати первинні посади згідно Класифікатора професій ДК 003:2010:</p> <p>1475.4 Менеджер (управитель) з питань комерційної діяльності та управління</p> <p>2441.2 Економіст з міжнародної торгівлі</p> <p>2419.2 Експерт із зовнішньоекономічних питань</p> <p>2414 Професіонал з питань фінансово-економічної безпеки підприємств, установ та організацій</p> <p>2414.2 Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки</p> <p>2441.2 Аналітик з інвестицій</p> <p>2419.2 Професіонал у сфері маркетингу, ефективності господарської діяльності, раціоналізації виробництва, інтелектуальної власності та інноваційної діяльності</p> <p>2419. Професіонал у сфері державної служби</p> <p>2419.2 Фахівець з методів розширення ринків збуту</p> <p>2419.2 Фахівець-аналітик з дослідження товарного ринку</p> <p>2441.2 Консультант з економічних питань</p> <p>2441.2 Оглядач з економічних питань</p> <p>2441.2 Економічний радник</p> <p>2419.2 Економіст із збуту</p> <p>2412.2 Економіст з праці</p> <p>2441.2 Економіст</p> <p>25359 Економіст з договірних та претензійних робіт</p> <p>3411 Дилери (біржові торговці за свій рахунок) та брокери (посередники) із заставних та фінансових операцій</p> <p>3415 Торговельний представник</p> <p>3422 Агент з митного оформлення вантажів та товарів</p> <p>3436.1 Помічник керівника підприємств, установ та організацій</p>
Подальше навчання	<p>Можливість навчатися за програмами другого (магістерського) рівня вищої освіти в Україні та за кордоном; за програмами «МВА» («Mini-MBA») у сфері міжнародних економічних відносин і суміжних сферах професійної освіти та навчання тощо.</p>
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	<p>Загальний стиль навчання – студенто-центрований. Лекції, семінари, практичні заняття, самостійна робота (виконання «кейс-стаді» та проектів, написання рефератів, використання цифрових освітніх платформ тощо), виконання студентами модульних контрольних робіт, консультації із викладачами.</p> <p>Впродовж всього терміну навчання за ОР «Бакалавр» кожен студент виконує дві курсові роботи.</p>

Оцінювання	Письмові та усні іспити, заліки, диференційовані заліки, поточний контроль, модульні контрольні роботи, есе, «кейс-стаді», презентації, інші види роботи на семінарських заняттях та самостійної роботи, звіт та захист за результатами проходження виробничої практики; захист курсових робіт, кваліфікаційної роботи тощо.
б – Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародних економічних відносин, зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;</p> <p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>ЗК3. Здатність навчатися та бути сучасно навченим.</p> <p>ЗК4. Здатність планувати та управляти часом.</p> <p>ЗК5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК6. Здатність спілкуватися іноземними мовами.</p> <p>ЗК7. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК9. Уміння бути критичним та самокритичним.</p> <p>ЗК10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p> <p>ЗК11. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК13. Здатність до практичної апробації здобутих знань.</p> <p>ЗК14. Здатність працювати в міжнародному середовищі.</p> <p>ЗК15. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків</p>
Фахові (спеціальні) компетентності спеціальності (ФК)	<p>ФК1. Здатність виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку світового господарства, особливості реалізації економічної політики та світових інтеграційних/дезінтеграційних процесів, у тому числі європейської та євроатлантичної інтеграції.</p> <p>ФК2. Здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин, застосовувати базові принципи та інструменти аналізу міжнародної мікро- та макроекономіки до моделювання поведінки суб'єктів міжнародних економічних відносин..</p>

	<p>ФК3. Здатність виявляти особливості функціонування середовища міжнародних економічних відносин та моделей економічного розвитку, застосовувати сучасні інформаційні технології для економіко-математичного моделювання, аналізу та прогнозування розвитку міжнародних економічних відносин.</p> <p>ФК4. Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.</p> <p>ФК5. Здатність здійснювати комплексний аналіз та моніторинг кон'юнктури світових ринків, оцінювати зміни міжнародного середовища та вміти адаптуватися до них.</p> <p>ФК6. Здатність аналізувати міжнародні ринки товарів і послуг, інструменти та принципи регулювання міжнародної торгівлі міжнародних інвестицій, міжнародного науково-технічного обміну, міжнародної міграції робочої сили.</p> <p>ФК7. Здатність аналізувати теорії та механізми реалізації міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин.</p> <p>ФК8. Здатність визначати функціональні особливості, характер, рівень та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин різного рівня та налагоджувати комунікації між ними.</p> <p>ФК9. Здатність до діагностики стану досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними природничими науками.</p> <p>ФК10. Здатність обґрунтовувати доцільність застосування правових економічних та дипломатичних методів (засобів) вирішення конфліктних ситуацій на міжнародному рівні.</p> <p>ФК11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.</p> <p>ФК12. Здатність використовувати нормативно-розпорядчі документи та довідкові матеріали при здійсненні професійної діяльності у сфері міжнародних економічних відносин.</p> <p>ФК13. Здатність проводити оцінку та аналіз безпекової компоненти у міжнародних економічних відносинах.</p> <p>ФК14. Здатність спілкуватися на професійному та соціальному рівнях з використанням фахової термінології, включаючи усну і письмову комунікацію державною та іноземними мовами.</p> <p>ФК15. Здатність застосувати методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.</p> <p>ФК16. Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності.</p> <p>ФК17. Здатність досліджувати структуру та основні тенденції розвитку світової економіки, напрями та форми її транснаціоналізації, аналізувати основні економічні показники розвитку країн світу, ідентифікувати причини та ретроспективно оцінювати наслідки дії сукупності національних, регіональних і глобальних соціально-економічних чинників, явищ і процесів, що впливають на економічний розвиток окремих країн і регіонів, трансформуючи міжнародні економічні відносини зі стародавніх часів до сьогодення.</p>
--	--

	<p style="text-align: center;">Програмні фахові компетентності за вибілковими спеціалізованими блоками:</p> <p><i>Міжнародна комерція:</i> ФК 18. Здатність до теоретичного аналізу договірної основи міжнародної комерційної діяльності, розробки, укладання і управління зовнішньоекономічними контрактами. ФК 19. Здатність до самостійної підготовки і укладання контрактів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. ФК 20. Здатність до кількісної та якісної оцінки ризиків у міжнародній комерційній діяльності та вжиття заходів для їхньої мінімізації.</p> <p><i>Економіка європейської інтеграції:</i> ФК 21. Здатність оцінювати конкурентне середовище в країнах-членах, знати перелік та функції інститутів ЄС у сфері антимонопольного регулювання, розкривати інструменти та механізми реалізації спільної конкурентної політики Союзу та напрямки адаптації конкурентної політики України до конкурентної політики ЄС. ФК 22. Здатність застосовувати теоретичні та практичні знання для узгодження та гармонізації інструментів та механізмів інфраструктурної, енергетичної, сільськогосподарської та регіональної політик країн-членів та ЄС з метою впровадження новітніх технологій та рішень у розвиток відповідних економічних політик України. ФК 23. Здатність оцінювати критерії та наслідки вступу країн в ЄС, узагальнювати та аналізувати економічну інформацію щодо єдиного внутрішнього ринку, виявляти закономірності та головні тенденції розвитку вільного руху товарів і послуг, робочої сили та капіталу.</p> <p><i>Світова економічна кон'юнктура:</i> ФК 24. Здатність організовувати і проводити кон'юнктурні дослідження в залежності від завдань, засобів, моделей, методології прогнозування, оцінювання ефективності моделей прогнозування світової економічної кон'юнктури. ФК 25. Здатність визначати національні особливості формування економічної кон'юнктури країн світу, виявляти специфічні риси та динаміку розвитку світових економічних центрів. ФК 26. Здатність оцінювати ефективність прогностичних моделей розвитку світової економічної кон'юнктури, використовувати математичні методи для розробки оптимальних стратегій виходу міжнародних компаній на нові ринки.</p> <p><i>Міжнародна сервісна економіка:</i> ФК 27. Здатність виділяти і виокремлювати передумови, характеристики, основні індикатори, тенденції розвитку сервісної економіки; досліджувати способи і методи торгівлі послугами на міжнародних ринках; виявляти їх національні і галузеві особливості. ФК 28. Здатність оцінювати інструменти, механізми і наслідки регулювання міжнародних ринків послуг в залежності від цілей торгівельної політики зарубіжних країн, оцінювати специфічні зобов'язання країн-членів СОТ в рамках ГАТС щодо доступу на ринок і національних режимів в сфері послуг; використовувати класифікацію послуг в системі міжнародної торгівлі.</p>
--	--

	<p>ФК 29. Здатність втілювати на практиці набуті навичок з управління міжнародними проектами у сфері послуг.</p> <p>Міжнародні інвестиції</p> <p>ФК 30. Здатність виявляти потенціал впливу міжнародних інвестицій на процес відтворення національних економік з метою підвищення ефективності використання місцевих факторів виробництва.</p> <p>ФК 31. Здатність забезпечувати інституційний супровід залучення міжнародних інвестицій як основи функціонування транснаціонального бізнесу.</p> <p>ФК 32. Здатність аналізувати особливості інвестиційних стратегій різних типів інституційних інвесторів, визначати фактори, що формують інвестиційну поведінку міжнародних інвесторів в глобальному конкурентному бізнес-середовищі.</p> <p>Міжнародні фінанси:</p> <p>ФК 33. Здатність аналізувати інвестиційні характеристики, інститути та механізми фондового ринку країн світу, оцінювати тенденції і наслідки їх функціонування ринків, приймати оперативні рішення щодо управління інвестиціями в умовах фінансової інтеграції.</p> <p>ФК 34. Здатність управління фінансами міжнародних компаній, проводити операційну та інвестиційну діяльність.</p> <p>ФК 35. Здатність до ідентифікації перспективних напрямів створення та фінансування стартапів у глобальному бізнес-середовищі.</p>
7 – Програмні результати навчання	
	<p>В результаті опанування програми фахівці з міжнародних економічних відносин повинні уміти:</p> <p>ПРН1. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, усвідомлюючи необхідність навчання впродовж усього життя, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін.</p> <p>ПРН2. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземними мовами усно і письмово, фахово використовувати економічну термінологію.</p> <p>ПРН3. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмні пакети загального і спеціального призначення.</p> <p>ПРН4. Систематизувати й упорядковувати отриману інформацію щодо процесів і явищ у світовому господарстві; оцінювати та пояснювати вплив ендогенних і екзогенних факторів на них; формулювати висновки і розробляти рекомендації з урахуванням особливостей національного і міжнародного середовища.</p> <p>ПРН5. Володіти навичками самоаналізу (самоконтролю), бути зрозумілим для представників інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності, мультикультурності, толерантності та поваги до них.</p> <p>ПРН6. Планувати, організовувати, мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу.</p> <p>ПРН7. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.</p>

	<p>ПРН8. Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів, у тому числі європейської та євроатлантичної інтеграції</p> <p>ПРН9. Розуміти і вміти застосовувати, відповідно до інших вимог освітньої програми, сучасні теорії та методи розв'язання спеціалізованих складних задач і практичних проблем у сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародного руху капіталу, міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, мобільності людських ресурсів, міжнародного трансферу технологій.</p> <p>ПРН10. Ідентифікувати та виокремлювати особливості функціонування суб'єктів міжнародних відносин та моделей їх економічного розвитку.</p> <p>ПРН11. Обґрунтовувати власну думку щодо конкретних умов реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.</p> <p>ПРН12. Здійснювати комплексний аналіз складних економічних систем, зіставляти та порівнювати їх складові, оцінювати й аргументувати оцінки результативності їх функціонування.</p> <p>ПРН13. Підбирати і вміло застосовувати аналітичний інструментарій дослідження стану та перспектив розвитку окремих сегментів міжнародних ринків товарів і послуг з використанням сучасних знань про методи, форми й інструменти регулювання міжнародної торгівлі.</p> <p>ПРН14. Розуміти і застосовувати теорії, принципи, засоби й інструменти реалізації міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин.</p> <p>ПРН15. Визначати функціональні особливості, характер, рівень та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин різного рівня та налагоджувати комунікації між ними.</p> <p>ПРН16. Демонструвати знання про стан досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками та філософією.</p> <p>ПРН17. Визначати причини, типи та характер міжнародних конфліктів і суперечок, обґрунтовувати і застосовувати економічні, юридичні та дипломатичні методи і засоби їх вирішення на міжнародному рівні, відстоюючи національні інтереси України.</p> <p>ПРН18. Досліджувати економічні явища та процеси у міжнародній сфері на основі розуміння категорій, законів; виділяючи й узагальнюючи тенденції, закономірності функціонування та розвитку світового господарства з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.</p> <p>ПРН19. Розуміти та застосовувати чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо у сфері міжнародних економічних відносин.</p> <p>ПРН20. Відстоювати національні інтереси України з урахуванням безпекової компоненти міжнародних економічних відносин.</p> <p>ПРН21. Розуміти і мати навички з ведення ділового протоколу та ділового етикету у сфері міжнародних економічних відносин, враховуючи особливості міжкультурного спілкування на професійному та соціальному рівнях, як державною так і іноземними мовами.</p>
--	--

	<p>ПРН22. Застосовувати відповідні методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.</p> <p>ПРН23. Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя з метою підтримки професійної компетентності на високому рівні.</p> <p>ПРН24. Обґрунтовувати вибір і застосовувати інформаційно-аналітичний інструментарій, економіко-статистичні методи обчислення, складні техніки аналізу та методи моніторингу кон'юнктури світових ринків.</p> <p>ПРН25. Презентувати результати дослідження на базі яких розробляються рекомендації та заходи з адаптації до змін міжнародного середовища.</p> <p>ПРН26. Демонструвати знання з теорії та практики міжнародного права, міжнародних відносин, міжнародного бізнесу, міжнародної інформації, країнознавства.</p> <p>ПРН27. Застосовувати знання зі стратегічного менеджменту та маркетингу для розробки та впровадження стратегічного планування на міжнародних підприємствах різних форм власності.</p> <p>ПРН28. Спираючись на досвід дипломатичного забезпечення зовнішньополітичної діяльності на міжнародній арені державних утворень, виявляти основні тенденції і закономірності історичного поступу України та перспективи реалізації її європейської та євроатлантичної інтеграції.</p>
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
<p>Специфічні характеристики кадрового забезпечення</p>	<p>Викладання здійснюють визнані українською та світовою науковою спільнотою науково-педагогічні працівники кафедр Інституту міжнародних відносин та Київського національного університету імені Тараса Шевченка.</p> <p>Усі викладачі поєднують викладацьку, науково-дослідну роботу з участю у міжнародних наукових та/або бізнес-проектах.</p> <p>До навчального процесу для проведення майстер-класів та читання лекцій залучаються представники українського та зарубіжного наукового й бізнес середовища, практики з органів державної влади України, стейкхолдери, у тому числі випускники Інституту міжнародних відносин різних років.</p> <p>Викладачі кафедр брали участь в понад тридцяти програмах ІНТАС, ТАСІС, ТЕМПУС, НАТО, ЮНЕСКО, Жана Моне та ін.</p>
<p>Специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення</p>	<p>Необхідними вимогами для реалізації освітньої програми є: наявність доступу до бібліотеки; Інтернет-центру; лабораторії інформатики та обчислювальної техніки для забезпечення оволодіння студентами усім обсягом освітньо-професійної програми; наявність проектора та іншого аудіо-візуального та комп'ютерного обладнання, в т.ч. для проведення відео-конференцій та окремих складових навчального процесу.</p>
<p>Специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення</p>	<p>Колективом Інституту міжнародних відносин, який забезпечує навчальний процес підготовки бакалаврів з міжнародних економічних відносин, опубліковано понад 500 фахових підручників, навчальних посібників та наукових монографій.</p>

ПЕРЕЛІК КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ТА ЇХ ЛОГІЧНА ПОСЛІДОВНІСТЬ

2.1. Перелік компонент ОП (для вступників, починаючи з 2018р.)

Код и/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумкового контролю
1	2	3	4
1. Обов'язкові компоненти ОП			
OK 01	Вступ до спеціальності «Міжнародні економічні відносини»	2,0	Залік
OK 02	Економікс	4,0	Іспит
OK 03	Математика для економістів	4,0	Іспит
OK 04	Сучасні інформаційні системи і технології	3,0	Залік
OK 05	Міжнародні відносини та світова політика	6,0	Іспит
OK 06	Іноземна мова (базовий курс)	18,0	Іспит
OK 07	Друга іноземна мова (базовий курс)	8,0	Залік
OK 08	Історія міжнародних економічних відносин	3,0	Залік
OK 09	Основи міжнародної мікроекономіки	4,0	Залік
OK 10	Основи міжнародної макроекономіки	4,0	Залік
OK 11	Світова економіка	4,0	Іспит
OK 12	Країнознавство	3,0	Іспит
OK 13	Міжнародна інформація	3,0	Залік
OK 14	Міжнародна статистика	4,0	Іспит
OK 15	Теорія міжнародних економічних відносин	7,0	Іспит
OK 16	Іноземна мова (нормативний курс)	18,0	Іспит
OK 17	Друга іноземна мова (нормативний курс)	8,0	Залік
OK 18	Міжнародні фінанси	5,0	Іспит
OK 19	Дипломатична історія України	3,0	Залік
OK 20	Міжнародне публічне право	6,0	Іспит
OK 21	Філософія	4,0	Іспит
OK 22	Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів	4,0	Іспит
OK 23	Регулювання міжнародних економічних відносин	8,0	Іспит
OK 24	Мова фаху	8,0	Іспит
OK 25	Теорія і практика перекладу	12,0	Іспит
OK 26	Друга іноземна мова (мова фаху)	4,0	Іспит
OK 27	Мова фаху (мова міжнародних документів)	4,0	Залік
OK 28	Міжнародний бізнес	3,0	Іспит
OK 29	Теорія і практика перекладу (бізнес-переклад та переклад конференцій)	4,0	Залік
OK 30	Виробнича практика (професійний переклад)	3,0	Диференційований залік
OK 31	Виробнича практика (переддипломна)	3,0	Диференційований залік
OK 32	Випускна кваліфікаційна робота бакалавра	6,0	Захист
	Загальний обсяг обов'язкових компонент:	180,0	34
2. Вибіркові компоненти ОП			
<i>Вибірковий спеціалізований блок «Економіка європейської інтеграції»</i>			
BK 1.1	Економіка країн Європейського Союзу	4,0	Залік
BK 1.2	Валютна та фінансова інтеграція в ЄС	4,0	Залік

1	2	3	4
ВК 1.3	Конкурентна політика ЄС	4,0	Залік
ВК 1.4	Соціальна та міграційна політика ЄС	4,0	Залік
ВК 1.5	Єдина сільськогосподарська політика ЄС	4,0	Залік
ВК 1.6	Інфраструктурна, енергетична та регіональна політика в ЄС	4,0	Залік
ВК 1.7	Спільна комерційна політика ЄС	3,0	Залік
ВК 1.8	Єдиний внутрішній ринок ЄС	3,0	Залік
<i>Вибірковий спеціалізований блок «Міжнародна комерція»</i>			
ВК 2.1	Організація та техніка міжнародних комерційних операцій	4,0	Залік
ВК 2.2	Контракти у зовнішньоекономічній діяльності	4,0	Залік
ВК 2.3	Кон'юнктурні дослідження світових ринків	4,0	Залік
ВК 2.4	Міжнародний цифровий маркетинг	4,0	Залік
ВК 2.5	Торговельні аспекти міжнародних інтеграційних угод	4,0	Залік
ВК 2.6	Страховання у міжнародній комерції	4,0	Залік
ВК 2.7	Кредитування міжнародної торгівлі	3,0	Залік
ВК 2.8	Розрахунки в міжнародній комерційній діяльності	3,0	Залік
<i>Вибірковий спеціалізований блок «Міжнародні фінанси»</i>			
ВК 3.1	Міжнародний фінансовий менеджмент	4,0	Залік
ВК 3.2	Стратегії монетарної політики зарубіжних країн	4,0	Залік
ВК 3.3	Фондовий ринок зарубіжних країн	4,0	Залік
ВК 3.4	Міжнародний податковий менеджмент	4,0	Залік
ВК 3.5	Міжнародний фінансовий інжиніринг	4,0	Залік
ВК 3.6	Міжнародні фінансові центри	4,0	Залік
ВК 3.7	Страховання у зовнішньоекономічній діяльності	3,0	Залік
ВК 3.8	Офшорингові фінанси	3,0	Залік
<i>Вибірковий спеціалізований блок «Світова економічна кон'юнктура»</i>			
ВК 4.1	Методологія міжнародних кон'юнктурних досліджень	4,0	Залік
ВК 4.2	Економічна кон'юнктура розвинених країн	4,0	Залік
ВК 4.3	Економічна кон'юнктура країн з ринками, що виникають	4,0	Залік
ВК 4.4	Інформаційні технології у дослідженні кон'юнктури світових ринків	4,0	Залік
ВК 4.5	Конкуренція на міжнародних ринках	4,0	Залік
ВК 4.6	Глобальні маркетингові стратегії	4,0	Залік
ВК 4.7	Основи прогнозування світової економічної кон'юнктури	3,0	Залік
ВК 4.8	Практикум з кон'юнктурного моніторингу економіки зарубіжних країн	3,0	Залік
<i>Вибірковий спеціалізований блок «Міжнародні інвестиції»</i>			
ВК 5.1	Теорії прямих іноземних інвестицій	4,0	Залік
ВК 5.2	Фінанси міжнародних підприємств	4,0	Залік
ВК 5.3	Соціальна відповідальність міжнародних підприємств	4,0	Залік
ВК 5.4	Стратегічний менеджмент міжнародного підприємства	4,0	Залік
ВК 5.5	Міжнародні інституційні інвестори	4,0	Залік
ВК 5.6	Регулювання міжнародних інвестицій	4,0	Залік
ВК 5.7	Бізнес план міжнародного інвестиційного проекту	3,0	Залік
ВК 5.8	Транскордонні операції злиття і поглинання	3,0	Залік
<i>Вибірковий спеціалізований блок «Міжнародна сервісна економіка»</i>			
ВК 6.1	Міжнародна торгівля послугами	4,0	Залік

1	2	3	4
ВК 6.2	Регулювання ринків послуг зарубіжних країн	4,0	Залік
ВК 6.3	Інвестиційні та фінансові послуги в глобальній економіці	4,0	Залік
ВК 6.4	Міжнародні транспортні операції	4,0	Залік
ВК 6.5	Міжнародний ринок страхових послуг	4,0	Залік
ВК 6.6	Міжнародне банківництво	4,0	Залік
ВК 6.7	Міжнародні туристичні послуги	3,0	Залік
ВК 6.8	Управління міжнародними проектами	3,0	Залік
<i>Вибір з переліку (студент обирає 1 дисципліну з кожного переліку)</i>			
Перелік №1		3,0	Іспит
ВК 1.1.1	Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки України		
ВК 1.2.1	Логіка		
Перелік №2		3,0	Залік
ВК 2.1.1	Міжнародні економічні організації		
ВК 2.2.1	Україна в міжнародних економічних організаціях		
Перелік №3		3,0	Залік
ВК 3.1.1	Міжнародна логістика		
ВК 3.2.1	Механізм функціонування СОТ		
Перелік №4		3,0	Залік
ВК 4.1.1	Міжнародна ринкова ризикологія		
ВК 4.2.1	Комерційна діяльність в офшорних зонах		
Перелік №5		3,0	Іспит
ВК 5.1.1	Міжнародний менеджмент і маркетинг		
ВК 5.2.1	Бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності		
Перелік №6		3,0	Залік
ВК 6.1.1	Облік зовнішньоекономічної діяльності		
ВК 6.2.1	Бухгалтерський облік у міжнародному підприємстві		
Перелік №7		3,0	Залік
ВК 7.1.1	Економічна дипломатія та дипломатична практика		
ВК 7.2.1	Міжнародна патентно-ліцензійна практика		
Перелік №8		3,0	Іспит
ВК 8.1.1	Податковий облік та аналіз зовнішньоекономічної діяльності		
ВК 8.2.1	Міжнародні стандарти фінансової звітності		
Перелік №9		3,0	Залік
ВК 9.1.1	Економічна інтеграція України з ЄС		
ВК 9.2.1	Україна в міжнародних інтеграційних процесах		
Перелік №10		3,0	Залік
ВК 10.1.1	Міжнародне приватне право		
ВК 10.2.1	Міжнародний комерційний арбітраж		
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		240,0	
Загальний обсяг вибіркових компонент:		60,0	

3. ФОРМА АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Атестація випускників освітньої програми «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» проводиться у формі комплексного кваліфікаційного іспиту з міжнародних економічних відносин, кваліфікаційного іспиту з фахового перекладу (іноземна мова) та публічного захисту кваліфікаційної роботи і завершується видачею документу встановленого зразка. Після успішного виконання освітньої програми «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» та проходження атестації студенти отримують освітню кваліфікацію «бакалавр міжнародних економічних відносин» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» та, при виконанні відповідних вимог, отримують професійну кваліфікацію «фахівець з міжнародних економічних відносин» та «фахівець з перекладу (іноземна мова)».

Кваліфікаційна робота передбачає самостійне розв'язання складної задачі або комплексної проблеми у сфері міжнародних економічних відносин, що супроводжується проведенням досліджень та/або застосуванням інноваційних підходів та характеризується невизначеністю умов і вимог. Під час оцінювання перевіряються такі програмні результати навчання: ПРН 3, ПРН 4, ПРН 7, ПРН 8, ПРН 9, ПРН 11, ПРН 12, ПРН 13, ПРН 16, ПРН 18, ПРН 25. У кваліфікаційній роботі не повинно бути академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації та списування. Кваліфікаційна робота має бути розміщена на сайті закладу вищої освіти або його структурного підрозділу.

Джерело: http://www.iir.edu.ua/education/international_economic/svgimev/program/

М.4 ОПП «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОСВІТНЬО – ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

«Міжнародна інформація»

Першого рівня вищої освіти

за спеціальністю **№ 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

галузі знань **№ 29 Міжнародні відносини**

ЗАТВЕРДЖЕНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ*
Голова вченої ради
Петришин Р.І./
(протокол № 6 від "30 червня" 2020 р.)
Введено в дію наказом

Від «1» липня 2020 р.

за № 181

Чернівці
2020 р.

1. Профіль освітньої програми зі спеціальності № 291 "міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії"

1 – Загальна інформація	
Повна назва вищого навчального закладу та структурного підрозділу	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу	Ступінь вищої освіти: бакалавр. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Міжнародна інформація. International relations, public communications and regional studies. International information.
Офіційна назва освітньої програми	Міжнародна інформація
Тип диплому та обсяг освітньої програми	Диплом одиничний, 240 кредитів ЄКТС, термін навчання 4 роки академічних роки
Наявність акредитації	Сертифікат Міністерство освіти і науки України Акредитаційна комісія від 12 червня 2018, протокол №130. Наказ МОН України від 20.06.2018 № 662
Цикл/рівень	НРК України – 7 рівень FQ-EHEA – перший цикл, EQF-LLL – 6 рівень
Передумови	Наявність атестату про повну середню освіту
Мова(и) викладання	Українська
Термін дії освітньої програми	Термін дії до 01.07.2028 р.
Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми	http://history.chnu.edu.ua
2 – Мета освітньої програми	
<p>Підготовка фахівців, які володіють глибокими знаннями, а також базовими та професійними компетентностями з акцентом на критичному мисленні та практичних навиках, розвитком навиків та вмінь, необхідних для аналітичної діяльності, комунікації, кооперації, поширення інформації. Підготувати студентів із особливим інтересом до сфери професійних знань із подальшим навчанням на наступних рівнях вищої освіти</p> <p>Надати теоретичні знання та практичні уміння для успішного виконання професійних обов'язків у сфері міжнародних відносин та суспільних комунікацій з акцентом на розвиток навиків, необхідних для аналітичної, прогностичної та</p>	

дослідницької роботи.	
3 - Характеристика освітньої програми	
Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))	<p>Галузь знань 29 – Міжнародні відносини, спеціальність 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</p> <p>Об'єкт вивчення та професійної діяльності – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.</p> <p>Цілі навчання – підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, у сфері міжнародних відносин та інформаційної політики.</p> <p>Методи, методики та технології: загальнонаукові та спеціалізовані методи аналізу міжнародних подій, структур, процесів, ситуацій, персоналій, а також діяльності міжнародних акторів державного та неурядового рівнів у контексті розробки та реалізації інформаційної політики. Спеціальні методи інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття рішень у міжнародній і зовнішньополітичній сферах. Інноваційні методи навчання включають проектну діяльність, ділові ігри, інтерактивні методики із широким використанням ІКТ та аналізу новітніх ЗМК.</p>
Орієнтація освітньої програми	<p>Освітньо-професійна програма бакалавра</p> <p>Освітня програма орієнтована як на професійну діяльність, що охоплює виконання завдань і професійних обов'язків у сфері міжнародної інформації, аналіз і прогнозування глобальних та регіональних процесів, так і на проведення наукових досліджень у сфері міжнародних відносин та суспільних комунікацій, необхідних для інформаційної, аналітичної, дипломатичної та дослідницької роботи.</p>

Основний фокус освітньої програми та спеціалізації	<p>Загальна програма: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</p> <p>Спеціальна освіта та професійна підготовка в галузі міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій.</p> <p>В освітній програмі акцент робиться на аналізі інформації у сфері міжнародних відносин, у тому числі з використанням сучасних інформаційних технологій і систем.</p> <p><i>Ключові слова:</i> міжнародні інформаційні відносини, суспільні комунікації, прикладний аналіз інформації, аналітична діяльність, системний аналіз, інформаційно-аналітичне забезпечення зовнішньої політики</p>
Особливості програми	<p>1.Студенти можуть робити акцент на інформаційно-аналітичній діяльності у сфері міжнародних відносин та суспільних комунікацій.</p> <p>2.Мобільність за програмою Еразмус, Tempus – рекомендується, але не є обов'язковою;студенти беруть участь в спеціальних семінарах разом зі студентами-учасниками програми Еразмус.</p> <p>3.Укладені міжнародні договори з окремими закордонними закладами вищої освіти, з метою міжнародної мобільності: Жешовський університет, Польща; Інститут політичних досліджень Польської академії наук, Польща; Лодзький університет, Польща; Сучавський університет «Штефан челМаре», Румунія; Яський національний університет «Джордже Єнеску», Румунія; Університет м. Грац, Австрія; Католицький університет м. Фрайбурга, Німеччина; Університет Аугсбурга, Німеччина; Університет Пассау, Німеччина; Саскачеванський університет, Канада.</p> <p>4.Передбачається залучення студентів до прослуховування лекцій іноземною мовою. Передбачена співпраця з Інститутом історії Поморської академії (Польща).</p>
4 – Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання	
Придатність до працевлаштування	<p>Зміст та структура профілю програми дає змогу отримати знання та навички, здійснювати професійну діяльність в сфері зовнішньої політики, міжнародного співробітництва та міжнародних відносин; обіймати первинні посади в органах державної влади різних рівнів, в міжнародних та недержавних організаціях, у комерційних структурах та науково-дослідницьких інституціях. Використовуючи мережеві технології у суспільних комунікаціях, інформаційно-комунікаційні технології конструювання суспільних процесів, бакалавр надає послуги з інформаційно-аналітичного забезпечення внутрішньої та</p>

	<p>зовнішньої політики держави. А саме:</p> <p>3436.1 – Помічники керівників</p> <p>3436.1 – Помічник керівника підприємства (установи, організації)</p> <p>3436.1 – Референт</p> <p>4115 – Асистент референта</p> <p>3439 – Фахівець з організації інформаційної безпеки</p> <p>2433.1– Молодший науковий співробітник (інформаційна аналітика)</p> <p>2433.2 – Аналітик консолідованої інформації</p> <p>2443.2 – Експерт із суспільно-політичних питань</p> <p>1475.4 – Менеджер (управитель) із зв'язків з громадськістю.</p>
Подальше навчання	Можливість навчатися за програмою другого циклу за цією ж галуззю знань та отримання диплому другого рівня магістр (що узгоджується з отриманим дипломом бакалавра) або ж суміжною.
5 – Викладання та оцінювання	
Викладання та навчання	<p>Використовується студентоцентроване та проблемно-орієнтоване навчання, навчання через науково-дослідну практику та самонавчання. Система методів навчання базується на принципах цілеспрямованості, бінарності – активної безпосередньої участі викладача і студента. Основними підходами при викладанні та навчанні є гуманістичність, студентоцентризм, системність, технологічність, дискретність. Викладання відбувається у формі лекцій, мультимедійних лекцій, семінарів, практичних занять, самостійного навчання, індивідуальних (консультативних) занять. Навчання базується на компетентнісному підході.</p> <p>Загальний стиль навчання – навчально-орієнтований. Лекційні курси поєднуються з семінарами та робочими зустрічами. Процес навчання переважно відбувається в малих і середніх групах (до 20 осіб), з дискусіями та підготовкою презентацій самостійно в малих групах. Під час третього та четвертого року частина часу (6 кредитів) дається на написання курсової роботи, яка також презентується та обговорюється за участі викладачів та студентів.</p> <p>Основні види занять: лекції, семінари, практичні заняття в малих групах, самостійна робота, консультації з викладачами, розробка фахових проектів, написання тез і матеріалів, участь в круглих столах.</p>
Оцінювання	Усні та письмові екзамени, практика, есе, презентації, тези, аналітичні та наукові статті, курсова робота. Презентації: усні в PowerPoint та письмові; іспити: усні для

	<p>концептуальних частин та письмові – для перевірки основних історичних знань.</p> <p>Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ECTS та національною шкалою оцінювання.</p> <p><i>Поточний контроль</i> – усне та письмове опитування, оцінка роботи в малих групах, тестування, захист індивідуальних завдань.</p> <p><i>Підсумковий контроль</i> – екзамени та заліки з урахуванням балів поточного контролю.</p> <p><i>Державна атестація</i> – кваліфікаційний іспит (Міжнародна інформація, Інформаційна безпека, Теорія масової комунікації, Сучасні інформаційні системи та технології, Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах, Інформаційне суспільство).</p>																		
6 – Програмні компетентності																			
Інтегральна компетентність	Здатність особи вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов																		
Загальні компетентності (ЗК)	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="564 969 676 1155">ЗК 1</td> <td data-bbox="676 969 1477 1155">Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні</td> </tr> <tr> <td data-bbox="564 1155 676 1451">ЗК 2</td> <td data-bbox="676 1155 1477 1451">Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="564 1451 676 1491">ЗК 3</td> <td data-bbox="676 1451 1477 1491">Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="564 1491 676 1570">ЗК 4</td> <td data-bbox="676 1491 1477 1570">Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="564 1570 676 1610">ЗК 5</td> <td data-bbox="676 1570 1477 1610">Здатність спілкуватися іноземною мовою.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="564 1610 676 1722">ЗК 6</td> <td data-bbox="676 1610 1477 1722">Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел, зокрема завдяки використанню інформаційних і комунікаційних технологій.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="564 1722 676 1762">ЗК 7</td> <td data-bbox="676 1722 1477 1762">Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="564 1762 676 1841">ЗК 8</td> <td data-bbox="676 1762 1477 1841">Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях, виявляти ініціативу та підприємливість.</td> </tr> <tr> <td data-bbox="564 1841 676 1879">ЗК 9</td> <td data-bbox="676 1841 1477 1879">Уміння аргументувати вибір шляхів вирішення завдань</td> </tr> </table>	ЗК 1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	ЗК 2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	ЗК 3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.	ЗК 4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	ЗК 5	Здатність спілкуватися іноземною мовою.	ЗК 6	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел, зокрема завдяки використанню інформаційних і комунікаційних технологій.	ЗК 7	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	ЗК 8	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях, виявляти ініціативу та підприємливість.	ЗК 9	Уміння аргументувати вибір шляхів вирішення завдань
ЗК 1	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні																		
ЗК 2	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.																		
ЗК 3	Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.																		
ЗК 4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.																		
ЗК 5	Здатність спілкуватися іноземною мовою.																		
ЗК 6	Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел, зокрема завдяки використанню інформаційних і комунікаційних технологій.																		
ЗК 7	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.																		
ЗК 8	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях, виявляти ініціативу та підприємливість.																		
ЗК 9	Уміння аргументувати вибір шляхів вирішення завдань																		

		професійного характеру, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення.
	ЗК10	Здатність працювати як автономно, так і у команді.
	ЗК 11	Адаптовуватися до нових соціокультурних умов, ситуацій і викликів, самостійно набувати нових компетентностей, бути конкурентноспроможним.
	ЗК12	Здатність оволодівати сучасними знаннями, використовувати інформаційні та комунікаційні технології в практичній діяльності.
Фахові компетентності спеціальності (ФК)	ФК 1	Розуміння взаємозв'язків та залежностей між сферами суспільного життя всередині країн та у сучасному міжнародному середовищі.
	ФК 2	Здатність отримати якісну інформацію про закономірності міжнародних інформаційних відносин з числових даних.
	ФК 3	Обирати та використовувати методи управління інформаційними потоками в міжнародних відносинах та суспільних комунікаціях.
	ФК 4	Здатність використовувати обчислювальні засоби як допомогу автоматизації обробки інформації.
	ФК 5	Розуміння специфіки побудови вдалої репутації як одного з визначальних чинників успішності, сталості й гнучкості на міжнародній арені.
	ФК 6	Вміння створювати бази даних в конкретній предметній області, працювати з базами даних, здатність отримати якісну інформацію з числових даних, здатність розробляти експериментальні дослідження і спостереження і аналізувати їх результати.
	ФК 7	Вміти застосувати методи наукових досліджень у сфері міжнародних відносин та комунікацій для написання кваліфікаційних робіт.
	ФК 8	Здатність використовувати обчислювальні засоби для аналізу міжнародних інформаційних процесів і для отримання подальшої інформації.
	ФК 9	Здатність проводити медіамоніторинги аналізувати конкретні події міжнародних інформаційних відносин, створювати відповідні експертні бази даних і на їх підставі робити аргументовані висновки та рекомендації для державних структур та дипломатичних установ.
	ФК 10	Здатність використовувати базові знання основних законодавчих та нормативно-правових актів довідкових матеріалів, чинних стандартів, інструкцій та інших нормативно-розпорядчих документів в галузі

		міжнародних інформаційних відносин.
	ФК 11	Здатність виконувати функціональні обов'язки менеджера з комунікацій.
	ФК 12	Здатність використовувати сучасні інформаційно-комунікативні технології та здійснювати комплексний пошук інформаційних джерел для системного аналізу процесів і явищ в царині міжнародних відносинах, готовність виконувати аналітичні, консультативні, експертні функції щодо особливостей розвитку окремих країн та регіонів і тим самим забезпечувати відповідні міжнародні контакти у сфері державних та недержавних зовнішніх зносин.
7 – Програмні результати навчання		
	Знання та розуміння	
ПРН 1	Знати теоретико-методологічні основи загальної теорії конфлікту, управління конфліктами, психології і соціології конфлікту	
ПРН 2	Знати підходи до аналізу та регулювання кризових суспільно-політичних відносин	
ПРН 3	Знати типи проблем та суспільно-політичних явищ, що у рамках дослідження міжнародних відносин та суспільних комунікацій	
ПРН 4	Знати основні положення теорії інформаційного суспільства; термінологію та понятійний апарат в сфері інформації та комунікації	
ПРН 5	Вміти оцінювати відповідність процесів та дій суб'єктів зовнішньої політики принципам міжнародного права	
ПРН 6	Володіти правовими основами і законодавством України в галузі інформатизації суспільства та регулювання інформаційних відносин	
ПРН 7	Здатність проводити інформаційний моніторинг на базі ресурсів Інтернет за конкретними запитами, готувати відповідні аналітичні огляди та реферати	
ПРН 8	Використовувати базові знання термінології, основних фактів та елементів, знаннями класифікацій та категорій, принципів та узагальнень, теорій, моделей, структур	
ПРН 9	Опанувати теоретико-концептуальні основи процесів інформатизації, інформаційного суспільства та міжнародної інформаційної політики	
ПРН 10	Володіти методикою та методами моніторингу інформаційних ресурсів за конкретними запитами	

ПРН 11	Володіти систематизованими знаннями з основ теорії методів та моделей прийняття рішень та володіти методологією їх використання у галузі аналізу міжнародних відносин держав членів ЄС та країн сусідів
ПРН 12	Володіти знаннями про соціальні та ділові комунікації. Сформувати практичні навички міжособистісного, міжгрупового, ділового, міжнародного та міжкультурного спілкування. Проводити ділові ігри, тренінги, а також проявляти організаційні здібності у формуванні малих та великих груп, фокус-груп для вирішення інноваційних завдань.
ПРН 13	Здобути базові знання про інформаційні ресурси, де вони розміщені, як можна отримати до них доступ і як можна їх використовувати з метою підвищення ефективності професійної діяльності.
ПРН 14	Знати практику реалізації міжнародної інформаційної політики на глобальному, регіональному (європейському) та національному рівнях
8 – Ресурсне забезпечення реалізації програми	
Кадрове забезпечення	Всі науково-педагогічні працівники, що забезпечують освітньо-професійну програму за кваліфікацією відповідають профілю і напряму дисциплін, що викладаються, мають необхідний стаж педагогічної роботи та досвід практичної роботи, 100 % яких мають наукові ступені за спеціальністю. В процесі організації навчального процесу залучаються професіонали з досвідом дослідницької /управлінської /інноваційної /творчої роботи та/або роботи за фахом та іноземні лектори. Відбувається обмін студентами.
Матеріально-технічне забезпечення	Для організації навчального процесу використовується матеріально-технічна база університету, зокрема приміщення 14 корпусу ЧНУ, а також всі об'єкти соціально-побутової сфери. Матеріально-технічне забезпечення дозволяє повністю забезпечити освітній процес протягом всього циклу підготовки за освітньою програмою. Стан приміщень засвідчено санітарно-технічними паспортами, що відповідають існуючим нормативним актам. На факультеті працює два комп'ютерних класи, в 90% аудиторіях є мультимедійні проектори. В усіх аудиторіях наявний вільний доступ до мережі Інтернет.
Інформаційне та навчально-методичне забезпечення	Програма повністю забезпечена НМК (силабусами) з усіх навчальних компонентів, наявність яких представлена у модульному середовищі освітнього процесу університету. На базі факультету є методична лабораторія, бібліотека де представлено підручники, посібники, практикуми, тексти

	лекцій, методичні вказівки до семінарських занять. Також діють Центр Євроатлантичної інтеграції та безпеки, Центр Американських студій, Центр Канадських студій, які сприяють забезпеченню новітніх досліджень в галузі міжнародних інформаційних відносин.
9 – Академічна мобільність	
Національна кредитна мобільність	<p>Передбачає можливість національної кредитної мобільності за деякими навчальними модулями, що забезпечують набуття загальних.</p> <p>Укладена угода про обмін студентами та можливість подвійного диплому з Інститутом історії Поморської академії (Польща).</p>
Міжнародна кредитна мобільність	<p>Програма “ErasmusMundus” Програма “ErasmusMundus” – це програма Європейського союзу зі співпраці у галузі вищої освіти. “ErasmusMundus” передбачає близько 100 магістерських курсів найвищого академічного рівня, гранти для 5.000 студентів на проходження цих курсів. Програма надає також викладацькі та дослідницькі стипендії в Європі для понад 1.000 науковців з третіх країн та стільки ж стипендій для науковців ЄС. Крім того, “ErasmusMundus” підтримує близько 100 партнерств між магістерськими курсами “ErasmusMundus” та вищими навчальними закладами у третіх країнах.</p> <p>Програма “TEMPUS” Tempus – це програма ЄС з підтримки модернізації систем вищої освіти в країнах-партнерах Західних Балкан, Східної Європи і Центральної Азії, Північної Африки і Близького Сходу. Програма сприяє створенню простору для співпраці в сфері вищої освіти між Європейським Союзом і країнами-партнерами, що оточують його. Tempusсприяє добровільному зближенню (з ініціативами ЄС) у сфері вищої освіти, виходячи з Лісабонської стратегії збільшення кількості робочих місць і забезпеченню просування Болонського процесу, покликаному формувати Європейський простір вищої освіти.</p> <p>Історико-етнографічна спадщина – складова сталого розвитку туризму на Буковині (СПАДЩИНА) (HistoricalAndethnographicheritage – partofthesustainabledevelopmentoftourisminBukovina (HERITAGE). Транскордонний освітній обмін в галузі Європейських студій як сприяння зменшенню ефекту кордону на східному рубежі ЄС.</p> <p>Співпраця з Саскачеванським університетом в Канаді, започаткована з ініціативи проф. Макара Ю.І. ще у 1977 році. Тривалий час спільно з канадськими науковцями опрацьовувалася спільна тема «Роль національно-етнічних</p>

	<p>груп в освоєнні західних земель Канади». Виконання теми завершилося проведенням двох спільних конференцій – в Чернівцях і Едмонтоні, за наслідками яких опубліковано том їх матеріалів «Міграційні рухи з Західної України до Західної Канади» під редакцією Олександра Макара і Радомира Білаша. Укладені міжнародні договори з окремими закордонними закладами вищої освіти, з метою міжнародної мобільності:</p> <p>Жешовський університет, Польща; Інститут політичних досліджень Польської академії наук, Польща; Лодзький університет, Польща; Сучавський університет «Штефан челМаре», Румунія; Яський національний університет «Джордже Єнеску», Румунія; Університет м. Грац, Австрія; Католицький університет м. Фрайбурга, Німеччина; Університет Аугсбурга, Німеччина; Університет Пассау, Німеччина; Саскачеванський університет, Канада.</p>
<p>Навчання іноземних здобувачів вищої освіти</p>	<p>На загальних умовах</p>

**Перелік компонент освітньо-професійної/наукової програми
та їх логічна послідовність**

2.1. Перелік компонент ОП

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумк. контролю
1	2	3	4
Обов'язкові компоненти ОП			
OK 1.	Актуальні питання історії та культури України	150/5	екзамен
OK 2.	Українська мова (за професійним спрямуванням)	90/3	екзамен
OK 3.	Філософія	120/4	екзамен
OK 4.	Політологія міжнародних відносин	90/3	екзамен
OK 5.	Іноземна мова (фахова)	720/24	екзамен, залік
OK 6.	Теорія та практика перекладу	180/6	екзамен, залік
OK 7.	Іноземна мова спеціальності	810/27	екзамен, залік
OK 8.	Історія політичних вчень	120/4	залік
OK 9.	Дипломатична та консульська служба	120/4	екзамен
OK 10.	Комп'ютерна обробка даних	225/7.5	екзамен, залік
OK 11	Міжнародна інформація	120/4	екзамен
OK 12	Теорія міжнародних відносин	90/3	екзамен
OK 13	Друга іноземна мова	420/14	екзамен, залік
OK 14	Конфліктологія та теорія переговорів	90/3	екзамен
OK 15	Сучасні інформаційні системи та технології	120/4	екзамен
OK 16	Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах	90/3	залік
OK 17	Вступ до спеціальності	120/4	екзамен
OK 18	Інформаційне суспільство	120/4	залік
OK 19	Теорія масової комунікації	225/7,5	екзамен, залік
OK 20	Інформаційна безпека	150/5	екзамен
OK 21	Аналіз зовнішньої політики	120/4	екзамен
OK 22	Міжнародні відносини та світова політика	105/3,5	екзамен
OK 23	Математичні основи інформаційної діяльності	90/3	залік
OK 24	Математичні методи аналізу інформації	105/3,5	екзамен
OK 25	Міжнародні інформаційні відносини	225/7,5	екзамен,

			залік
ОК 26	Курсова робота	180/6,0	
ОК 27	Інформаційно-аналітичне забезпечення міжнародних відносин	90/3	залік
ОК 28	Літня школа мови та культури	90/3	залік
ОК 29	Практика інформаційно-комунікативної діяльності	90/3	залік
ОК 30	Перекладацька практика	90/3	залік
Загальний обсяг обов'язкових компонент:		5325/177,5	
		(практична підготовка)	
		Разом	
Вибіркові компоненти ОП			
<i>Вибірковий блок 1 (цикл загальної підготовки)</i>			
ВБ 1	Фізичне виховання протягом року(за видами спорту)	90/3	залік
ВБ 2	Фізичне виховання/Громадське здоров'я та медицина порятунку/Зовнішня політика країн Вишеграду/ Релігієзнавство /Вибіркова дисципліна із загально університетського списку	90/3	залік
ВБ 3.	Міжнародні економічні відносини/Комерційна дипломатія та торгівельна політика	90/3	залік
Загальний обсяг по блоку		270/9	
<i>Вибірковий блок 2 (цикл професійної підготовки)</i>			
ВБ 2.1.	Регіональні мови (польська, румунська)	270/9	екзамен, залік
ВБ 2.2.	Демократія: від теорії до практики/Основи наукових досліджень	105/3,5	залік
ВБ 2.3.	Політичні технології/Вступ до етнополітології	120/4	залік
ВБ 2.4.	Теорія прийняття рішень у міжнародних відносинах/ WEBдизайн	90/3	залік
ВБ 2.5.	Міжнародний тероризм : виклики та відповіді/ Кібербезпека: сучасні виклики та загрози	90/3	залік
ВБ 2.6.	Політична комунікація у виборчому процесі/Політичне лідерство	90/3	залік

ВБ 2.7.	Становлення сучасних медіасистем країн Європейського Союзу/ Вплив комунікативних технологій на діяльність політичних акторів країн ЦСЄ	150/5,0	залік
ВБ 2.8.	Теорія та практика журналістської діяльності/ Основи референтської діяльності	150/5,0	залік
ВБ 2.9.	Методи та засоби управлінської діяльності /Доступ до публічної інформації	90/3	залік
ВБ 2.10.	Військова підготовка	870/29,0	
ВБ 2.11.	Зв'язки з громадськістю/ Іміджеологія	120/4	залік
ВБ 2.12.	Міжнародні організації/Міграційні процеси	90/3	залік
ВБ 2.13.	Зовнішня політика країн Європи/ Зовнішня політика України/ Об'єднана Європа та євразійський проєкт: геополітичні виміри	90/3	залік
ВБ 2.14.	Системний аналіз суспільно-політичних відносин/ Проблеми врегулювання конфлікту на Близькому Сході у контексті зовнішньої політики США	120/4	залік
Кваліфікаційний іспит			
Загальний обсяг вибіркового компонента:		1875/62,5	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		7200/240	

3. Форма атестації здобувачів вищої освіти

Атестація випускників освітньої програми спеціальності № 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», проводиться у формі кваліфікаційного іспиту та завершується видачею документу встановленого зразка про присудження йому ступеня бакалавра із присвоєнням кваліфікації: Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Міжнародна інформація.

Атестація здійснюється відкрито і публічно.

Додаток Н
Опубліковані праці, що відображають основні
наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України та іноземних наукових
періодичних виданнях

19. Дзюба, М. І. (2017). Трансдисциплінарність у змісті підготовки майбутніх бакалаврів міжнародних відносин: британський досвід. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, 1, 108–115.

20. Дзюба, М. І. (2017). Особливості організації самостійної позанавчальної діяльності студентів-міжнародників в університетах Великої Британії. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*, 3 (5), (електронне видання). DOI: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/359>.

21. Дзюба, М. І. (2021). Методологія професійної підготовки бакалаврів в галузі міжнародних відносин у Великій Британії. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 196, 195–199.

22. Дзюба, М. І. (2021). Вплив європейських інтеграційних процесів на професійну підготовку бакалаврів з міжнародних відносин у Великій Британії. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 2 (25), 51–62.

23. Дзюба, М. І. (2021). Зміст освітніх програм професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (105), 306–317. (4 міжнар. наук. бази).

24. Tretko, V., Dziuba, M. (2021). Methodical principles of a bachelor's degree in international relations at UK universities. *Comparative Professional Pedagogy*, 11 (1), 7–13. (23 міжнар. наук. бази).

Опубліковані праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

25. Дзюба, М. І. (2018) *Економічні та адміністративні особливості розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємств в умовах інтеграції*. XIV міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи трансформації міжнародних економічних відносин і світового господарства». Україна, Сатанів. Редакційно-видавничий центр ХНУ, 1, 166–171.

26. Дзюба, М. І. (2021). *Система вищої освіти у Великій Британії в контексті болонського процесу*. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference «World science: problems, prospects and innovations». Perfect Publishing, Toronto, Canada. Retrieved from <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/WORLD-SCIENCE-PROBLEMS-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-16-18.06.21.pdf>.

27. Дзюба, М. І. (2021). *Особливості практичної підготовки у формуванні професійних компетенцій студентів-міжнародників*. Proceedings

of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Recent Scientific Investigation». Oslo, Norway: Dagens næringsliv forlag. Retrieved from <https://interconf.top/documents/2021.06.11-12.pdf>

28. Дзюба, М. І. (2021). *Сучасні тенденції розвитку системи вищої освіти Великої Британії*. Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century». Ottawa, Canada: Methuen Publishing House. Retrieved from <https://interconf.top/documents/2021.06.18-19.pdf>.

29. Dziuba, M. (2021). *Preparation of future specialists in international relations: experience of Great Britain*. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference «European scientific discussions». Rome, Italy. Retrieved from <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/EUROPEAN-SCIENTIFIC-DISCUSSIONS-20-22.06.2021.pdf>.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

30. Дзюба, М. І. (2015) *Стратегія стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств за сучасних глобалізаційних процесів*. Соціально-економічні напрями розвитку міжнародних відносин у забезпеченні ефектів інтеграції України до ЄС. Редакційно-видавничий центр ХНУ, 1, 227–231.

31. Дзюба, М. І. (2016) *Форми та методи стимулювання експортних операцій в системі організації зовнішньоекономічної діяльності підприємств*. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, 6, 221–224.

32. Dziuba, M., & Matiukh, S. (2017). *Development features of national economic space in the context of globalization*. Monograph. Actual problems of modern science.

33. Дзюба, М. І., Харун, О. А. (2018) *Методичні рекомендації до виконання та захисту дипломної роботи для студентів напрямів підготовки: «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна логістика та митна справа»*. Хмельницький: Редакційно-видавничий центр ХНУ.

34. Дзюба, М. І. (2019). *Підготовка бакалаврів міжнародних відносин: досвід Великої Британії: методичні рекомендації*. Хмельницький: Термінова поліграфія.

35. Dziuba, M., Vasykivskyi, D., & Matiukh, S. (2019). *International logistics development in the globalization of the world economy*. Monograph. Actual problems of modern science.

36. Dziuba, M., Hrytsyna, L., Kharun, O. (2019) Comparative analysis of the customs regulation of vehicle import in the G20 countries. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5 (1), 48–53. (Scopus)

Додаток П

Відомості про апробацію результатів дослідження

1. XIV міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи трансформації міжнародних економічних відносин і світового господарства». (Україна, Сатанів, 2018). Тема доповіді: *Економічні та адміністративні особливості розвитку експортно-імпортової діяльності підприємств в умовах інтеграції*

2. 10th International scientific and practical conference «World science: problems, prospects and innovations». Perfect Publishing. (Toronto, 2021). Тема доповіді: *Система вищої освіти у Великій Британії в контексті болонського процесу.*

3. 2nd International Scientific and Practical Conference «Recent Scientific Investigation». (Oslo, 2021). Тема доповіді: *Особливості практичної підготовки у формуванні професійних компетенцій студентів-міжнародників.*

4. 9th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century». (Ottawa, 2021). Тема доповіді: *Сучасні тенденції розвитку системи вищої освіти Великої Британії.*

5. 8th International scientific and practical conference «European scientific discussions». (Rome, 2021). Тема доповіді: *Preparation of future specialists in international relations: experience of Great Britain.*

6. Науково-методологічних семінарів «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2017 – 2021).

7. Результати дисертаційної роботи обговорено на засіданнях кафедри міжнародних економічних відносин Хмельницького національного університету (2017 – 2021).

Додаток Р
Довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Інститутська 11, Хмельницький-16, 29016, тел.: (0382) 67-02-76, факс: (0382) 67-42-65
 E-mail: centr@khnu.km.ua, код ЄДРПОУ 02071234

17.02.2021 № 12 _____

На № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Дзюби Маргарити Ігорівни
«Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин в
університетах Великої Британії» на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

Упродовж 2016-2020 рр. результати дослідження Дзюби М. І. впроваджувалися в освітній процес Хмельницького національного університету для підготовки студентів спеціальностей 291 – Міжнародні економічні відносини, 292 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.

На основі матеріалів дисертаційного дослідження викладачі, студенти ознайомилися із сучасними зарубіжними вимогами, підходами та методиками професійної підготовки фахівців-міжнародників. Розроблені автором методичні рекомендації «Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин: досвід Великої Британії» отримали позитивні відгуки від студентів та викладачів, що сприяло розширенню їхнього світогляду, розвитку професійної компетентності.

Ураховуючи актуальність проблеми професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин, результати дослідження Дзюби М. І. є цінними, мають вагомое теоретичне та практичне значення, можуть використовуватися в освітній практиці вищої школи України.

Проректор з науково-педагогічної роботи
 Хмельницького національного університету _____ С. А. Матюх

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

вул.Підгірна, 46, м. Ужгород, Закарпатська область, 88000
 тел: (0312) 61-33-21, 42-99-89 факс: (0312) 61-33-96
 e-mail: official@uzhnu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02070832

03.06.21 № 174/01-14 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Дзюби Маргарити Ігорівни
 «Професійна підготовка бакалаврів з міжнародних відносин в університетах
 Великої Британії» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Упродовж 2019-2020 н. р. в Ужгородському національному університеті здійснювалася апробація результатів дисертаційного дослідження Дзюби Маргарити Ігорівни «Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії».

Результати дослідження Дзюби М. І. впроваджено та нині використовуються в навчальному процесі для студентів і викладачів факультету суспільних наук Ужгородського національного університету в курсах: «Порівняльна педагогіка», «Вітчизняна педагогічна освіта у світовому контексті», «Конфліктологія», «Політологія», «Соціальна психологія» та ін., а також в процесі підготовки курсових і магістерських робіт, кандидатських дисертацій, підготовки наукових публікацій. Впровадження іновативних ідей і досвіду організації професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин у Великій Британії сприяє науковому обґрунтуванню стратегії розвитку і вдосконаленню системи професійної підготовки не тільки майбутніх бакалаврів міжнародних відносин, але й фахівців педагогіки, політології, філософії, соціології в Україні у період її інтеграції в європейський і міжнародний освітній простір.

Розроблені навчально-методичні матеріали дослідження «Підготовка бакалаврів міжнародних відносин: досвід Великої Британії» апробовано під час навчальних занять, у процесі індивідуальної і самостійної роботи, позааудиторної професійно спрямованої роботи, що забезпечило підвищення якості та ефективності підготовки фахівців, формування їх професійної компетентності. Навчально-методичні матеріали були схвально оцінені студентами та викладачами факультету суспільних наук УжНУ. Практика впровадження підтвердила актуальність дисертаційного дослідження, відповідність реальним потребам науки, практики, інтересам особистості, та його ефективність в підвищенні якості професійної підготовки фахівців соціономічної сфери.

Ректор

(Handwritten signature)

1
 проф.Смоланка В.І.

00429

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, тел. (380-32) 237-49-93, 258-27-58, факс: (380-32) 258-26-80
ел. пошта: office@lpnu.ua, інтернет: www.lp.edu.ua

31.05.2021 № 67-01-961

на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Дзюби Маргарити Ігорівни з теми:
**«Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин
в університетах Великої Британії»**
для здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Впродовж 2020-2021 навчального року були впроваджені в освітній процес підготовки студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Навчально-наукового інституту прикладної математики та фундаментальних наук Національного університету «Львівська політехніка» основні положення дисертаційного дослідження Дзюби М. І. за темою «Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії».

Розроблені методичні рекомендації щодо використання прогресивних ідей британського досвіду в освітній практиці підготовки міжнародників в Україні, а саме авторський спецкурс «Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин: досвід Великої Британії» були апробовані під час аудиторних занять, індивідуальної і самостійної роботи здобувачів вищої освіти в початкових дисциплінах «Міжнародна інформація» та «Інформаційна політика України та держав світу» ОПІ «Міжнародна інформація» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та знайшли своє позитивне схвалення серед студентів та викладачів кафедри міжнародної інформації.

Теоретична і практична цінність результатів дослідження полягає у поглибленні знань студентів і викладачів щодо особливостей змісту, організаційних форм навчання, методів та технологій навчання бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії.

Результати дисертаційного дослідження Дзюби М. І. відповідають реальним потребам науки, практики, інтересам особистості, їх доцільно впроваджувати у практику освітнього процесу закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку студентів-міжнародників.

Довідку про впровадження результатів дисертації затверджено на засіданні кафедри міжнародної інформації Національного університету «Львівська політехніка» (Протокол № 10 від 31 травня 2021 р.).

Проректор з науково-педагогічної роботи
к.т.н., доцент

О.Р. Давидчак

Виконавеш:
Колодій І.С.
0678004032

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, (0332) 72-01-23
 e-mail: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

03.06.2021 № 03-28/03/4516 Г

на № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Дзюби Маргарити Ігорівни з теми:
«Професійна підготовка бакалаврів міжнародних відносин в
університетах Великої Британії»
 для здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
 зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Результати дисертаційної роботи М. І. Дзюби успішно впроваджувалися упродовж 2019–2020 років на факультеті міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Навчально-методичні матеріали, основні положення та висновки дослідження апробовано під час лекційних та практичних занять і рекомендовано для використання у практиці закладів вищої освіти, що здійснюють професійну підготовку бакалаврів-міжнародників. Важливе значення мало використання матеріалів дослідження у тематиці науково-дослідних робіт, а також в індивідуальних завданнях для самостійної роботи.

Результати дисертаційного дослідження М. І. Дзюби можуть використовуватися у закладах вищої освіти України.

В.о. ректора

Юрій ГРОМИК